

MEERJAREN PROGRAMMA BEGROTING 2018-2021

MPB 2018-2021

Inhoudsopgave

Leeswijzer bij Meerjaren Programma Begroting 2018-2021	7
Nota van aanbidding	11
2. Meerjarenprogrammabegroting 2018 - 2021	17
2.1 Samenvattend overzicht	21
2.2 Begrotingsprogramma's	23
Programma 1 Bestuur, (wijk)organisatie, burgerzaken en financiën	27
Programma 2 Veiligheid	43
Programma 3 Openbare ruimte	53
Programma 4 Milieu	73
Programma 5 Jeugd en onderwijs	83
Programma 6 Apeldoorn activeert	95
Programma 7 Maatschappelijke ondersteuning	111
Programma 8 Cultuur, erfgoed, evenementen en sport	123
Programma 9 Dynamiek in de buitenstad	133
3. Financiële beschouwingen	149
4. Paragrafen	161
4.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing	163
4.2 Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen	175
4.3 Paragraaf Financiering	181
4.4 Paragraaf Verbonden partijen	187
4.5 Paragraaf Grondbeleid	189
4.6 Paragraaf Lokale heffingen	195
4.6.5 Lokale lastendruk 2017	203
4.7 Paragraaf Bedrijfsvoering	205
5 Bijzondere paragrafen 2015-2018	215
5.1 Paragraaf Vastgoed	217
5.2 Paragraaf Demografie	221

Bijlagen	227
1. Doorrekening Algemene reserve.....	231
2.1 Bestemmingsreserve Ontwikkeling Apeldoorn (BROA)	233
2.2 Reserve Huisvuilrechten.....	245
2.3 Voorziening riolering	247
3.1 Totaal overzicht lasten en baten.....	253
3.2 Overzicht incidentele baten en lasten	255
3.3 Overzicht jaarlijks terugkerende arbeidskosten.....	256
3.4 Overzicht kapitaallasten en nieuwe investeringen	257
3.5 Overzicht reserves en voorzieningen (meerjarendoorrekening)	258
3.6 Enkele kerngegevens.....	261
3.7 Meerjaren balans	263
3.8 EMU-saldo	265

Leeswijzer bij Meerjaren Programma Begroting 2018-2021

Inleiding

In de Meerjaren-Programma-Begroting (MPB) wordt het gemeentelijk beleid op hoofdlijnen toegelicht. De MPB gaat over alle beleidsvelden: onderwijs, ruimtelijke ontwikkeling, openbare ruimte, openbare veiligheid, recreatie, volksgezondheid, milieu, gemeentebelastingen en dergelijke.

De uiteenlopende samenstelling van het gemeentelijk beleid maakt het lezen van een gemeentebegroting doorgaans niet eenvoudig. Deze leeswijzer is bedoeld om u daarbij op weg te helpen. In deze leeswijzer komen de volgende onderwerpen aan de orde:

- waaruit bestaat een MPB
- indeling van de MPB
- de voorgestelde beleidswijzigingen
- de Bestemmingsreserve Ontwikkeling Apeldoorn (BROA)
- hoe een bepaald onderwerp in de MPB is te vinden

Waaruit bestaat een MPB ?

De MPB is vergelijkbaar met een privé-huishoudboekje. De periodieke uitgaven die de gemeente jaarlijks doet – ook wel exploitatie-uitgaven genoemd - staan er in vermeld. Voorbeelden zijn de jaarlijkse subsidies aan instellingen, de uitgaven in het kader van de bijstand en het armoedebestrijdingsbeleid, de kosten van rente en afschrijving als gevolg van gemeentelijke investeringen, salariskosten van het bestuur en het gemeentelijk personeel en materiële kosten. De gemeenteraad bepaalt de beleidsonderwerpen en per beleidsonderwerp de hoeveelheid geld (de omvang van het budget) dat er maximaal voor mag worden uitgetrokken en het resultaat dat de raad ervoor verwacht.

Naast de uitgaven zijn ook de inkomsten in de begroting opgenomen. Tot de belangrijkste inkomsten van de gemeente behoren:

- a. de algemene uitkering uit het Gemeentefonds. Dit is een rijksbijdrage, waarvan de raad de bestedingen voor het overgrote deel naar eigen inzicht kan bepalen;
- b. specifieke bijdragen die het rijk maar ook de provincie aan de gemeente verstrekken om door hen bepaalde doeleinden te kunnen bekostigen. Voorbeelden zijn de rijksbijdragen die de gemeente krijgt voor bijstandsuitgaven en onderwijsachterstandenbeleid;
- c. eigen gemeentelijke inkomsten uit gemeentebelastingen (bijvoorbeeld de onroerende zaakbelasting en hondenbelasting), maar ook inkomsten uit leges die worden verkregen omdat u als burger specifieke diensten van de gemeente afneemt (bijvoorbeeld een paspoort of een bouwvergunning) en gemeentelijke heffingen (bijvoorbeeld voor de inzameling van huishoudelijk afval). De raad beslist over de omvang van de gemeentebelastingen, leges en rechten.

De inkomsten uit het Gemeentefonds zijn grotendeels bepalend voor de bestedingsmogelijkheden van de gemeente. De omvang van het Gemeentefonds - en dus van de algemene uitkering die de gemeente daaruit krijgt – is gekoppeld aan de omvang van een deel van de rijksuitgaven. Nemen die rijksuitgaven toe, dan hebben ook gemeenten meer te besteden. Besluit het rijk tot bezuinigingen op de rijksuitgaven, dan hebben gemeenten minder te besteden.

Een wettelijke eis is dat de gemeentelijke exploitatie-uitgaven de inkomsten niet mogen overtreffen. Minder inkomsten uit het Gemeentefonds als gevolg van rijksbezuinigingen, hebben doorgaans tot gevolg dat ook gemeenten moeten bezuinigen.

Indeling van de MPB

In de inhoudsopgave treft u aan uit welke hoofdstukken de MPB is samengesteld. In vogelvlucht worden deze hoofdstukken hier nader toegelicht.

- Hoofdstuk 1 Nota van aanbidding

De nota van aanbidding vermeldt dat de MPB 2018-2021 een financiële begroting voor de komende jaren weergeeft, maar bovenal een MPB is die een visie in zich bergt op hoe wij met u onze stad willen besturen en vormgeven.

- Hoofdstuk 2 Meerjarenprogrammabegroting

Dit hoofdstuk vormt de exploitatiebegroting van de gemeente. De meerjarenbegroting bestond tot en met 2016 uit 9 programma's. De nieuwe BBV-regelgeving verplicht ons in de MPB 2018-2021 een overzicht van de overheadkosten op te nemen. Deze treft u als bijlage aan in de paragraaf Bedrijfsvoering. De overheadkosten worden verantwoord op programma 1 onder taakveld 04.

De programma's vormen voor u een eerste ingang om iets over het door het college voorgestelde beleid te weten te komen. Tot en met 2016 werden de programma's ingedeeld naar beleidsproducten. De huidige MPB 2018-2021 is ingedeeld naar doelstellingen. In de doelenbomen zijn de doelstellingen en prestaties per programma samengevat. Sommige taken en bevoegdheden zijn ondergebracht bij Gemeenschappelijke Regelingen (verlengd lokaal bestuur). In de doelenbomen wordt naar deze GR's verwezen.

De programma's zijn verder als volgt opgebouwd:

- ambitie van het programma;
- speerpunten van beleid;
- de toprisico's;
- doelstellingen;
- prestaties;
- nieuwe ontwikkelingen;
- effectindicatoren per doelstelling;
- verbonden partijen;
- plannen en kadernotities;
- de financiële lasten en baten voor de jaren 2018 t/m 2021 die op het niveau van taakvelden worden verantwoord. Wij merken op dat door afrondingen van de lasten en baten bij de uitkomst van de saldoberekening geringe afwijkingen kunnen optreden.

Gevolgen gewijzigd Besluit Begroting en Verantwoording (BBV)

In de voorliggende MPB zijn de lasten en baten voor 2016 alleen opgenomen in het totaaloverzicht van bijlage 3. De rekeningsaldi 2016 kunnen niet in de programma's worden vermeld. Dit is het gevolg van het gewijzigde BBV. Door deze wijziging zijn de 'oude' beleidsproducten (circa 80) die tot en met 2016 van toepassing waren, met ingang van 2017 vervangen door taakvelden (circa 50). Daarnaast mogen de kosten van overhead niet meer in de begrotingsprogramma's worden versleuteld. Die dienen in een afzonderlijk taakveld 04 te worden verantwoord. Het bedrag per taakveld voor 2016 is niet te herleiden uit de beleidsproducten en daarom zijn de rekeningsaldi 2016 niet in de programma's opgenomen.

Op voorstel van de raads werkgroep modernisering van de begroting, is er in de MPB 2017-2020 voor gekozen om het taakveld Overhead in een nieuw op te nemen programma 10 'Bedrijfsvoering' onder te brengen. Hierin werd naast de verantwoording van de overheadkosten, aan de hand van een vijftal doelstellingen de bedrijfsvoering toegelicht. Uit de vraag-en antwoordrubriek van de BBV is thans gebleken dat taakveld 04 Overhead *niet* in een begrotingsprogramma mag worden opgenomen, maar in een voorgeschreven overzicht van baten en lasten gepresenteerd moet worden. Daarin dient ook de informatie over onvoorzien, algemene dekkingsmiddelen en verplichtingen in het kader van de Vennootschapsbelasting (Vpb) te worden opgenomen. Dat is in deze MPB verwerkt in bijlage 3.1. Het gevolg is dat programma 10 met ingang van deze MPB is vervallen. De informatie over de bedrijfsvoering uit het vervallen programma 10 is thans overgeheveld naar de verplicht voorgeschreven paragraaf 4.7 Bedrijfsvoering. Daar is ook de informatie van

de bijzondere paragraaf Dienstverlening aan toegevoegd, aangezien bedrijfsvoering en dienstverlening onderling nauw samenhangen.

- [Hoofdstuk 3 Financiële beschouwingen](#)

Hierin schetst het college de financiële ontwikkelingen voor de komende jaren die als vertrekpunt bij de opstelling van de MPB hebben gegolden. Een belangrijk deel is gewijd aan de ontwikkeling van het Gemeentefonds en de maatregelen die het college aan de raad voorstelt om de MPB financieel sluitend te krijgen.

- [Hoofdstuk 4 Paragrafen](#)

Het is een wettelijke eis dat elke gemeente een aantal paragrafen in de MPB opneemt. Deze paragrafen vormen een dwarsdoorsnede van de begroting op een specifiek terrein. De volgende paragrafen zijn opgenomen:

• [De paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing](#)

Het weerstandsvermogen geeft aan hoe solide de financiële positie van de gemeente is. Het weerstandsvermogen wordt bepaald door de weerstandscapaciteit af te zetten tegen de omvang van de risico's. In deze paragraaf zijn ook de financiële kengetallen opgenomen.

• [De paragraaf onderhoud kapitaalgoederen](#)

In deze paragraaf wordt per onderdeel toegelicht op welke wijze het onderhoud van de gemeentelijke kapitaalgoederen gewaarborgd is.

• [De paragraaf financiering](#)

In deze paragraaf wordt toegelicht op welke wijze met de financieringsbehoefte van de gemeente wordt omgegaan. Het betreft een financieel-technische materie.

• [De paragraaf verbonden partijen](#)

De gemeente werkt vaak samen met andere partijen om bepaalde doelen te bereiken. Als deze samenwerking in een bestuurlijke en financiële vorm wordt gegoten, spreken we van een verbonden partij. In deze paragraaf worden alle verbonden partijen nader toegelicht.

• [De paragraaf grondbeleid](#)

De gemeente speelt ook een actieve rol in het kopen en verkopen van gronden. In deze paragraaf wordt dieper op het grondbeleid van de gemeente ingegaan.

• [De paragraaf lokale heffingen](#)

In deze paragraaf wordt stilgestaan bij de diverse gemeentelijke belastingen en heffingen en de consequenties daarvan voor de inwoners. Ook worden hier de tarieven voor het komende begrotingsjaar genoemd.

• [De paragraaf bedrijfsvoering](#)

Deze paragraaf gaat in op allerlei interne ontwikkelingen binnen de gemeentelijke organisatie, die erop gericht zijn een zo goed mogelijke dienstverlening aan de burgers te kunnen verstrekken en een zorgvuldige besluitvorming te kunnen garanderen.

• Niet verplichte paragrafen

Op verzoek van uw raad zijn twee niet verplichte paragrafen in de MPB opgenomen: vastgoed en demografie.

Tot slot is een aantal bijlagen aan de meerjarenbegroting toegevoegd. Sommige daarvan zijn door het rijk verplicht voorgeschreven. Tot de belangrijkste bijlagen behoren:

- [bijlage 1](#) de algemene reserves van de gemeente Apeldoorn;
- [bijlage 2](#) de doorrekening van de bestemmingsreserves BROA en Huisvuilrechten.

Beleidswijzigingen

Het college heeft de voorstellen voor nieuw beleid in de MPB verwerkt. Deze voorstellen staan in het samenvattend overzicht dat aan het begin van hoofdstuk 2 is opgenomen. De voorstellen worden in de programma's toegelicht.

De BROA

Naast de jaarlijkse exploitatie-uitgaven voert de gemeente ook investeringsprojecten uit. Deze investeringen worden geactiveerd (jaarlijkse afschrijving) of ten laste gebracht van reserves. Eén van die bestemmingsreserves is de BROA. De Bestemmingsreserve Ontwikkeling Apeldoorn.

De BROA wordt gevoed met bijdragen van de provincie Gelderland (o.a. GSO) en rijksbijdragen. De financiële meerjarendoorrekening van de BROA vormt een onderdeel van de meerjarenbegroting en is onder [bijlage 2.1](#) opgenomen.

Webversie MPB 2018 - 2021

De MPB wordt als boekwerk en in PDF-vorm aangeboden aan de Raad. De begroting in gedrukte vorm is een overzichtelijk document. De begroting als PDF digitaal raadplegen is al wat dynamischer. Beide mogelijkheden zijn echter niet zo efficiënt en aanpasbaar als een interactieve online omgeving. Sinds enkele jaren hebben we in Apeldoorn een gemeentelijke webversie van de MPB. In deze begroting-online worden de financiële- en productinformatie op een specifiek grafische en doorklikbare manier gepresenteerd. De digitale versie is gelijk aan het papieren boekwerk en de PDF-versie, maar biedt daarnaast vele verdiepingsmogelijkheden. Het is bijvoorbeeld mogelijk door te klikken op de begrotingscijfers, de doelen en prestaties, de achterliggende kadernota's. Bovendien kunt u zoeken op trefwoorden.

Om de MPB 2018-2021 online te raadplegen kunt u het beste gebruik maken van een van de volgende web-browsers: Google Chrome, Internet Explorer 11 of de laatste versie van Safari.

U kunt de webversie vinden op <http://apeldoorn.pcportal.nl>

Hoe een bepaald onderwerp in de meerjarenbegroting te vinden?

Afhankelijk van waarin u bent geïnteresseerd, zijn de ingangen hierna samengevat:

- Voor beleidsmatige en financiële achtergronden die voor het college het vertrekpunt zijn geweest bij de opstelling van deze MPB verwijzen wij u naar [hoofdstuk 1 de Nota van Aanbieding](#).
- Voor een totaalbeeld van de voorstellen voor nieuw beleid kunt u het [samenvattend overzicht in hoofdstuk 2](#) raadplegen. De toelichting vindt u onder de betreffende begrotingsprogramma's.
- De financiële positie van de gemeente en voorstellen over gemeentebelastingen worden in [hoofdstuk 3](#) nader toegelicht. [De paragraaf 'Lokale heffingen'](#) gaat specifiek in op de gemeentelijke tarieven en belastingen.

1

Nota van aanbidding

Door en Door

Voor u ligt de laatste meerjarenbegroting van deze bestuursperiode. De begroting beslaat de jaren 2018-2021 en is de praktische vertaling van de door uw Raad in juni jl. unaniem vastgestelde voorjaarsnota: de Doorbraaknota. Ten tijde van de behandeling van de Doorbraaknota bestond er nog een aantal (financiële) onzekerheden, met name de effecten van de meicirculaire, waardoor een volledige integrale afweging van de gepresenteerde plannen, toen niet mogelijk was. Nu de effecten van de meicirculaire bekend zijn is een belangrijk deel van die onzekerheden weggenomen en is het mogelijk u een MPB te presenteren waarbinnen die integrale afweging wel heeft plaatsgevonden en we kunnen concluderen dat het financiële perspectief in alle opzichten een gunstig beeld laat zien.

In de Doorbraaknota werd kort teruggekeken op de Agenda voor Herstel uit 2012. Het kernpunt uit die agenda was de opdracht aan Raad, college en organisatie om financieel schoon schip te maken, alle hens aan dek! 2012 was een jaar waarin de financiële crisis volop voelbaar was. Zo terugkijkend is het een bijna wonderlijk verhaal hoe nu, zes jaar later, het beeld is gekanteld. Met deze MPB lijkt Apeldoorn weer 'up and running' en kunnen we het financieel herstel combineren met de realisering van belangrijke opgaves die de stad, inclusief de dorpen, ons stelt.

Ja, het is een bijna wonderlijk verhaal. In 2012 verkeerde het land in een diepe economische crisis die zich macro maar ook micro in zijn volle omvang deed voelen. De werkloosheid nam toe tot landelijk meer dan een half miljoen mensen en zou daarna nog verder groeien, de koopkracht nam af en de huizenmarkt bleef in mineur. Onder die macro-economische omstandigheden moest Apeldoorn er weer bovenop zien te komen. Het waren turbulente tijden en met ingrijpende en vaak onorthodoxe maatregelen werd het financieel herstel ingezet. Het huidige college nam in 2014 het stokje over en bouwde via het bestuursakkoord Door voort op de ingezette koers van financieel herstel. Het voorliggende resultaat, dat enige jaren geleden niet voor mogelijk zou zijn gehouden, zou niet zijn bereikt zonder de constructieve wijze waarop uw Raad heeft samengewerkt met ons college. Wij danken u daarvoor. En, het is niet anders, natuurlijk hoort daar een relativering bij. Dat deze MPB zo'n gunstig beeld te zien geeft is niet alleen te danken aan uw en onze bestuurlijke inspanningen. Andere factoren en niet in het minst het gunstige verloop van de macro-economische ontwikkelingen vanaf 2016 hebben een belangrijke rol gespeeld. Een dergelijk effect zien we ondermeer terug in de uitkomsten van de meicirculaire. Maar, we zeggen het met u, en wellicht ten overvloede, nog maar eens: we moeten in financieel opzicht waakzaam blijven. En ondanks de financiële inspanningen die de afgelopen jaren moesten worden geleverd heeft onze stad zich ook, met trots en zelfbewustzijn, feestelijk op de kaart gezet door tal van evenementen. Zonder volledig te willen zijn noemen we de Giro, Beachvolleybal, het VNG-congres, Burning Man en straks Serious Request. En natuurlijk niet te vergeten ons Drakenboot Festival, het Kanaalconcert en Roots in the Woods. En dat allemaal in een stad die weliswaar te maken heeft met vergrijzing maar ook aantrekkelijk is voor mensen met kinderen. Het vestigingssaldo in 2016 onder 25-39 jarigen was bijna 500 en ca 400 voor de 0-17 jarigen. En net als de afgelopen jaren was het vestigingssaldo uit Oost Nederland weliswaar het grootst, maar opvallend was ook dat het vestigingssaldo van 0-11 jarigen vanuit West Nederland met ca 130 ruim het dubbele was van dat vanuit Oost Nederland. En ook neemt de culturele diversiteit in onze stad toe. Het zijn belangrijke gegevens voor bijvoorbeeld het programma Comfortabele gezinsstad en voorgenomen woningbouw¹.

Zoals gezegd is deze MPB 2018-2021 de praktische en financiële vertaling van de door uw Raad unaniem aangenomen Doorbraaknota. Meer dan ooit heeft het inhoudelijke en richtinggevende debat tussen college en Raad plaatsgevonden aan de hand van deze voorjaarsnota. De drie grote thema's in de Doorbraaknota: duurzaamheid, binnenstad en revitalisering zijn door u onderschreven en in deze MPB worden deze onderwerpen financieel onderbouwd. We schreven

¹ Zie ook 5.2 paragraaf demografie

in de Doorjaarsnota dat Apeldoorn de mondiale vraagstukken als klimaatverandering en oprakende grondstoffen natuurlijk niet op kan lossen. Maar wel kunnen we een bijdrage leveren door bijvoorbeeld terugdringing van de verstening, meer groen en een verbeterde wateropvang. En natuurlijk via de implementatie van het afvalplan die aanvangt in 2017 en in 2018 afgerond zal worden.

Aan de ontwikkeling van de binnenstad wordt in deze MPB uitgebreid aandacht gegeven. Wij willen, met u, de ruimtelijke kwaliteit van de hele binnenstad op een hoger niveau krijgen. In het licht van grote (private) investeringen (zoals de herontwikkeling van het voormalige V&D-pand, de Oranjerie en andere bouwplannen) wordt een nieuw perspectief voor de binnenstad opgesteld. Daarbij zien we kansen voor synergie tussen economie, mobiliteit, ecologie, groen, water en klimaatadaptatie. En we willen investeren in aansprekende elementen die de aantrekkelijkheid van de binnenstad vergroten, ook indachtig de motie KOR (kunst in de openbare ruimte). Het succesvolle gevelfonds wordt natuurlijk gecontinueerd.

Bij de revitalisering van oudere wijken gaat het met name om de woongebieden die in de periode 1960 tot 1980 zijn aangelegd. Revitalisering is een integrale gebiedsgerichte aanpak van de verouderde openbare ruimte, waar de reguliere onderhoudsmiddelen slechts beperkt in voorzien. Met name in De Maten zien wij dat nu ingrijpen nodig is om de wijk ook in de toekomst leefbaar te houden. Maar met u zijn wij van mening dat ook andere wijken en dorpen belangrijke aandachtspunten, als versleten groen en verharding, kennen. Drie pilotprojecten, twee te selecteren gebieden in De Maten en één in een andere oudere wijk, zullen ons in 2018 en 2019 leren hoe deze opgave op slimme wijze opgepakt kan worden en onder welke voorwaarden. Participatie van bewoners, woningcorporaties en instellingen speelt binnen de aanpak een belangrijke rol. Voor deze belangrijke opgave reserveren wij in deze MPB financiële middelen: voor 2018/2019 budget voor de pilots en voor 2021 een investeringsimpuls. Deze impuls zal ook in de jaren daarna nodig zijn.

En, weliswaar niet één van de drie dominante thema's in de Doorbraaknota, maar het ziet er nu toch echt naar uit dat de tunnel aan de Laan van Osseveld er gaat komen. Het zou geweldig zijn als dit meest in het oog springende verkeersknelpunt verdwijnt. In de tweede helft van dit jaar weten we het zeker!

Tijdens het debat met uw Raad naar aanleiding van de Doorbraaknota bleek eens te meer hoezeer uw Raad en ons college elkaar vinden als het gaat om de inclusieve samenleving en daarbij de zorg die wij gezamenlijk willen dragen voor de Apeldoorners die het vanwege allerlei redenen minder getroffen hebben. De aanpak van die gezamenlijke zorg komt ondermeer tot uiting via ons minimabeleid, de jeugdzorg en uitvoering van de WMO. Het is mooi om te zien hoe belangrijke nieuwe verantwoordelijkheden als gevolg van de decentralisaties van rijksbeleid hun plek hebben gevonden in Apeldoorn.

Maar we moeten ook vaststellen dat teveel mensen niet of nauwelijks profiteren van het economisch herstel. Evenals landelijk het geval is groeit het aantal mensen dat een beroep moet doen op de bijstand nog steeds, ook al lijkt zich binnen onze gemeente de laatste maanden een voorzichtige consolidatie in te zetten. Deels heeft de toename te maken met de extra toestroom van mensen uit Syrië en Eritrea, die vooralsnog niet over voldoende kwalificaties beschikken om mee te kunnen doen op de arbeidsmarkt. Maar ook is opvallend hoeveel ouderen als het ware 'gevangen' zitten in de bijstand. Het is een belangrijke opgave om ook hen de komende jaren (weer) de aansluiting te laten vinden met de arbeidsmarkt. Niet alleen omdat het belangrijk is dat iedereen meedoet, dat voorop. Maar ook omdat de kosten voor de bijstandsverlening, gezien de discrepantie tussen de rijksbijdrage en de lokale bijstandsuitgaven, een grote belasting voor de gemeentelijke begroting vormen. Een andere verontrustende ontwikkeling is het nog steeds toenemende beroep op de schuldhulpverlening.

U bent met ons van mening dat het belangrijk is om de aansluiting te behouden, en in sommige gevallen opnieuw uit te vinden, tussen gemeentebestuur en organisatie enerzijds en de samenleving anderzijds. Het is een opdracht aan ons allen, voor nu en voor komende gemeentebesturen. Het politieke debat zal de komende maanden ongetwijfeld scherper worden. Richting de verkiezingen zullen wij, lokale politici, de behoefte voelen om onze politieke overtuigingen met meer contour over het voetlicht te brengen. De kiezer heeft dat nodig om zijn keuze te kunnen maken. Wij durven hier te voorspellen dat dit debat in Apeldoorn op waardige wijze gevoerd zal worden.

Zoals u zult lezen in deze MPB is het mogelijk om de in de Doorbraaknota gepresenteerde plannen, aangescherpt met door u aangenomen moties, te verwezenlijken zonder daarbij geweld te doen aan het financieel herstel. Daarbij blijft de verhoging van de lastendruk voor de burger zelfs onder de gewogen kostenontwikkeling. Alle jaarschijven resulteren in positieve saldi die aan de Algemene Reserve worden toegevoegd. Deze reserve zal dan eind 2021 € 27.7 miljoen bedragen. De solvabiliteit, de verhouding tussen ons eigen vermogen ten opzichte van ons totaal vermogen zit nu nog net onder de 10% en dat is onvoldoende. We dachten vorig jaar rond 2025 toe te groeien naar de kwalificatie 'matig'. Dat is een solvabiliteit van tussen 10%-15%. In de Doorbraaknota 2017 hebben we aangegeven, dat we de kwalificatie matig al in 2020 bereiken. Het niveau goed halen we naar verwachting in 2030 i.p.v. in 2040 zoals we vorig jaar in de MPB hebben aangegeven. In de Doorbraaknota hebben we aangegeven dat de schuldquote, het percentage van onze bezittingen dat met geleend geld is betaald minder dan 100% is en daarmee de kwalificatie 'voldoende' verdient. De schuldquote ontwikkelt zich naar <90% en dat is 'goed'. Dit niveau zullen we al in 2020 bereiken.

We hebben deze nota van aanbieding Door en Door genoemd. In de naamgeving van allerlei documenten zoals bijvoorbeeld de voorjaarsnota's en de MPB's hebben wij telkens getracht de naam van het bestuursakkoord Door terug te laten komen en dat leidde tot een fiks aantal varianten zoals: Doorgerekend, Doorvertaald, Doorjaarsnota, Doorbraaknota, Doorwerken of ApelDOORn. Die jonge traditie sluiten we in deze laatste MPB af: Door en Door! Van Dale geeft deze uitdrukking als betekenis: een versterking van Door. En zo zien wij deze MPB.

2

Meerjarenprogrammabegroting

2018 - 2021

2.1 Samenvattend overzicht 2018 - 2021

2.1 Samenvattend overzicht

1. Samenvattend overzicht voorstellen nieuw beleid

In onderstaand overzicht zijn de voorstellen tot beschikbaarstelling van extra budgetten opgenomen. De toelichtingen zijn opgenomen bij de betreffende programma's van de MPB.

Samenvattend overzicht voorstellen nieuwe ontwikkelingen bestuursakkoord, moties, PM-posten en thema's VJN 2017*)	Begr. progr.	Exploitatie uitgaven				Investerings			
		2018	2019	2020	2021	2018	2019	2020	2021
Voorstellen continuering beleidsuitvoering coalitieakkoord									
1 Doorontwikkeling JOGG-aanpak Fase II (2018-2020)	7	-41	-41	-41					
2 Centrum voor Maatschappelijke Ondersteuning	7	-pm	-pm	-pm	-pm				
3 Sanering asbestdaken	4	-50	-50	-50	-50				
4 Aanpak Kasteelgracht	3	-240							
5 Intensivering schuldhulpverlening	6	-460	-460	-440	-440				
6 FactorWerk	6	-pm	-pm	-pm	-pm				
7 Archeologisch noodfonds	8	-63	-11	-11	-11				
8 Subsidiebudget monumenten	8	-140	-140	-140	0				
9 Verkeersprojecten volgend uit Verkeersvisie, waaronder tunnel Laan van Osseveld en bijdrage aan Rijkswaterstaat voor verbreding tunnel Polderweg/A1	3	-585	-680	-348	-472	-2.760	-1.410	-2.900	-3.180
10 Aanjaagbudget strategische doelen, lobby en acties bestuursstijl	1	-300	-300	-300	-300				
11 Programma comfortabele gezinsstad	1	-154	-58	-58	-58	-100			
			-pm	-pm	-pm				
Voorstellen n.a.v. moties gemeenteraad									
12 Veilig fietsverkeer (motie 6 MPB 2016-2019)	3	-2	-5	-8	-11	-50	-50	-50	-50
13 Toekomstplan openbare ruimte :	3								
a. Groene basis op orde		-156	-180	-194	-208	-950	-450	-450	-450
b. Verbetering uitstraling groen (motie M7 VJN 2016)			-250	-250	-250				
14 Versterken positie raad (motie 3a VJN 2016)	1	-120	-120	-120	-120				
15 Uitstapprogramma prostituees vanaf 23 jaar (motie 22 VJN 2016)	7	-30	-30	-30	-30				
16 Maatregelen 'Politiehuisje' (motie 29 VJN 2016)	9	0	0	0	0				
Overige PM-posten									
17 Implementatie omgevingswet	9	-475	-400	-650	0				
			-pm	-pm	-pm				
18 Kwaliteitsimpuls uitvoering interne controles bij eenheid F&C	1	-200	-200	-180	-150				
Voorstellen n.a.v. thema's Voorjaarsnota 2017									
19 Revitalisering openbare ruimte	3								
- pilot 2018 en 2019 en investeringsimpuls 2021		-39	-77	-77	-150	-2.100			-4.000
20 Binnenstad 055	9	-536	-465	-411	-448	-2.070	-2.415	-2.510	-770

Samenvattend overzicht voorstellen nieuwe ontwikkelingen bestuursakkoord, moties, PM-posten en thema's VJN 2017*)	Begr. progr.	Exploitatie uitgaven				Investerings			
		2018	2019	2020	2021	2018	2019	2020	2021
21 Duurzaamheid:	4								
- Kayersbeek		-11	-22	-22	-22	-615			
- Energietransitie		-630	-1.130	-1.520	-1.320				
- Circulaire economie, Cleantech regio, AREA055		-150	-100	-225	-225				
Extra voorstellen t.o.v. Voorjaarsnota 2017									
22 Accres/parkmanagement Berg en Bos	3	-88	-88						
23 Cofinanciering EK beachvolleybal	8	-150							
24 Meerkosten bijzondere bijstand statushouders, beschermingsbewind/collectieve ziektekostenverz.	6	-428	-877	-808	-558				
25 Herinrichting dorpshart Loenen	9		-pm	-pm	-pm	-pm			
26 Nationaal Ereveld Loenen				-150	-150				
Totaal voorstellen continuering beleidsuitvoering coalitieakkoord		-2.033	-1.740	-1.388	-1.331	-2.860	-1.410	-2.900	-3.180
Totaal voorstellen moties gemeenteraad en overige pm-posten		-983	-1.185	-1.432	-769	-1.000	-500	-500	-500
Totaal voorstellen thema's Voorjaarsnota 2017		-1.366	-1.794	-2.255	-2.165	-4.785	-2.415	-2.510	-4.770
Totaal extra voorstellen t.o.v. Voorjaarsnota 2017		-666	-965	-958	-708				
Eindtotaal voorstellen nieuwe ontwikkelingen		-5.048	-5.684	-6.033	-4.973	-8.645	-4.325	-5.910	-8.450

2.2

Begrotingsprogramma's

Programma 1

Bestuur, (wijk)organisatie, burgerzaken en financiën

Taakvelden:

- 0.1 Bestuur
- 0.2 Burgerzaken
- 0.3 Beheer overige gebouwen en gronden
- 0.5 Treasury
- 0.61 OZB Woningen
- 0.62 OZB Niet-woningen
- 0.64 Belastingen overig
- 0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds
- 0.8 Overige baten en lasten
- 3.4 Economische promotie
- 5.3 Cultuurpresentatie, -productie en -participatie
- 0.10 Mutaties reserves

Programma 1 Bestuur, (wijk)organisatie, burgerzaken en financiën

Portefeuillehouder(s): Allen

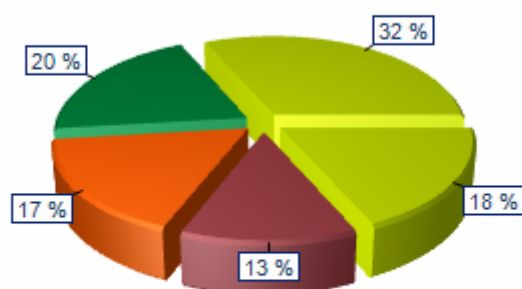
Ambitie van het programma

We willen samen met de inwoners van onze stad, met ondernemers, organisaties en instellingen bijdragen aan een gemeenschap die iedereen in staat stelt een lijfelijk gezond en veilig leven te kunnen leiden. Die iedereen in staat stelt zijn eigen keuzes te leren maken. Die iedereen in staat stelt om mee vorm te kunnen geven aan de invulling van de eigen politieke, sociale en ecologische leefomgeving. We laten dit zien in hoe we de stad besturen, in hoe we als bestuur alert blijven op de ontwikkelingen in de samenleving en daarop adequaat inspelen, in hoe we maatschappelijke vraagstukken aanpakken (niet alleen met regels) en in onze dienstverlening.

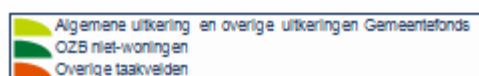
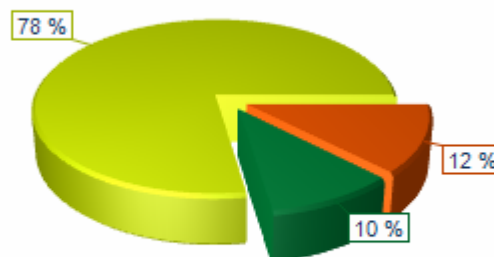
Speerpunten van beleid

In deze meerjarenprogrammabegroting worden, binnen de financiële begrenzings, de beleidsmatige keuzes voor de komende vier jaar, 2018-2021, gemaakt. In dit programma sorteren we voor op al die onderwerpen die elders in deze MPB uitgebreid worden beschreven en geconcretiseerd. De financiële huishouding en de strategische doelen staan natuurlijk voorop. In de programma's in deze MPB treft u de uitwerking aan.

Uitgavenverdeling binnen programma

Inkomstenverdeling binnen programma

Toprisico's

Nr	Risico omschrijving	Kans	Bedrag	Effect	I/S
264	<u>Financiering en rente risico's</u>	25%	€ 1.000.000	€ 500.000	S
	<p>Risicogebeurtenis: Rente instrumenten blijken minder effectief (niet-veilige risicoinstrumenten in de toekomst) te zijn dan vooraf was ingeschat, stijging rente.</p> <p><u>Beheersmaatregelen</u></p> <ul style="list-style-type: none"> * (Continu) opleiden personeel * Treasurycommissie als besluitvormend orgaan * Achtervang functie op peil houden * Bewaken functiescheiding en uitvoeren interne controles * Werkprocessen en treasurystatuut actueel houden * Netwerk opbouwen met andere gemeenten voor kennisuitwisseling * Het toepassen van de kaders wet FIDO 				
568	<u>Innen belastingen</u>	25%	€ 500.000	€ 125.000	I
	<p>Risicogebeurtenis: Het innen en heffen van belasting is met ingang van 2016 uitbesteed aan Tribuut. Tribuut verzorgt de aanslagoplegging voor de deelnemende gemeenten en de waardering van de onroerende zaken in de gemeente Apeldoorn (uitvoering Wet WOZ). Deze waardering vindt jaarlijks plaats. De Waarderingskamer houdt toezicht op het proces en beoordeelt de kwaliteit van de waardering. Wanneer de Waarderingskamer van oordeel is dat kwaliteit van de waardering onvoldoende is, zal zij geen goedkeurende verklaring afgeven. Deze verklaring is nodig om de aanslagen onroerende zaakbelasting te kunnen versturen.</p> <p><u>Beheersmaatregelen</u></p> <ul style="list-style-type: none"> * Managementinformatie * Afspraken over de herwaardering en de kwaliteit van de herwaardering zijn opgenomen in de collectieve samenwerkingsovereenkomst. * IC * De rapportages van de Waarderingskamer en de hieruit voortvloeiende acties, instructies of maatregelen opvolgen. 				
601	<u>Regionalisering</u>	25%	€ 3.000.000	€ 750.000	I
	<p>Risicogebeurtenis: Doordat het contract niet verlengd wordt, is er geen dekking meer voor het personeel wat hiervoor is ingezet.</p> <p><u>Beheersmaatregelen</u></p> <ul style="list-style-type: none"> * Waar mogelijk flexibiliteit behouden in personele bezetting zodat ingespeeld kan worden op eventuele krimp (en uitbreiding). NB: aangezien het merendeel van de regionale dienstverlening meerjarig is, kan de inhuur van personeel niet alleen op tijdelijke basis plaatsvinden. * Contractuele afspraken hierover maken; * Investeren in relatiemanagement, communicatie en lange termijn partnership * Bij beëindiging van het contract zo snel mogelijk personeel aanschrijven. 				
741	<u>BTW-compensatiefonds aandeel in de algemene uitkering</u>	50%	€ 3.500.000	€ 3.500.000	S
	<p>Risicogebeurtenis: Door hogere BTW declaraties wordt het plafond van het BTW-compensatiefonds niet onderschreden (is vrijval algemene uitkering), maar overschreden. Dat leidt tot een korting op de algemene uitkering.</p> <p><u>Beheersmaatregelen</u></p> <ul style="list-style-type: none"> * Accuraat reageren op informatie over ontwikkelingen ten aanzien van het BCF en hierop de raming van de algemene uitkering zo nodig aanpassen. * Via de algemene reserve voldoende buffervermogen aanhouden waarmee dit risico (incidenteel) kan worden opgevangen. 				

Nr	Risico omschrijving	Kans	Bedrag	Effect	I/S
861	<u>Datalek</u> Risicogebeurtenis: Privacygevoelige gegevens of anderszins vertrouwelijke informatie komt in het bezit van niet daartoe geautoriseerde personen. <u>Beheersmaatregelen</u> * Er is een securityplan beschikbaar, vastgesteld en concern breed gecommuniceerd. * Informatiebeveiliging oplossingen worden geïmplementeerd en zijn concern breed consistent en operabel. * We zijn compliant aan de Baseline Informatiebeveiliging voor gemeenten (BIG). NEN-ISO/IEC 27002. * IT-gerelateerde risico's worden geïdentificeerd, geanalyseerd, gemanaged en gerapporteerd. * Er loopt een continu programma om medewerkers te informeren en te scholen over informatiebeveiliging. * Inrichten van een professionele privacy en security functie.	50%	€ 1.000.000	€ 500.000	I
Totaal				€ 5.375.000	

* Als het risico structureel is, wordt het financieel gevolg verdubbeld (zie toelichting in hoofdstuk 4.1.2.2)

Doelstelling

01. Apeldoorn als duurzame stad

Alle activiteiten die Apeldoorn een stap dichterbij de energieneutrale stad brengen vallen onder het begrip duurzaam. Duurzaamheid is de rode draad die onze strategische doelen verbindt. Op 22 april 2016, de Dag van de Aarde, werd in New York het (klimaat)Akkoord van Parijs door 174 landen ondertekend. Nationaal, Europees en wereldwijd is de ambitie uitgesproken om die opwarming te beperken tot de veilig geachte maximale twee graden Celsius (de tweegradendoelstelling). Terwijl de consumptie in Nederland naar verwachting verder zal stijgen, zal de uitstoot van broeikasgassen juist sterk moeten dalen. Dit dwingt tot een duurzamere manier van leven: energieneutrale woningen en koolstofarme manieren van vervoer. Er is een verdere besparing van energieverbruik nodig, een overgang van het gebruik van fossiele brandstoffen (kolen, olie en gas) naar hernieuwbare energiebronnen (zoals zon en wind) en een vermindering van de consumptie van producten van herkauwers (vlees en zuivel). We willen ook met onze organisatie het goede voorbeeld geven als het gaat om duurzaamheid. We willen ons vastgoed duurzaam maken, het stadhuis etc. Verder is duurzaamheid een breed begrip dat ook terugkomt in de lijn die we kiezen in de verkeersvisie. Duurzaam is ook schoon vervoer, uit de auto op de fiets of E-bike, voldoende laadpalen in de stad om het elektrisch rijden aan te moedigen etc. Maar duurzaamheid heeft ook betrekking op mensen en activiteiten van die mensen. Vertaald naar onze organisatie gaat het onder meer over personeelsbeleid. Zo vinden wij het belangrijk een voorbeeldfunctie te vervullen als het gaat om het detacheren van mensen met een arbeidshandicap in onze eigen organisatie om zodoende onze bijdrage te leveren aan de landelijke baanafspraken. Kortom, bij de beoordeling van alle initiatieven die langs komen, zal duurzaamheid in zijn vele vormen, people, planet and profit, voor ons een belangrijke toetssteen vormen en willen wij, waar we kunnen, een bijdrage leveren aan een economisch en maatschappelijk toekomstbestendige stad en een energieneutraal Apeldoorn. Onze inspanningen om lokaal aan deze opgave van duurzaamheid en circulariteit bij te dragen treft u in deze Meerjarenprogrammabegroting aan.

Welke prestaties gaan we leveren?

Duurzaamheid wordt uitgewerkt in de meeste andere programma's van de MPB.

Doelstelling

02. Apeldoorn als comfortabele (gezins)stad

Apeldoorn is een comfortabele stad die ruimte biedt en wil bieden aan kleur en verscheidenheid. De kracht en toekomstbestendigheid van de stad is onder meer gebaat bij een evenwichtige demografische opbouw. De demografische trend van vergrijzing, is evenals elders in het land, ook in Apeldoorn merkbaar. In die context willen wij extra aandacht besteden aan gezinnen en het voor hen aantrekkelijk laten zijn zich hier te vestigen en te wonen. Gezinnen wonen en vestigen zich hier graag, dat is nu al zo, maar hoeven we dan niets meer te doen? Jawel. Een verworven positie behoud je niet vanzelf. We willen bewerkstelligen dat (nog meer) gezinnen kiezen voor Apeldoorn. En dat de gezinnen die hier wonen ook nooit meer weg willen. Daarvoor willen we de randvoorwaarden creëren. Dat doen we op een aantal onderdelen: wonen, onderwijs en jeugdvoorzieningen, buitenruimte, spelen, sport, fietsen, gezondheid, kunst en cultuur, de binnenstad, en veilige sociale wijken.

Welke prestaties gaan we leveren?

De maatregelen die daarbij horen komen terug in de verschillende programma's van de MPB. Zoals voldoende woningen bouwen voor gezinnen (programma 9), een kindvriendelijke woonomgeving die uitnodigt tot bewegen en ontmoeten en het stimuleren van fietsgebruik (programma 3), de werkgelegenheidsfunctie van Apeldoorn op peil houden (programma 6 en 9), stimuleren variatie en kwaliteit van onderwijs en integrale kindercentra (programma 5), een aantrekkelijke binnenstad (programma 3 en 9), kunst en cultuur voor gezinnen (programma 8), stimuleren van sport en bewegen (programma 8), versterken van sociale samenhang (programma 7), de jeugd een stem geven in het beleid en nieuwe inwoners welkom heten (programma 1).

Doelstelling

03. Apeldoorn als toeristisch toplandschap

In 2016 heeft de Raad het programma Welkom in Apeldoorn op de Veluwe vastgesteld. Samen met onze ondernemers en in nauwe afstemming met de andere Veluwegemeenten, voeren we dit programma uit en de eerste resultaten worden zichtbaar. Nadat in 2017 het nieuwe Veluwse fietsroutenetwerk succesvol van start is gegaan zijn we, in afstemming met onze partners, volop aan de slag met de netwerken voor wandelen, mountainbiken en paardrijden. We blijven daarnaast sterk inzetten op ons project Vitale Vakantieparken. We werken aan ons imago als stad van de Oranjes, samen met steden in Nederland en Duitsland en we zorgen dat meer toeristen naar onze binnenstad komen. Regio- en citymarketing zijn voor ons belangrijke instrumenten. Het Toeristisch Platform gaat verder als vereniging en beslist mee over de besteding van de meeropbrengst van de verhoging van de toeristenbelasting die volledig terugvloeit naar de toeristische sector.

Welke prestaties gaan we leveren?

In het programma 'Welkom in Apeldoorn op de Veluwe' hebben wij de volgende doelen vastgesteld:

- de vrijetijdssector draagt bij aan de doelstelling 100.000 arbeidsplaatsen in Apeldoorn.
- meer bezoekers in de binnenstad en dorpen.
- hogere bestedingen gelijk aan het landelijke gemiddelde.

Doelstelling

04. Apeldoorn als ondernemende stad

De Nederlandse economie blijft goed presenteren, al 11 kwartalen op rij zien we een 'kwartaal op kwartaal groei'. In Europa groeit de Nederlandse economie het snelst van alle landen. De vooruitzichten zijn positief. Het vertrouwen van consumenten en producenten is toegenomen. In Apeldoorn nemen we die ontwikkeling ook waar. Het aantal bedrijven dat investeert en zich in Apeldoorn wil vestigen groeit. Ook daalt het aantal Apeldoornse aantal werklozen. Het Apeldoornse bedrijfsleven ziet hierin urgentie en kansen om de onderlinge samenwerking te verbeteren en daardoor te profiteren van deze groei. In meerdere studies, waaronder De kracht van Oost zien we dat Gelderland en de Apeldoornse regio zijn aangewezen als attractieve locatie om te wonen en potentie biedt als (toekomstige) vestigingsplaats voor bedrijven. Apeldoorn kan vanuit haar gunstige geografische positie een bijdrage leveren aan landelijke opgaven. Door de toenemende druk in de Randstad ontstaan kansen voor Apeldoorn en omgeving als locatie om te wonen, te werken en te recreëren. Een kans en tegelijkertijd een opgave. De landelijke positionering van Apeldoorn en de regio als vestigingslocatie vraagt om actieve aandacht en gemeenschappelijke inzet van overheid, ondernemers en onderwijs.

Welke prestaties gaan we leveren?

De komende jaren zetten we onverminderd in op de ambities uit het programma De ondernemende stad. In 2020 willen we 100.000 banen in Apeldoorn. Samen met de ondernemerskoepel BKA en VNO/NCW is in lijn met deze ambitie de economische projectenagenda uitgewerkt. Aan de hand van concrete projecten wordt gewerkt aan een Apeldoorn met een excellent vestigingsklimaat, een sterke arbeidsmarkt en de inzet op duurzaamheid en circulariteit.

Doelstelling

05. Apeldoorn is financieel gezond

We liggen op koers en er is reden tot optimisme. Uw raad en ons college hebben de afgelopen jaren belangrijke resultaten geboekt die zich nu in de MPB duidelijk beginnen af te tekenen. Het preventieve toezicht door de provincie is opgeheven. Met ingang van de MPB 2017-2020 zijn we de weg ingeslagen van duurzaam financieel herstel. Via het ijkpunt voor de solvabiliteit koersen we op verbetering van de eigen vermogenspositie. Het groeipad voor de solvabiliteit naar het niveau 'goed', zoals vermeld in de MPB 2017-2020, hebben we in deze MPB in lijn met de Voorjaarsnota 2017 weten te versnellen. Wanneer herstel gerealiseerd kan worden, is in hoge mate afhankelijk van de behoedzaamheid waarmee nieuwe beleidsimpuls vorm gegeven worden. Hoe terughoudender, lees zuiniger, des te eerder zal het duurzame financiële herstel gerealiseerd zijn.

Welke prestaties gaan we leveren?

In deze Meerjarenprogrammabegroting worden, binnen de financiële begrenzings, de beleidsmatige keuzes voor de komende vier jaar, 2018-2021, gemaakt. Bij de prioritering van die keuzes staat duurzaam financieel herstel voorop (steronderwerp 1.1 financieel herstel).

Doelstelling

06. Lobby

Apeldoorn staat niet alleen op deze wereld, veel overheden, organisaties en bedrijven zijn op allerlei manieren medebepalend voor de ontwikkeling van onze stad en financiële mogelijkheden. Met al die anderen willen wij in contact zijn en we opereren daarom in veel netwerken en geven daar doelgericht invulling aan. Daarbij spelen we flexibel in op veranderende omstandigheden. We willen dat Apeldoorn gezien wordt, we willen invloed uitoefenen op beleid en bestuurlijke beslissingen in voor ons belangrijke gremia. We acteren op die wijze in verbanden op Europees, nationaal, provinciaal en regionaal niveau. Op die manier schaken we op vele borden en proberen wij resultaten te boeken. Citymarketing past, als bijzondere vorm van lobby, ook binnen dit onderwerp.

Welke prestaties gaan we leveren?

Lobby in al zijn hoedanigheden komt terug in veel andere programma's, bijvoorbeeld arbeidsmarktbeleid, de decentralisaties, energiewetgeving, ruimtelijke visies, investeringsprogramma's. Voor de provinciale lobby zijn de beide gebiedsopgaven Veluwe en Cleantech regio van belang. Daarin doe we volop mee. Ook werken we samen in Gelrestad en in het samenwerkingsverband Apeldoorn-Deventer-Zwolle. Afhankelijk van het thema zijn we ook nationaal actief in bijvoorbeeld de G32 en VNG. Daarnaast zoeken we samenwerking in Europa door regelmatig in Brussel te zijn. Ook dat doen we samen met andere partners.

Doelstelling

07. Samenwerking en in het bijzonder de verbonden partij Regio Stedendriehoek

Er is nauwelijks een doel dat de gemeente in zijn eentje realiseert. We hebben Europa, het Rijk, de Provincie en een steeds groter wordend (regionaal) samenwerkingslandschap. Hierin zitten 18 Verbonden Partijen en 30 regionale samenwerkingsverbanden (waaronder 8 van de verbonden partijen). Strategische samenwerking is gedifferentieerd, vormvrij en wordt ondermeer ingezet voor het realiseren van de strategische doelen. Samenwerking in de bedrijfsvoering doen we alleen als het schaalvoordelen oplevert. Tribuut is hiervan een voorbeeld. Samenwerking is soms geheel wettelijk dichtgetimmerd (VNOG, GGD), soms gedeeltelijk wettelijk voorgeschreven (zoals Basismobiliteit) en soms vrijwillig. Samenwerking op kwetsbare taken, zoals Jeugd, WMO, Arbeidsmarkt en Veiligheid, is een bijzondere verantwoordelijkheid van Apeldoorn als grootste stad in een regio van 23 gemeenten waarmee in wisselende coalities wordt samengewerkt.

In dit landsdeel werken we in vier kringen: het overlegplatform Landsdeel Oost (feitelijk Gelderland en Overijssel waarmee een werkverband is gecreëerd om door het Rijk en Europa gezien te worden), Gelrestad (Arnhem, Nijmegen, Ede-Wageningen en Apeldoorn en provincie), het werkverband Zwolle, Deventer en Apeldoorn en als belangrijke thuisbasis van onze strategische samenwerkingsrelaties de Stedendriehoek, of beter gezegd de Cleantech-regio. Binnen de Cleantech-regio werken we samen met de 7 gemeentes en 2 provincies in onze WGR, en samen met de Strategische Board (waarin onderwijspartners, ondernemers en de overheid in triple helix verband zijn vertegenwoordigd) aan een omgevingsagenda. Deze omgevingsagenda heeft vier overhulende thema's: bereikbaarheid, leefomgeving, innovatie en sociaal kapitaal en energietransitie. De eerste twee thema's worden primair getrokken door de gemeenten in de WGR, de laatste twee door de Board. De Gemeenschappelijke Regeling Stedendriehoek is de verbonden partij waarin ons bestuur overlegt met de andere gemeentebesturen (Brummen, Deventer, Epe, Lochem, Voorst, Zutphen) aangaande regionale onderwerpen: ruimte, infrastructuur, sociaal en natuur. We werken met een omgevingsagenda, waarvan gezamenlijk met de provincie de doelen en resultaten benoemd en bepaald worden. Onder de noemer van CleanTech Regio zijn er 6 speerpunten: CleanTech development, Energietransitie, Duurzame arbeidsmarkt, CleanTech icoon A1, toekomstbestendige binnensteden en kernen, en schone en duurzame mobiliteit. Het omgevingsprogramma 2.0 is in 2016 in het kader van evaluatie verbonden partij Regio Stedendriehoek ter informatie aan de raad gestuurd. Jaarlijks wordt een update hiervan ter kennis gebracht van de gemeenteraad. De WGR is een 'light' samenwerking waarbij geen bevoegdheden zijn overgedragen aan de regio.

Welke prestaties gaan we leveren?

In het werkprogramma voor 2017/2018 wordt de focus verder uitgewerkt op de eerder genoemde thema's. Voor bereikbaarheid betekent dit onder meer dat ingezet wordt op slimme en schone mobiliteit in de projecten: Programma Fiets, Duurzame verbreding A1 icoon, werkgeversaanpak door verbeteren bereikbaarheid en verduurzamen mobiliteit werknemers, verbeteren bereikbaarheid door ITS oplossingen, faciliteren e-mobility, versterken multimodaliteit en verbeteren positie van onze regio en het benutten van logistieke kansen. Voor het thema Leefomgeving betekent dit dat de nieuwe Omgevingswet wordt gebruikt om te bezien waar regionale samenwerking bij de implementatie zinvol is. Natuurlijk blijft de woningbouwprogrammering in de regio een belangrijk thema. Voor de themalijn innovatie en sociaal kapitaal ligt de focus op uitvoering van de Clean Tech Regio Development. Voor het thema energietransitie wordt in 2018 gekoerst op het ontwikkelen van een kansenkaart energietransitie en het realiseren van businesscases duurzame energie rond de A1 cleantech icoon.

Doelstelling

08. Citymarketing

Voor de uitvoering van het citymarketingbeleid van Apeldoorn is op 1 januari 2017 Apeldoorn Marketing gestart, een zelfstandige stichting waarmee de gemeente een subsidierelatie onderhoudt. Apeldoorn Marketing zal het merk 'Apeldoorn' laden en de aantrekkingskracht van de stad op nieuwe bewoners, bezoekers en bedrijven vergroten. De stichting doet dat onder meer door het initiëren, ontwikkelen, samenbrengen, versterken en richten van marketinginspanningen in het publiek-private netwerk in de stad, waaronder evenementen en toeristische activiteiten. De strategische doelen vormen vanzelfsprekend een belangrijk uitgangspunt voor Apeldoorn Marketing.

Welke prestaties gaan we leveren?

De activiteiten zijn opgenomen in de diverse programma's en met name in programma 9.

Doelstelling

09. Deugdelijke en gastvrije dienstverlening

We stellen burger, bedrijf en instelling centraal in ons denken, beslissen en handelen: betrokken, uitnodigend en slagvaardig. Dit vertalen we naar een domeingericht Klant Contact Centrum waar burger, bedrijf of instelling gastvrij wordt ontvangen en in het eerste contact het juiste antwoord krijgt binnen de open inrichting van het toekomstige Huis van de Stad, via de sociale wijkteams of via keukentafelgesprekken. Via alle klantcontactkanalen (digitaal, telefoon, balie) staan wij voor een gastvrije, mensgerichte en dienstbare benadering. We sturen op het gebruik van het meest slimme kanaal. Extra aandacht gaat uit naar de gemeentelijke telefonische bereikbaarheid. In de digitale dienstverlening staan gemak en een laagdrempelige digitale toegang tot de gemeentelijke dienstverlening voorop. Ten behoeve van de digitale dienstverlening wordt verder gebouwd aan een goede inrichting en gebruik van het digitaal loket van de gemeente Apeldoorn. Daarnaast vormt het landelijke digitale loket "MijnOverheid" voor steeds meer dienstverlening van de gemeente Apeldoorn het centrale loket. Het stelsel van basisregistraties vormt het fundament voor het informatiehuis van de stad. De basisadministratie wordt via koppeling van vele gegevensbestanden landelijk gerealiseerd, waardoor we geen overbodige informatie van onze 'klanten' hoeven te vragen. Versnelling van de digitale transformatie wordt voortgezet in de 'veranderteams' binnen het sociale domein, fysieke en publieke domein en bedrijfsvoering. We zijn daarbij alert op rechtvaardigheid/rechtmatigheid en het borgen van de privacy.

Welke prestaties gaan we leveren?

De activiteiten werken door in vele programma's van deze begroting (p 5, 6, 7 en 9).

Doelstelling

10. Stadsdeelgericht werken en burgerparticipatie

Stadsdeelgericht werken en burgerparticipatie evolueren mee met de vernieuwing van de democratische samenwerking. Er ontstaan meerdere werkwijzen, sturingsvormen en perspectieven naast elkaar. Er is niet één beste manier van burger- of overheidsparticipatie. Inwoners, bedrijven, raadsleden en ambtenaren vinden elkaar in allerlei samenwerkingsvormen op denkkraft en initiatieven. Matrixdemocratie wordt het ook wel genoemd, waarin stemmingsdemocratie, interactiedemocratie en doe-democratie leiden tot een gekleurd palet aan verbindingen tussen samenleving en overheid. Open data en digitale platforms gaan hier een steeds grotere rol in spelen.

Het gebiedsgericht werken is in ontwikkeling. Ingrediënten van de nieuwe aanpak zijn de foto van het gebied waarin data en gegevens over het betreffende gebied zijn opgenomen, het gebiedsoverleg waarin mensen/organisaties uit het gebied en professionals samen afspraken maken over wat nodig is, en dat opnemen in een gebiedsagenda. Met een initiatievenfonds kunnen experimenten, acties en initiatieven worden gefinancierd. Op dit moment buigt een raadswerkgroep zich over dit onderwerp en deze zal daarover naar verwachting in het najaar van 2017 advies uitbrengen. In het land wordt op grote schaal geëxperimenteerd met burgeraudits, loting, labs, Ted-Talk, de all-inclusieve wijk, crowd/matchfunding, de burgerbegroting e.d. op alle domeinen: sociaal, fysiek, economisch, veiligheid. Uit onze participatiekaart blijkt dat Apeldoorn volop meedoet.

Welke prestaties gaan we leveren?

De activiteiten op het terrein van stadsdeelgericht werken en burgerparticipatie zijn opgenomen in de programma's 3, 7 en 9.

Nieuwe ontwikkelingen

Doelstelling

02. Apeldoorn als comfortabele (gezins)stad

Programma comfortabele gezinsstad

Het programma is één van de speerpunten van Apeldoorn. Wij hebben in het document 'Ambitie voor de comfortabele gezinsstad' aangegeven dat niet alle ambities financieel zijn gedekt en dat dit bij de uitwerking inzichtelijk zal worden gemaakt. In 2018 is er behoefte aan een kwartiermaker, die het programma in de organisatie en met stakeholders in de gemeente gaat laden. Het programma loopt door tot 2021. Er zal gewerkt worden aan relevante thema's, die leiden tot betere en gunstigere voorwaarden voor gezinnen in onze gemeente. Daarnaast zijn investeringen in de openbare ruimte gewenst in fysieke objecten in het kader van avontuurlijk spelen. In het thema binnenstad van hoofdstuk 1 van deze voorjaarsnota is hiervoor een bedrag van € 200.000 aangehouden. Voor locaties buiten de binnenstad zijn de investeringen op € 100.000 geraamd. De totale exploitatielasten bedragen afgerond € 154.000 in 2018 en € 58.000 ingaande 2019.

Doelstelling

05. Apeldoorn is financieel gezond

Kwaliteitsimpuls uitvoering interne controles bij eenheid F&C

De interne controles van de jaarstukken zijn veel complexer geworden door de decentralisaties binnen het sociale domein en door steeds strengere eisen die accountants stellen als gevolg het intensieve toezicht van de Autoriteit Financiële Markten dat op hen wordt uitgeoefend. Maar los daarvan hebben we ook zelf de ambitie om onze interne beheersing door te ontwikkelen.

Daarvoor is naast een tijdelijk ontwikkelbudget ook uitbreiding van de personele capaciteit gewenst. De kosten bedragen € 200.000 in 2018, afnemend tot € 150.000 in 2021 en verdere jaren.

Doelstelling

06. Lobby

Aanjaagbudget strategische doelen, lobby en acties bestuursstijl

Tot eind 2017 is er een aanjaagbudget beschikbaar voor de strategische doelen. Vanaf 2018 is er behoefte aan structureel aanjaagbudget, bestemd voor een bredere inzet, bestaande uit een combinatie van de strategische doelen, lobby en acties met het oog op de nieuwe bestuursstijl. De kosten zijn geraamd op structureel € 300.000.

Doelstelling

08. Citymarketing

BROA 30.5 Investerings 2014-2017

In de MPB 2014-2017 heeft uw raad besloten 4 jaar lang € 300.000 te investeren in aantrekkelijkheid van de stad. Er zijn 6 thema's waarop die sturing in om Apeldoorn extra aandacht vraagt: (1) slimme concepten voor de binnenstad; (2) meer groen in de stad, (3) het uitlokken van extra bestedingen door een aantrekkelijker en zichtbaarder aanbod van cultuur, horeca en top(sport)evenementen; (4) het aanbieden van een toeristisch toplandschap waarbinnen de stad Apeldoorn meer profijt haalt uit de Veluwe en de toeristische attracties; (5) meer innovatie in de topsectoren van onze economie; (6) een groter hoog opgeleid arbeidspotentieel in en om de stad. Voor deze thema's is over de jaren 2017 t/m 2019 nog € 467.000 beschikbaar.

Doelstelling

10. Stadsdeelgericht werken en burgerparticipatie

Versterken positie raad (motie 3a VJN 2016)

U heeft tijdens de behandeling van de Voorjaarsnota 2016 de motie "Versterken Positie raad" aangenomen waarin de raad zichzelf oproept te onderzoeken wat de ontwikkelingen op het terrein van beschikbaarheid van kennis, participatie en regionalisering voor betekenis hebben voor de raad en wat dit betekent op het vlak van informatievoorziening, vorming en opleiding en ondersteuning, zoals formatie, van de raad. In 2017 is de uitvoering van deze motie ter hand genomen en is ervaring opgedaan met het professionaliseren van de ondersteuning door pilots op het gebied van communicatie en inhoudelijke advisering aan de gemeenteraad. Met ingang van 2018 zal op basis van deze ervaringen hieraan op structurele wijze verder inhoud gegeven worden. In 2018 zullen er weer gemeenteraadsverkiezingen zijn. Activiteiten op het gebied van opkomstbevordering, installatie nieuwe raad en daarna inwerkprogramma en opleiding voor de nieuwe raadsleden zullen onderdeel van het werkprogramma van de raadsgriffie zijn. Zoals in de Voorjaarsnota 2017 is vastgesteld wordt daartoe nu ruimte en budget in de begroting tbv raad en griffie opgenomen. De totale kosten worden geraamd op structureel € 160.000 waarvoor binnen de huidige begroting € 40.000 beschikbaar is.

Verbonden partijen

Alliander NV

Bijdrage aan doelstelling:

Alliander is het netwerkbedrijf van het voormalige Nuon. Het is in 2009 afgesplitst. Alliander heeft alleen publieke aandeelhouders.

Financiële bijdrage/subsidie 2018: Niet van toepassing

Risico's: Niet van toepassing

Link naar jaarstukken: [Jaarverslag 2016](#)

Bank Nederlandse Gemeenten

Bijdrage aan doelstelling:

De BNG bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor maatschappelijk belang. Via financiële dienstverlening draagt de BNG bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.

Financiële bijdrage/subsidie 2018: Niet van toepassing

Risico's:

Bij tegenvallende winstontwikkeling, dan wel een lagere uitbetaalratio over de winst kan het dividend tegenvallen.

Link naar jaarstukken: [Jaarstukken 2016](#)

Leisurelands (RGV)

Bijdrage aan doelstelling:

Samenwerking

Financiële bijdrage/subsidie 2018: Niet van toepassing

Risico's:

De kans dat er bij ontbinding van de BV zich onvoorziene verplichtingen voordoen, is gering

NV Luchthaven Teuge

Bijdrage aan doelstelling:

De luchthaven biedt voorzieningen voor General Aviation en draagt bij aan de recreatieve, educatieve en economische doelstellingen van de gemeente.

Financiële bijdrage/subsidie 2018: Niet van toepassing

Risico's:

In juni 2017 is bekend geworden, dat de toekomstige aanvliegroutes vanuit Lelystad mogelijk over vliegveld Teuge lopen. In dat geval komt het voortbestaan van het nationaal Paracentrum op vliegveld Teuge in gevaar en wordt een zware wissel getrokken op de exploitatie van het vliegveld. Op het moment van het opstellen van deze MPB vinden nog diverse overleggen plaats over de aanvliegroutes en zijn deze nog niet definitief.

Link naar jaarstukken: Gepubliceerde jaarrekening 2016.

Vitens

Bijdrage aan doelstelling:

Vitens is het grootste drinkwaterbedrijf in Nederland. Het verzorgt ook de drinkwatervoorziening in onze gemeente. Vitens is in de afgelopen jaren ontstaan door fusies van lokale en regionale drinkwaterbedrijven. Wij hebben sinds 2007 een belang in Vitens. Dit is zeer klein, we hebben slechts 1 aandeel.

Financiële bijdrage/subsidie 2018:

Risico's:

Niet van toepassing.

Link naar jaarstukken: [Vitens jaarverslag 2015](#)
[Vitens jaarverslag 2016](#)

Regio Stedendriehoek

Bijdrage aan doelstelling:

ambities uit programma 3, 4, 8 en 9, belangenbehartiging op gebied ruimtelijke ordening (waaronder milieu en mobiliteit), economische zaken en sociaal.

Financiële bijdrage/subsidie 2018: € 418.000

Risico's:

Het budget wat de gemeente Apeldoorn investeert in de Regio Stedendriehoek is jaarlijks € 2,55 per inwoner (dit geldt voor de hele WGR), de bijdrage voor 2017 bedraagt € 406.000. De omvang van de totale begroting van de Stedendriehoek bedraagt € 1.060.000. Risico kan zijn dat de opbrengst van de regionale samenwerking de investering niet voldoende compenseert. Gelet op de vele opbrengsten van subsidiestromen in kader van de regio in de afgelopen jaren, wordt dit risico niet manifest geacht. Daarnaast is het weerstandsvermogen van de Regio Stedendriehoek niet groot. Indien de Regio op enig moment onverhoopt niet meer aan haar verplichtingen kan voldoen moet teruggevallen worden op de deelnemende gemeenten.

Tribuut

Bijdrage aan doelstelling:

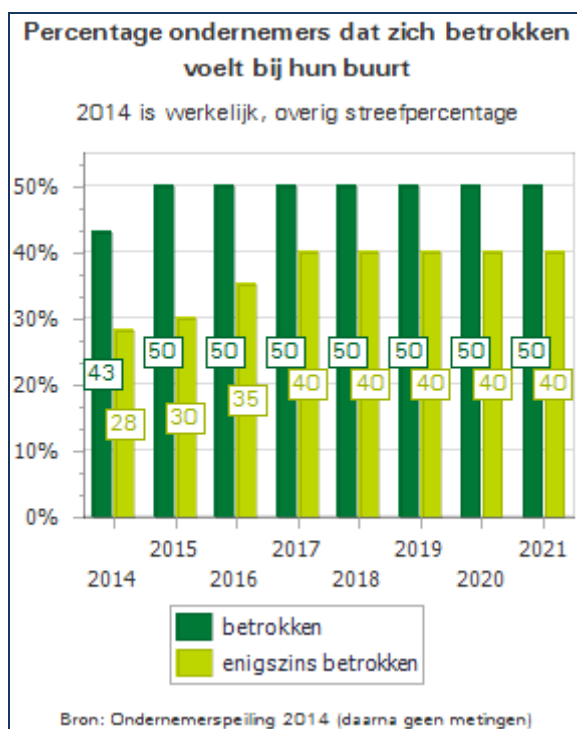
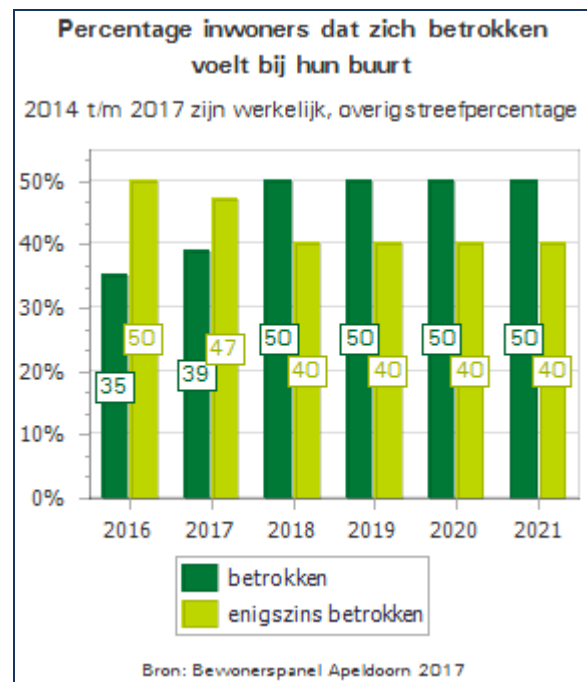
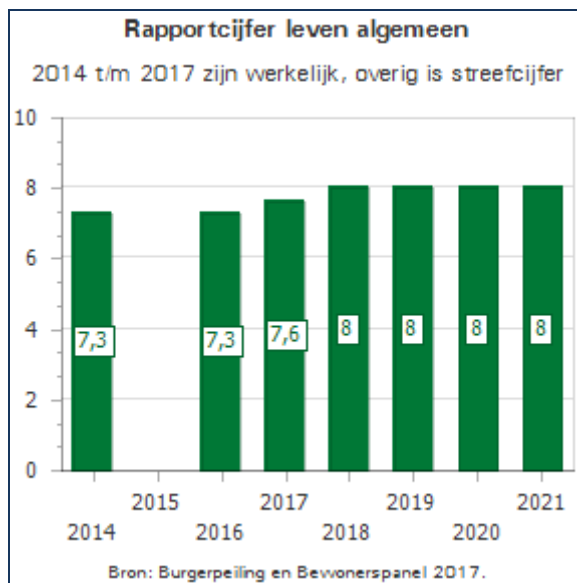
Met ingang van 1 januari 2016 voert Tribuut voor de gemeente Apeldoorn de belastingtaak uit. Naast de uitkeringen van de rijksoverheid vormen de gemeentelijke belastingen een belangrijke bron van inkomsten. De inkomsten uit deze belastingen vallen in de algemene middelen van de gemeente. Dat betekent dat de gemeenteraad bepaalt waarvoor de opbrengsten van deze belastingen worden ingezet. De algemene belastingen hebben een belangrijke budgettaire functie voor de gemeente Apeldoorn.

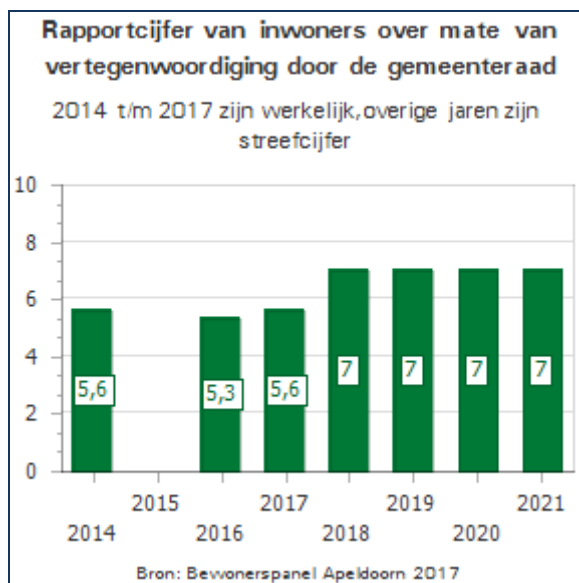
Financiële bijdrage/subsidie 2018: € 2.724.000

Risico's:

Tribuut is een nieuwe organisatie. De samenvoeging van de belastingtaken van de vijf gemeenten brengt risico's met zich mee, zoals weergegeven in het bedrijfsplan van Tribuut. Als één van deze risico's zich voordoet, kan dit leiden tot vertraging en extra kosten. De financiële ruimte in de begroting van Tribuut om deze risico's op te vangen is beperkt. Indien Tribuut op enig moment niet meer aan haar verplichtingen kan voldoen, moet teruggevallen worden op de deelnemende gemeenten.

Effectindicatoren

Bestuur, (wijk)organisatie, burgerzaken en financiën

Taakvelden	Begroting 2017	Begroting			Meerjarenbegroting		
		Lasten 2018	Baten 2018	Saldo 2018	Saldo 2019	Saldo 2020	Saldo 2021
0.1 Bestuur	-11.204	9.623	137	-9.486	-9.432	-9.466	-9.612
0.2 Burgerzaken	-824	3.875	2.938	-937	-1.957	-1.495	-1.726
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	-502	1.923	1.270	-653	-1.281	-1.209	-1.226
0.5 Treasury	2.082	15.094	18.369	3.275	4.204	4.844	4.615
0.61 OZB Woningen	20.385	1.333	11.111	9.778	10.160	10.514	10.874
0.62 OZB Niet-woningen	26.631		38.711	38.711	39.668	40.640	41.628
0.64 Belastingen overig	1.651	144	9.733	9.589	9.595	9.594	9.593
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	282.398		298.516	298.516	304.615	308.891	314.116
0.8 Overige baten en lasten	3.602	6.155	1.482	-4.673	-5.749	-6.148	-6.392
3.4 Economische promotie	331	1.359	1.817	458	548	624	603
5.3 Cultuurpresentatie, -productie en -participatie	-50	51		-51	-52	-53	-54
Saldo van baten en lasten voor bestemming	324.500	39.557	384.084	344.527	350.319	356.736	362.419
0.10 Mutaties reserves	-8.761	8.141	880	-7.261	-4.371	-5.906	-7.304
Totaal	315.739	47.698	384.964	337.266	345.948	350.830	355.115

Kadernota's

[Clean Tech regio Stedenagenda 2.0 Omgevingsagenda](#)

[Beslisdocument Routekaart Apeldoorn Energieneutraal 2020](#)

[Structuurvisie 2030 Buitenstad Apeldoorn geeft ruimte 2013](#)

[Welkom in Apeldoorn 2014](#)

[Programma de ondernemende stad 2014](#)

[VJN 2017 Doorbraaknota](#)

[Zien en gezien worden strategische visie op de Apeldoornse lobby maart 2014](#)

[Discussienotitie regionale samenwerking](#)

[Citymarketing Apeldoorn strategische koersbepaling](#)

[De Levendige Stad Evenementenbeleid](#)

[Nota De Levendige Stad](#)

[Visie op publieksdienstverlening Apeldoorn](#)

[Helder In Ambitie](#)

Programma 2

Veiligheid

Taakvelden:

- 1.1 Crisisbeheersing en brandweer
- 1.2 Openbare orde en veiligheid
- 8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)
- 0.10 Mutaties reserves

Programma 2 Veiligheid

Portefeuillehouder(s): J.C.G.M. Berends

Ambitie van het programma

Apeldoorn is een veilige stad en dat willen we graag zo houden. Immers een veilige leefomgeving is de basis om met elkaar plezierig te wonen, te werken en te recreëren. Kortom de basis voor de comfortabele (gezins)stad die Apeldoorn graag wil zijn.

Wij staan in Apeldoorn voor een resultaatgerichte aanpak van veiligheid en leggen relaties met onder andere onderwijs, wonen en zorg. De aandacht voor de jeugd is essentieel. Via hen leggen we de basis voor een Veilig Apeldoorn in de toekomst. De integrale aanpak van veiligheid is een collegebrede verantwoordelijkheid omdat aansluiting wordt gezocht bij diverse beleidsterreinen.

Veiligheid is een verantwoordelijkheid van de hele samenleving. De gemeente is onmogelijk in staat om alleen die verantwoordelijkheid te dragen. We hebben de hulp nodig van alle relevante partners op het gebied van veiligheid. Naast de professionele veiligheidspartners zijn dat onder meer de inwoners, ondernemers, woningbouwcorporaties, scholen en zorginstellingen. Projecten als de buurtpreventieteams, what's app groepen en Keurmerk Veilig Ondernemen, waarbij onze inwoners en ondernemers actief bijdragen aan de veiligheid in de stad, worden van harte toegejuicht.

Lokaal maatwerk draagt bij aan het vergroten van de veiligheid en de gevoelens van veiligheid in de stad. Veiligheidsproblemen kunnen alleen effectief aangepakt worden wanneer we rekening houden met de context waarin ze plaatsvinden.

De veiligheidsaanpak wordt afgestemd op de lokale situatie. Dat blijkt het meest succesvol te zijn. De betrokkenheid van bewoners en bedrijven is het grootst bij problemen in hun directe omgeving.

Samen met onze partners spannen wij ons in voor het behoud van een veilig Apeldoorn.

Speerpunten van beleid

1. Ondernijning

Georganiseerde criminaliteit ondermijnt het lokale gezag, verslechtert veiligheid en leefbaarheid en levert schade op voor ondernemers. De aanpak van georganiseerde criminaliteit richt zich op de cruciale ondersteunende activiteiten van de 'bovenwereld' aan de 'onderwereld'. Ingezet wordt op de bewustwording bij gemeentelijke medewerkers van ondermijnende activiteiten die zij mogelijk tegenkomen in hun werkzaamheden.

2. Cameratoezicht

Verandering in de wetgeving, het verouderde camerasysteem en ontwikkelingen bij de politieorganisatie maken dat het cameratoezicht een speerpunt is. Het verouderde systeem moet namelijk vervangen worden, willen de camerabeelden geschikt worden om daders van misdrijven op te kunnen sporen. De aanbesteding voor de vervanging, die in 2017 is gestart, wordt in 2018 uitgevoerd. Naast de realisatie van een vernieuwd camerasysteem, wordt omgezien naar een nieuwe uitkijkrimte van de camera's.

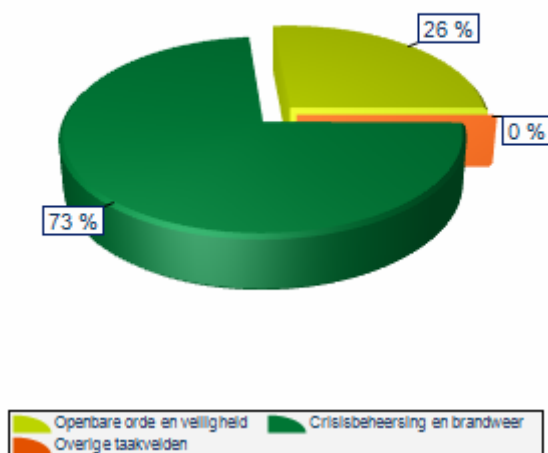
3. Veilig Toerisme

Apeldoorn heeft de ambitie om toeristisch toplandschap te zijn. Door middel van het regionale project 'Vitale vakantieparken' wordt gewerkt aan een verbetering op het recreatief economisch gebied, verbeteringen van het ruimtelijk spoor en verbetering van de veiligheid op en rondom recreatieparken.

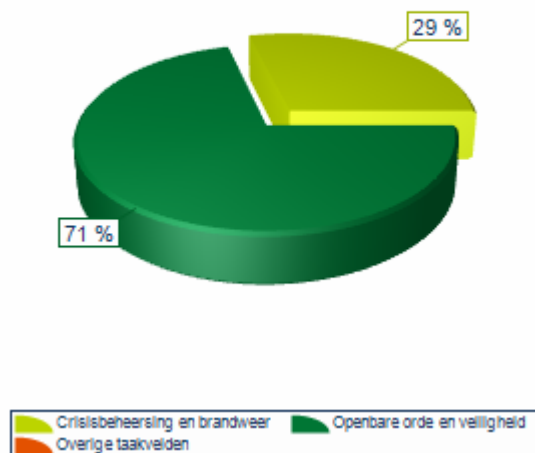
4. Explosievenruiming

In 2018 verwachten we samen met de eigenaren in het gebied de aanbestedingsprocedure te starten voor (delen van) fase 2; de gebieden Caitwickerzand en 't Sol.

Uitgavenverdeling binnen programma

Inkomstenverdeling binnen programma

Doelstelling

1. Behouden en verbeteren van de objectieve en subjectieve veiligheid van de Apeldoornse burgers, bedrijven en instellingen

Behouden en verbeteren van de objectieve en subjectieve veiligheid van de Apeldoornse burgers, bedrijven en instellingen. Voor meer informatie verwijzen wij u naar het Integraal veiligheidsplan Apeldoorn 2015-2018 (steronderwerp 2.1).

Taakvelden;

- 1.2 Openbare orde en veiligheid
- 8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)

Welke prestaties gaan we leveren?

Er zijn door de gemeenteraad een vijftal veiligheidsthema's vastgesteld voor de periode 2015-2018:

- 1. sociale kwaliteit; overlast in de woonomgeving;
- 2. objectieve veiligheid; met name de aanpak van huiselijk geweld, woninginbraken, (woning) overvallen en straatroof;
- 3. jeugdcriminaliteit, jeugdprostitutie en loverboys;
- 4. georganiseerde criminaliteit; hennepsteelt, mensenhandel en outlaw motorcycle gangs;
- 5. veilig toerisme.

Ten aanzien van deze thema's wordt intensiever de samenwerking gezocht, vaker informatie uitgewisseld en slimmer innovaties ingezet om de problematiek aan te pakken. Om de extra gemeenschappelijke inspanningen te doen, zijn de thema's sturend bij de inzet van personeel en verdeling van budgetten. Daarnaast geven politie (recherche) en openbaar ministerie in het opsporingsproces voorrang aan incidenten die vallen binnen de aangewezen thema's. Per thema blijven de betrokken interne en externe partijen actief in een expertgroep die minimaal twee keer per jaar bij elkaar komt om de voortgang op de doelen en de acties te volgen en indien nodig bij te (laten) sturen.

De keuze voor deze thema's wil niet zeggen dat er op de niet gekozen thema's geen inspanningen meer worden gepleegd. Er is een veelheid aan reguliere taken, waar de organisaties mee doorgaan en waarbij ze garant staan voor een bepaald basisniveau.

Algemeen: in 2018 wordt een nieuw Integraal Veiligheidsplan Apeldoorn opgesteld voor 2019 tot en met 2023.

Onder punt 1 wordt de sluitende aanpak verwarde personen uitgewerkt. Het voortouw hiervoor ligt bij de eenheid JZW. Onze bijdrage ligt in de aanpak overlastgevende personen en de uitwerking van de Wet verplichte GGZ. Deze wet treedt naar verwachting 1 januari 2019 in werking en wordt voorbereid in 2018.

Onder punt 4 valt de aanpak van ondermijning. Dit krijgt in 2018 voortschrijdende uitwerking van de in 2017 opgestarte bewustwordingssessies. In 2018 wordt een ondermijningsbeeld gemaakt. Dit geeft weer waar we staan in Apeldoorn op het gebied van ondermijnende criminaliteit.

Onder punt 5 wordt uitvoering gegeven van de in 2017 opgestarte pilot 'aanpak vakantieparken'. Deze aanpak draagt bij aan het verbeteren van de veiligheid op en rondom de recreatieparken, zodanig dat dit een positieve bijdrage levert aan het toeristisch toplandschap in Apeldoorn.

In 2018 is een nieuw camerasysteem gerealiseerd en een besluit genomen over een juiste en functionele uitkijkrimte.

Doelstelling

2. Voorkomen en verminderen van de onveiligheid in Apeldoorn veroorzaakt door brand, ramp of crisis

Voorkomen en verminderen van de onveiligheid in Apeldoorn veroorzaakt door brand, ramp of crisis. Voor meer informatie verwijzen wij u naar het Regionaal Beleidsplan 2017-2021, het Risicoprofiel Veiligheidsregio Noord- en Oost Gelderland en het Regionaal Crisisplan.

Wij nemen deel aan de Veiligheidsregio Noord en Oost Gelderland (VNOG). De VNOG voert voor ons een aantal taken uit op het gebied van brandweer en rampenbestrijding. In 2018 is de reorganisatie bij de VNOG voltrokken en werkt men volgens de aangepaste gemeenschappelijke regeling. De VNOG behartigt de belangen van de gemeenten op het terrein van brandweertzorg, rampenbestrijding, crisisbeheersing en geneeskundige hulpverlening met behoud van de lokale verankering, conform Wet Veiligheidsregio's. Daarmee draag de VNOG bij aan het behouden en verbeteren van de objectieve en subjectieve veiligheid van de Apeldoornse burgers, bedrijven en instellingen.

Welke prestaties gaan we leveren?

Het Dagelijks Bestuur van de VNOG heeft een vijftal thema's vastgesteld voor 2018. Wij volgen deze ontwikkelingen:

1. de toekomst bestendige veiligheidsregio;
2. zelfredzaamheid en inwonerparticipatie;
3. Omgevingswet;
4. informatie voorziening en businessintelligence;
5. scoop en schaal van de veiligheidsregio's.

De gemeenteraad wordt tijdig betrokken en indien nodig geconsulteerd bij de belangrijke beslistmomenten zoals de Kadernota, de Begroting en de Jaarrekening. In de eerstvolgende begroting van de VNOG worden prestatie- indicatoren opgenomen. We organiseren de gebruikelijke bestuurlijke oefeningen waarbij de intensiteit afhangt van de mate waarin het nieuwe college ervaring heeft op dit gebied.

Verbonden partijen

Veiligheidsregio Noord- en Oost-Gelderland/GHOR

Bijdrage aan doelstelling:

De Veiligheidsregio Noord en Oost Gelderland behartigt de belangen van de gemeenten op het terrein van de brandweertzorg, rampenbestrijding, crisisbeheersing en geneeskundige hulpverlening met behoud van de lokale verankering, zoals neergelegd is in de Wet Veiligheidsregio's. Daarmee draagt de VNOG bij aan het behouden en verbeteren van de objectieve en subjectieve veiligheid van de Apeldoornse burgers, bedrijven en instellingen.

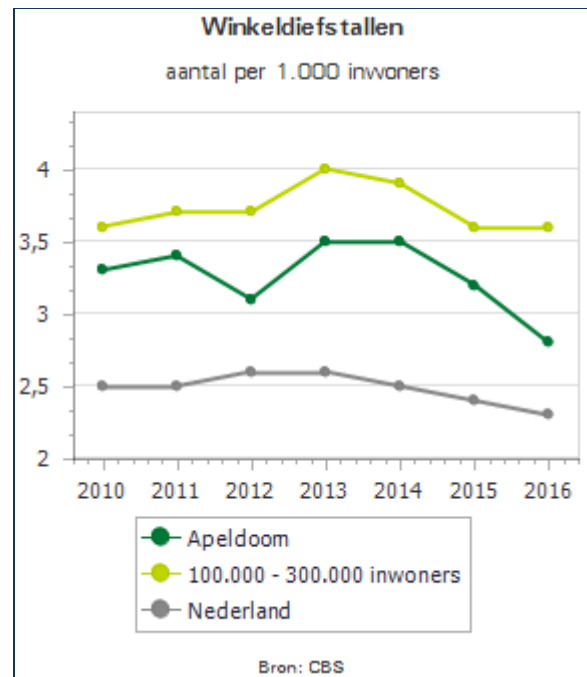
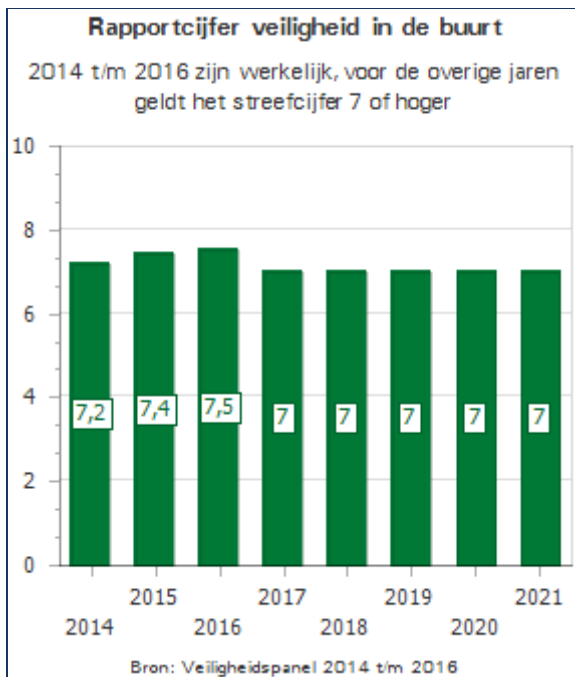
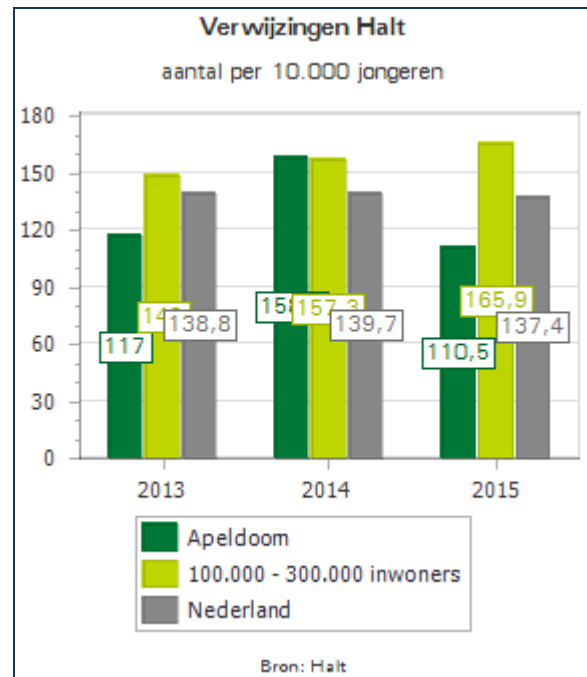
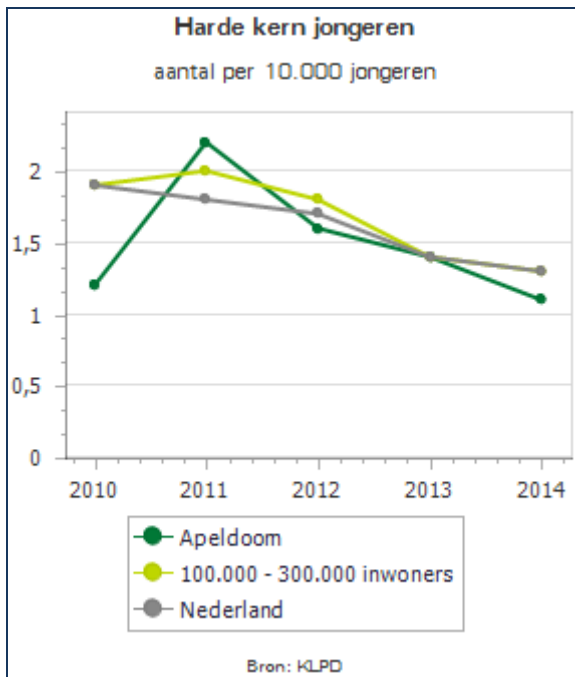
Financiële bijdrage/subsidie 2018: € 10.147.000

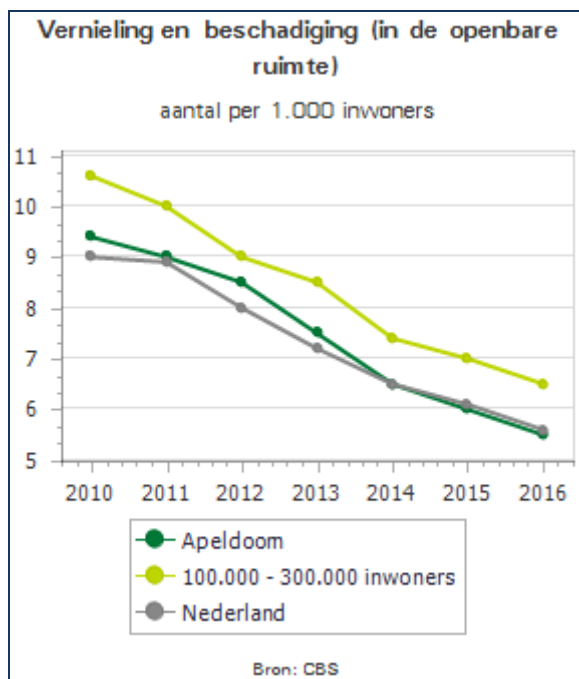
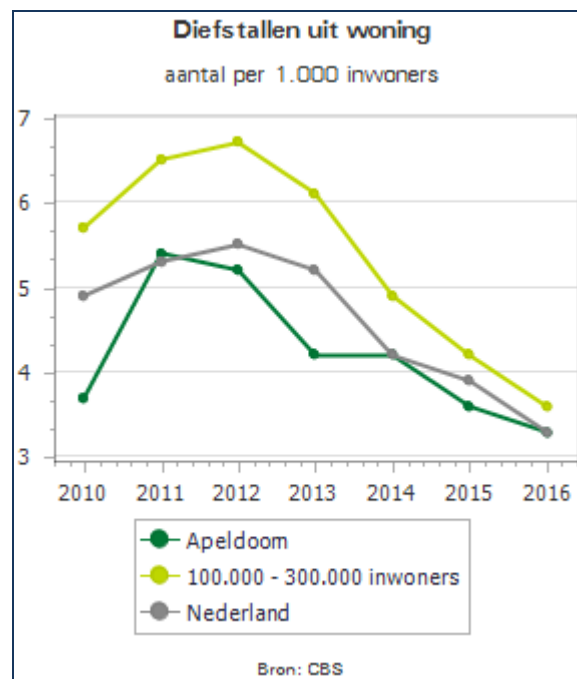
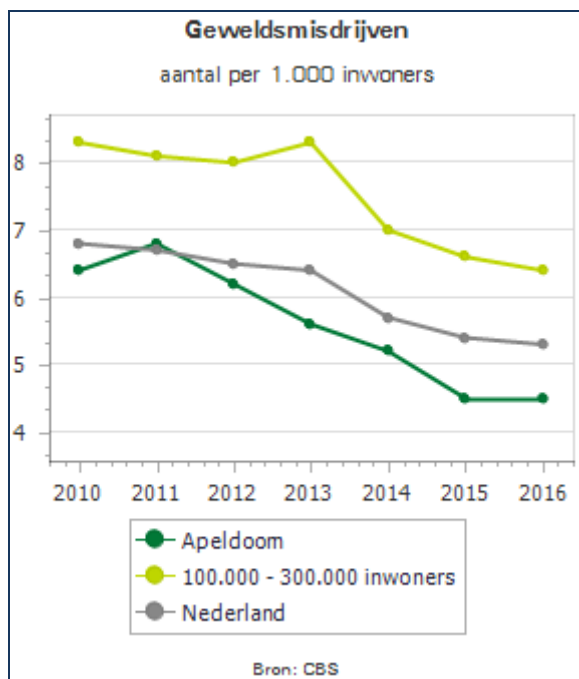
Risico's:

Uit de paragraaf weerstandsvormen blijkt, dat de risico's van de VNOG beperkt zijn. De risico's kunnen in beginsel worden opgevangen binnen de reserves van de VNOG. Door het Algemeen Bestuur is besloten dat de helft van de benodigde weerstandscapaciteit (€ 275.000) door de gemeenten zelf wordt opgebouwd. De gemeentelijke bijdrage van Apeldoorn is ongeveer 20% van de totale gemeentelijke bijdragen. Voor de gemeente Apeldoorn betekent dit dat ca 20% van € 275.000 als risicobedrag wordt meegenomen in de berekening van het weerstandsvormen in de gemeentebegroting.

Link naar jaarstukken: Jaarverslag 2016 VNOG

Effectindicatoren

Veiligheid

Taakvelden	Begroting 2017	Begroting			Meerjarenbegroting		
		Lasten 2018	Baten 2018	Saldo 2018	Saldo 2019	Saldo 2020	Saldo 2021
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	-10.590	10.860	314	-10.546	-10.513	-10.365	-10.368
1.2 Openbare orde en veiligheid	-2.374	3.907	773	-3.134	-3.189	-3.253	-3.301
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijfsterreinen)	-21	20		-20	-20	-21	-21
Saldo van baten en lasten voor bestemming	-12.985	14.787	1.087	-13.700	-13.722	-13.639	-13.690
Totaal	-12.985	14.787	1.087	-13.700	-13.722	-13.639	-13.690

Kadernota's

[Integraal Veiligheidsplan Apeldoorn 2015-2018](#)

[Uitvoeringsplan IVA totaal 2017-2018](#)

[Notitie uitbreiding beleidslijn Bibob-beleid Apeldoorn](#)

[Prostitutiebeleid](#)

[Uitvoeringsplan handhaving drank en horeca](#)

[BeleidskaderCamerabeveiliging in Apeldoorn](#)

[Evenementenvergunningenbeleid 2015](#)

[Evenementenbeleid Apeldoorn Nota De Levendige Stad](#)

[Preventie- en handhavingsplan Alcohol 2014](#)

[brief raad Preventie en Handhavingsplan alcohol svz 2016](#)

[Jaarplan THOR 2017](#)

[werkplan PTH 2017](#)

[Jaarplan 2017 VHH NOG incl meerjarenbegroting](#)

[Beleidsregels Wet Damocles gemeente Apeldoorn](#)

[Samenwerking geborgd VVP Veluwe](#)

[regionaal beleidsplan rampenbestijding en crisisbeheersing 2012-2015](#)

[Regionaal Risicoprofiel 2016](#)

[Crisisplan 2 0](#)

[BOP crisisbeheersing 2017](#)

[protocol Sociale calamiteiten Apeldoorn](#)

Programma 3

Openbare ruimte

Taakvelden:

- 0.63 Parkeerbelasting
- 1.2 Openbare orde en veiligheid
- 2.1 Verkeer en vervoer
- 2.2 Parkeren
- 2.5 Openbaar vervoer
- 5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie
- 7.2 Riolering
- 7.4 Milieubeheer
- 7.5 Begraafplaatsen en crematoria
- 0.10 Mutaties reserves

Programma 3 Openbare ruimte

Portefeuillehouder(s): M.J.P. Sandmann (groen en water), J.G. Kruithof (verkeer) en D.H. Cziesso (beheer en onderhoud)

Ambitie van het programma

De openbare ruimte is de etalage en het fysieke bindweefsel van stad en dorp. Het geheel van wegen, paden en pleinen, beken, groen, natuur en water maken Apeldoorn tot een bereikbare, aangename en klimaatbestendige gemeente met een eigen identiteit. Functionaliteit, gebruikscomfort, veiligheid en belevingswaarde staan centraal bij de inrichting en het beheer van de openbare ruimte. Gezondheid, duurzaamheid en erfgoedbehoud zijn belangrijke randvoorwaarden.

Een geslaagde openbare ruimte verleidt tot beweging, verblijf en ontmoeting. Zij biedt ruimte aan bedrijvigheid en dynamiek, maar brengt ook rust en herkenbaarheid. Een plek waar alle Apeldoorners zich thuis voelen, ongeacht leeftijd, culturele achtergrond of beperking. En die wij graag uitnodigen om mee te denken en te doen bij inrichting, gebruik en beheer.

De openbare ruimte draagt bij aan veel economische en maatschappelijke baten. Meerwaarde wordt behaald door samenwerking met andere partijen, functies slim te combineren en de kansen voor integraliteit te benutten. Maar ook door verbinding met doelen als arbeidsparticipatie, zorg, gezondheid, voedsel en energie. Gezamenlijk meerwaarde bereiken, dáár gaat het om! Zorgvuldig omgaan met waarden blijkt ook uit het thema dierenwelzijn dat onder dit programma valt.

Apeldoorn heeft 4 hoofddoelen in de openbare ruimte:

1. Op slimme, duurzame en innovatieve wijze bereikbaar zijn voor bewoners, bedrijven en bezoekers;
2. Versterkte groene en blauwe waarden van de Buitenstad;
3. Een duurzaam en toekomstbestendig beheer met aandacht voor kwaliteit;
4. Zorg voor ecologische waarden en dierenwelzijn.

Speerpunten van beleid

Versterken en verduurzamen bereikbaarheid

De Verkeersvisie 2016 bevat talrijke projecten om verkeer en vervoer te verbeteren en te verduurzamen. De fiets heeft daarin als duurzaam vervoermiddel een belangrijke rol. De gezinsstad, toeristisch Apeldoorn en de binnenstad hebben baat bij het verbeteren van de fietsroutes. Wij zoeken kansen in de samenwerking met andere overheden en partijen om kostbare, maar voor ons belangrijke projecten te realiseren

Een duurzame en klimaatbestendige leefomgeving

Klimaatadaptatie en duurzaamheid vormen een leidraad bij het beheer en de ontwikkeling. Het gaat om de opgave om ons voor te bereiden op een veranderend klimaat. Dat vraagt om keuzes in het ruimtegebruik, zodat overvloedige neerslag niet tot overlast van overstromend rioolwater leidt. En op stenige plekken is vergroening nodig om hoge temperaturen te temperen. Duurzame doelen worden verder bereikt in een energiezuinige bedrijfsvoering, door het stimuleren van biodiversiteit en hergebruik van materialen. Het bekenprogramma is hierin een belangrijk onderdeel. Het versterkt zowel de identiteit van Apeldoorn en de binnenstad en helpt bij het opvangen van klimaatverandering.

Revitalisering van de openbare ruimte in oudere wijken

In de Doorbraaknota hebben wij de revitalisering van oudere wijken als één van de centrale thema's genoemd. Het gaat hierbij met name om de woongebieden in wijken die in de periode 1960 tot 1980 zijn aangelegd. Revitalisering is een integrale gebiedsgerichte aanpak van de verouderde openbare ruimte, waar de reguliere onderhoudsmiddelen slechts beperkt in voorzien. Het doel hiervan is de woonomgeving op te leveren naar de inrichtingseisen en wensen van nu. Daarbij houden we rekening met toekomstige ontwikkelingen en sociale, duurzame en fysieke doelen. Ook hechten wij een groot belang aan betrokkenheid van bewoners en andere stakeholders.

Met name in De Maten zien wij dat nu ingrijpen nodig is om de wijk ook in de toekomst leefbaar te houden. Maar ook andere wijken kennen belangrijke aandachtspunten als versleten groen en verharding. Drie pilotprojecten zullen ons in 2018 en 2019 leren hoe deze opgave op slimme wijze opgepakt kan worden en onder welke voorwaarden en kosten (zie ook: nieuwe ontwikkelingen doelstelling 3.1).

Toekomstplan groen (motie groene blaadjes, voorjaarsnota 2016)

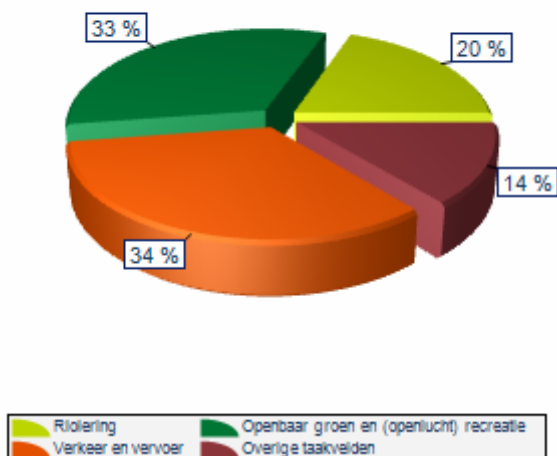
De groene kwaliteit van Apeldoorn heeft de laatste jaren onder druk gestaan. Dit blijkt bv uit de jaarlijkse burgerpeiling, waarin de bewoners de uitstraling van het groen een kleine 6,5 geven. Ook loopt het stadsrandenprogramma af per eind 2017, waardoor een belangrijke dekking vervalt. In de MPB 2017-2020 hebben wij aangegeven een groenplan te maken dat ten doel heeft de groene kwaliteiten te versterken. Het gaat hierbij om drie invalshoeken:

1. de basis op orde door de vervanging van verouderd groen en het oplossen van knelpunten;
2. het verbeteren van de uitstraling door meer variatie in kleur, fleur en netheid;
3. een plan ter versterking van de groene kwaliteiten van Apeldoorn.

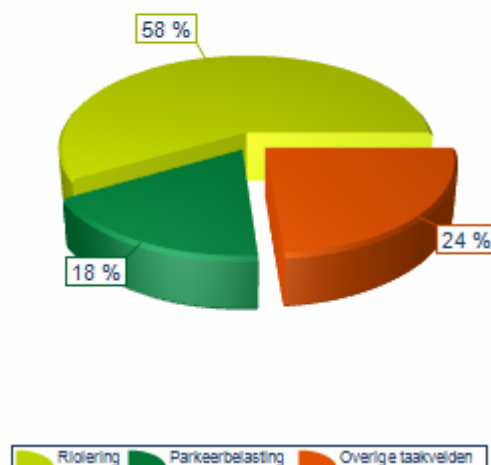
Een gezonde en inclusieve openbare ruimte

Spelen, bewegen en ontmoeten zijn belangrijk voor gezondheid en sociaal welbevinden. In de wijze waarop de openbare ruimte wordt georganiseerd en ingericht worden gebruikers hiertoe verleid en aangemoedigd. Vooral kinderen, mensen met een beperking en ouderen zijn belangrijke doelgroepen.

Uitgavenverdeling binnen programma

Inkomstenverdeling binnen programma

Toprisico's

Doelstelling

1. Op slimme, duurzame en innovatieve wijze bereikbaar zijn voor bewoners, bedrijven en bezoekers

De in de Structuurvisie 2030 (Buitenstad) genoemde ambities zijn in de Verkeersvisie 2016-2030 voor het onderdeel mobiliteit uitgewerkt in vier kernopgaven. Daarnaast is de gemeente Apeldoorn meerderheidsaandeelhouder van de NV luchthaven Teuge.

De doelstelling heeft vijf subdoelen:

- 1.1 Fietsstad: meer ruimte voor de fiets.
- 1.2 Transitie van aanbodgericht naar vraaggericht en efficiënt openbaar vervoer.
- 1.3 Beter en veilig gebruik van de infrastructuur.
- 1.4 Duurzame innovatie.
- 1.5 Ontwikkeling luchthaven Teuge.

Sub-doelstelling

1.1 Fietsstad

Het gebruik van de fiets heeft veel voordelen. Door meer ruimte aan de fiets te geven, verbetert de bereikbaarheid op een duurzame manier. Maar het is ook goed voor de gezondheid en welzijn. We stimuleren het gebruik van de fiets in voor- en natransport, willen snellere en directere fietsroutes, door de stad en in verbinding met buitengebied en omliggende gemeenten. En dat natuurlijk op een veilige manier voor iedereen (steronderwerp 3.1 Verkeersvisie)

Welke prestaties gaan we leveren?

- We maken de verkeersregelininstallaties fietsvriendelijker door bijvoorbeeld bij slecht weer fietsers eerder groen te geven;
- Er komt extra capaciteit voor fietsenstallingen bij bushaltes; We nemen een besluit over de aanleg van een snelle fietsroute Apeldoorn-Epe en verkennen of er een snelle fietsroute tussen Apeldoorn en Dieren mogelijk is;
- Er komen vrijliggende fietspaden langs de Sluisoordlaan (tussen Laan van Zevenhuizen en Anklaarseweg, in samenhang met aanpassing openbare ruimte rond winkelcentrum Anklaar);
- We pakken onveilige locaties voor fietsers op schoolroutes en schoolomgevingen aan en nemen veiligheidsmaatregelen;
- We verwijderen obstakels en vervangen tegels door asfalt op belangrijke fietsroutes;
- Er wordt gewerkt aan een oplossing voor het wegvallen van de fietsparkeerplaatsen voor bezoekers in de bewaakte fietsenstalling van het Stadhuis ten gevolge van de ontwikkelingen in het Huis van de Stad. Daarvoor worden in de MPB voorstellen gedaan gerelateerd aan fase 3 van de binnenstad. Gezocht wordt naar een oplossing in de directe nabijheid van de huidige stalling.

Sub-doelstelling

1.2 Transitie van aanbodgericht naar vraaggericht en efficiënt openbaar vervoer

Samen met externe partners (Provincie Gelderland, Cleantech Regio en Syntus) wordt gewerkt aan de transitie naar een nieuw openbaar vervoerssysteem. Gezocht wordt naar nieuwe vormen van vervoer en is er ruimte voor innovatieve ontwikkelingen op dit gebied. Inzet van Apeldoorn is om hierbij zoveel mogelijk in te zetten op een duurzaam openbaar vervoer met emissieloze voertuigen. Dit biedt kansen voor de binnenstad omdat op dit moment door de concentratie van buslijnen leefbaarheidsproblemen worden ervaren. Daarnaast kan de impact door de hoeveelheid en grootte van de lijnbussen op de beleving en inrichting van de openbare ruimte worden verminderd door het vervoer meer op de vraag af te stemmen. Ook belangrijk voor deze doelstelling zijn de versterking van OV knooppunten en het benutten van nieuwe kansen, zoals bij recreatie en evenementenstromen.

Welke prestaties gaan we leveren?

We verzorgen de Apeldoornse inbreng in het samenwerkingsproces op provinciaal en regionaal niveau om te komen tot een nieuw openbaar vervoerssysteem. Het gaat hierbij om de volgende onderdelen: detaillering en financiële uitwerking van het lijnennet, de rolverdeling, het vormgeven van de integratie van regulier en vraaggericht openbaar vervoer, proeven met innovatieve OV-toepassingen en het upgraden van knooppunten.

Sub-doelstelling

1.3 Beter en veilig gebruik van de infrastructuur

Er wordt ingezet op een verbeterde bereikbaarheid en veiligheid van de gemeente Apeldoorn als geheel, de binnenstad en de omliggende wijken. Het gaat daarbij om het verbeteren van de doorstroming, gebruiksvriendelijker en veiliger maken van de hoofdwegen en de aansluiting op de regionale en landelijke hoofdwegen. Ook valt hieronder het actualiseren van de parkeernormen en het gebruiksvriendelijker maken van het parkeren. Met name in de binnenstad worden de parkeerfaciliteiten geoptimaliseerd en er is nieuw parkeerbeleid geformuleerd om o.a. duurzame ontwikkelingen te faciliteren.

Welke prestaties gaan we leveren?

- We implementeren nieuwe technieken in verkeerslichten. Het gaat hier om nieuwe ontwikkelingen waarbij data over de verkeersafwikkeling ter beschikking wordt gesteld aan weggebruikers;
- We passen de verkeerscirculatie in de binnenstad aan, waarbij wordt ingezet op het verminderen van het doorgaande verkeer tbv een schonere leefomgeving;
- We vergroten de capaciteit van de Laan van Zevenhuizen ter hoogte van de kruising met de Sluisoordlaan (in samenhang met aanpassing openbare ruimte rond winkelcentrum Anklaar);
- Samen met ProRail bereiden we de tunnel in de Laan van Osseveld voor;
- We onderzoeken de capaciteitsvergroting van de rotonde Laan van Osseveld;
- We leveren een financiële bijdrage aan de verbreding van de tunnel Polderweg onder de A1 en participeren in de planvorming van de Provincie Gelderland en Rijkswaterstaat betreffende de A1 en N786;
- We leveren een financiële bijdrage aan de verdubbeling van de Europaweg (tussen A1 en komgrens);
- We verbeteren de verkeersveiligheid door de aanpak van onveilige verkeerssituaties, waaronder verkeersveiligheidsmaatregelen bij Kanaal Zuid;
- We doen een onderzoek naar locaties voor parkeren op afstand van bezoekers van attracties (o.a. Apenheul) in Apeldoorn West;
- Het parkeren in de binnenstad verbeteren we door het beter benutten van de parkeervoorzieningen en het stimuleren van duurzame innovaties op het gebied van parkeren in de binnenstad;
- Het parkeren maken we efficiënter met behulp van digitalisering en meer maatwerk bij de aanpak van parkeeroverlast in woonwijken;

Sub-doelstelling

1.4 Duurzame innovatie

Duurzame Mobiliteit en de ontwikkeling van elektrisch rijden worden gefaciliteerd om in te kunnen spelen op de toekomstige (mobiliteits-)ontwikkelingen. Dit biedt kansen voor een meer efficiënte verkeersafwikkeling en een transitie naar emissieloze voertuigen voor de gemeente Apeldoorn als geheel, de binnenstad en de omliggende wijken. Elektrisch rijden, mobiliteitsmanagement en experimenten staan hierin centraal.

Welke prestaties gaan we leveren?

- We plaatsen laadpalen voor elektrische voertuigen op strategische locaties in de stad en bij woningen;
- We ondersteunen experimenten en initiatieven, zoals het omvormen van parkeergarage Koningshaven naar een duurzame parkeergarage en het faciliteren van het project 'remmende treinen'.

Sub-doelstelling

1.5 Ontwikkeling luchthaven Teuge.

De luchthaven genereert werkgelegenheid en draagt bij aan het economisch en toeristisch klimaat. De ontwikkeling is gericht op een expertisecentrum voor luchtvaartinnovatie en cleantech bedrijvigheid. De Provincie Gelderland is bevoegd gezag en houdt toezicht op de luchthaven.

Welke prestaties gaan we leveren?

- In 2018 wordt de procedure om te komen tot een nieuw luchthavenbesluit voortgezet. De luchthaven zal hiervoor begin 2018 een aanvraag indienen. De inzet van de gemeente Apeldoorn is dat de geluidsruijnte van voor de foutieve omzetting door het ministerie van I&M in 2010 gehandhaafd wordt. In de loop van 2018 zal de gemeenteraad haar zienswijze op het conceptluchthavenbesluit worden gevraagd;
- In 2018 zal een geactualiseerd bedrijfsplan voor het vliegveld worden vastgesteld, waarin het conceptluchthavenbesluit en de plannen voor de verdere ontwikkeling van de luchthaven zijn verwerkt.

Doelstelling

2. Versterkte groene en blauwe waarden van de Buitenstad

De groene en blauwe structuur is onderdeel van het fundament volgens de structuurvisie buitenstad. Zij vormt het 'natuurlijke stamkapitaal' van Apeldoorn en geeft de stad en haar omgeving de eigen 'Veluwse' identiteit. Het maakt Apeldoorn tot een ideale woonstad in een toeristische omgeving. De groene en blauwe structuur van (binnen)stad en landschap worden verder uitgebouwd en versterkt en verbonden met andere opgaven en thema's zoals duurzaamheid, klimaatadaptatie en de comfortabele gezinsstad. Het geeft ruimte voor verkoeling, verdamping en berging en infiltratie van regenwater draagt zo bij aan klimaatadaptatie. De aanleg van groen, water en speelplekken met routes nodigt uit tot bewegen in en om de woonomgeving en draagt bij aan zowel gezondheid, Apeldoorn comfortabele gezinsstad als het toeristisch top landschap. Ook de natuurlijke diversiteit (biodiversiteit) en het cultuurhistorisch erfgoed liften hierin mee. Als basis voor deze ambitie dienen de Groene Mal, het Waterplan, rioleringsplan 2016-2020, het bekenprogramma en het Regieplan binnenstad. Wij actualiseren de groene agenda (toekomstplan openbare ruimte, motie 7 VJN 2016). Hierin zal uitwerking worden gegeven aan de versterkingen van de groene kwaliteit en -structuur. Deze dient o.a. als kompas voor de omgevingsvisie die wij in 2018 zullen maken.

De doelstelling heeft vier subdoelen:

- 2.1 Een robuust netwerk van groen en beken met goede verbindingen tussen stad en landschap.
- 2.2 Versterken groen en blauw in de binnenstad.
- 2.3 Zorgdragen voor voldoende groen en speelruimte in de directe woonomgeving.
- 2.4 Klimaatadaptatieve maatregelen die ons voorbereiden op de klimaatverandering.

Sub-doelstelling

2.1. Een robuust netwerk van groen en beken met goede verbindingen tussen stad en landschap

Het versterken van de groene mal en deze zodanig verbinden met stad en landschap dat er samenhang ontstaat, water en klimaatdoelen worden bereikt en de mogelijkheden voor recreatief gebruik en natuurlijke ontwikkeling optimaal worden benut.

Welke prestaties gaan we leveren?

In 2018 vindt voor een aantal deeltrajecten van de Ugchelse beken de voorbereiding plaats en voor een aantal delen wordt gewerkt aan de uitvoering. De realisatie van de Ugchelsebeek Noord wordt afgerond. Daarnaast verwachten wij de realisatie van de Beek in Kerschoten in het winkelcentrum en de verbinding met de Grift af te ronden.

Verder wordt onder voorbehoud van financiële dekking gewerkt aan de voorbereiding en realisatie van de Kayersbeek in het Zuiderpark. Dit op verzoek van bewoners, die de beek als een kans zien om meer karakter en kwaliteit terug te brengen in het Zuiderpark. Het project biedt kansen voor bewonersparticipatie en de inclusieve samenleving. Het project draagt bij aan klimaatadaptatie, recreatie en circulariteit. Door werk met werk te maken met andere projecten in het stadspark wordt vrijkomende grond hergebruikt en het grondtransport verminderd.

Het natuurlijke kapitaal van groen, water en bodem heeft ons veel te bieden, mits wij er op een duurzame (circulaire) manier gebruik van maken. Wij maken een overzichtskaart van de kansen en knelpunten en verbinden hieraan opgaven die dienen als inbreng in de omgevingsvisie en de Veluwe-agenda. De ervaringen met het stadsrandenproject nemen wij hierin mee.

Samen met Natuurmonumenten gaan wij in 2018 en 2019 in het Weteringse Broek ruim 7 ha natuur-compensatie realiseren.

De gemeenschappelijke subsidieregeling Landschap van Provincie Gelderland en gemeente Apeldoorn loopt vanaf 2014 en kent veel animo: vijf Klompenpaden en ruim 50 landschapsprojecten zijn gerealiseerd. De regeling eindigt in 2018. Wij evalueren in 2018 de toegevoegde waarde van de initiatieven voor het landschap. We signaleren in het buitengebied veel enthousiasme voor mogelijke voortzetting van de regeling en zien dat dit bijdraagt aan een duurzame verrijking van het landschap. De Provincie Gelderland beraadt zich momenteel op verlenging vanaf 2019.

Sub-doelstelling

2.2 Versterken groen en blauw in de binnenstad

Meer groene en blauwe elementen maken de binnenstad prettiger om te bezoeken en te verblijven en versterken het vestigingsklimaat. De Apeldoornse en Veluwe identiteit worden verbeterd. Groen en blauw dragen bij aan klimaatadaptatie en bieden vooral ruimte aan afgekoppeld regenwater en verkoeling. Aantrekkelijke routes, speelvoorzieningen, kleurelementen en ontmoetingsplekken maken het aantrekkelijk voor iedereen. Het werkt verkoelend op hete dagen en filtert fijnstof uit de lucht.

Welke prestaties gaan we leveren?

Onder voorbehoud van provinciale subsidie en overeenstemming met belanghebbenden verwachten wij de voorbereiding van de Grift Binnenstad af te ronden en wordt er in 2018 gestart met de realisatie van het traject tussen de Hofstraat en de Stationsstraat. Aansluitend zijn er meer kansen voor het verblauwen en vergroenen van de binnenstad, beginnend bij omgeving Marktstraat, Beekstraat, Marktplein.

Sub-doelstelling

2.3 Voldoende groen en speelruimte in de directe woonomgeving

Een groene woonomgeving maakt mensen gezonder en gelukkiger. Het brengt de natuur dichtbij, heeft een positief effect op het klimaat en maakt de woonomgeving mooier. Belangrijk is dat er voldoende speel- en ontmoetingsplekken zijn. Vooral voor die mensen die aan de buurt gebonden zijn.

Welke prestaties gaan we leveren?

Ruimte voor spelen en bewegen is een belangrijk thema in het programma comfortabele gezinsstad. Met het uitgangspunt dat kinderen vooral vrijheid, ruimte en tijd nodig hebben om te kunnen spelen. In 2017 werken wij aan een inspiratienotitie die begin 2018 gereed komt. Dat doen we in samenwerking met de Apeldoorners van 0 tot 100 jaar, want eigenlijk ben je nooit te oud om te spelen.

Sub-doelstelling

2.4 Klimaatadaptieve maatregelen die ons voorbereiden op klimaatverandering

Het klimaat verandert. De neerslag wordt extremer, stenige gebieden worden warmer en de natuur verandert. Daar anticiperen wij op door nu reeds maatregelen te nemen die inspelen op de te verwachten veranderingen.

Welke prestaties gaan we leveren?

- We lossen ernstige knelpunten met wateroverlast op;
- We stellen een strategie op voor klimaatadaptatie;
- We subsidiëren particulieren en bedrijven bij het afkoppelen van daken en de aanleg van groene daken;
- We koppelen jaarlijks 6 ha daken en verhardingen af door meeliften met omvorming wegverharding en maatregelen bij scholen, gymzalen en gemeentelijk vastgoed;
- We stimuleren particulieren om de tuin te ontstenen en te vergroenen door mee te doen aan de landelijke actie Steenbreek;
- We streven naar de uitvoering van 1 a 2 grotere afkoppelprojecten met bewoners.

Doelstelling

3. Een duurzaam en toekomstbestendig beheer van de openbare ruimte met aandacht voor kwaliteit

Het gebruik van de openbare ruimte is voor ons een dagelijkse vanzelfsprekendheid. We verwachten de kwaliteit waar we aan gewend zijn geraakt en doen er de dingen die we willen doen. Om dat zo te kunnen houden is dagelijks veel inzet van mensen en middelen nodig. Inzet die is gericht op betrouwbaarheid, veiligheid, comfort, aanpak van slijtage en veranderende eisen van de gebruikers.

Deze doelstelling kent 3 subdoelen:

3.1 In stand houden van de basiskwaliteit van de openbare ruimte m.b.t. functionaliteit, veiligheid, uitstraling en kosten.

3.2 Zorgdragen voor een functioneel, duurzaam en klimaatbestendig riool- en watersysteem.

3.3 Zorgdragen voor kostendekkende begraafplaatsen met een gedifferentieerd aanbod.

Sub-doelstelling

3.1 In stand houden van de basiskwaliteit van de openbare ruimte m.b.t. functionaliteit, veiligheid, uitstraling en kosten

In deze doelstelling gaat het om het onderhouden, in standhouden van wegen, groen, en andere voorzieningen en het goed laten verlopen van alle processen en diensten die in de bestaande openbare ruimte plaatshebben. Het inhalen van achterstanden krijgt daarin prioriteit. (zie ook paragraaf 4.2 (?) onderhoud kapitaalgoederen). Het betrekken van bewoners en participatie van bijzondere doelgroepen speelt een belangrijke rol. De inzet van bestaande middelen wordt zoveel mogelijk gecombineerd met het duurzaam en toekomstbestendig maken van de openbare ruimte. Hierbij wordt gebruik gemaakt van monitoringsinformatie over toestand en functioneren. Oudere woon- en werkgebieden waarin meerdere opgaven naast elkaar lopen vragen om een meer integrale revitaliseringsaanpak (steronderwerp 3.2 Onderhoud kapitaalgoederen).

Welke prestaties gaan we leveren?

Dagelijks beheer en onderhoud op basis van beeldkwaliteitscatalogus categorie B

Vorbereiden van 3 gebiedspilots voor revitalisering van de openbare ruimte in oudere woonwijken. Zie ook: speerpunten en nieuwe ontwikkelingen. Het betreft twee te selecteren gebieden in De Maten en één in een andere oudere wijk. Naast dat het om een grotere herinrichtingsopgave in oudere wijken gaat zijn selectiecriteria het meeliften op kansen, sociale en duurzame meerwaarde en het leereffect van de pilots. De pilots zijn bedoeld om te leren hoe we door slim en slagvaardig samen te werken buurten klaar kunnen maken voor de volgende decennia.

In deze gebieden wordt de openbare ruimte opnieuw ingericht, versleten wegverharding vervangen, groen gerenoveerd, parkeer- en mobiliteitsknelpunten aangepakt en klimatologische- en duurzaamheidsmaatregelen uitgevoerd. Verwachtingen rond toekomstige ontwikkelingen worden hierbij zoveel mogelijk betrokken. Ook speelt samenwerking met en participatie van bewoners, woningcorporaties en instellingen (scholen ed) een belangrijke rol.

Overzicht van groot onderhouds- en vervangingsinvesteringen in de openbare ruimte.

Sub-doelstelling

3.2 Zorgdragen voor een functioneel, duurzaam en klimaatbestendig riool- en watersysteem

Het water- en rioleringsstelsel zorgt ervoor dat dagelijks het afvalwater en overtollig regenwater efficiënt en op een zo duurzaam mogelijke wijze worden afgevoerd. De kosten voor het instandhouden van dit stelsel lopen via de rioolheffing. Het beheer van het stelsel heeft een nauwe relatie met de in doelstelling 2.4 genoemde klimaatmaatregelen.

Voor het riolerings- en watersysteem zijn in het Rioleringsplan 2016-2020 5 kernopgaven benoemd die gericht zijn op klimaatbestendig maken, verduurzamen en professionaliseren van het water- en rioolbeheer.

Welke prestaties gaan we leveren?

- We sluiten 10 - 20 ongerioleerde panden in het buitengebied aan op het rioleringsnet.
- We voeren een praktijkproef uit met 50 - 100 voedselrestenvermalers.
- We doen onderzoek naar de subsidie afkoppelen en gedifferentieerde rioolheffing.
- We verduurzamen de afvalwaterketen, onder andere door het terugdringen van rioolvreemd water en de implementatie van nieuwe sanitatie bij nieuwe ontwikkelingen.
- Bewoners krijgen op de onlineviewer toegang tot de huisaansluitingen riolering.

Sub-doelstelling

3.3 Zorgdragen voor kostendekkende begraafplaatsen met een gedifferentieerd aanbod

Dit betreft de gemeentelijke begraafplaatsexploitatie op basis van het plan van aanpak 2014.

Welke prestaties gaan we leveren?

De monumentale begraafplaats Soerenseweg is nog slechts beperkt in gebruik voor nieuwe begravingen. Dit veroorzaakt spanning in de exploitatie. Er is enerzijds te weinig opbrengst uit exploitatie om het onderhoud te dekken en anderzijds vragen de monumentaliteit en ecologische waarden juist extra aandacht.

Daarom wordt in 2018 een toekomstplan opgesteld waarin voorstellen worden gedaan hoe hier mee om te gaan.

Doelstelling

4. Zorg voor ecologische waarden en dierenwelzijn

Welke prestaties gaan we leveren?

Om de flora, fauna en de natuurgebieden in Apeldoorn te beschermen en te versterken, werken wij aan een Gids Ecologie en Biodiversiteit. Deze komt in 2018 gereed. De directe aanleiding hiervoor vloeit voort uit de Initiatiefnota Dierenwelzijn die in 2016 door de gemeenteraad is opgesteld (steronderwerp 3.3 dierenwelzijn). De ecologische samenhang, natuurlijke verbindingen en barrières worden in 2017 en 2018 in beeld gebracht. Samen met een meerjarenprogramma voor maatregelen en monitoring vormt dit de visie. De implementatie van de nieuwe Wet natuurbescherming en de Omgevingswet hangen hier sterk mee samen. De verwachting is dat de uitvoering van de visie en de wetsimplementatie financiële consequenties heeft. Die worden in 2018 voorgelegd bij de presentatie van de visie.

Nieuwe ontwikkelingen

Doelstelling

1. Op slimme, duurzame en innovatieve wijze bereikbaar zijn voor bewoners, bedrijven en bezoekers

Veilig fietsverkeer (motie 6/MPB2017-2020)

De knelpunten op schoolroutes en in schoolomgevingen zijn samen met de scholen en dorps- en wijkraden in kaart gebracht. Hoewel de exacte oplossingen per knelpunt nog niet zijn afgerond is de verwachting dat jaarlijks een extra investeringsbedrag van € 50.000 nodig is. De kapitaallasten lopen in 2021 op tot afgerond € 11.000.

Uitvoering verkeersvisie

In de MPB 2017-2020 zijn middelen beschikbaar gekomen voor een eerste stap in de uitvoering van de Verkeersvisie 2016-2030. Om de uitvoering van de Verkeersvisie 2016 – 2030 te continueren zijn in deze MPB wederom projecten benoemd waarmee we een stap verder kunnen zetten in de uitvoering van het verkeersbeleid. Het zijn projecten die in de Verkeersvisie zijn genoemd en die passen in de kernopgaven fietsstad, transitie van aanbodgericht naar vraaggericht en efficiënt openbaar voer, beter en veilig gebruik van de infrastructuur en duurzame innovatie. De investeringen, verspreid over de jaren 2018 t/m 2021 bedragen in totaliteit € 12,25 miljoen. De bijdrage aan de tunnel in de Laan van Osseveld à € 4 miljoen en de bijdrage voor de verbreding van de tunnel van de Polderweg van € 0,72 miljoen maken hier onderdeel van uit.

Het gaat om de volgende projecten:

Fiets

- Veilig fietsverkeer motie 6
- Verbeteren fietsroute Apeldoorn-Epe
- Fietsvriendelijk maken VRI's
- Aanleg vrijliggend fietspad Woudhuizermark
- Aanleg vrijliggend fietspad Elsbosweg (tussen A1 en Traandijk)

Openbaar Vervoer

- Proeven innovatieve OV toepassing en vraagafhankelijk vervoer en upgraden knooppunten

Beter benutten en veilige infrastructuur

- Tunnel Laan van Osseveld
- Bijdrage verbreding tunnel Polderweg
- Uitbreiden capaciteit Laan van Zevenhuizen tussen Sluisoordlaan en Saloméstraat
- Verlengen linksaffer Quarles van Uffordlaan richting Molenstraat Centrum
- Vergroten capaciteit Kanaal Noord tussen Anklaarseweg en Laan van Zevenhuizen
- Aanpak onveilige locaties
- Vergroten capaciteit Laan van Zevenhuizen tussen Sluisoordlaan en Deventerstraat

Innovatief en duurzaam

- Ondersteuning initiatieven duurzame mobiliteit
- Realisatie oplaadpalen in openbare ruimte
- Intensivering capaciteit Mobiliteit

Tunnel Laan van Osseveld

In programma 3 (openbare ruimte) van de MPB 2017-2020 is als eerste doelstelling opgenomen, dat Apeldoorn op een slimme, duurzame en innovatieve wijze bereikbaar wil zijn voor bewoners, bedrijven en bezoekers. De MPB noemt "het verbeteren van de doorstroming op de hoofdwegen" als één van de maatregelen om de doelstelling te bereiken. Het grootste knelpunt qua doorstroming is momenteel de spoorwegovergang Laan van Osseveld. Door de spoorwegovergang te vervangen door een tunnel verbetert niet alleen de doorstroming en veiligheid van het autoverkeer en treinverkeer, maar ook de doorstroming en veiligheid van

fietsers en voetgangers. Bovendien ontstaat daardoor de mogelijkheid de fietsers op de fietsdoorstroomas Centrum-Osseveld/Woudhuis en op de snelfietsroute Apeldoorn- Deventer ongelijkvloers de tunnelbak Laan van Osseveld te laten kruisen.

De overweg Laan van Osseveld is in juli 2016 door Apeldoorn aangemeld bij het ministerie van Infrastructuur en Milieu (I&M) voor het Landelijk Verbeterprogramma Overwegen (LVO). Dit is een gezamenlijk programma van I&M en de lokale overheden om de veiligheid en doorstroming op overwegen te verbeteren. Uit de studiefase blijkt dat een tunnel onder het spoor door een goede oplossing is. Op basis van een gedetailleerde kostenraming van ProRail zal I&M naar verwachting in de tweede helft van 2017 besluiten of dit ook een kosteneffectieve oplossing is. Aansluitend zal er een bestuursovereenkomst met Apeldoorn worden opgesteld. Eén van de elementen daarvan is de financiering van de tunnel.

Uitgangspunt van het LVO-programma is dat I&M 50% van de kosten draagt, de resterende 50% (is € 10 miljoen) moet door Apeldoorn worden opgebracht. Eind juni heeft Provinciale Staten beslist over een bijdrage van € 3 miljoen aan de tunnel. Op dit moment is door Apeldoorn reeds € 3 miljoen gereserveerd. Er resteert nog een bedrag van € 4 miljoen voor Apeldoorn.

Bijdrage aan Rijkswaterstaat voor verbreding tunnel Polderweg A1

In de periode 2018-2028 wordt de A1 tussen Apeldoorn en Azelo verbreed. De nadrukkelijke wens van de gemeente Apeldoorn om de tunnel Polderweg bij deze werkzaamheden te verbreden, is gehonoreerd. Zowel het Rijk (€ 0,7 miljoen), als de Provincie Gelderland (€ 2,9 miljoen) dragen financieel bij aan de meerkosten voor de verbreding van de tunnel. Van de gemeente Apeldoorn wordt een bijdrage van € 720.000 gevraagd. De tunnel vormt de verbinding tussen De Maten en het natuurgebied Beekbergerwoud en het gebied Beekbergsebroek waarin de komende jaren ontwikkelingen komen op het gebied van energie, natuur en recreatie. Tevens is het onderdeel van de belangrijke fietsroute tussen Apeldoorn en Klarenbeek. In de Verkeersvisie is aangegeven dat vrij liggende fietspaden langs de Polderweg/Elsbosweg gewenst zijn. Om ruimte te bieden aan deze belangrijke utilitaire, recreatieve en ecologische functies, moet de tunnel worden verbreed.

BROA 25.11 Startbudget Tunnel Laan van Osseveld

In de vorige MPB is al vermeld dat een tunnel de best denkbare oplossing is voor het grootste verkeersknelpunt in de ring: de spoorwegovergang in de Laan van Osseveld. Met deze oplossing wordt een belangrijke bijdrage geleverd aan de bereikbaarheid van de oostzijde van de stad. In de MPB 2016-2019 is € 600.000 beschikbaar gesteld ten laste van de BROA. Om te voorkomen dat de BROA niet negatief komt te staan, is in 2019 een donatie vanuit de Algemene Dienst opgenomen van € 475.000. De € 600.000 is het eerste deel van de spaarpot die bedoeld is voor cofinanciering van het gemeentelijke aandeel voor de aanleg van een tunnel. De komende jaren wordt deze 'spaarpot' verder gevuld: € 2 miljoen in 2020 en € 2 miljoen in 2021.

BROA 15.3 Parkeergarage Anklaar

De provinciale bijdrage voor het BROA-project Zevenhuizen (ISV3 budget) wordt aangewend voor realisatie van de parkeergarage onder het nieuwe winkelcentrum Anklaar. De parkeergarage wordt door de projectontwikkelaar gebouwd en komt medio 2019 gereed. Op dat moment wordt de parkeergarage overgedragen aan de gemeente en vinden de uitgaven plaats.

Doelstelling

2. Versterkte groene en blauwe waarden van de Buitenstad

Accres/parkmanagement Berg en Bos

Park Berg en Bos is een visitekaartje voor Apeldoorn. Sinds de renovatie is het een vrij toegankelijk stadspark geworden. Maar het is meer dan een regulier stadspark voor de eigen bewoners. Op dit concentratiepunt van bezoekers en groene kwaliteit kan Apeldoorn haar boodschap van "welkom" en "gewoon in Apeldoorn" bewijzen. Het aantal bezoekers dat onafhankelijk van de Apenheul het park bezoekt is de afgelopen jaren gegroeid van 75.000 naar 300.000 per jaar, die ook gemiddeld meer tijd in het park doorbrengen. Dit is een mooie ontwikkeling, maar het kent ook zorgpunten:

- De vrije openstelling trekt niet alleen gewenste bezoekers, maar buiten de reguliere tijden ook ongewenst bezoek. De overlast dreigde zodanig op te lopen dat in 2016 is besloten tot het sluiten van de hekken buiten de reguliere tijden.;
- Rond de speelweide verblijven veel gezinnen met kinderen. Er is behoefte aan een toiletvoorziening in de nabijheid. Afgelopen jaar is een tijdelijke seizoensvoorziening geplaatst om te voorkomen dat er naar de bosranden wordt uitgeweken;
- De ligging van het park in een gevoelige omgeving vraagt om voortdurende aandacht voor het in goede banen leiden van het gebruik en de evenementen in het park;
- Het dagelijks beheer van het park is goed belegd bij de eenheid Beheer en Onderhoud, maar gebleken is dat een verbindende en initiërende rol rond marketing, publiek en evenementen gemist wordt.

De eerste twee maatregelen zijn gezien de gevoelde noodzaak tijdelijk opgevangen uit reguliere onderhoudsmiddelen van de eenheid BO. De laatste twee zijn zo goed mogelijk door Accres opgevangen. Wij stellen voor om voor de komende twee jaar als één pakket invulling te geven aan deze maatregelen. In deze twee jaar verwachten wij een beter beeld te krijgen van het veranderde parkgebruik, de toegevoegde waarde van de inzet van Accres en de mogelijkheden om hier op de meest kostenefficiënte wijze invulling aan te geven. De voorgestelde verbeteringen zijn er op gericht om niet alleen een fysiek goed en fraai park aan te bieden, maar hier een extra service en communicatieniveau aan te verbinden, waardoor het een park van toeristische topkwaliteit kan zijn. Wij hebben voor de rol van Accres in het parkmanagement Berg en Bos voor 2018 en 2019 twee maal € 88.000 opgenomen.

BROA 3.14 Herinrichting stadsranden

De herinrichting van stadsranden betreft het op Buitenstad niveau brengen van onze stadsranden en van verbindingen tussen stad en land. In dit project gaat het om Zevenhuizen-Zuidbroek, de stadsrandzone van Zuidbroek langs de A50 en de aanhaking op Weteringse Broek en Landgoed Woudhuis. Van belang voor het functioneren van de stadsrand is het onderliggend fiets- en wandelnetwerk. De projecten zijn nagenoeg afgerond. Eén project, verbinding met fietsoversteek A50, loopt nog door tot midden 2017. De financiële afronding zal in 2018 plaats vinden.

BROA 3.15 Beekbergsebroek

Dit project betreft het op niveau brengen van de De Maten en de aansluiting daarvan op het Beekbergerwoud. Het gebied Beekbergsebroek vormt hiervan een belangrijk onderdeel. We investeren in het Matenpark en in de rand van sportpark de Maten. De verbinding van Matenpark naar viaduct Elsbosweg is gereed. Groene verbinding Beekbergse Broek is in ontwikkeling en komt in 2017 gereed. De financiële afronding zal in 2018 plaats vinden.

BROA 3.16 Betere aansluiting Apeldoorn West en Binnenstad op Berg en Bos

Afgelopen jaren is veel geïnvesteerd om het Park Berg en Bos op te knappen. De verbindingen met Apeldoorn West kunnen echter nog verbeterd worden. Er lopen twee projecten die daar aan bijdragen. Op korte termijn is dat Sprengvallei in Park Berg en Bos in aansluiting op Sprengpark. Het project is nagenoeg afgerond. In 2018 vindt de financiële afwikkeling plaats.

BROA 3.17 Landschapsbeheer

Voor dit project wordt vanuit de provincie Gelderland een subsidie ontvangen van € 199.000. Deze subsidie is bestemd voor het versterken van het landschapsaanleg en –herstel en zal worden aangewend voor landschapsversterking algemeen, Loenen en Beekbergsebeek. Daarbij gaat het met name om ondersteuning van dorpsraden en aanleg van singels, laanbeplantingen, knotboomrijen, wandelpaden herstel poelen. Er zijn 19 aanvragen voor aanleg van landschapselementen goedgekeurd, waarvan inmiddels ruim de helft is uitgevoerd. Verder is een Landschapsimpuls in Noord Apeldoorn met naar verwachting 20 projecten in voorbereiding. Daarnaast zijn twee Klompenpaden aangelegd, het Uddelermeerpad en het Loener Enkenpad en drie Klompenpaden in Oosterhuizen, Klarenbeek en Hoenderloo momenteel in uitvoering. De Provincie heeft tot april 2018 uitstel verleend. Daarna volgt verantwoording aan de provincie Gelderland middels een accountantsverklaring en een eindrapportage.

Doelstelling

3. Een duurzaam en toekomstbestendig beheer van de openbare ruimte met aandacht voor kwaliteit

Revitalisering openbare ruimte

Revitalisering is één van de vier centrale thema's in de Doorbraaknota. Het betreft de integrale en gebiedsgerichte aanpak van de openbare ruimte in oudere wijken uit de periode 1960-1980. In 2018 en 2019 worden drie pilotprojecten opgepakt, waarvan twee in wijk de Maten en één in een andere wijk om ervaring op te kunnen doen met deze aanpak. Belangrijke invalshoeken zijn toekomstbestendigheid, betrokkenheid van de bewoners, aansluiten bij kansen van derden en waardeverbetering. In 2018 evalueren wij het proces zodat in 2019 nadere voorstellen kunnen volgen over de aanpak, kosten en prioritering. De investeringsruimte voor de drie pilotgebieden is geraamd op € 2,1 miljoen met een structurele kapitaallast van € 77.000 (op basis van 40 jaar). In 2021 hebben we een investering opgenomen van € 4 miljoen als uitvoeringskrediet ten behoeve van de eerste aanzet voor de revitalisering.

Groene basis op orde

Uit het onderzoek naar 'Grip op kapitaalgoederen' (gepresenteerd in de PMA van 13 oktober 2016) komt naar voren dat de middelen om oudere bomen en beplantingen te vernieuwen ontbreken. Daarnaast is in de afgelopen jaren veel (ca 700.000) bezuinigd op het groenbudget. De komende decennia zijn veel oudere beplantingen aan vervanging toe. Dat wordt nu al zichtbaar in afbrokkeling en kwaliteitsverlies van groene structuren. Daarnaast ontbreekt het aan budget om eenmalige investeringen en groot onderhoud te doen aan specifieke inrichtingselementen in parken, zoals vijvers, en bijzondere speelvoorzieningen. Met het voorgestelde bedrag kan een begin worden gemaakt met de eerste grote vervangingen. In 2019 volgt een verdere uitwerking. Bij de vervanging bestaat tevens de kans om een betere fasering in leeftijdsopbouw aan te brengen. Het investeringsbedrag van € 2,3 miljoen dat hier voor de periode 2018-2021 is opgenomen richt zich met name op de grotere groene structuren en wijken die buiten de revitalisering vallen. Binnen een revitaliseringsgebied wordt het groen integraal meegenomen.

Enkele concrete voorbeelden van investeringen en groot onderhoud vanaf 2018 zijn o.a.:

- Het aanbrengen van nieuwe bomen in ondergrondse groeiplaatsconstructies in de wijk De Parken (meeliftend met het project omvormen van de wegen van asfalt naar klinkers), zodat het karakteristieke beeld van de wijk met de grote bomen in de toekomst is gewaarborgd;
- Uitvoering eerste fase vervanging van boomstructuren in andere gebieden om te voorkomen dat er op termijn een forse kaalslag nodig is;
- Bemestingsplan van grote bomen in voedingsarme zandgrond (zoals bomen op de Loolaan en op begraafplaats Soerenseweg), zodat deze bomen een langere levensduur hebben;
- Het uitbaggeren en oeverrenovatie van de vijver in Stadspark Berg en Bos.

Verbeteren uitstraling groen (motie 3a VJN 2016)

Naast een gezond groenbestand is ook belangrijk dat de uitstraling van het groen verbetert door meer variatie, kleur, fleur en netheid. Wij zien dat dit door het bedrag van € 250.000 dat voor 2017 en 2018 al als 'voorschot' is toegekend zichtbaar wordt op allerlei plekken in de stad. Om dit te kunnen continueren stellen wij voor dit structureel te maken.

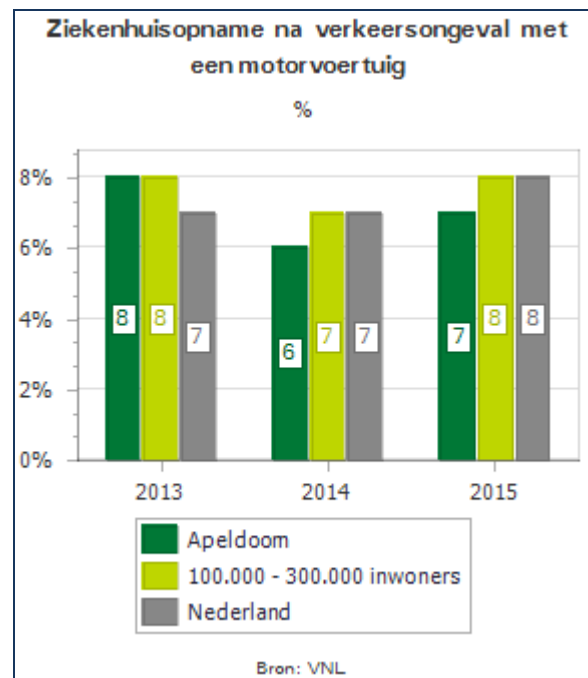
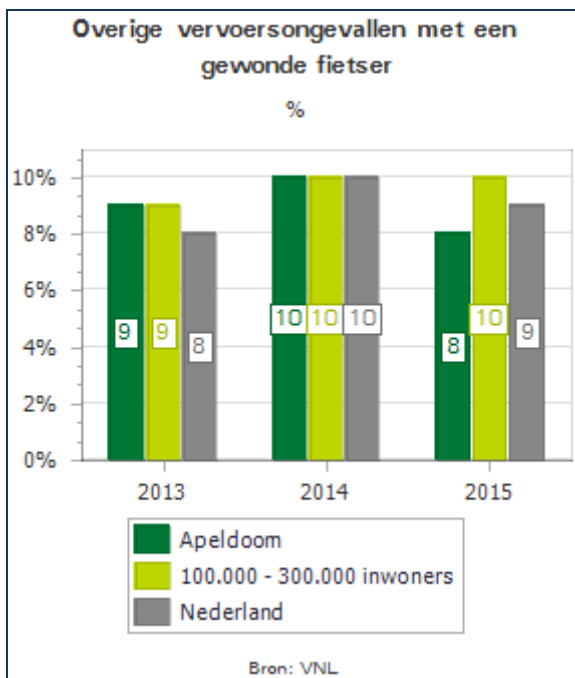
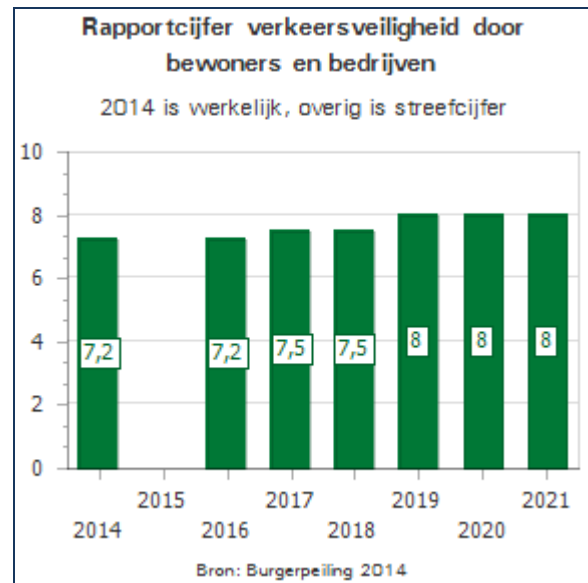
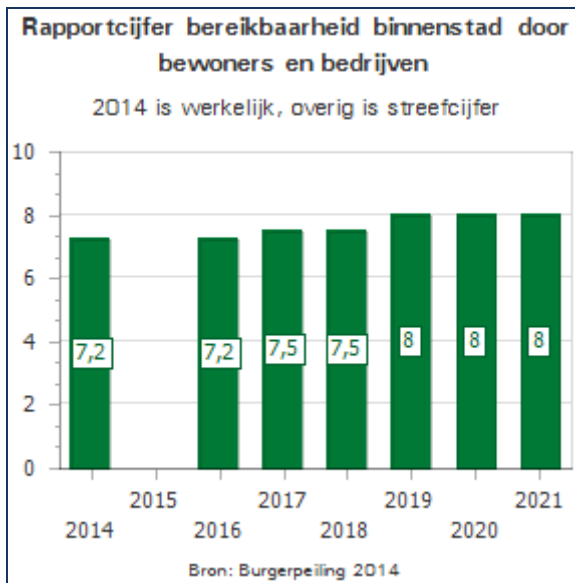
Voorbeelden van kleur- en fleurvakken die met dit geld in stand kunnen worden gehouden zijn: bloemschalen aan de Loolaan, wisselbeplanting in het Oranjepark, het jaarlijks aanbrengen van bloembollen en vaste planten op locaties waar veel mensen komen, bloeiende bijenlinten op diverse locaties en het vervangen van eentonige heesters in meer kleurrijke beplanting.

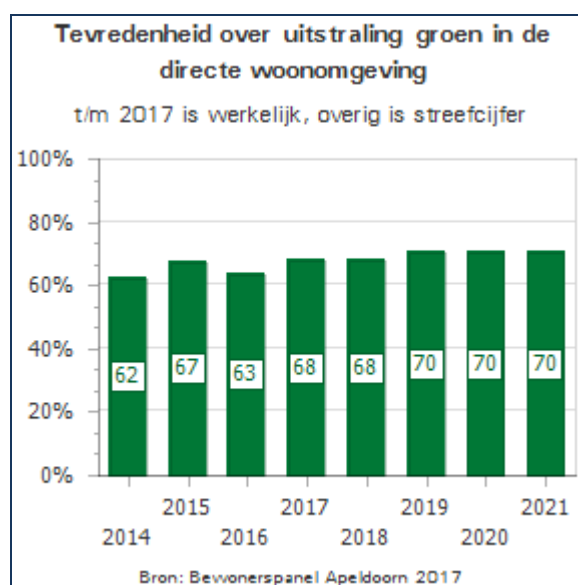
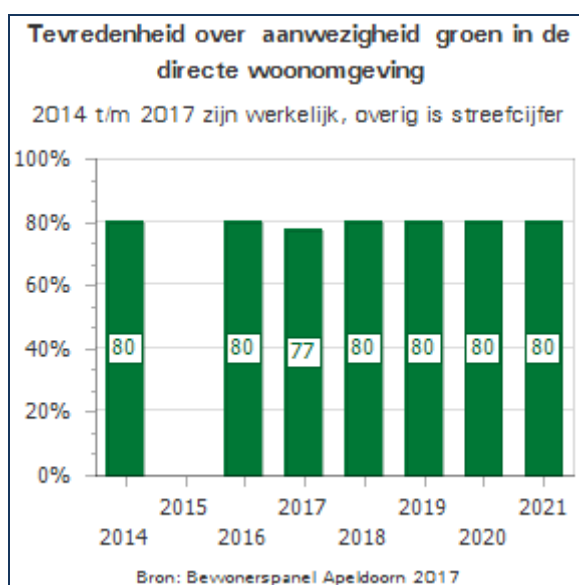
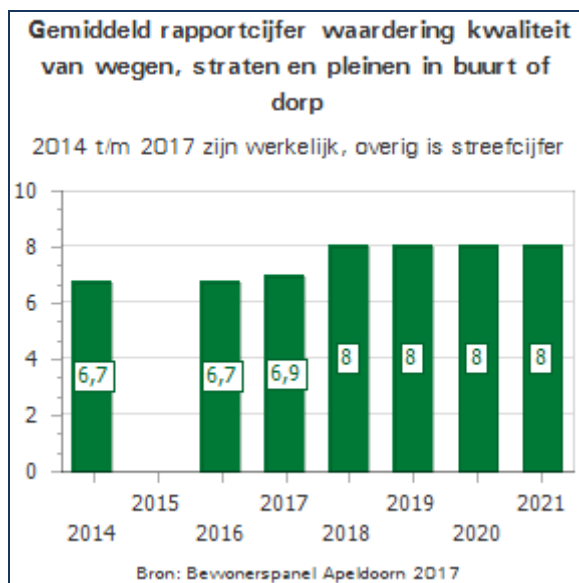
Daarnaast wordt er in woonwijken een hogere veegfrequentie gehanteerd langs verharde heesterranden, zodat deze minder met onkruid vervuild raken.

Aanpak Kasteelgracht Woudhuis

Door droge zomers zakt het waterpeil waardoor funderingen zichtbaar worden en de overmatige groei van waterplanten en het vele hoge riet wordt als hinderlijk ervaren. Samen met het Waterschap Vallei en Veluwe en de wijkraad is een aanpak voorbereid om de waterhuishouding van de kasteelgracht te verbeteren. De kosten hiervan bedragen € 340.000 voor het waterschap en € 240.000 voor de gemeente.

Effectindicatoren

Openbare ruimte

Taakvelden	Begroting 2017	Begroting			Meerjarenbegroting		
		Lasten 2018	Baten 2018	Saldo 2018	Saldo 2019	Saldo 2020	Saldo 2021
0.63 Parkeerbelasting	3.818		3.705	3.705	4.100	4.208	4.254
1.2 Openbare orde en veiligheid	-169	247	75	-172	-176	-177	-179
2.1 Verkeer en vervoer	-12.448	15.080	1.163	-13.917	-13.745	-13.956	-14.597
2.2 Parkeren	-3.273	3.747		-3.747	-5.708	-4.158	-4.202
2.5 Openbaar vervoer	-90	101		-101	-103	-104	-106
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-12.316	13.955	1.105	-12.850	-12.826	-13.101	-13.645
7.2 Riolering	3.180	8.301	11.917	3.616	3.692	3.807	3.783
7.4 Milieubeheer	-126	118		-118	-119	-120	-122
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	506	1.199	1.682	483	503	478	462
Saldo van baten en lasten voor bestemming	-20.918	42.748	19.647	-23.101	-24.382	-23.123	-24.352
0.10 Mutaties reserves	812	410	1.438	1.028	1.650	97	105
Totaal	-20.106	43.158	21.085	-22.073	-22.732	-23.026	-24.247

Kadernota's

[Structuurvisie Apeldoorn biedt ruimte 2030](#)

[Verkeersvisie](#)

[Actualisatie Parkeernota 2004](#)

[Werken aan Water. Waterplan Apeldoorn 2005-2015](#)

[De Groene mal van Apeldoorn 2002](#)

[Regieplan Binnenstad Structuurvisie voor de binnenstad van Apeldoorn 2010](#)

[Tussenstand 10 jr Beekherstel in Apeldoorn Pijler van het Apeldoorns Waterplan](#)

[Apeldoorn Buitenstad Programma Groene Mal en Stadsranden 2015](#)

[collegebesluit 2014-509600 Programma Stadsranden](#)

[Wijzigingsnotitie Visie Zwaanspreng Kayersbeek](#)

[kadernotitie beheer openbare ruimte 2009](#)

[Herstelplan wegen september 2013](#)

[Raadsnotitie-dierenwelzijn](#)

[Notitie begraafplaatsen 2002](#)

[Gemeentelijk rioleringsplan 2016-2020 Apeldoorn Waterproof](#)

[Beleidsplan gladheidsbestrijding 2013-2017](#)

[Uitwerking plan van aanpak begraafplaatsen 2014](#)

[Brief college consequenties Notitie Dierenwelzijn](#)

Programma 4

Milieu

Taakvelden:

7.3 Afval

7.4 Milieubeheer

0.10 Mutaties reserves

Programma 4 Milieu

Portefeuillehouder(s): M.J.P. Sandmann

Ambitie van het programma

Nederland, en daarmee Apeldoorn, is op weg naar een circulaire economie. In samenhang met ontwikkelingen op het gebied van klimaat en energie is hiermee een belangrijke transitie in gang gezet. Een transitie die zich vooral gaat afspelen op lokaal niveau. De uitdaging Apeldoorn (nog) meer een circulaire (duurzame) stad te laten worden, wordt opgepakt binnen en geïnspireerd vanuit dit programma. Afval bestaat wat ons betreft niet meer, we willen dat huishoudelijk afval, afval uit de openbare ruimte en van bedrijven binnen de regio wordt hergebruikt als grondstof. Dit leidt tot nieuwe innovatieve (Cleantech) -bedrijvigheid. In 2018 zetten we volop in op uitvoering van het afval- cq recycleplan en de daarin opgenomen maatregelen nodig voor de recycling van het afval van huishoudens.

Wij versnellen de energietransitie en gaan substantieel sneller dan de landelijke trend om op die manier als gemeente zo snel als mogelijk energieneutraal te worden. We gaan voor leveringszekere, veilige en betaalbare energievoorzieningen met een koers op aardgasloos wonen. De volgende uitgangspunten worden gehanteerd:

- We stimuleren onze (maatschappelijke) partners en externe partijen om initiatieven en projecten te ontplooiën en ontplooiën deze ook zelf;
- We zetten (financiële) middelen in om zaken in gang te zetten of aan te jagen;
- We initiëren, participeren of ondersteunen initiatieven die:
 1. in potentie een bijdrage leveren aan de energietransitie;
 2. goede opschalingspotentie en een goede slagingskans hebben;
 3. op termijn de energietransitie kunnen versnellen en/of maatschappelijke kosten kunnen verlagen en creëren daarmee een innovatieve (leer)omgeving en werkgelegenheid voor het (lokale) bedrijfsleven.

We gaan hierbij gebiedsgericht en programmatisch aan de slag.

De aanpak is lokaal gericht waarbij we als het nuttig en nodig is aansluiten bij regionale, landelijke of EU ontwikkelingen. De expertise van de Omgevingsdienst Veluwe IJssel (OVIJ) zal meer dan voorheen ingezet worden ter ondersteuning van de ambities op het gebied van circulariteit, afval en energie onder het motto "stimuleren waar het kan, handhaven waar het moet". De saneringsopgave voor verwijdering van asbestdaken biedt hierbij interessante combinatiemogelijkheden op het gebied van afval-energie-klimaat. De komst van de Omgevingswet biedt extra mogelijkheden voor een circulaire gebiedsbenadering.

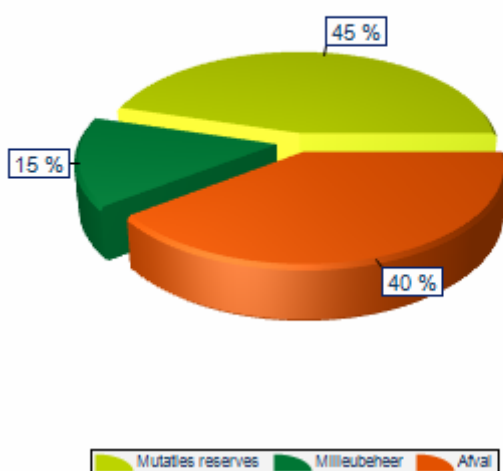
Naast nieuwe ambities staat dit programma voor een gezonde en veilige leefomgeving die geborgd is via milieutoezicht, -handhaving, vergunningen en bijbehorende milieuadviesing. Taken die in opdracht door de OVIJ worden uitgevoerd. Het nieuwe afvalbeleid kent vele wijzigingen, met name de transitie naar omgekeerd inzamelen, maar uiteraard zal het uitgangspunt blijven, zoals ook verwoord in het bedrijfsplan van onze verbonden partij Circulus-Berkel bv, operational excellence. Gewoon goed inzamelen.

Speerpunten van beleid

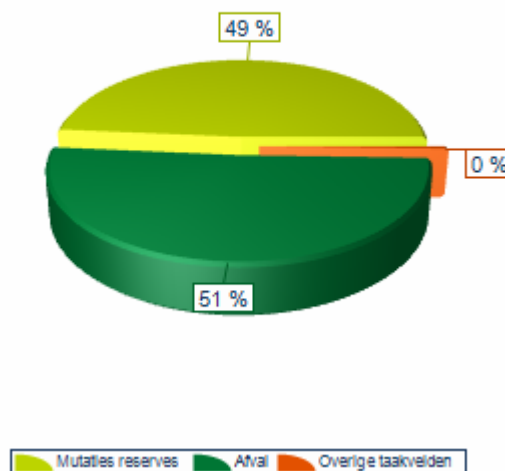
Dit programma kent de volgende speerpunten:

- De expertise van de OVIJ zal meer dan voorheen ingezet worden ter ondersteuning van de ambities op het gebied van circulariteit, afval en energie;
- Uitvoering van het afvalplan/recycleplan en de daarin opgenomen maatregelen nodig voor de recycling van het afval van huishoudens, door meer service op grondstoffen en daarmee het verminderen van de hoeveelheid 'echt' afval. De ambitie is 30 kilo per persoon per jaar in 2025;
- De energietransitie extra te versnellen aan de hand van de Apeldoornse uitvoeringsagenda Energietransitie (steronderwerp 4.1 duurzaamheid).

Uitgavenverdeling binnen programma

Inkomstenverdeling binnen programma

Doelstelling

1. Een schone leefomgeving creëren door zo min mogelijk afval te produceren, zo maximaal mogelijk grondstoffen te scheiden en deze zo lang mogelijk circulair te houden

Recycling en gescheiden inzameling is in Apeldoorn al heel gewoon. Van 241 kilo per persoon per jaar in 2002, via 205 kilo in 2004 naar nog maar 134 kilo restafval in 2016. Het is duidelijk dat de inwoners van Apeldoorn de weg naar de juiste voorzieningen steeds beter vinden. Het is de weg naar minder restafval die met het 'afvalplan 2008-2012' al was ingeslagen. In dit plan was de doelstelling om in 2012 nog maar 150 kilo restafval per persoon per jaar te hebben, een doelstelling die gehaald werd. Deze lijn naar minder restafval zal worden doorgezet en is verwoord in het nieuwe afvalplan of beter recycleplan. Inzet is om, voor iedereen, de service op grondstoffen zo maximaal mogelijk vorm te geven. Omgekeerd inzamelen is daarbij een belangrijk onderdeel.

Welke prestaties gaan we leveren?

Uitvoeren van het nieuwe recycleplan 'recycleservice 2025'. Hierdoor worden vervolgstappen gezet naar minder restafval per persoon per jaar in 2025.

Zorgdragen dat de inwoners in Apeldoorn voldoende op de hoogte zijn van de mogelijkheden van betere afvalscheiding.

Zorgdragen dat er voldoende en goed functionerende voorzieningen zijn om zo maximaal mogelijk afval te scheiden (service op grondstoffen aan huis maar ook voor mensen met een zorgindicatie);

Doelstelling

2. Een goede fysieke leefomgeving creëren door regulering op basis van milieutoezicht, -handhaving, vergunningverlening en milieuadvisering

Het geformuleerde doel, vallend onder de noemer 'Milieubeheer', richt zich op het behouden en zo mogelijk versterken van de fysieke leefomgeving door uitvoering van vergunningverlening, toezicht, handhaving en planadvisering. Het betreft de uitvoering van wettelijke beheersmatige taken, Wet milieubeheer, die zijn ondergebracht in de OVIJ. Waar mogelijk zal de expertise van de OVIJ meer dan voorheen ingezet worden ter ondersteuning van de ambities op het gebied van circulariteit, (bedrijfs)afval en energie. De producten zijn: vergunningen, handhaving en toezicht en milieuadvisering in projecten. Doordat de taakuitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving is ondergebracht bij de OVIJ voldoet dit aan de landelijke kwaliteitscriteria.

Welke prestaties gaan we leveren?

Uitvoeren van het convenant Bodem en Ondergrond 2016-2020.

Uitvoeren actieplan Omgevingslawaai 2013-2018; met specifiek aandacht voor combinatiemogelijkheden van thema's energie en geluid bij gevelsaneringsprojecten.

Vorbereiding project sanering asbestdaken. Waar mogelijk worden combinaties gezocht met toepassing van zonnepanelen en afkoppeling van hemelwater.

Uitvoeren van het Handhavingsprogramma met hierin specifieke aandacht voor thema's energie (extra controles) en afval.

Uitvoeren actualisatieprogramma vergunningen.

Kwalitatief goede advisering op gebied van bodem- en ondergrond, geluid, lucht, energie en milieuplanologie. Met extra aandacht voor de thema's circulariteit, energie en afval. Als voorbeeld kan hier de Taskforce Zonne-energie worden genoemd.

In 2018 zal voor het eerst met een output gestuurde begroting OVIJ worden gewerkt.

Doelstelling

3. Een versnelde transitie naar meer energiebesparing en meer duurzame energieopwekking, energieopslag en meer balans tussen vraag en aanbod van energie

Energie leeft. Meer en meer wordt de noodzaak gevoeld om 'iets' met energie te doen. Bedrijven, overheden maar vooral burgers zoeken naar mogelijkheden om ook concrete stappen te zetten. Waarom fossiele brandstoffen gebruiken als er ook duurzame grondstoffen beschikbaar zijn? Waarom überhaupt energie gebruiken, als we het zoveel kunnen verminderen? De energietransitie is een van de grootste opgaven waar we voor staan.

In 2018 gaan we aan de slag met de realisatie van de uitvoeringsagenda energietransitie 2017-2020. Het gaat om veel maatregelen zoals het Energieloket "Energiek wonen" en de proeftuinen Wijk van de Toekomst waar de koers richting aardgasloos wordt ingezet (bijvoorbeeld met de pilots synthetisch gas en/of all electric).

In dorpen en wijken bekrachtigen we de samenwerking met onze partners in de energietransitie, en werken we samen met burgerinitiatieven o.a. in Loenen, Kerschoten, De Maten, Beekbergen, Lieren en Oosterhuizen en VvE's (Lindhove).

We maken grote stappen in diverse projecten. Het project Renovatiesprong Apeldoorn is gericht op verduurzaming van de bestaande woningen in De Maten en wordt in partnerschap met het lokale bedrijfsleven uitgevoerd. In Loenen wordt met partners uit Nederland, België, Groot-Brittannië en Ierland, onder voorbehoud van toekenning van Europese gelden, een community-based virtual power plant, c-VVP ontwikkeld. Deze 'virtuele energiecentrales' spelen een rol bij het balanceren van de energievraag. Apeldoorn zet in op de opschaling van dergelijke c-VVP's. Het project is een vervolg op het succesvolle Europese Interreg project 'ACE' in Loenen.

We maken grote stappen in het onderzoek naar de ruimtelijke inpassing van grootschalige - energie- projecten en zetten de stap van visies naar concrete realisatie strategieën en de uitvoering daarvan oa. door de juiste randvoorwaarden met elkaar te bepalen. De Omgevingswet kan hierbij ondersteunend zijn.

We zetten extra in op initiatieven als nul op de meter (NOM) voor nieuwbouw en een versnelling bij bestaande bouw richting NOM. We bieden een uitgekiend palet aan financiële instrumenten aan waaronder financiering en/of subsidie om de energietransitie een "boost" te geven. Om deze ambities te realiseren is een politiek leiderschap op alle fronten cruciaal.

Op basis van een fundament van gerichte lobby, een uitgekiend palet van financiële regelingen en een effectieve communicatieaanpak richten we ons in 2018 op de uitvoering van de Apeldoornse Energie Agenda. Deze bevat prestaties op de thema's:

- Informeer en adviseer;
- Besparing en opwekking in en op woningen en gebouwen;
- Industrie, MKB en landbouw;
- Schone mobiliteit;
- Grootschalige duurzame energie en
- Monitoring.

Welke prestaties gaan we leveren?

We informeren, stimuleren en adviseren in het transitieproces.

We informeren over financieringsmogelijkheden bij derden of stellen zelf (financiële) arrangementen beschikbaar.

We ondersteunen en adviseren (lokale) energie initiatieven.

Nieuwe ontwikkelingen

Doelstelling

1. Een schone leefomgeving creëren door zo min mogelijk afval te produceren, zo maximaal mogelijk grondstoffen te scheiden en deze zo lang mogelijk circulair te houden

Cleantech werk

Wij willen ook na 2018 de samenwerking van het bedrijfsleven in AREA055 en het aanjagen vanuit de gemeente continueren. Daarnaast is voortzetting van de huidige samenwerking in de Cleantech Regio met het bedrijfsleven, het onderwijs, de bewoners en overheden van belang om onze ambities te halen. Niet alleen voor het thema Cleantech werk, maar ook voor de energietransitie, klimaat en circulaire economie. Voor het continueren van de bijdrage in AREA055 en voortzetting van de aanjaagfunctie van de gemeente is vanaf 2019 structureel € 100.000 nodig. Voor het voortzetten van onze bijdrage aan de Cleantech Regio is vanaf 2020 structureel € 125.000 nodig.

Circulaire economie

In 2017 is het recycleplan vastgesteld en dit zal in de periode 2018-2020 uitgevoerd worden. De ambitie reikt verder maar de inzet is om in 2019/2020 of bij het halen van 80 kilo restafval per persoon per jaar een evaluatiemoment in te lassen. Met name om naar de houdbaarheid van het financiële systeem (diftar) te kijken. Het plan richt zich op recycling van het afval van huishoudens. Afgelopen jaar zijn we parallel aan het recycleplan ook aan de slag gegaan met de invulling van de circulaire economie in Apeldoorn (en de regio). In 2018 zal dit nog nadrukkelijker handen en voeten krijgen. Inzet is om dit zoveel mogelijk 'hands on' te doen. In huis (inkoop) maar ook daarbuiten. Wij willen als grote gemeente in onze regio het initiatief nemen waar het gaat om pilots die innovatief van karakter zijn. Voor 2018 is hiervoor eenmalig € 150.000 nodig.

Doelstelling

2. Een goede fysieke leefomgeving creëren door regulering op basis van milieutoezicht, -handhaving, vergunningverlening en milieuadviesing

BROA 27.1 Bodemmodule

In 2016 is de impactanalyse gemaakt wat de gemeentelijke bodemopgave op basis van het convenant Bodem- en Ondergrond 2016-2020 en de Omgevingswet zal zijn. De gemeente zal als bevoegd gezag meer dan nu verantwoordelijk zijn voor de kwaliteit van bodem en grondwater. Op basis van deze analyse is het actieplan 2016-2017 opgesteld. We zijn structureel in overleg met de provincie voor een "warme overdracht" en overname van verontreinigingspluimen met bijbehorende afkoopsommen. Dit uiteraard binnen kaders van Gebiedsgericht Grondwaterbeleid. Apeldoorn heeft door het Gebiedsgericht Grondwaterbeleid, de aanpak van de spoedlocaties en de nazorgprogramma's (voormalige stortlocaties en overige locaties) al belangrijke stappen gezet. Er is weer dynamiek in de bouwsector waardoor er weer mogelijkheden zijn van gecombineerde aanpak van bodem- en grondwaterverontreiniging met bouwontwikkelingen. Hiervoor wordt o.a. gebruik gemaakt van de beschikbare middelen in de bestemmingsreserve BROA.

Sanering asbestdaken

Asbesthoudende daken worden in verband met de volksgezondheid van rijksweg vanaf 2024 verboden. Het is aan de lagere overheden om te zorgen dat de eigenaren de noodzakelijke verwijderingsmaatregelen treffen. Dit voorkomt hoge kosten voor handhaving vanaf 2024. Hiertoe is in 2017 het project sanering asbestdaken gestart, waarbij in de eerste fase de aanwezigheid van asbestdaken in onze gemeente in kaart wordt gebracht. Dit moet resulteren in een doelgerichte aanpak om de eigenaren te informeren en te motiveren. De gemeente zal met haar eigen vastgoed een voorbeeldfunctie vervullen. De projectleiding is belegd bij OVIJ. Waar mogelijk worden combinaties gezocht met het aanbrengen van zonnepanelen en afkoppeling van hemelwater en kunnen stimuleringsbijdragen gestapeld worden. Wij stellen u voor om, vooruitlopend op de vaststelling van het projectplan m.b.t. de kosten van de inventarisatie en van het stimulerings- en communicatietraject, hiervoor € 50.000 per jaar beschikbaar te stellen.

Doelstelling

3. Een versnelde transitie naar meer energiebesparing en meer duurzame energieopwekking, energieopslag en meer balans tussen vraag en aanbod van energie

Uitvoeringsagenda energietransitie 2017-2020

In 2018 gaan we met de uitvoeringsagenda energietransitie 2017-2020 nog intensiever inzetten op wat we in 2017 hebben opgestart (o.a. Energiek Wonen, Energieloket en ontzorgen inwoners en bedrijven, ruimtelijke inpassing). Wij beogen de energietransitie te versnellen en daarbij substantieel sneller te gaan dan de landelijke trend om op die manier als Apeldoorn zo snel als mogelijk energieneutraal te zijn. Voor realisering van dat scenario is extra budget nodig: € 630.000 in 2018, € 1.130.000 in 2019, € 1.520.000 in 2020 en € 1.320.000 in 2021 voor:

- Extra formatie voor de uitvoering van het programma incl. monitoring (1 fte) en communicatie (0.5 fte);
- Uitbestedingsbudget om grote stappen te zetten in de gebouwde omgeving, voorbeelden te creëren en de energietransitie bij bedrijven te versnellen, financiering beschikbaar te stellen en communicatie-activiteiten te intensiveren;

Apeldoorn heeft de hoge ambitie om energieneutraal te worden. Als lid van de Cleantech Regio bouwt Apeldoorn aan een agenda 055 CLEANTECH 2030. De uitvoeringsagenda Energietransitie 2017-2020 speelt ook in 2018 een belangrijke rol in het versnellen van de energietransitie in Apeldoorn. De intentie is om de nadere uitwerking over (financiële) rolneming en communicatie na de zomer van 2017 met u te bespreken. Met dit extra budget kunnen we een belangrijke impuls geven aan de versnelling van de energietransitie. We beseffen ons dat er nog veel opgaven te realiseren zijn de komende jaren. Ook is deze ontwikkeling voor ons aanleiding geweest om de opvangbuffer voor toekomstige ontwikkelingen te verhogen.

Verbonden partijen

Circulus-Berkel BV

Bijdrage aan doelstelling:

Circulus-Berkel is de overheids bv van 8 gemeenten die specifiek is aangewezen voor de inzameling van het afval. Afvalbeheer en advisering over vermindering restafval behoort ook tot haar taken.

Financiële bijdrage/subsidie 2018: € 15.146.000

Risico's:

De gemeente ontvangt dividend van Circulus Berkel op basis van de winst van CIREC BV (het overslagbedrijf van Circulus Berkel). We zien, dat de winst van CIREC terugloopt door afname van de hoeveelheid restafval en de invoering van Vennootschapsbelasting voor overheidsbedrijven per 2016. In de MPB 2018-2021 hebben we daarom de raming van het dividend van Circulus Berkel naar beneden bijgesteld.

Link naar jaarstukken: Jaarrekening Circulus Berkel 2016
Jaarrekening Cirec 2016

Omgevingsdienst Veluwe IJssel (OVIJ)

Bijdrage aan doelstelling:

Programma 4 doelstelling2: Een goede fysieke leefomgeving creëren door regulering op basis van vergunningverlening, milieutoezicht, handhaving en milieuadviesing.

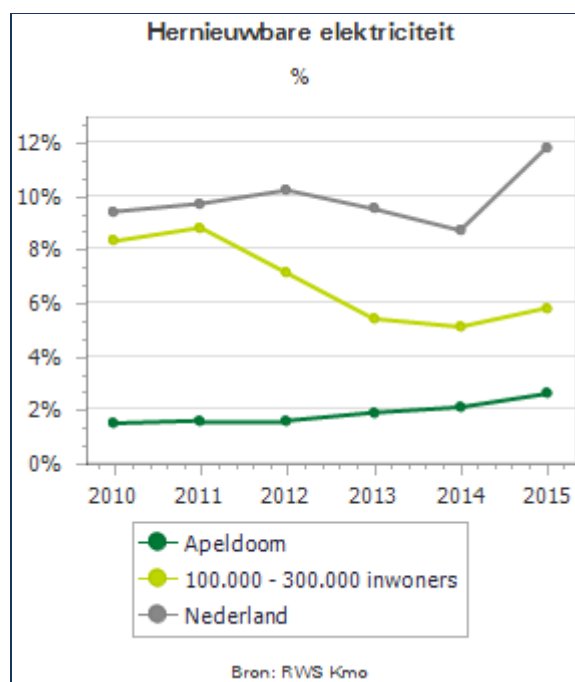
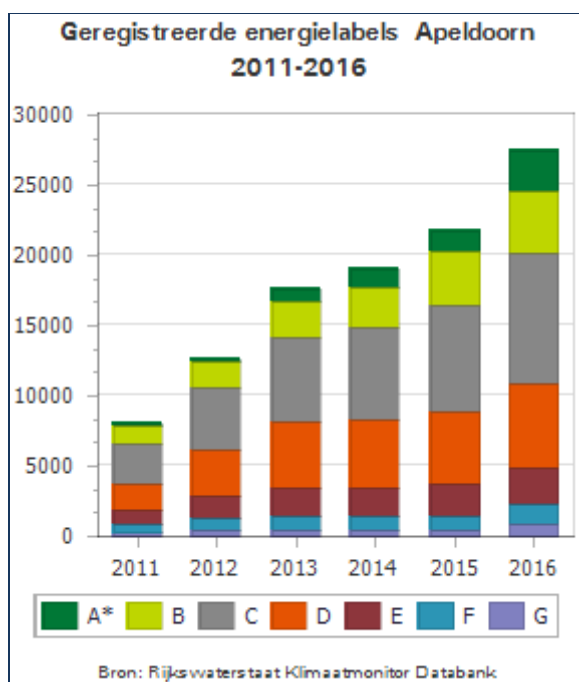
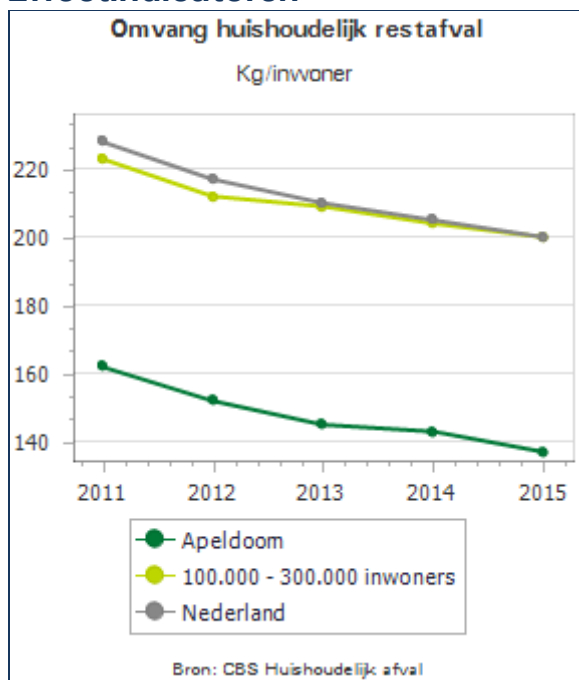
Financiële bijdrage/subsidie 2018: € 3.811.093

Risico's:

Interne risico's zoals opgenomen in begroting 2018 van de OVIJ kunnen opgevangen worden binnen de begroting van de OVIJ.

Link naar jaarstukken: Jaarverslag 2016 Omgevingsdienst Veluwe IJssel

Effectindicatoren

* Label A inclusief A+ en A++; Label A++ is de meest energiezuinige categorie.
N.B.: het aantal geregistreerde labels in 2016 is ca. 28.000 woningen. Dit is iets meer dan 1/3 van de woningvoorraad en het betreft voornamelijk huurwoningen.

Milieu

Taakvelden	Begroting 2017	Begroting			Meerjarenbegroting		
		Lasten 2018	Baten 2018	Saldo 2018	Saldo 2019	Saldo 2020	Saldo 2021
7.3 Afval	3.247	16.322	19.310	2.988	3.408	3.797	3.850
7.4 Milieubeheer	-5.002	6.091	175	-5.916	-6.533	-7.207	-7.073
Saldo van baten en lasten voor bestemming	-1.755	22.413	19.485	-2.928	-3.125	-3.410	-3.223
0.10 Mutaties reserves	-377	18.633	18.434	-199	-568	-900	-903
Totaal	-2.132	41.046	37.919	-3.127	-3.693	-4.310	-4.126

Kadernota's

[Afvalplan 2017 Recycleservice 2025](#)

[Apeldoorn - Circulus Berkel DVO deel B 2012](#)

[DVO OVIJ Apeldoorn 2017](#)

[collegevoorstel SVO Ovij 2017](#)

[vergunninguitvoeringsprogramma OVIJ 2017](#)

[Handhaving uitvoeringsprogramma OVIJ 2017](#)

[Convenant bodem en ondergrond 2016-2020](#)

[Actieplan Omgevingslawaai gemeente Apeldoorn definitief 2013-2018](#)

[Beslisdocument Routekaart Apeldoorn Energieneutraal 2020](#)

Programma 5

Jeugd en onderwijs

Taakvelden:

- 4.2 Onderwijshuisvesting
- 4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken
- 6.1 Samenkracht en burgerparticipatie
- 6.2 Wijkteams
- 6.72 Maatwerkdienstverlening 18-
- 6.82 Geëscaleerde zorg 18 +
- 7.1 Volksgezondheid
- 0.10 Mutaties reserves

Programma 5 Jeugd en onderwijs

Portefeuillehouder(s): J.G. Kruithof en P. Blokhuis

Ambitie van het programma

Binnen het programma Jeugd en Onderwijs streven we na dat alle kinderen, jeugdigen en jongeren in veiligheid en geborgenheid kunnen opgroeien en de kans krijgen om maximaal mee te doen in de samenleving. Dat begint bijvoorbeeld al rond de geboorte van een kind waarbij ons Centrum voor Jeugd & Gezin (CJG) voor (toekomstige) ouders en kinderen met raad en daad klaar staat. We faciliteren door de kansen voor een goede start in het onderwijs te optimaliseren (via bijvoorbeeld ons beleid met betrekking tot onderwijsachterstanden en passend onderwijs). We voorzien het onderwijs van goede huisvesting en maken waar nodig vervoer van en naar de school mogelijk. Waar iemand verzuimt of dreigt uit te vallen, vangen onze leerplichtambtenaren of RMC-ers de jongere op, met als doel dat hij of zij een startkwalificatie en een passend toekomstperspectief krijgt.

We hebben algemene voorzieningen en individuele jeugdhulp beschikbaar wanneer een jeugdige meer zorg nodig heeft dan het gezin, de omgeving en de school kunnen bieden. Dit doen we vanuit het uitgangspunt dat we iemand in staat stellen zo goed mogelijk zelf regie te nemen. We werken aan de versterking van onze regierol op zorg, vanuit het principe van 1 gezin, 1 plan met inachtneming van privacyvereisten. Daarbij zetten we het hele systeem rondom de jongere in. Het CJG vormt een spil in ons beleid, maar werkt uiteraard in samenwerking met andere partijen zoals het Sociaal Wijk Team (SWT), het Wmo-loket en Veilig Thuis.

Het is daarbij belangrijk dat de samenhang tussen onderwijs, kinderopvang, jeugdzorg en gemeente steviger wordt, met een goede aansluiting op de arbeidsmarkt. Onze gezamenlijke ambitie is om een veilig klimaat te realiseren waarin onze jeugd die ondersteuning krijgt die nodig is om hem of haar optimale kansen te geven in onze maatschappij. Dat past in de strategische doelstelling van de gemeente Apeldoorn om te groeien als comfortabele gezinsstad.

In 2018 stuurt de raad via de kaders uit de Meerjarenagenda Educatie 2015 en de Transformatieagenda Jeugd 2016:

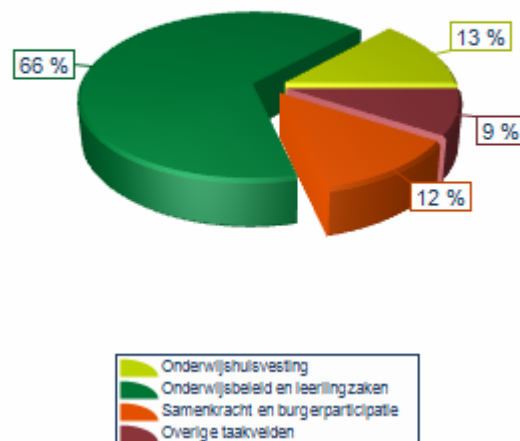
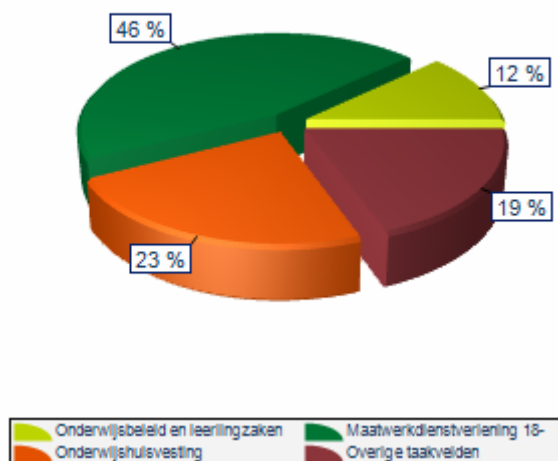
- De Meerjarenagenda Educatie is als structurele werkagenda aangenomen door een gezamenlijk akkoord van de onderwijspartners en de gemeente. Thema's zoals gelijke kansen voor alle kinderen ongeacht de opleiding en afkomst van hun ouders en vernieuwing van onderwijshuisvesting in tijden van krimp staan centraal in de agenda voor 2018;
- In de Transformatieagenda Jeugd (steronderwerp 5.1 Transformatie agenda - project InHuis) is uitgewerkt hoe wij de noodzakelijke veranderingen in de jeugdzorg aanvliegen. Door te investeren in preventie (via bijvoorbeeld het CJG en de SWT's) bereiken we in de toekomst een verschuiving van intensieve (dure) naar preventieve (goedkopere) hulpverlening. Ook in 2018 willen we meer investeren in preventie. Dit geven we weer in de "speerpunten van beleid". Daarnaast hebben we te maken met organisaties in ontwikkeling (CJG, Veilig Thuis, etc) waarbij de 'kost voor de baat uit gaat';
- We financieren dit alles uit de middelen binnen het programma Jeugd en Onderwijs. We monitoren de uitgaven periodiek, ook al omdat een groot deel van de activiteiten binnen dit programma een open einde karakter heeft.

Speerpunten van beleid

- Actief inzetten op verschuiving van individuele (maatwerk) voorzieningen naar lichtere vormen van hulp door de uitwerking van het ambulante werk van CJG4kracht als algemene voorziening, door het programma InHuis (steungezinnen, pleegzorg en gezinshuizen) en ondersteuning van de huisartsen (door het organiseren van gesprekken vanuit het CJG);
- Het werken aan integrale en kwalitatief goede Jeugdgezondheidszorg na de inbedding bij het CJG in 2017. Verhogen van de kwaliteit is een must vanwege de resultaten van de inspectie in 2017;
- Goed laten functioneren van Veilig Thuis als het regionale advies- en meldpunt voor kindermishandeling en huiselijk geweld in de regio Noord- en Oost Gelderland. Vanwege het inspectierapport uit 2017 is verbetering van de werkprocessen noodzakelijk;
- Het voorbereiden van de inkoop per 2019 van de diverse vormen van jeugdhulp, Wmo en MO/BW in nauwe samenhang met participatie en onderwijs;
- Het versterken van de kwaliteit van passend onderwijs door te investeren in deskundigheid en de aanwezigheid van zorgprofessionals op en bij scholen;
- Het realiseren van een sluitende aanpak voor jongeren waarbij we voor de knelpunten op de grensvlakken van onderwijs, arbeidsmarkt en zorg, concrete oplossingen realiseren en de plannen uit 2017 uitvoeren;
- Het renoveren/vernieuwen van verouderde schoolgebouwen en daarmee gericht inspelen op het afnemend aantal kinderen en tegelijkertijd mogelijkheden creëren voor integrale kindcentra;
- Stimuleren van bewegen en sport door structurele inbedding van de JOGG-aanpak (Jongeren op Gezond Gewicht), sportstimulering en de inzet van combinatiefunctionarissen (zie ook programma 7 en 8);
- Het voorkomen en tegengaan van onderwijsachterstanden door het onderwijsachterstandenbeleid met de daarvoor bestemde middelen te faciliteren;
- Het bieden aan statushouders en asielzoekers van goede faciliteiten voor onderwijs, jeugdgezondheidszorg en jeugdzorg;
- Naast de speerpunten van beleid ligt er een nadruk op de uitvoering. Onder meer via jaarlijks zo'n 2.000 interventies vanuit leerplicht, 1.200 interventies vanuit RMC, 550 kinderen/jongeren in vervoer, circa 3.500 kinderen/jongeren in individuele jeugdhulp en daarnaast een groot aantal jongeren die via algemene voorzieningen hun plek vinden of ondersteuning krijgen.

Uitgavenverdeling binnen programma

Inkomstenverdeling binnen programma

Toprisico's

Nr	Risico omschrijving	Kans	Bedrag	Effect	I/S
561	Onderwijshuisvesting	25%	€ 500.000	€ 250.000	S
	<p>Risicogebeurtenis: Als gevolg van de afname van het aantal leerlingen zal een aantal van de huidige schoolgebouwen niet meer voor onderwijsdoeleinden gebruikt worden (schoolbesturen kunnen de exploitatie van een locatie niet rond krijgen als het aantal leerlingen afneemt).</p> <p><u>Beheersmaatregelen</u></p> <p>* Binnen het totaal van toekomstige ontwikkelingen onderwijshuisvesting houden we, voor zover mogelijk, rekening met hergebruik van leegstaande onderwijsgebouwen. Bovendien wordt gekeken naar mogelijke herontwikkeling van huidige onderwijslocaties naar woningbouwlocaties waardoor de marktwaarde verhoogd wordt (en dus de extra afschrijving beperkt kan worden).</p>				
641	Structureel onvoldoende budget Jeugdzorg	50%	€ 2.500.000	€ 2.500.000	S
	<p>Risicogebeurtenis: Als gevolg van het nieuwe verdeelmodel en verlaagde rijksvergoedingen bestaat de kans dat de budgetten die het rijk voor de taken in het jeugdzorgdomein beschikbaar stelt ontoereikend zijn voor de kosten die wij maken. Hierdoor kunnen er structurele tekorten ontstaan voor Apeldoorn.</p> <p><u>Beheersmaatregelen</u></p> <p>* Ontwikkelen en implementeren van een effectief en efficiënt transformatiebeleid voor het sociaal domein, waardoor de kosten afnemen. Voor de financiering van de hieraan gekoppelde investeringen wordt ook gebruik gemaakt van het de bestemmingsreserve sociaal domein.</p> <p>* Nader onderzoeken en voorbereiden van mogelijke bezuinigingsscenario's voor het sociaal domein. Onder regie van de stuurgroep Zorg is dit in 2015 opgepakt.</p> <p>* Effectieve en efficiënte (samenwerkings)afspraken maken met regio gemeenten op het vlak van inkoop, informatievoorziening, monitoring en verantwoording. Hier versterken wij onze rol als opdrachtgever en kunnen wij zorgaanbieders een zo goed mogelijke prijs-kwaliteit-verhouding voor de aan onze inwoners geleverde zorg afdwingen.</p> <p>* Actieve bestuurlijke en ambtelijke lobby gericht op een toereikende rijksvergoeding voor het jeugdzorgdomein. Lobby via VNG en G32 richting het rijk. Actieve samenwerking met andere gemeenten.</p> <p>* Effectief en constructief accountmanagement richting jeugdzorginstellingen, strakke monitoring verstrekkingen en kosten en veel aandacht voor juistheid en tijdigheid informatievoorziening.</p>				
Totaal				€ 2.750.000	

* Als het risico structureel is, wordt het financieel gevolg verdubbeld (zie toelichting in hoofdstuk 4.1.2.2)

Doelstelling

1. Veilig, kansrijk en gezond opvoeden

Kinderen en jongeren krijgen de hulp die nodig is om veilig en gezond op te groeien en naar vermogen te participeren in de samenleving. We bieden een breed scala aan algemene voorzieningen en jeugdgezondheidszorg voor kinderen, jongeren en hun ouders. Wanneer nodig biedt het CJG toegang tot individuele jeugdhulp (zorg in natura of via een Pgb). We werken systeemgericht, waarbij we kijken naar het gezin maar ook naar informele zorg en het onderwijs.

Welke prestaties gaan we leveren?

We ontwikkelen en implementeren een bredere visie op preventie zodanig dat we een verschuiving realiseren van intensieve (en dure) individuele hulp naar preventieve (en goedkopere) hulp. In dat kader past ook een verschuiving van intramurale (lees: in een instelling) naar ambulante zorg (lees: thuis of op locatie). Op de agenda in 2018:

- implementeren van de Transformatieagenda algemene voorzieningen Jeugd en Wmo 2018;
- bouwen aan een keten rond kind en scheiding;
- realiseren van het vroegtijdige herkenning problematiek jeugdigen met licht verstandelijke beperking (LVB) en verhogen handelingsbekwaamheid van professionals;
- vergroten van het aantal plekken bij steungezinnen, pleeggezinnen en in gezinshuizen.

Verstevigen van de rol en taak van het CJG binnen de Apeldoornse ondersteuningsstructuur zodanig dat het CJG effectief is als toegang naar de jeugdhulp en zelf preventieve en lichte zorg biedt. Activiteiten in 2018:

- effectueren van het ambulante werk van CJG4kracht als integraal onderdeel van het CJG;
- versterken van de rol van de jeugdgezondheidszorg binnen het CJG;
- professionaliseren van de medewerkers van het CJG.

Verstevigen van de relatie tussen jeugdhulp en passend onderwijs zodanig dat signalen bij kinderen en jongeren vroegtijdig worden opgepakt en hulp kan worden geboden. In 2018 is daarbij relevant:

- versterken van de ondersteuningsstructuur binnen het onderwijs;
- voorkomen van schooluitval door het aanbieden van individuele onderwijszorgarrangementen;
- verbinden van onderwijs, zorg, arbeidsmarkt en inkomen/participatie door het realiseren van een sluitende aanpak;
- implementeren van een sluitend proces van ondersteuning van dyslexie in het onderwijs en dyslexiezorg vanuit jeugdhulp.

In regionaal verband organiseren van Veilig Thuis als meldpunt voor geweld in de huiselijke sfeer en van de toeleiding naar 'drang' en 'dwang' als de veiligheid van kinderen in gevaar is, zodanig dat de kwaliteit duurzaam gewaarborgd is. In 2018 is aan de orde:

- doorontwikkelen van werkwijzes, procedures en verdere professionalisering medewerkers Veilig Thuis, mede in het licht van het inspectierapport uit 2017 en het feit dat het een kwetsbare organisatie in ontwikkeling betreft;
- versterken van de kennis over en signalering van huiselijk geweld, kindermishandeling en radicalisering bij o.a. zorg en onderwijs;
- verminderen van overlast door jeugdgroepen door een preventieve en repressieve aanpak met ouders.

Er als gemeente voor zorgen dat jongeren bij de overgang 18- naar 18+ geen belemmeringen ervaart doordat regelgeving op gebied van wonen, arbeid, onderwijs en zorg niet altijd op elkaar aansluit. In 2018 staat op de agenda:

- realiseren dat iedere jongeren met een jeugdhulptraject een toekomstplan heeft;
- bekend maken van de perspectiefregeling (de zogenaamde bed bad en broodregeling voor opvang van o.a. vluchtelingen) en het gebruik ervan stimuleren;
- inventariseren van de huisvestingsproblematiek van jongeren.

Doelstelling

2. Kansen in het onderwijs

Kinderen en jongeren krijgen de kansen om maximaal te presteren in het onderwijs. Onze doelstelling is te zorgen dat er kwalitatief goed onderwijs geboden wordt in de wijken en dorpen binnen de gemeente Apeldoorn, zodanig dat iedereen kansen krijgt om zicht te ontwikkelen. Onze onderwijspartners zijn verantwoordelijk voor passend onderwijs voor alle jonge inwoners. Omdat scholen dit niet alleen kunnen, sluiten we hierbij aan met onze jeugdhulp. Daartoe is het nodig dat er voldoende en kwaliteitsvolle onderwijshuisvesting is en blijft, evenwichtige gespreid over de wijken, wetende dat het aantal kinderen in de gemeente daalt. Daarbij wordt de ontwikkeling van integrale kindcentra (IKC's) mogelijk gemaakt waarbij de verbinding wordt gemaakt tussen onderwijs en kinderopvang met als doel een doorgaande leerlijn te realiseren voor kinderen in de leeftijd tot 12 jaar. Het bestaande beleid ten aanzien van de kinderopvang, nu alleen een toezichthoudende rol, zal worden herijkt. Wij willen de jeugd voldoende onderwijskansen bieden zodat ze niet blijven steken in hun ontwikkeling en ze doorlopend kunnen leren. Daarvoor is het nodig dat ieder kind tot 18 jaar deelneemt aan het onderwijs en de school regelmatig bezoekt. Een goede aansluiting van het VMBO op het MBO is daarbij van groot belang. Onze inspanningen zijn er op gericht dat zoveel mogelijk jongeren tot 23 jaar een startkwalificatie behalen en daardoor hun kansen op de arbeidsmarkt vergroten. Voortijdige schoolverlaters worden toe- of teruggeleid naar opleiding en/of werk of waar nodig passende zorg. Kinderen van statushouders krijgen 'les op maat' omdat elke leerling zijn eigen leerperspectief heeft. De schoolbesturen van het Voortgezet Onderwijs hebben voor alleenstaande minderjarige vluchtelingen 'Onze Wereld' opgericht. Op deze school wordt onderwijs verzorgd aan leerlingen tussen 14 en 18 jaar oud. De gemeente Apeldoorn blijft een gerichte lobby voeren om hoger onderwijs naar zich toe te trekken om zo een gezonde doorstroom te realiseren van hoger opgeleiden naar het Apeldoornse bedrijfsleven. Het aantal lopende opleidingen wordt daarbij uitgebreid. Daarnaast verkennen wij de mogelijkheden van samenwerking met o.a. de Rijks Universiteit Groningen en het regionale bedrijfsleven.

Welke prestaties gaan we leveren?

Stimuleren van onderwijsdeelname, tegengaan van verzuim en voortijdig schoolverlaten zodat alle kinderen de kansen krijgen om zich te ontwikkelen. We werken continu aan:

- voorkomen en bestrijden van schoolverzuim;
- voorkomen en bestrijden van voortijdig schoolverlaten;
- terugleiden van jongeren naar onderwijs of arbeidsmarkt;
- onder voorwaarden bekostigen van leerlingenvervoer van en naar school.

Uitvoeren Meerjaren Uitvoeringsagenda Educatie 2016-2019 waarbij de prioriteiten jaarlijks met de onderwijspartners worden bepaald:

- uitvoeren voor passend onderwijs en jeugdzorg gemaakte afspraken inzake informatie, advies en doorverwijzing;
- meer bewegen via de JOGG-aanpak (Jeugd Op Gezond Gewicht, zie programma 7 en 8), sportstimulering en de inzet van combinatiefunctionarissen. N.B. we werken aan het structureel inbedden van de JOGG-aanpak;
- aandacht voor gelijke kansen van kinderen ongeacht opleiding en afkomst van ouders.

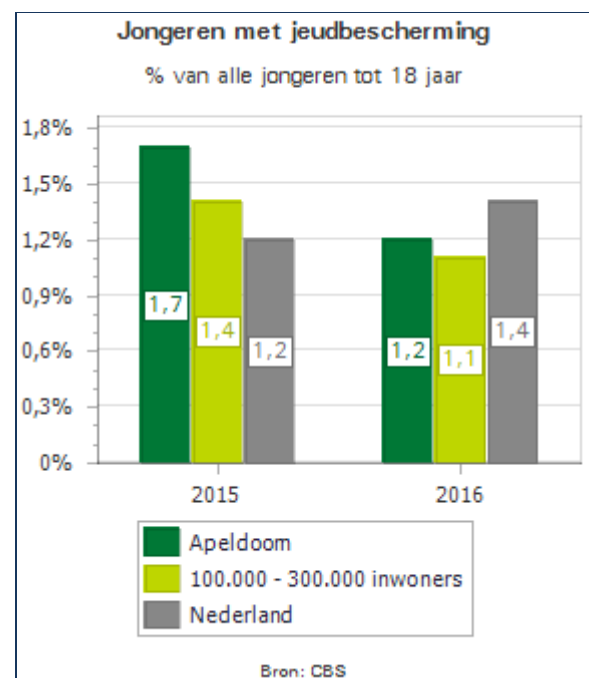
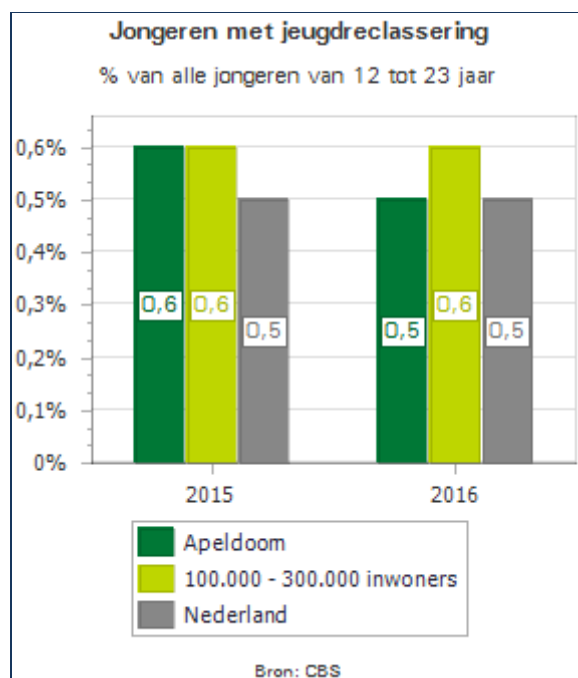
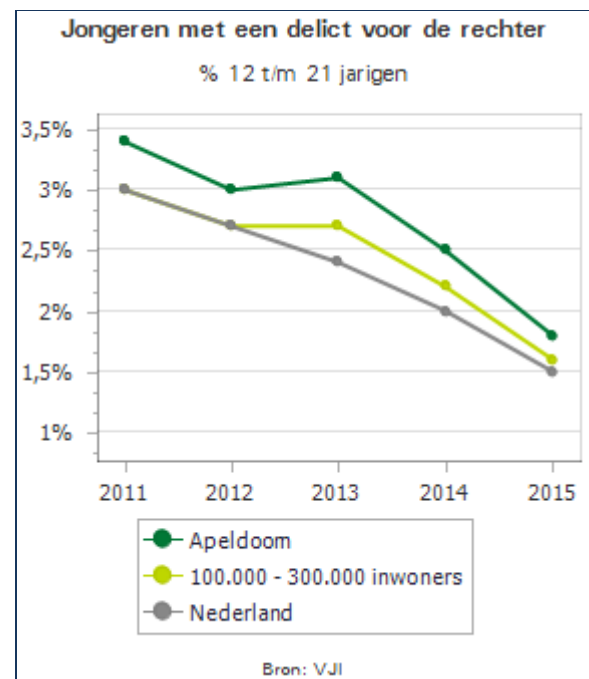
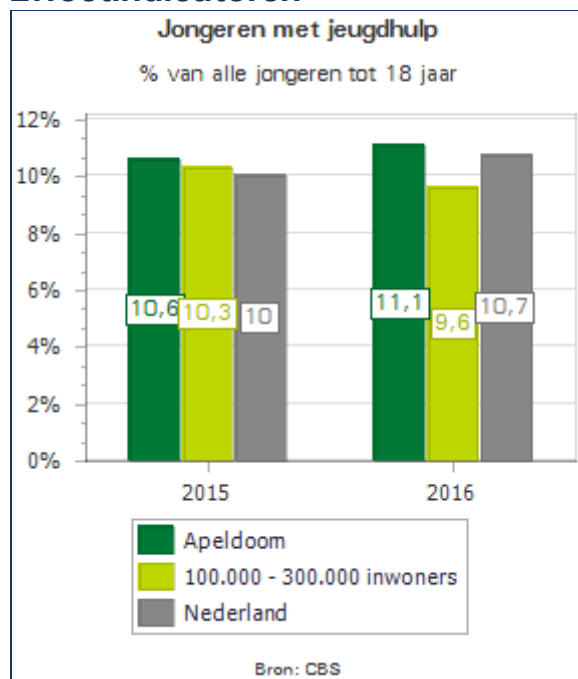
Voeren van regie op scholenplanning en voorzieningen, zodanig dat behoud van spreiding en kwaliteit van onderwijsvoorzieningen en bijbehorende huisvesting wordt gerealiseerd, door o.a.:

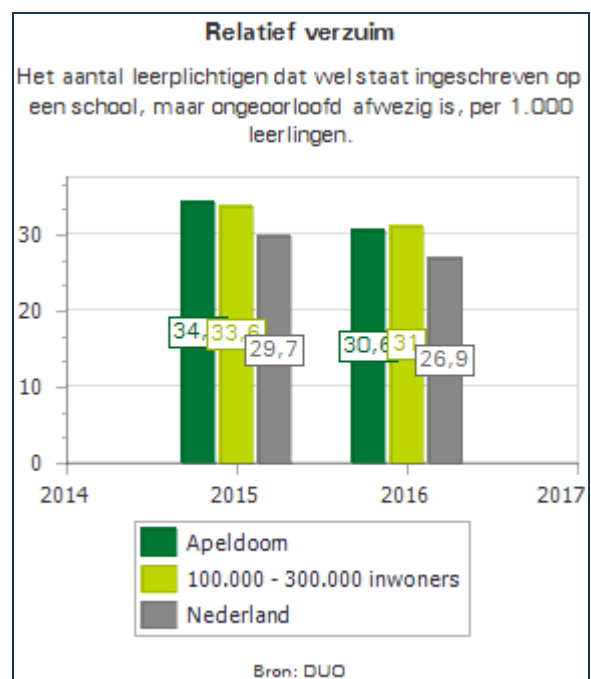
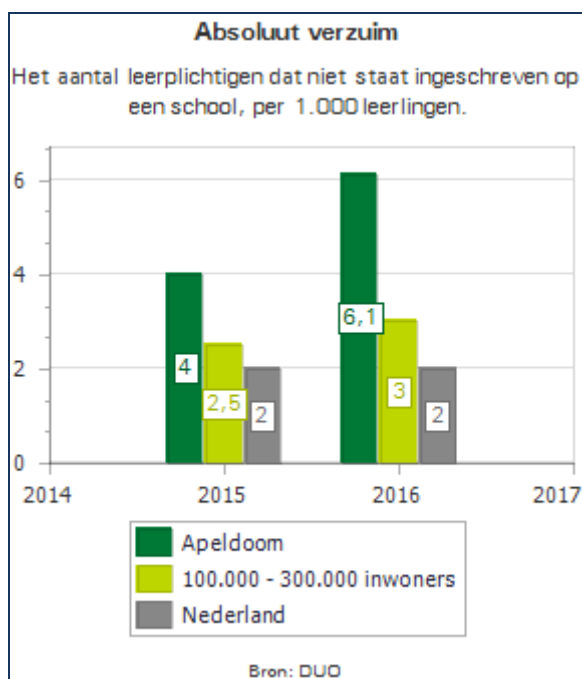
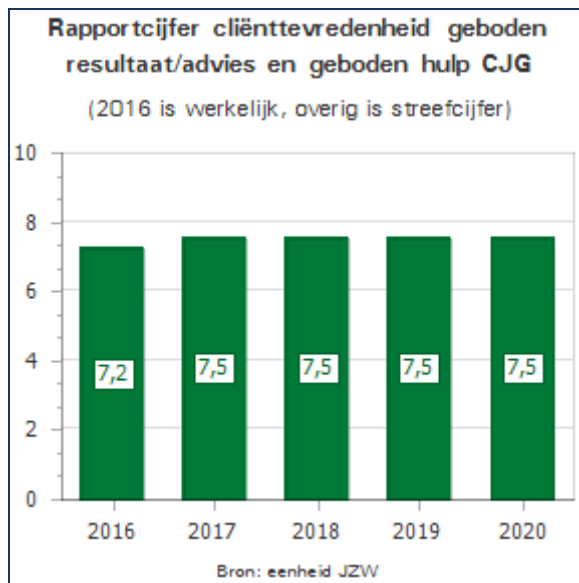
- jaarlijks beoordelen van aanvragen voor stichten van scholen;
- voorzien in en in stand houden van voldoende onderwijsvoorzieningen en gymnastieklokalen;
- uitvoeren van de Uitvoeringsnota Onderwijshuisvesting 2016-2019 opgesteld door te investeren in verouderde schoolgebouwen, te renoveren en nieuw te bouwen.

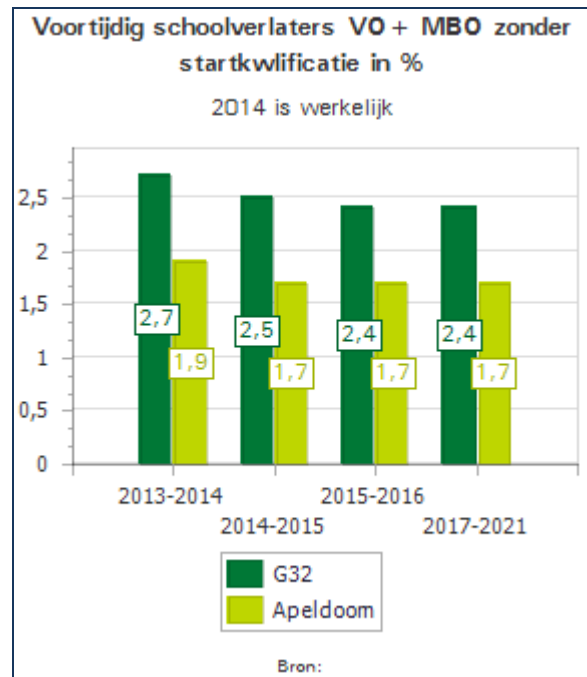
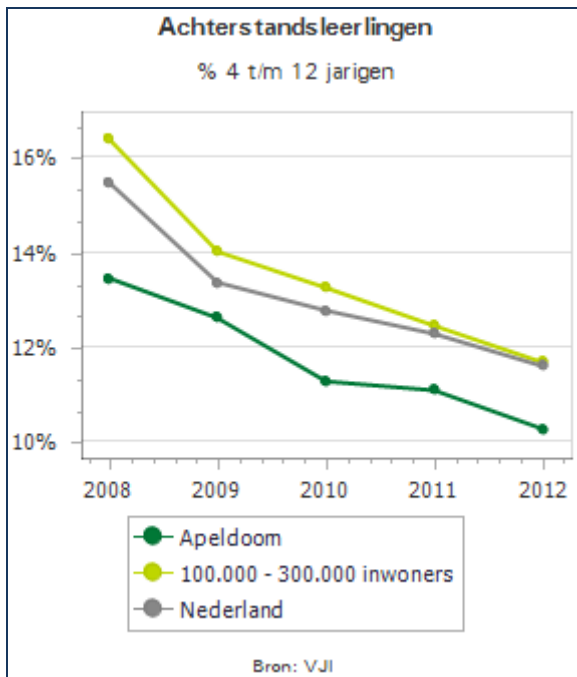
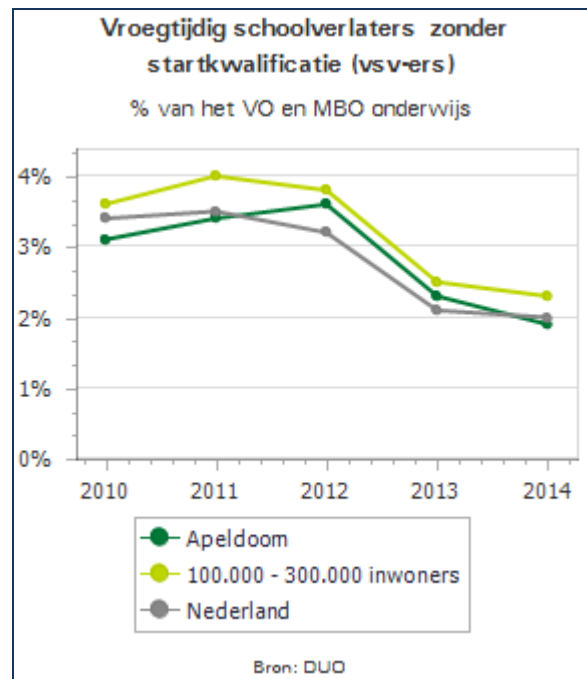
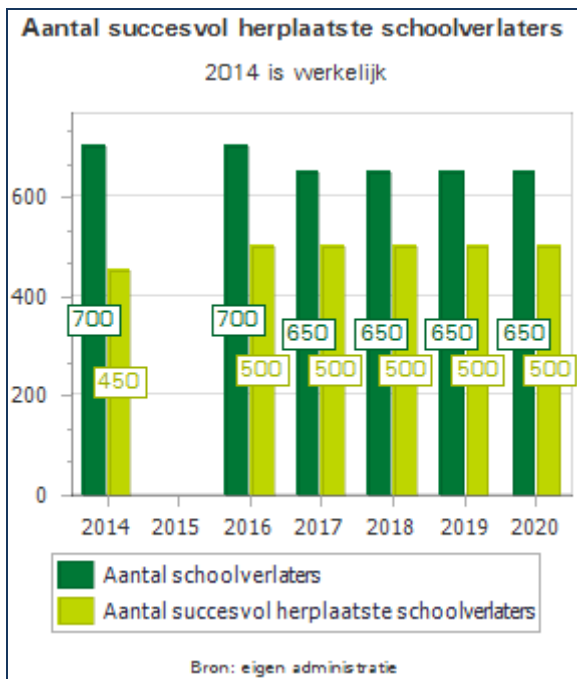
Bevorderen van gelijke onderwijskansen en een doorgaande leerlijn voor kinderen in de leeftijd tot 12 jaar en ouder, door onder andere:

- leveren van een toereikend aanbod van voorscholen;
- vergroten van deskundigheid van pedagogische medewerkers van voorscholen zodat zij in staat zijn achterstanden te signaleren en passende leermethoden te bieden;
- faciliteren van (het ontstaan van) integrale kindcentra;
- inrichten en uitbreiden van intensieve taalklassen voorzieningen verlengde schooltijd;
- bieden van goede faciliteiten voor onderwijs aan statushouders en asielzoekers;
- voeren van een gerichte lobby om hoger onderwijs naar Apeldoorn te halen.

Effectindicatoren

Jeugd en onderwijs

Taakvelden	Begroting 2017	Begroting			Meerjarenbegroting		
		Lasten 2018	Baten 2018	Saldo 2018	Saldo 2019	Saldo 2020	Saldo 2021
5.1 Deelbudget onderwijs							
4.2 Onderwijshuisvesting	-16.535	17.393	871	-16.522	-19.302	-17.401	-17.876
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-4.295	8.811	4.388	-4.423	-4.615	-4.809	-4.981
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	-5.297	5.111	812	-4.299	-4.353	-4.386	-4.474
<i>Totaal deelbudget</i>	<i>-26.127</i>	<i>31.315</i>	<i>6.071</i>	<i>-25.244</i>	<i>-28.270</i>	<i>-26.596</i>	<i>-27.337</i>
5.2 Deelbudget jeugd							
6.2 Wijkteams	-1.989	4.626	132	-4.494	-4.753	-4.814	-4.894
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	-34.311	33.961		-33.961	-34.159	-34.799	-35.350
6.82 Geëscaleerde zorg 18 +	-897	905		-905	-913	-913	-913
7.1 Volksgezondheid	-3.666	3.719		-3.719	-3.773	-3.829	-3.901
<i>Totaal deelbudget</i>	<i>-40.863</i>	<i>43.211</i>	<i>132</i>	<i>-43.079</i>	<i>-43.598</i>	<i>-44.355</i>	<i>-45.058</i>
Saldo van baten en lasten voor bestemming	-66.990	74.526	6.203	-68.323	-71.868	-70.951	-72.389
0.10 Mutaties reserves	1.081		467	467	2.632	7	47
Totaal	-65.909	74.526	6.670	-67.856	-69.236	-70.944	-72.342

Kadernota's

[Transformatieagenda Jeugd 2016 Gemeente Apeldoorn](#)

[Jeugd onze Zorg, Nota Jeugd Apeldoorn](#)

[Doorontwikkeling CJG Apeldoorn passende zorg voor ieder kind en gezin](#)

[Integraal Veiligheidsplan Apeldoorn 2015-2018](#)

[Transformatieagenda Huiselijk Geweld en Kindermishandeling 2016-2019](#)

[Uitvoeringsagenda 2016- 2019 -MJUA Educatie](#)

[kadernota OHV 2016-2019](#)

[getekend collegevoorstel kadernota 2016-2019](#)

[getekend raadsvoorstel kadernota 2016-2019](#)

[raadsbrief stand van zaken reserve onderwijshuisvesting](#)

[Jaarkrant 2015-2016 leerplicht en RMC in de Stedendriehoek](#)

[rmcrapportage](#)

Programma 6

Apeldoorn activeert

Taakvelden:

- 3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen
- 4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken
- 6.1 Samenkracht en burgerparticipatie
- 6.3 Inkomensregelingen
- 6.4 Inkomensregelingen
- 6.5 Arbeidsparticipatie
- 6.71 Arbeidsparticipatie
- 0.10 Mutaties reserves

Programma 6 Apeldoorn activeert

Portefeuillehouder(s): J.G. Kruithof

Ambitie van het programma

Met dit programma willen we bereiken dat inwoners financieel onafhankelijk zijn en naar vermogen participeren in de samenleving.

Speerpunten van beleid

Inwoners zijn aan het werk dan wel maatschappelijk actief

We willen bereiken dat iedere inwoner van Apeldoorn de kans heeft om mee te doen in de samenleving. Werkzoekenden met goede kansen op de arbeidsmarkt stimuleren we om aan het werk te gaan. Hiervoor start vanaf 1 januari 2018 de gemeenschappelijke regeling het Werkbedrijf Lucrato. Binnen dit Werkbedrijf bundelen we de krachten op de arbeidsmarkt vanuit de gemeenten Apeldoorn, Epe en Heerde, de voormalige Felua Groep en UWV. Het Werkbedrijf zorgt voor een toegankelijke en snelle werkgeversdienstverlening en voor het begeleiden van werkzoekenden die binnen een jaar naar regulier werk kunnen. Het Werkbedrijf zorgt op die manier voor snelle en adequate matching van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt.

Om zelfredzaamheid van werkzoekenden te bevorderen zetten we instrumenten in zoals de groepsgewijze aanpak (gga) en het experiment Regelluw. Re-integratie bevorderen we door scholing, arbeidsplekken bij het leerwerkbedrijf en het creëren van beschutte werkplekken voor mensen met een arbeidsbeperking.

Transformatie participatie

Inwoners die (nog) niet kunnen werken, willen we ook kansen bieden om volwaardig mee te doen in de samenleving. Op het snijvlak tussen de Participatiewet en de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (programma's 6 en 7) investeren wij in de transformatie van participatie (steronderwerp 6.1). We organiseren in samenhang diverse projecten gericht op deelname in de samenleving van kwetsbare burgers. Ook mensen die inmiddels langdurig in de bijstand verblijven en die we al enige tijd niet hebben gesproken, doen we een aanbod. We hebben hierbij oog voor de diversiteit binnen de doelgroep en bieden oplossingen op maat: meedoen in betaalde arbeid, meedoen in vrijwilligerswerk, dagbesteding en mantelzorg. Mensen bij wie dit niet vanzelf gaat, worden ondersteund. Denk aan langdurig werklozen, aan mensen met een psychiatrische problematiek, mensen met zeer weinig leefgeld, mensen in sociaal isolement. Vaak gaat het om combinaties van dergelijke problematiek. We sluiten zo veel mogelijk aan bij de directe leefomgeving van de betrokkenen en vragen hen om zich in te zetten voor de eigen wijk en bij te dragen aan de leefbaarheid en sociale samenhang (wederkerigheid). Daarnaast zetten we in op toeleiding naar werk en participatie vanuit de gemeentelijke eenheid Activering en Inkomen en vanuit de Centra voor Maatschappelijke Ondersteuning, in het bijzonder voor kwetsbare burgers die ondersteuning krijgen van de Sociale Wijkteams. We activeren hen richting het Werkbedrijf Lucrato (scholing, werkervaring, etc.) of richting vrijwilligerswerk en participatieplekken.

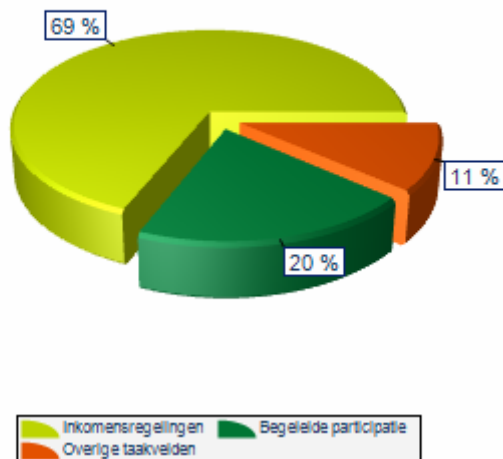
Inwoners komen uit met hun inkomen en zijn financieel zelfredzaam

Een rechtvaardige uitvoering van de bijstand staat ook de komende periode centraal. Wie niet in het eigen onderhoud kan voorzien en voldoet aan de criteria van de Participatiewet, komt in aanmerking voor een bijstandsuitkering. Van bijstandsgerechtigden verwachten wij dat zij er alles aan doen om weer in hun eigen onderhoud te voorzien; we ondersteunen hen richting werk en zorgen voor handhaving van de regelgeving. Inwoners die te maken hebben met schuldenproblematiek staan we tijdig bij. Inwoners die met hoge kosten te maken krijgen die zijzelf niet kunnen betalen, kunnen ondersteuning krijgen vanuit het sociaal vangnet (steronderwerp 6.2). Zo zorgen we ervoor dat inwoners kunnen blijven participeren ondanks hun inkomensniveau.

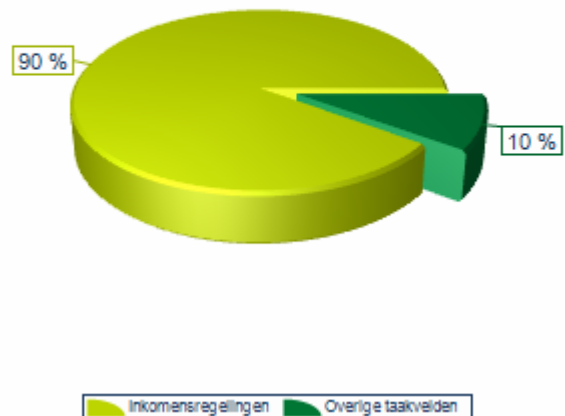
Kansen op de (regionale) arbeidsmarkt nemen toe voor inwoners

Via het programma de Ondernemende Stad werken wij, mét ondernemers, aan het versterken van de (regionale) arbeidsmarkt. We realiseren, via FactorWerk, het in het Sociaal Akkoord afgesproken aantal baanafspraken. Daarnaast heeft Apeldoorn als centrumgemeente van de arbeidsmarktregio Stedendriehoek en Noord Veluwe een rol in het aantrekken en verdelen van externe financiering door hogere overheden (provincie, Rijk, EU).

Uitgavenverdeling binnen programma

Inkomstenverdeling binnen programma

Toprisico's

Nr	Risico omschrijving	Kans	Bedrag	Effect	I/S
642	Structureel onvoldoende budget Bijstand	50%	€ 500.000	€ 500.000	S
	<p>Risicogebeurtenis: Het objectieve verdeelmodel voor de BUIG levert Apeldoorn een substantieel financieel tekort op. Uitgaande van het aanvankelijke verdeelmodel zou dit tekort de komende jaren voor onze gemeente sterk oplopen. Een tijdelijk vangnet (jaren 2015 en 2016) maakte dat de financiële schade in 2015 en 2016 nog enigszins beperkt is gebleven. Ingrijpende verbeteringen in het verdeelmodel hebben gemaakt dat onze gemeente een hoger BUIG budget vanaf 2017 ontvangt. Ook heeft de vangnetregeling vanaf 2019 een structureel karakter gekregen. De nieuwe vangnetregeling kent wel een groter eigen risico voor gemeenten. Het maximaal eigen risico stijgt van 7,5% in 2016 via 8,75% in 2017 en 2018 naar 10% vanaf 2019.</p> <p><u>Beheersmaatregelen</u></p> <ul style="list-style-type: none"> * De integratie van de werkprocessen van de eenheid Activering & Inkomen i.o. en het Werkbedrijf Lucrato i.o. moet leiden tot een effectievere en efficiëntere werkwijze, waarbij werkgevers centraal staan en bijdraagt aan het terugdringen van het aantal bijstandsgerechtigden en het daarmee verband houdende BUIG-tekort * Actieve bestuurlijke en ambtelijke lobby gericht op het verfijnen van het verdeelmodel voor Bijstandsuitgaven. Lobby via VNG, Divosa en G32 richting het rijk. Participatie in ambtelijke werkgroepen. Actieve samenwerking met andere gemeenten met hetzelfde probleem. * Doorontwikkelen en implementeren effectief en efficiënt transformatiebeleid, waardoor het aantal bijstandsgerechtigden en de kosten van de bijstand op termijn gaan dalen. * Blijvend onderzoeken (zowel intern als extern) en voorbereiden van mogelijke ombuigingsmaatregelen op de bijstandsuitgaven. * Strakke monitoring van de in- en uitstroom bijstand en van de effectiviteit van re-integratie. * Actieve en effectieve samenwerking met regiogemeenten en bedrijfsleven in kader Arbeidsmarktregio (FactorWerk). 				
Totaal				€ 500.000	

* Als het risico structureel is, wordt het financieel gevolg verdubbeld (zie toelichting in hoofdstuk 4.1.2.2)

Doelstelling

1. Inwoners zijn aan het werk dan wel maatschappelijk actief

Inwoners zijn aan het werk dan wel maatschappelijk actief. Voor meer informatie verwijzen wij u naar de kadernota Participatiewet.

Welke prestaties gaan we leveren?

We beperken instroom en verhogen volledige en gedeeltelijke uitstroom door focus op werk.

- Om het volume bijstandsuitkeringen in evenwicht te brengen met de beschikbare middelen uit de BUIG is een bestandsreductie van 400 uitkeringen nodig. Door optimale inzet van instroombeperking en uitstroombevordering willen wij in de periode 2018-2021 deze reductie realiseren. Dit betekent voor 2018 dat wij streven naar een volumeontwikkeling waarbij de eindstand maximaal 300 uitkeringen boven het beschikbare budget uit komt. Dit betreft een gezamenlijke opgave voor het Werkbedrijf Lucrato en de gemeentelijke eenheid Activering en Inkomen;
- We bieden 48 plekken beschut werk aan voor inwoners die niet zelfstandig het minimumloon kunnen verdienen

We bevorderen de start en het behoud van zelfstandig ondernemerschap (Bbz).

- We bieden jaarlijks 40 uitkeringsgerechtigden ondersteuning bij de start van hun onderneming
- Ondernemers die in financiële problemen geraken, worden financieel ondersteund.

Wie niet kan werken, stimuleren we om een maatschappelijke bijdrage te leveren.

- Het aantal mensen dat actief participeert in vrijwilligerswerk, in een sociaal activeringstraject, dagbesteding en/of binnen een participatieplaats, groeit in 2018 van 1.500 naar 2.000.

Inwoners met een dienstverband in het kader van de Sociale Werkvoorziening zijn via werkbedrijf Lucrato zoveel mogelijk actief bij reguliere werkgevers.

- De prestaties die van Lucrato worden verwacht, worden ieder jaar tussen de gemeente en Lucrato in afspraken vastgelegd (prestatieafspraken voor 2017 was 800; voor 2018 nog niet bekend).

We leveren een extra inspanning om laaggeletterdheid onder inwoners te verkleinen. Voor meer informatie verwijzen we naar het Regionaal Educatieplan.

- Laaggeletterde Inwoners worden o.a. via de Wet Educatie Beroepsopleidingen (WEB) in staat gesteld om een opleiding gericht op taal en/of rekenen te volgen.

In 2018 vernieuwen we onze dienstverlening gericht op werk, activering en participatie.

Werkzoekenden met goede kansen op werk krijgen ondersteuning van het Werkbedrijf Lucrato. Werkzoekenden met een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt bieden we activering (scholing, werkervaring etc.) of een participatieplek.

We ondernemen diverse acties om de uitstroom te bevorderen en de instroom te beperken tot diegenen die recht hebben op een uitkering en niet aan het werk kunnen. Hiervoor is een specifiek actieplan gestart met als doel de BUIG-uitgaven terug te dringen. Uit extern onderzoek blijkt dat Apeldoorn meer uitkeringsgerechtigden heeft dan het landelijk verdeelmodel voorspelt en dat een wezenlijk deel daarvan wordt verklaard door burgers die verblijven in een instelling. Dat is een herkenbaar beeld. Het verdeelmodel van het rijk houdt hier onvoldoende rekening mee; dit hebben wij landelijk onder de aandacht gebracht.

Enkele belangrijke acties zijn:

- Het vernieuwen van het Jongerenloket, waarin we een verbreding aanbrengen van deelnemende partners en gezamenlijk zorgen voor een sluitende aanpak. De inzet is dat elke jongere in Apeldoorn een plek heeft in het onderwijs of op de arbeidsmarkt;
- We breiden de samenwerking uit met ROC Aventus; we zien diverse kansen om via gerichte opleidingen mensen naar de arbeidsmarkt te begeleiden;
- Het aanscherpen van de prestatieafspraken met Werkbedrijf Lucrato, met name gericht op een intensieve inzet in de eerste periode nadat de werkzoekende zich meldt voor een uitkering. In deze zoekperiode zetten we alles op alles om de betrokkene uit de uitkering te houden en aan het werk te krijgen. We werken daarbij samen met uitzendbureaus;
- We brengen het klantenbestand scherp in beeld, inclusief hun arbeidsmarktprofiel en dringen het aantal ontheffingen van arbeidsverplichtingen zo veel mogelijk terug. Immers, iedere inwoner heeft mogelijkheden op zijn of haar eigen niveau; we zoeken op maat wat past bij de betrokkene. Voor het opstellen van klantprofielen gericht op de arbeidsmarkt registreren we elke klant. Hiermee is matching op vacatures gemakkelijker;
- We zijn gestart met het experiment Regelluw, waarbij we een aantal werkzoekenden op een vernieuwde wijze begeleiden. Een groep die in hoge mate zelf de regie in handen krijgt en een groep die we juist intensief ondersteunen. De Universiteit Tilburg onderzoekt welke aanpak het meest rendabel is in termen van uitstroom naar werk. Het onderzoek loopt 2 jaar en conclusies verwachten we dan ook in 2019;
- We zetten extra begeleiding in om statushouders aan de slag te krijgen. Ook is een specifieke aanpak gestart voor mensen met een psychische beperking. Vanuit ESF middelen starten we een project voor 50-plussers;
- Activering en Participatie leunt op brede betrokkenheid; gemeente, maatschappelijk middenveld, sociaal ondernemers en inwoners zetten gezamenlijk de schouders eronder. We weten daarbij dat veel kandidaten uit onze doelgroepen moeilijk op de reguliere arbeidsmarkt een plekje zullen vinden. Daar komt bij dat op de reguliere arbeidsmarkt door digitalisering en robotisering steeds meer laaggeschoold werk verdwijnt; werk dat vaak door onze doelgroepen werd vervuld. Er is een alternatieve economie nodig, een alternatieve arbeidsmarkt, die wordt geboden door sociaal ondernemers;

- Steeds meer werkgevers willen sociaal ondernemen, ofwel omdat zij een innerlijke drive, een missie, hebben, ofwel omdat het voor hen functioneel is. Ondernemers met een missie hebben vaak persoonlijke motieven en willen bijdragen aan maatschappelijke waarden of problemen. Zij gaan op zoek naar een verdienmodel waarbij een beperkte of tijdelijke bijdrage van de overheid volstaat om rendabel te zijn, anderen hebben een verdienmodel waarbij de overheid structureel een bijdrage levert, bijvoorbeeld uit opbrengsten uit 'bespaarde uitkeringen'. Feitelijk ontstaat een nieuwe beweging tussen de traditionele non-profitorganisaties en het traditionele bedrijfsleven dat economisch rendement zoekt. Sociaal ondernemers verbinden in hun businessmodel het bereiken van sociale doelen en het behalen van financiële winst met elkaar. Het aantal sociaal ondernemers stijgt sterk. Mede door het wegvallen van de traditionele sociale werkvoorziening is er een nieuwe markt ontstaan. We willen een stimuleringsprogramma sociaal ondernemen starten en zullen bovendien het beleid voor 'social return on investment' (SROI) uitbreiden. Hiermee binden we tal van nieuwe ondernemers aan ons en scheppen we nieuwe kansen voor werkzoekenden in Apeldoorn en omgeving.

Doelstelling

2. Inwoners komen uit met hun inkomen en zijn financieel zelfredzaam

Welke prestaties gaan we leveren?

We verstrekken een uitkering aan inwoners die er recht op hebben. Voor meer informatie verwijzen we naar de kadernota Participatiewet.

Zodanig efficiënt en effectief uitvoering geven aan de Wet bundeling van uitkeringen inkomensvoorziening aan gemeenten (BUIG) dat inwoners die daar recht op hebben een uitkering ontvangen. De meeste mensen (65%) krijgen al tijdens hun eerste gesprek uitsluitel over het toekennen van een uitkering. Omdat ons systeem diverse controlemechanismen heeft (zoals gegevensuitwisseling met derden en steekproeven), gaan we in gesprekken uit van vertrouwen; als de klant zijn verhaal doet, doen we alleen extra controles als sprake is van fraudeverleden, inconsistentie in het verhaal of agressief gedrag.

We ondersteunen inwoners via het Sociaal Vangnet zodat ze kunnen blijven participeren in de samenleving.

Het gemeentelijke minimabeleid is zodanig vorm gegeven, dat inwoners ongeacht het inkomen al dan niet in combinatie met ziekte, handicap of psychosociale problemen in staat zijn om zo lang mogelijk een zelfstandig leven te leiden en maatschappelijk te participeren.

Wij bieden dienstverlening bij (dreigende) financiële problematiek. Voor meer informatie verwijzen we naar de kadernota 'Uitkomen met inkomen' en de kadernota 'Sociaal vangnet'.

Inwoners zijn zodanig financieel zelfredzaam dat ze binnen 4 jaar na een positieve beëindiging van een minnelijke schuldregeling niet wederom een schuldregeling aanvragen.

Wij verstrekken een toeslag voor de kosten van kinderopvang als er een sociaal medische indicatie is en verstrekken een toeslag zoals vastgesteld in de regeling tegemoetkoming kosten kinderopvang 2013.

Doelstelling

3. Kansen op de (regionale) arbeidsmarkt nemen toe voor inwoners

Welke prestaties gaan we leveren?

We vervullen onze rol als centrumgemeente van de arbeidsmarktregio actief in. Voor meer informatie verwijzen we naar het Regionaal Arbeidsmarktbeveiligingsplan en het Beslisdocument Regionaal Werkbedrijf.

We participeren actief bestuurlijk en ambtelijk in het Regionaal Werkbedrijf FactorWerk en de Strategische Board Stedendriehoek.

We benutten de in de arbeidsmarktregio opgebouwde infrastructuur optimaal voor de realisatie van de afgesproken taakstellingen.

We plaatsen in samenwerking met de partners in FactorWerk inwoners op een baanafpraak bij werkgevers via het regionaal Werkbedrijf FactorWerk.

We bouwen aan zichtbaarheid voor de inwoners met een indicatie 'Baanafpraak' door het inrichten van de kandidaatverkenner voor werkgevers.

We genereren extra middelen via externe financiers, waarmee we meer inwoners kunnen activeren en begeleiden naar werk.

De beschikbare financiële middelen worden ingezet om inwoners naar school en/of werk te activeren.

Nieuwe ontwikkelingen

Doelstelling

2. Inwoners komen uit met hun inkomen en zijn financieel zelfredzaam

Schuldhelpverlening

We zien meer mensen die hun financiën niet kunnen beheren en een landelijke stijging in het aantal mensen met schulden. Voor deze mensen wordt steeds vaker inkomensbeheer opgestart en/of een schuldregeling. Ook blijft het aantal klanten in beschermingsbewind groeien. De volumeontwikkeling van dit totale spectrum aan producten (schuldhelpverlening, schuldenregeling, budgetbeheer en beschermingsbewind) leidt tot een verhoging van het budget met € 440.000, aangevuld met opleidingsbudgetten van € 20.000 in 2018 en 2019. We willen innovatieve methoden inzetten om schuldhelpverlening effectiever te maken. In onze werkwijze willen we het accent verschuiven van curatief naar preventief. Samen met onze partners willen we mensen met schulden eerder in beeld krijgen. Hoe eerder problemen worden gesignaleerd, hoe groter de kans van slagen. De trajectregisseur bepaalt samen met de klant welke integrale hulp nodig is. In de gespreksvoering met klanten zullen we Mobility Mentoring gebruiken. Kern hiervan is dat mensen kleine stapjes zetten en dat ze daarvoor beloond kunnen worden. Schulden lopen vaak snel op en inwoners melden zich vaak te laat. Om de drempel te verlagen willen we onze dienstverlening rondom schulden meer onderbrengen in de wijk. Het werken in de wijk is – met name door klanten thuis te bezoeken - in eerste instantie arbeidsintensiever. We gaan in 2018 ervaring opdoen en verwachten dat door zowel preventief als curatief te werken het aantal klanten in eerste instantie zal toenemen. De gevolgen hiervan zijn in deze MPB nog niet meegenomen.

Sociaal Vangnet

De afgelopen jaren nam het beroep op het Sociaal Vangnet jaarlijks toe. Wij zien geen afname van het aantal huishoudens met een laag inkomen en verwachten de komende jaren geen afname van het aantal mensen dat gebruik maakt van de voorzieningen uit het Sociaal Vangnet. Verwacht wordt dat het beroep op Bijzondere Bijstand voor de kosten van beschermingsbewind blijft toenemen. Ook het aantal verzekerden bij de collectieve aanvullende zorgverzekering via de gemeente stijgt jaarlijks. Tot en met 2017 is een extra vergoeding aan gemeenten beschikbaar gesteld om de eerste kosten te dekken voor huisvesting van statushouders waaronder de Bijzondere Bijstand voor de woninginrichting. Deze gelden zijn voor zover nu bekend niet meer beschikbaar vanaf 2018. De instroom van asielzoekers is weliswaar afgenomen maar de gemeente blijft verantwoordelijk voor het huisvesten van statushouders (waaronder na-reizigers) en de toeslag levensonderhoud voor jongeren < 21 jaar, veelal voormalig AMV'ers (alleenstaande minderjarige vreemdelingen). Het vervallen van de vergoeding voor statushouders en een groter beroep op de voorzieningen uit het Sociaal Vangnet zet het budget van deze open einde financiering onder druk. Zonder bijstelling van beleid zouden wij voor 2018 en 2019 te maken krijgen met respectievelijk € 1,2 en € 1,4 miljoen aan extra kosten. Om dit te voorkomen zijn beleidsmaatregelen genomen die de kosten op de bijzondere bijstand structureel verlagen. In de eerste plaats verlagen we de kosten voor huisvesting van statushouders door hen, waar dat mogelijk en passend is, in twee- of drietallen te huisvesten. Als gevolg hiervan zullen we ook een besparing zien in de toeslag voor levensonderhoud omdat de betrokkenen kosten kunnen delen (kostendelersnorm Participatiewet). In de tweede plaats zullen maatregelen worden genomen om de oplopende kosten voor beschermingsbewind terug te dringen. Apeldoorn vergoedt de volledige kosten voor inwoners met een inkomen tot 110% van het sociaal minimum. Daarboven moeten inwoners een kwart van hun inkomen zelf inzetten voor deze kosten. Hiermee zijn de vergoedingen in Apeldoorn ruimer dan in andere gemeenten. In de komende jaren zullen wij besluiten op welke wijze wij het vergoedingen kunnen verlagen. Al met al dringen wij hiermee de hogere kosten van ruim € 1 miljoen terug met structureel € 350.000 per jaar en in 2018 en 2019 is de kostenreductie nog wat hoger.

Wij stellen u daarom voor om op de onderdelen collectieve aanvullende verzekering, beschermingsbewind en toeslag levensonderhoud < 21 jaar binnen de Bijzondere Bijstand voor

de jaren 2018-2021 extra budget beschikbaar te stellen van respectievelijk € 761.000, € 877.000, € 808.000 en € 558.000 . Voor het jaar 2018 wordt € 333.000 van de benodigde middelen ten laste van de reserve sociaal domein gebracht.

Vanaf 2017 wordt door het rijk jaarlijks een extra bedrag beschikbaar gesteld voor bestrijding van armoede onder kinderen. Dit ontvangen bedrag is toegevoegd aan het Sociaal Vangnet. In 2017 stellen wij in overleg met uw raad de aanvullende regelingen voor kinderen vast.

Binnen de uitvoering van het minimabeleid vernieuwen we de dienstverlening door de mogelijkheid te creëren voorzieningen digitaal aan te vragen. Ook aanvragen met een papieren aanvraagformulier blijft mogelijk.

Doelstelling

3. Kansen op de (regionale) arbeidsmarkt nemen toe voor inwoners

FactorWerk, het Regionale Werkbedrijf

FactorWerk is het Regionale Werkbedrijf van de arbeidsmarktregio Stedendriehoek en Noord-Veluwe, waarin werkgevers, werknemers en gemeenten gezamenlijk afspraken maken over het realiseren van extra banen voor mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt, waaronder mensen met een arbeidsbeperking. Voor de jaren 2014 t/m 2017 is het Regionale Werkbedrijf ondersteund op basis van een rijkssubsidie. In de loop van 2017 zal duidelijk worden of voor de periode vanaf 2018 middelen vanuit het Rijk beschikbaar blijven. Indien dit niet het geval is, dan zal Apeldoorn als centrumgemeente het initiatief nemen om met de partners te bezien hoe de samenwerking kan worden gecontinueerd. Wij hebben in afwachting hiervan vanaf 2018 een pm post opgenomen.

Als centrumgemeente heeft Apeldoorn een belangrijke rol in het regionale werkbedrijf. Samen met de sociale partners, het UWV en de andere dertien gemeenten in onze arbeidsmarktregio bepaalt de gemeente hoe vraag en aanbod in de regio op de meest doeltreffende wijze bij elkaar gebracht worden.

Dat vraagt veel van Apeldoorn als centrumgemeente: op basis van arbeidsmarktanalyse wordt jaarlijks een gezamenlijke werkagenda ontwikkeld en moet alle betrokken partijen om een bijdrage aan de uitvoering worden gevraagd.

Het doel van de Participatiewet is om meer mensen aan het werk te helpen, ook mensen met een arbeidsbeperking. Voor wie (nog) niet kan werken is participatie naar vermogen aan de orde. Wij zetten in op een inclusieve arbeidsmarkt, waarin plek is voor iedereen. We zien in onze arbeidsmarktregio zowel in de private als de publieke sector een grote bereidheid bij werkgevers om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een kans te geven op werk. Dat is niet alleen ingegeven door het sociaal willen ondernemen, maar ook omdat men ervaart dat deze mensen van toegevoegde waarde zijn voor de onderneming.

Het belangrijkste doel van het Regionaal Werkbedrijf FactorWerk is het realiseren van de baanafspraken, zoals vastgelegd in het Sociaal Akkoord. Voor de arbeidsmarktregio Stedendriehoek/Noord Veluwe houdt dit in dat in de periode tot 2017 510 plekken in de marktsector (inclusief zorg) worden gecreëerd en 340 extra plekken bij de overheid. Dit aantal wordt uitgebreid tot een totaal van 5.020 baanafspraken in 2026, waarvan (indicatief) 1.675 voor inwoners van de gemeente Apeldoorn.

Verbonden partijen

Werkbedrijf Lucrato

Bijdrage aan doelstelling:

Werkbedrijf Lucrato is ontstaan uit een samenvoeging van Felua-groep en het re-integratie- en werkgeversdeel van Werkplein Activerium (gemeente Apeldoorn). Het Werkbedrijf bundelt de krachten van beide organisaties. De opdracht voor het Werkbedrijf is tweeledig. Ten eerste zorgt zij voor een match tussen werkgevers en kandidaten met een korte afstand tot werk. Dit zijn mensen uit de doelgroep van de Participatiewet. Ook biedt Lucrato een werkplek aan mensen in het kader van Beschut Werk. De tweede doelgroep waar Lucrato dienstverlening aan biedt, zijn de mensen die in het kader van de Wsw een dienstverband hebben. Dit zijn inwoners die door verschillende oorzaken (lichamelijk, verstandelijk, psychisch, langdurige werkloosheid) een grote afstand tot de arbeidsmarkt hebben. Zij krijgen begeleiding zodat zij het meeste uit zichzelf kunnen halen. Dit kan zijn door regulier werk, individuele of groepsdetacheringen, begeleid werken of werken binnen Lucrato.

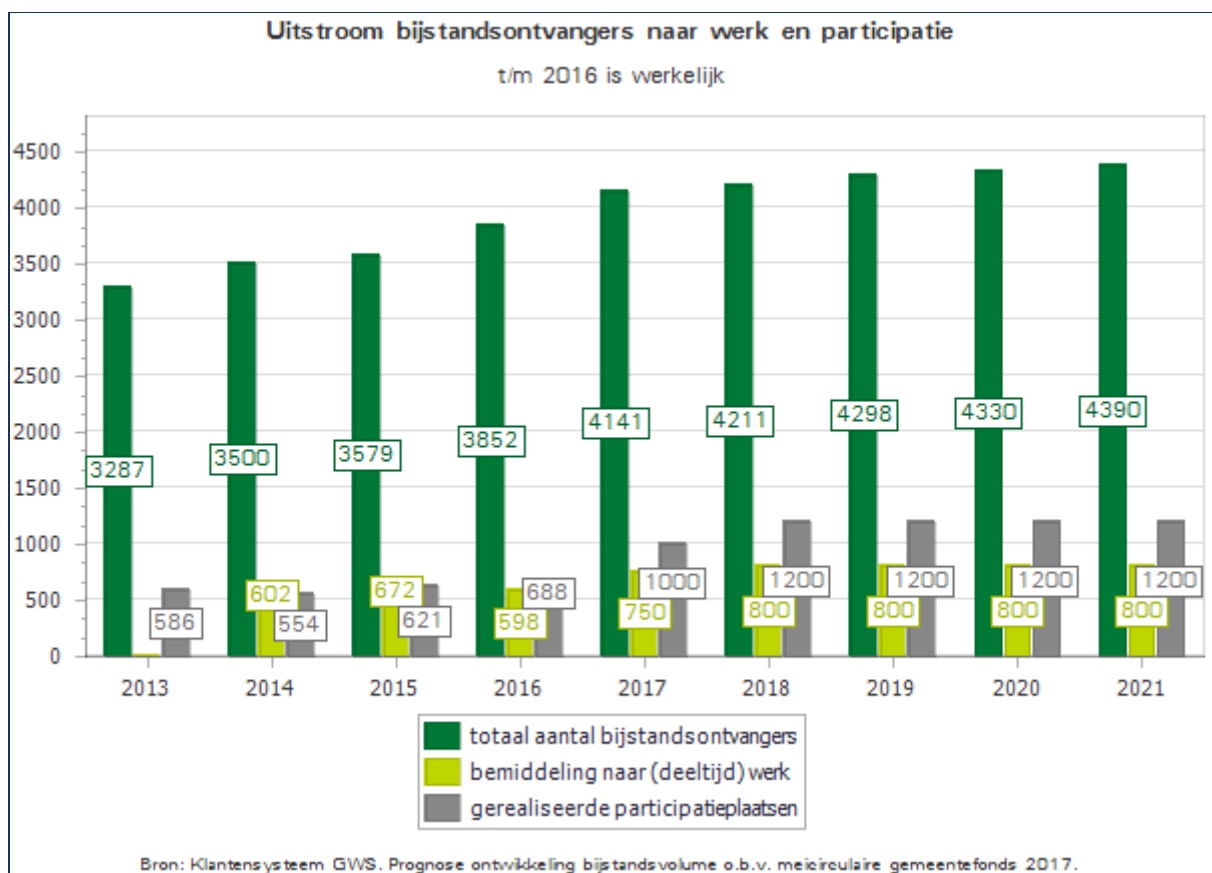
Financiële bijdrage/subsidie 2018: € 20.495.671

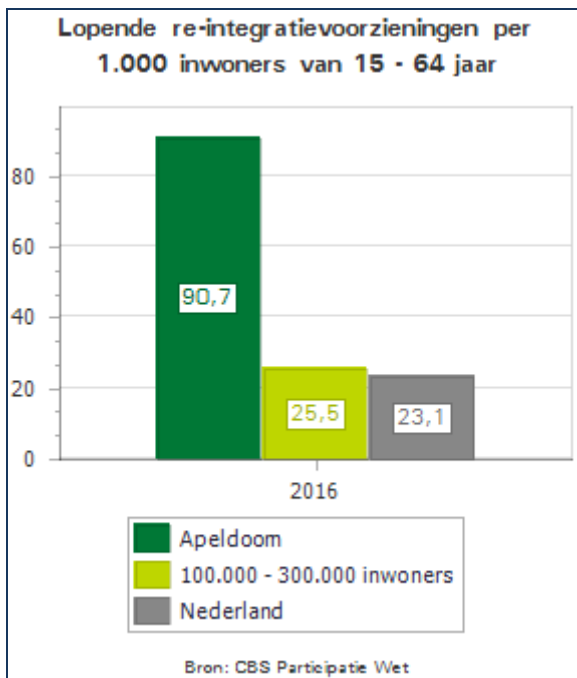
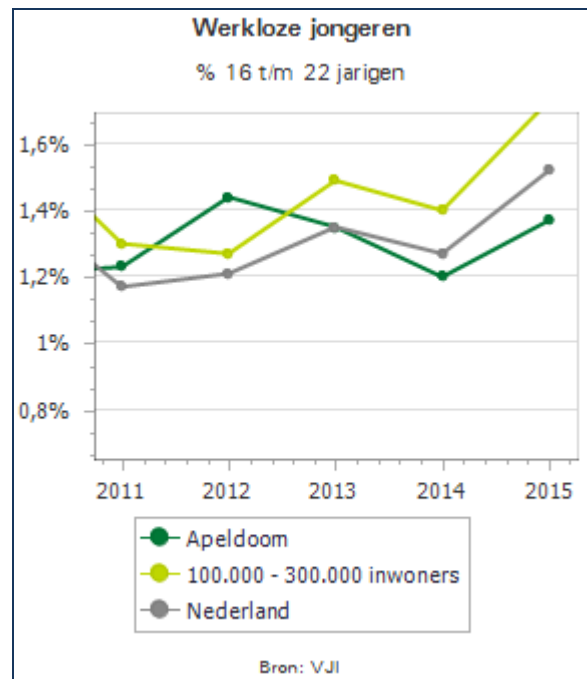
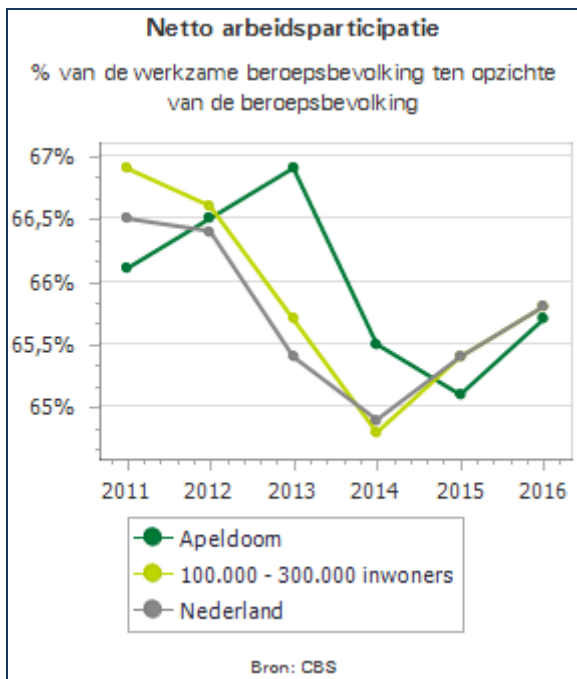
Risico's:

Het risico bestaat dat de Gemeenschappelijke Regeling Lucrato haar lopende verplichtingen niet uit Eigen Vermogen kan financieren, waardoor ze conform de Gemeenschappelijke Regeling Lucrato een extra financieel beroep op de gemeenten kunnen doen. Het risico is, gelet op de omvang van het Eigen Vermogen, beperkt voor 2018.

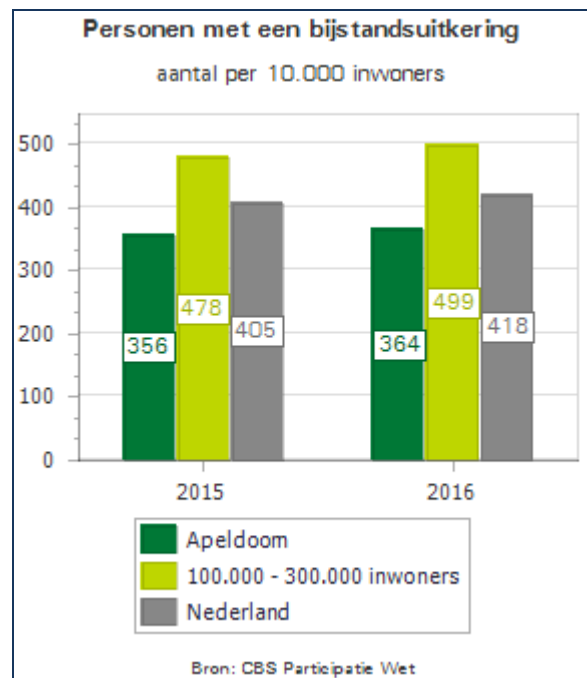
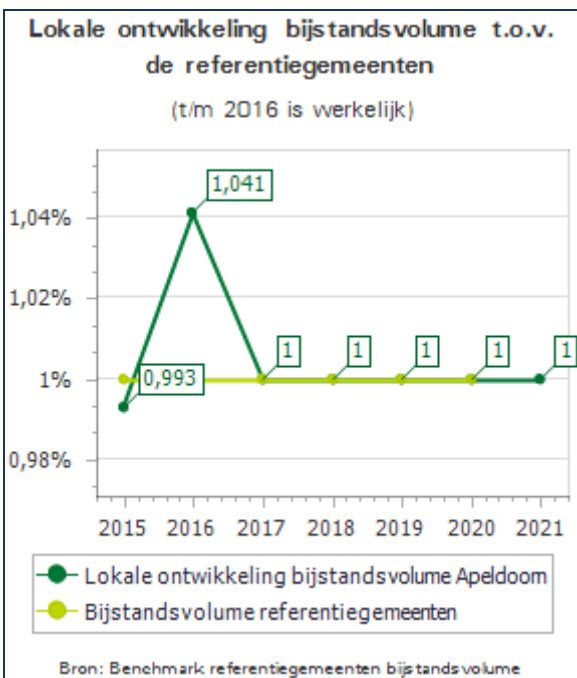
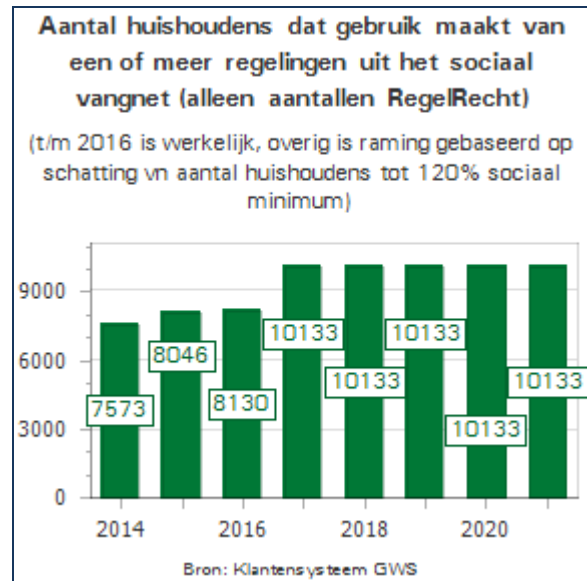
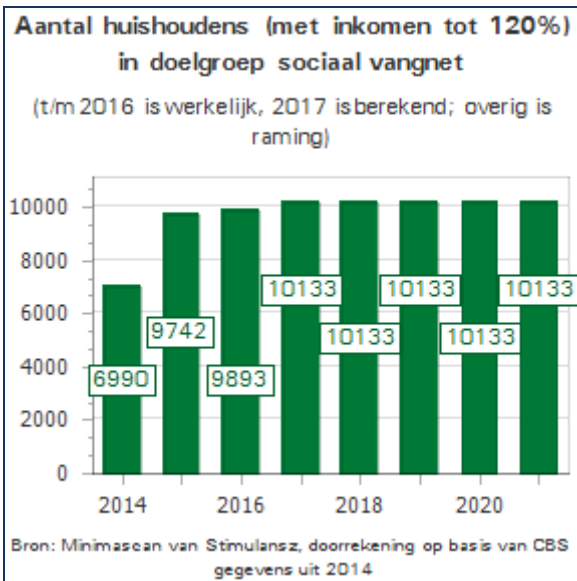
Link naar jaarstukken: [Meerjarenbegroting 2017-2020](#)

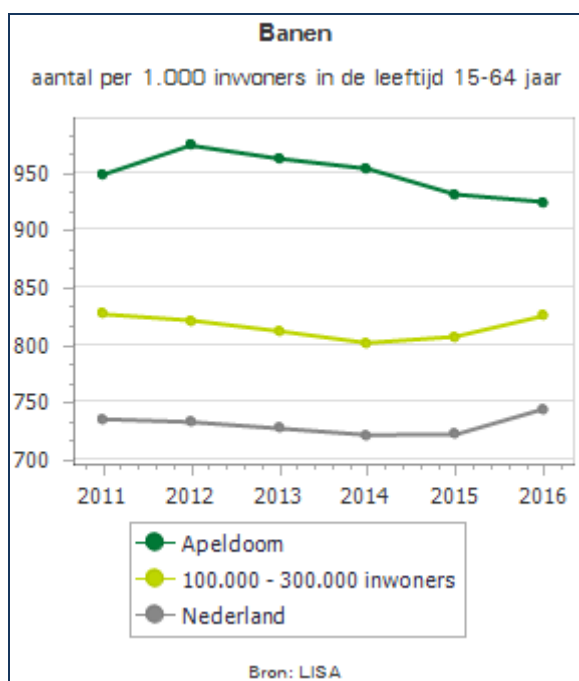
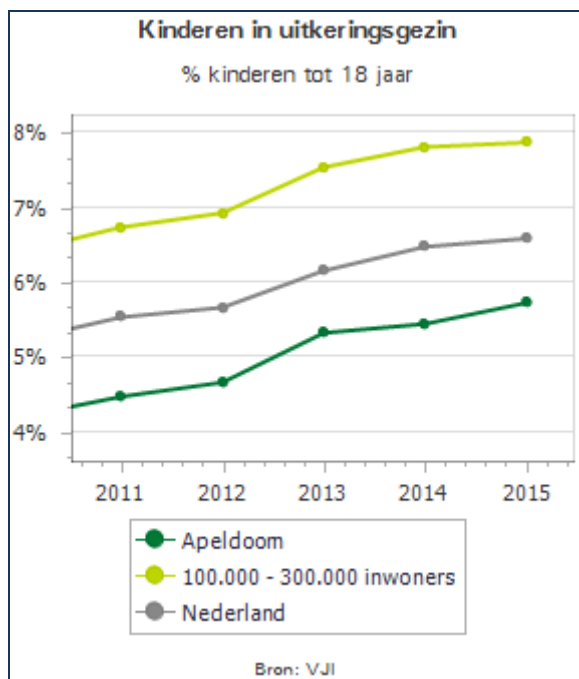
Effectindicatoren

De Apeldoornse cijfers over re-integratievoorzieningen zijn helaas niet correct. In onze inrichting ten behoeve van de aanlevering bleken aan aantal zaken niet goed te staan. Dit wordt gecorrigeerd. Naar verwachting zal het aantal trajecten in Apeldoorn in de toekomst dichterbij het aantal in de referentiegemeenten komen te liggen.

Apeldoorn activeert

Taakvelden	Begroting 2017	Begroting			Meerjarenbegroting		
		Lasten 2018	Baten 2018	Saldo 2018	Saldo 2019	Saldo 2020	Saldo 2021
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-587	807	263	-544	-557	-569	-583
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken		1.570	1.570				
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	-121	127	5	-122	-123	-125	-126
6.3 Inkomensregelingen	-16.815	71.740	52.020	-19.720	-20.767	-21.025	-20.968
6.4 Inkomensregelingen	-21.894	20.880		-20.880	-19.859	-18.687	-18.188
6.5 Arbeidsparticipatie	-5.427	6.897	157	-6.740	-6.634	-6.929	-7.497
6.71 Arbeidsparticipatie	-1.872	2.280	374	-1.906	-1.959	-2.013	-2.070
Saldo van baten en lasten voor bestemming	-46.716	104.301	54.389	-49.912	-49.899	-49.348	-49.432
0.10 Mutaties reserves	916		3.289	3.289	916	916	916
Totaal	-45.800	104.301	57.678	-46.623	-48.983	-48.432	-48.516

Kadernota's

[Kadernota Participatiewet Onderweg naar Werk](#)

[Regionaal Educatieplan Arbeidsmarktregio Stedendriehoek & Noord Veluwe statushouders opnieuw thuis](#)

[Voor elkaar Kadernota Sociaal Vangnet](#)

[Kadernotitie Schuldhulpverlening 2016-2019](#)

[Marktbewerkingsplan Regionaal Werkgeversdienstverlening 2017](#)

[Reg Werkbedrijf beslisdokument](#)

Programma 7

Maatschappelijke ondersteuning

Taakvelden:

- 6.1 Samenkracht en burgerparticipatie
- 6.2 Wijkteams
- 6.5 Samenkracht en burgerparticipatie
- 6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)
- 6.71 Maatwerkdienstverlening 18 +
- 6.81 Geëscaleerde zorg 18 +
- 7.1 Volksgezondheid
- 0.10 Mutaties reserves

Programma 7 Maatschappelijke ondersteuning

Portefeuillehouder(s): P. Blokhuis

Ambitie van het programma

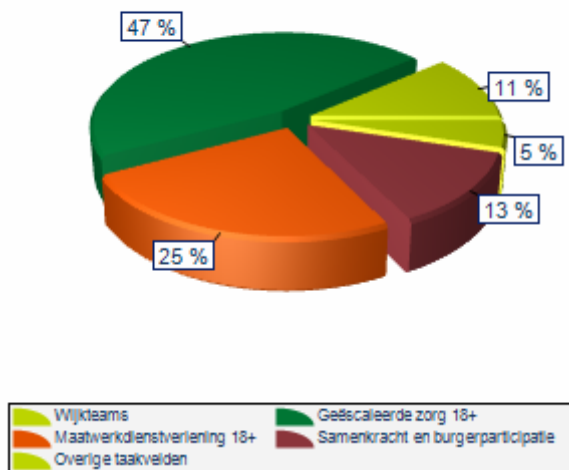
De ambitie van het programma is dat alle burgers zo goed mogelijk zelfstandig, volwaardig en met kwaliteit van leven kunnen meedoen aan onze maatschappij. We doen hierbij een beroep op de eigen mogelijkheden en het sociale netwerk van onze burgers. We ondersteunen waar nodig, gericht op het vergroten van de zelfredzaamheid, de eigen regie en het netwerk van de inwoners die ondersteuning nodig hebben. Hierbij is aandacht voor herstel, ondersteuning en werken vanuit het perspectief en de behoefte van onze inwoners. We gaan door op de ingezette weg zoals vastgelegd, het Wmo beleidsplan 2015-2018, de Transformatieagenda Algemene Voorzieningen 2018-2020, het beleidskader rond de huishoudelijke hulp en de Transformatieagenda Maatschappelijke Opvang/Beschermd Wonen (steronderwerp 7.1). We gaan door met investeren in preventie en algemene voorzieningen zodat onze kwetsbare inwoners samen met anderen meedoen en als volwaardig burger worden opgenomen in de samenleving. Welzijn en zorg zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Werk, inkomen, wonen, meedoen, onderwijs, bewegen en cultuur dragen bij aan het algemeen welzijn en gezondheid van mensen. We gaan verder met het ontwikkelen van een integrale dienstverlening. Dit doen we aan de hand van onze leidende kwaliteitsprincipes. Dit alles doen we samen met andere gemeenten in de regio, met cliëntvertegenwoordigers/ cliëntenraden, zorgaanbieders, woningcorporaties, huurdersorganisatie, verenigingen, maatschappelijk werk en zorgverzekeraars.

Speerpunten van beleid

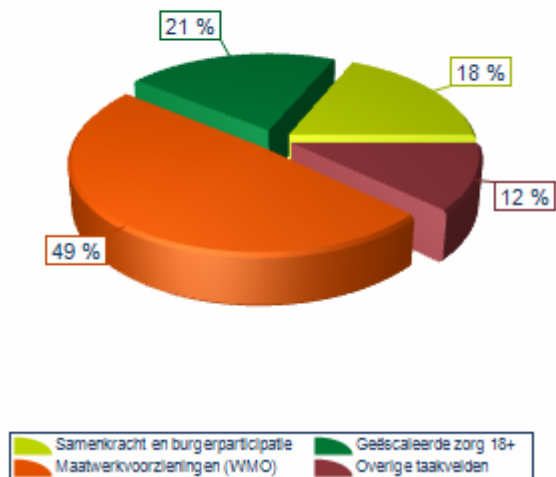
- Alle inwoners doen naar talent en vermogen mee aan de maatschappij. Inwoners zijn verantwoordelijk voor de wijze waarop zij hun leven inrichten en deelnemen aan het maatschappelijk leven. Van hen wordt verwacht dat zij elkaar daarbij helpen naar eigen vermogen;
- Er is een vangnet van maatregelen die er op gericht zijn onze inwoners zo goed mogelijk te ondersteunen als het zelf onvoldoende lukt. Onze ondersteuning richt zich in de eerste plaats op het vergroten van de eigen verantwoordelijkheid en zelfredzaamheid en zo goed mogelijk thuis wonen. We doen dit door te investeren in (gezondheids)preventie, informele zorg en algemene voorzieningen, binnen de beschikbare budgetten. We ondersteunen en stimuleren mantelzorg en vrijwilligerswerk;
- We zetten actief in op verschuiving van maatwerkvoorzieningen naar lichtere vormen van ondersteuning, bijvoorbeeld op de ontmoetingsplekken en de dagbesteding binnen de algemene voorzieningen;
- We bereiden de inkoop van ondersteuning voor 2019 van de diverse vormen van ondersteuning in samenhang met jeugdhulp voor;

- Voor maatschappelijke opvang en beschermd wonen zetten wij in op herstel in eigen omgeving, het stimuleren van zelfredzaamheid en participatie, en zo goed mogelijk zelfstandig wonen;
- We zetten in op het verbeteren van de aansluiting van Veilig Thuis op het lokale veld;
- We stimuleren bewegen door het structureel inbedden van de JOGG-aanpak;
- We bieden statushouders goede faciliteiten voor huisvesting, integratie en ondersteuning;
- Deze speerpunten richten zich op het versterken van de uitvoering. De gewenste verandering zal enige jaren in beslag nemen, waarbij het beleid regelmatig zal worden bijgesteld. Dit doen wij samen met onze partners op basis van cliëntervaring en nieuwe inzichten.

Uitgavenverdeling binnen programma

Inkomstenverdeling binnen programma

Toprisico's

Nr	Risico omschrijving	Kans	Bedrag	Effect	I/S
761	<u>Structureel onvoldoende budget Wmo lokaal</u>	40%	€ 2.500.000	€ 2.000.000	S
	<p>Risicogebeurtenis: Als gevolg van nieuwe verdeelmodellen, verlaagde rijksvergoedingen en gerechtelijke uitspraken over zelfredzaamheid bestaat de kans dat de budgetten die onze gemeente voor maatschappelijke ondersteuning ontvangt ontoereikend zijn voor de kosten die wij maken. Hierdoor kunnen er structurele tekorten ontstaan voor Apeldoorn.</p> <p><u>Beheersmaatregelen</u></p> <ul style="list-style-type: none"> * Effectieve en efficiënte (samenwerkings)afspraken maken met regio gemeenten op het vlak van inkoop, informatievoorziening, monitoring en verantwoording. Hier versterken wij onze rol als opdrachtgever en kunnen wij zorgaanbieders een zo goed mogelijke prijs-kwaliteit-verhouding voor de aan onze inwoners geleverde zorg afdwingen. * Actieve bestuurlijke en ambtelijke lobby gericht op een toereikende rijksvergoeding voor het zorgdomein. Lobby via VNG en G32 richting het rijk. Actieve samenwerking met andere gemeenten. * Effectief en constructief accountmanagement richting zorginstellingen, strakke monitoring verstrekkingen en kosten en veel aandacht voor juistheid en tijdigheid informatievoorziening. * Ontwikkelen en implementeren van een effectief en efficiënt transformatiebeleid voor het sociaal domein, waardoor de kosten afnemen. Voor de financiering van de hieraan gekoppelde investeringen wordt ook gebruik gemaakt van het de bestemmingsreserve sociaal domein. 				
1041	<u>structureel onvoldoende budget beschermd wonen en maatschappelijke opvang</u>	40%	€ 1.000.000	€ 800.000	S
	<p>Risicogebeurtenis: De raad heeft op 6 juli 2017 de Transformatie agenda beschermd wonen en maatschappelijke opvang 2016-2020 vastgesteld. In deze agenda worden de volgende (10) juridische en financiële risico's benoemd:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ambulantisering GGZ Zorgverzekeringswet - toegang WLZ - ontwikkelingen in forensische zorg - doorstroom GGZ-B cliënten - instroom tijdelijk verblijf Verstandelijk Beperkt (LVB) - algemene maatregel van bestuur tariefstelling in de Wmo - nieuw verdeelmodel per 1-1-2020 - door-decentralisatie naar regiogemeenten - landelijke toegang - extramuralisering <p><u>Beheersmaatregelen</u></p> <ul style="list-style-type: none"> * Door het instellen van een reserve sociaal domein kunnen risico's die zich daadwerkelijk voordoen tijdelijk worden opgevangen. * Door het uitvoeren van een transformatie agenda werken we toe naar een inclusieve samenleving met voldoende aandacht voor herstel, ontwikkeling, participatie, financiën en eigen invloed van de cliënt. * Zowel ambtelijk in werkgroepen als bestuurlijk in VNG commissies en G32 pijler voeren wij azl een aantal jaren een gezamenlijke lobby richting het Rijk als wetgever en geldverstrekker. Doel hiervan is om zowel de lokale als regionale belangen zo duidelijk mogelijk naar voren te brengen. 				
Totaal				€ 2.800.000	

* Als het risico structureel is, wordt het financieel gevolg verdubbeld (zie toelichting in hoofdstuk 4.1.2.2)

Doelstelling

1. Alle burgers doen zo goed mogelijk zelfstandig, volwaardig met een aanvaardbare kwaliteit mee aan de samenleving en worden ondersteund waar nodig

Wij zetten in op een samenleving waar plaats is voor iedereen, ongeacht leeftijd, gezondheid of afkomst. We stimuleren dit door in te zetten op algemene voorzieningen zoals het vrijwilligerswerk, preventie, mantelzorgondersteuning en toegankelijkheid van voorzieningen in de brede zin van het woord. Er is al een breed netwerk van algemene voorzieningen dat vrij toegankelijk is voor inwoners met ondersteuningsbehoeften, zoals ontmoeten, dagbesteding en inwonersondersteuning. We stimuleren initiatieven van inwoners en zetten in op het voorkomen van overlast op straat. Waar nodig zetten we maatwerkondersteuning in, gericht op herstel, het vergroten van de zelfredzaamheid en het verstevigen van het eigen sociale netwerk.

Effectindicatoren:

- Rapportcijfer voor het beleven van het eigen welzijn door de Apeldoornse burgers;
- Rapportcijfer van de burger voor de geleverde zorg;
- Aantal cliënten met een maatwerkindicatie Wmo (per 10.000 inwoners).

Welke prestaties gaan we leveren?

1.1 We implementeren de Transformatieagenda Algemene Voorzieningen Wmo en Jeugd 2018-2020 gericht op preventie zodat onze inwoners elkaar in de wijk kunnen ontmoeten en er voldoende mogelijkheden voor dagbesteding zijn:

- zorgen voor algemene voorzieningen die kwalitatief goed zijn en aansluiten op de behoefte van de deelnemers, te meten door cliëntervaring;
- een toename van het aantal bezoekers (met name op ontmoetingsplekken);
- zorgen voor verschuiving van maatwerkvoorzieningen naar algemene voorzieningen.

1.2 We implementeren de actiepunten uit de Transformatie agenda Maatschappelijk Opvang en Beschermd Wonen zodat onze kwetsbare inwoners veilig kunnen wonen en een passende dagbesteding hebben:

- we zorgen voor voldoende passende woonplekken in de wijk met ambulante begeleiding of in een beschermde woonvorm;
- we zorgen voor passend werk of dagbesteding;
- we volgen de instroom, doorstroom en uitstroom van cliënten uit beschermd wonen;
- jaarlijks meten we het aantal dak- en thuisloze zwerfjongeren in onze regio.

1.3 We werken cultuur sensitief zodanig dat inwoners met een andere culturele achtergrond passend worden ondersteund.

- we trainen organisaties en professionals in cultuur sensitief werken;
- ons zorgaanbod sluit aan bij de verschillende culturele achtergronden;
- we werven medewerkers met een achtergrond vanuit verschillende culturen.

1.4 Onze dienstverlening is integraal en gaat uit van de behoeften en wensen van onze kwetsbare inwoners, zodanig dat de zelfredzaamheid wordt vergroot.

- de cliënttevredenheid neemt toe;
- er is een verschuiving van het aantal maatwerkvoorzieningen ten gunste van de algemene voorzieningen;
- via de CMO's verstevigen we de samenwerking tussen professionals in de wijk;
- het leertraject gegevensdeling voor professionals, zodat privacy en veiligheidsrisico's wordt voortgezet.

1.5 We gaan door met de ondersteuning van vrijwilligers en mantelzorgers, zodanig dat zij in staat zijn hun taken te blijven volhouden:

- met het mantelzorgcompliment geven we de mantelzorgers een steuntje in de rug;
- er is voldoende passende respijtzorg;
- onderzocht wordt hoe vrijwilligerswaardering vorm kan krijgen.

1.6 We zorgen voor voldoende passende woningen zodat ook kwetsbare inwoners zelfstandig kunnen wonen en meedoen aan de maatschappij (steronderwerp 9.3 opvang statushouders en asielzoekers):

- we maken prestatie afspraken met woningcorporaties en huurdersbelangenorganisaties waarmee we kunnen voldoen aan onze transformatie opgave;
- er is voldoende spreiding van kwetsbare inwoners over de wijken zodat de draaglast per wijk acceptabel is;
- we komen met concrete aanbevelingen voor (alternatieve) woonvormen gebaseerd op onze ervaring opgedaan in verschillende woon pilots.

Doelstelling

2. Burgers leven zo veel mogelijk in veiligheid en gezondheid

De GGD Noord Oost Gelderland (GGD NOG) voert de taken van de Wet publieke gezondheidszorg zodanig uit dat iedereen een gelijke kans heeft op een optimale gezondheid. De GGD adviseert de gemeente bij vraagstukken en beleidsontwikkeling waar de volksgezondheid een rol speelt. Het Centrum voor Jeugd en Gezin voert vanaf 2017 de jeugdgezondheidszorg uit, waarbij alle kinderen tot 18 jaar periodiek gescreend worden ten behoeve van een gezonde ontwikkeling.

Welke prestaties gaan we leveren?

We maken afspraken met de GGD over de uitvoering van de taken en bewaken de uitkomsten zodanig dat wij als gemeente in staat zijn om rekening te houden met het volksgezondheidsaspect in onze bedrijfsvoering en burgers optimaal beschermd zijn tegen gezondheidsbedreigingen.

Nieuwe ontwikkelingen

Doelstelling

1. Alle burgers doen zo goed mogelijk zelfstandig, volwaardig met een aanvaardbare kwaliteit mee aan de samenleving en worden ondersteund waar nodig

Centrum voor Maatschappelijke Ontwikkeling

Zorg en ondersteuning worden steeds meer per stadsdeel georganiseerd en krijgen steeds vaker vorm in de eigen buurt. Het Centrum voor Maatschappelijke Ondersteuning (CMO) krijgt vier locaties in de stadsdelen. De medewerkers van het CMO worden de spin in het web in de wijk. Dit geldt zowel voor de Wmo als voor Participatie en voor Jeugd waar er raakvlakken zijn met het CJG. Zij moeten ervoor zorgen dat er passende verwijzingen plaatsvinden en coördineren de complexe zorg- en hulpvragen.

In de loop van 2017 wordt verder besloten over de ontwikkeling van de CMO's. De keuze voor een organisatievorm van het CMO wordt in 2017 voorbereid. In 2018 zal de verdere implementatie plaats vinden. Vooralsnog wordt daarom een PM-post opgenomen, een uitwerking van de voorstellen volgt volgend jaar, in de MPB 2019-2022.

Doelstelling

2. Burgers leven zo veel mogelijk in veiligheid en gezondheid

JOGG

Het stimuleren van meer bewegen door het structureel inbedden van de JOGG-aanpak. In Apeldoorn werken wij aan een integrale en sluitende aanpak die er toe moet leiden dat meer jongeren in de gemeente een gezonde leefstijl ontwikkelen: de Jongeren Op Gezond Gewicht (JOGG)-aanpak, waarvan de eerste fase loopt van 2015-2017. Na afronding van fase I, willen wij als JOGG-gemeente doorontwikkelen tot een structurele aanpak geborgd is in activiteiten op het gebied van gezondheid, preventie, onderwijs, zorg en sport. Dit betekent dat wij opnieuw afspraken maken met het ondersteuningsbureau JOGG Nederland voor continueren van Apeldoorn als JOGG-gemeente, inclusief inzet JOGG-regisseur en de daarbij behorende financiën. Fase I is vooral nadrukkelijk ingestoken op het bekend maken van de JOGG-aanpak, waar staat het voor, wat houdt het in en wat willen we ermee bereiken? Implementatiefase, netwerken, verbinden en waar mogelijk de eerste activiteiten realiseren. Het borgen van de JOGG-aanpak en de daarbij behorende activiteiten willen we in fase II nadrukkelijk prioriteren en realiseren, Dit betekent opnieuw een commitment van drie jaar, inclusief ondersteuning vanuit het landelijk bureau JOGG Nederland. In deze fase worden de gerealiseerde netwerken, verbindingen en doelen uit de afgelopen drie jaar omgezet in concrete activiteiten die allen tot doel hebben de jeugd een gezonde leefstijl te laten ontwikkelen. Activiteiten worden ontwikkeld in samenwerking met partners uit de sport, het onderwijs, de gezondheid, preventie en zorg. Zowel bestuurlijk als ambtelijk is geconcludeerd dat de regionale samenwerking weinig tot geen meerwaarde heeft en pas een duidelijkere rol kan krijgen als de JOGG-aanpak lokaal "goed staat" en een structurele borging heeft binnen onze gemeente. Voor fase II zien wij dan ook geen rol in deelname in regionaal verband, maar ligt de focus op de lokale doorontwikkeling van de aanpak. Wij stellen voor om voor fase II van de JOGG aanpak voor 2018-2020 een jaarlijks bedrag van € 41.000 beschikbaar te stellen.

Uitstapprogramma prostituees vanaf 23 jaar(motie 22 VJN 2016)

Het Uitstapprogramma Prostitutie zoals dit in 2016 is opgezet en wordt uitgevoerd door MEE-, de VNOG en overige ketenpartners heeft nu een sluitende aanpak. Het programma heeft tot doel prostituees (m/v) vanaf 23 jaar die in de prostitutie werken en daar mee willen stoppen, te helpen om blijvend een andere invulling aan hun leven te geven. De ontwikkeling van de ketenaanpak is in 2016 en 2017 bekostigd vanuit het Veiligheidshuis VNOG, dus vanuit de 22 gemeenten in de regio Noord en Oost Gelderland. Bij de start is afgesproken dat het wenselijk is om een ketenaanpak voor de hele regio te ontwikkelen, maar dat op kleine schaal gestart wordt, d.w.z. alleen in Apeldoorn. De financiering vanuit de VNOG was daarbij tijdelijk, gedurende de opstartfase. Zodra de ketenaanpak staat, dient de gemeente zelf de kosten te dragen voor de zorg en begeleiding die aan prostituees geboden wordt.

In de motie Switch is het college gevraagd de continuïteit van het veelbelovende uitstapprogramma te garanderen. De voortzetting van het programma vraagt om het inkopen van prostitutie maatschappelijk werk. Dit houdt in het contact leggen met prostituees die zijn aangemeld en ervoor zorgen dat de prostituees toegeleid worden naar de reguliere dienstverlening op het gebied van werk, inkomen, huisvesting en/of zorg. Naar verwachting zal deze taak extern ingekocht worden bij een maatschappelijke instelling die de hulp en begeleiding verzorgt.

Wij stellen voor om voor het uitstapprogramma een structureel bedrag van € 30.000 beschikbaar te stellen.

Verbonden partijen

Accres Apeldoorn BV

Bijdrage aan doelstelling:

Accres beheert en exploiteert voor de gemeente maatschappelijk vastgoed en verleent diensten op het gebied van natuur, onderwijs, welzijn, educatie, recreatie en sport en draagt daarmee bij aan doelstellingen van de programma's 3 (openbare ruimte), 5 (jeugd en onderwijs), 7 (maatschappelijke ondersteuning en 8 (cultuur, erfgoed evenementen en sport).

Financiële bijdrage/subsidie 2018: € 12.450.000

Risico's:

Het financiële risico van de gemeente als eigenaar van Accres is in principe beperkt tot de waarde van het aandelenbezit. De vennootschap draagt als opdrachtnemer bij aan verschillende gemeentelijke doelstellingen. Als Accres de afgesproken prestaties niet of onvoldoende realiseert, kan dat gevolgen hebben voor de gebruikers van de accommodaties van Accres. Vervolgens zou de gemeente als opdrachtgever hierop aangesproken kunnen worden. Wij hebben in de dvo met Accres afspraken gemaakt over sturing, rapportage en verantwoording. Hiermee ontstaat gestructureerd inzicht in het presteren van Accres. Een onverhoopt verlies van een dochteronderneming van Accres kan voor Apeldoorn als 100% eigenaar van het moederbedrijf tot imago schade leiden. Door als aandeelhouder actief en tijdig geïnformeerd te zijn kan de gemeente hier invloed op uitoefenen. Als Accres met toestemming van de gemeente zich meer als ondernemer gaat opstellen kan dat betekenen dat het bedrijf gaat participeren in activiteiten die ook door private partijen uitgevoerd kunnen worden. Een marktpartij zou dit als concurrentieverstorend kunnen zien. Door een scherpe juridische en financiële scheiding tussen enerzijds de opdrachten die wij aan Accres verstrekken en anderzijds de overige opdrachten onder te brengen in aparte vennootschappen kan dit risico worden beperkt. Daarnaast worden de afspraken die wij met Accres maken consequent getoetst aan Europese en nationale wetgeving (ongeoorloofde staatssteun, Wet Markt en Overheid etc.).

Link naar jaarstukken: Jaarverslag 2016

GGD Noord- en Oost-Gelderland

Bijdrage aan doelstelling:

Burgers leven zo veel mogelijk in veiligheid en gezondheid

Financiële bijdrage/subsidie 2018: € 1.148.215

Risico's:

De GGD voert in opdracht van het Centraal Orgaan Asielzoekers (COA) de publieke gezondheidszorg voor vluchtelingen uit. Hierbij bestaat het risico op onvoldoende financiële vergoeding vanuit het COA. In dat geval worden de niet gedekte kosten gefinancierd uit de gemeentelijke bijdragen.

Link naar jaarstukken: [Het jaarverslag 2016 GGD NOG](#)

Vervoerscentrale Stedendriehoek

Bijdrage aan doelstelling:

Ondersteuningsacties gericht op de zelfredzaamheid en de participatie van personen met een beperking of met chronische, psychische of psychosociale problemen zoveel mogelijk in de eigen leefomgeving (programma 7). De jeugd krijgt voldoende kansen om de eigen talenten te ontwikkelen (programma 5). De jeugd kan opgroeien in veiligheid en geborgenheid (programma 5). Inwoners zijn aan het werk dan wel maatschappelijk actief (programma 6)

Financiële bijdrage/subsidie 2018: €4.735.758

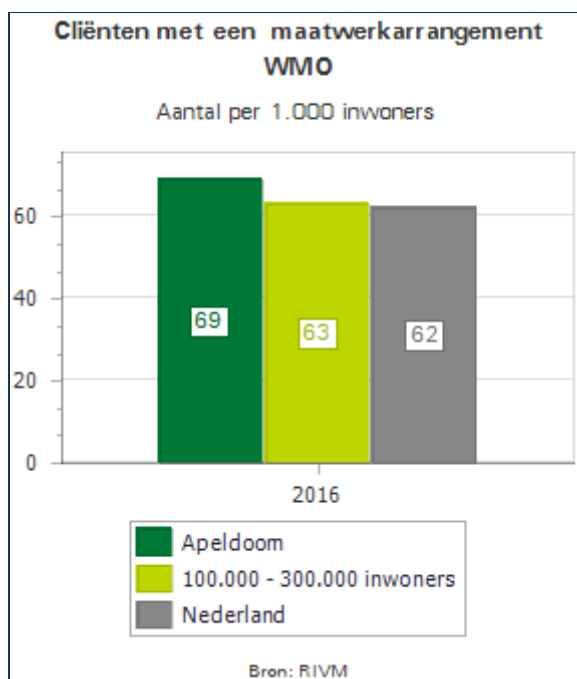
Risico's:

De Vervoercentrale is een nieuwe organisatie. De samenvoeging van vervoertaken van de negen gemeenten brengt risico's met zich mee, zoals weergegeven in het Bedrijfsplan van de Vervoercentrale. Als één van deze risico's zich voordoet, kan dit leiden tot onrust bij reizigers en extra kosten. De financiële ruimte in de begroting van de Vervoercentrale om deze risico's op te

vangen is beperkt. Indien de Vervoercentrale op enig moment niet meer aan haar verplichtingen kan voldoen, moet teruggevallen worden op de deelnemende gemeenten.

Link naar jaarstukken: Bedrijfsplan Vervoercentrale 2.1

Effectindicatoren

Maatschappelijke ondersteuning

Taakvelden	Begroting 2017	Begroting			Meerjarenbegroting		
		Lasten 2018	Baten 2018	Saldo 2018	Saldo 2019	Saldo 2020	Saldo 2021
7.1 Deelbudget WMO							
6.5 Samenkracht en burgerparticipatie	-184	188		-188	-191	-195	-199
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	-10.908	14.028	1.937	-12.091	-12.235	-12.312	-12.156
6.2 Wijkteams	-12.300	12.233	139	-12.094	-11.810	-11.929	-12.156
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	1.813	3.323	5.116	1.793	1.773	1.707	1.740
6.71 Maatwerkdienstverlening 18 +	-24.032	27.295	658	-26.637	-26.957	-27.784	-28.780
7.1 Volksgezondheid	-1.476	1.578		-1.578	-1.631	-1.684	-1.672
<i>Totaal deelbudget</i>	<i>-47.087</i>	<i>58.645</i>	<i>7.850</i>	<i>-50.795</i>	<i>-51.057</i>	<i>-52.197</i>	<i>-53.223</i>
7.2 Deelbudget beschermd wonen							
6.81 Geëscaleerde zorg 18 +	-46.523	51.064	2.186	-48.878	-50.486	-50.977	-51.697
<i>Totaal deelbudget</i>	<i>-46.523</i>	<i>51.064</i>	<i>2.186</i>	<i>-48.878</i>	<i>-50.486</i>	<i>-50.977</i>	<i>-51.697</i>
Saldo van baten en lasten voor bestemming	-93.610	109.709	10.036	-99.673	-101.537	-103.174	-104.920
0.10 Mutaties reserves	457		445	445			
Totaal	-93.153	109.709	10.481	-99.228	-101.537	-103.174	-104.920

Uw raad heeft op 23 maart 2017 de motie 'Inzicht in geldstromen van het programma maatschappelijke ondersteuning aangenomen. Daarin verzoekt u ons om programma 7 voortaan per raadskamer financieel te specificeren en dit ook te doen in geval van grote verbanden met de programma's 5 (Jeugd en onderwijs) en 6 (Apeldoorn activeert). Hieronder treft u van een aantal door uw raad vastgestelde kaders het bijbehorende budget aan:

- Transformatieagenda maatschappelijke ondersteuning en beschermd wonen € 45,8 miljoen (exclusief algemene voorzieningen mo/bw);
- Transformatieagenda Algemene voorzieningen € 20,5 miljoen (inclusief algemene voorzieningen mo/bw). Hiervan heeft € 3,7 miljoen betrekking op programma 5 Jeugdzorg;
- Transformatieagenda Huiselijk geweld en Kindermishandeling € 3,1 miljoen.

Voor de volledigheid merken wij op, dat het begrotingsprogramma maatschappelijke ondersteuning een integrale beleidsuitvoering kent. We plaatsen geen 'schotten' tussen de raadskamers, maar er is juist sprake van samenhang en verbinding. Ook in financiële zin.

Kadernota's

[Transformatieagenda Huiselijk Geweld en Kindermishandeling](#)

[Betrokken actief Apeldoorn boekje](#)

[Wmo-beleidsplan 2015-2018](#)

[Herziene Transformatie-agenda MOBW 2017-2020](#)

[Verordening maatschappelijke ondersteuning gemeente Apeldoorn 2015](#)

[Kadernota Begeleiding De kracht van Apeldoorners Nota begeleiding](#)

[Raadskamer Huishoudelijke Hulp 2017](#)

[Uitgangspuntennotitie pgb 2015 Op weg naar](#)

[Op Weg Kadernota basismobiliteit](#)

[Participeren in de civil society besluit](#)

[Uitvoeringsnota brede welzijnsbeleid Apeldoorn 2014](#)

[De Onmacht Voorbij](#)

[Nota op uw gezondheid lokaal gezondheidsbeleid 2013-2016](#)

[Uitvoeringsprogramma Op uw gezondheid versie januari 2016](#)

Programma 8

Cultuur, erfgoed, evenementen en sport

Taakvelden:

- 5.1 Sportbeleid en activering
- 5.2 Sportaccomodaties
- 5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipa
- 5.4 Musea
- 5.5 Cultureel erfgoed
- 5.6 Media
- 0.10 Mutaties reserves

Programma 8 Cultuur, erfgoed, evenementen en sport

Portefeuillehouder(s): D.H. Cziesso en N.T. Stukker

Ambitie van het programma

Cultuur, erfgoed, sport en evenementen hebben economische en sociale waarde. Deze onderwerpen zorgen voor een levende stad. Cultuur, erfgoed en sport maken Apeldoorn aantrekkelijk voor inwoners, ondernemers en bezoekers om te wonen, te werken en te recreëren. De basis hiervoor is een goede infrastructuur van voorzieningen, zoals het Uitgaans- en Cultuurkwartier, een stadstheater Orpheus, onze attracties, Omnisport, Rijksmuseum het Loo, de binnenstad, evenementen, het erfgoed, en de Veluwe met het Kröller-Müllermuseum om de hoek.

Cultuur(historie) zegt iets over onze identiteit: wat we waren (geschiedenis en erfgoed), wat we zijn (kunst van nu) en wat we kunnen worden (verbeelding). Evenementen dragen bij aan lokale stadstrots, maar kunnen ook helpen met het uitdragen van het goeds van Apeldoorn naar buiten. Sport en cultuur dragen bij aan gemeenschapszin, en fysieke én mentale gezondheid. Het culturele en sportieve verenigingsleven is dé motor voor ontmoeting, vrijwilligerswerk en participatie. Via culturele en sportieve activiteiten leren kinderen en jongeren met elkaar samen te werken en hun talenten te ontdekken.

Cultuur en erfgoed voegen waarde toe aan onze leefomgeving, gebouwen en openbare ruimte. We zien dit bij moderne architectuur, buitenkunstwerken, monumenten en erfgoed. Erfgoed is een ruimtelijke onderlegger voor (binnen-)stedelijke ontwikkeling, zoals het terugbrengen van de Grift, het terugbrengen van oude gevels van de binnenstad, of het herbestemmen van na-oorlogs erfgoed zoals het Zwitsalteryin en het architectuuricoon van Herman Herzberger: het oude Centraal Beheer gebouw.

Het gemeentelijk beleid is erop gericht het aanbod breed en toegankelijk te houden voor alle inwoners en bezoekers van Apeldoorn, maar ook om Apeldoorn buiten de regio bekend te maken. Daarom zet de gemeente naast het lokaal gerichte aanbod in op citymarketing en top-evenementen. Want grote evenementen als de Giro d'Italia, het WK Baanwielrennen, 3FM Serious Request, en ook de NJO Muziekzomer, Roots in the Woods of Grasnapsky zetten de buitengewone kwaliteiten van Apeldoorn positief in de etalage. De komende periode zetten wij met initiatiefnemers de schouders onder verbijzondering van het aanbod en een uitgebalanceerde evenementenkalender.

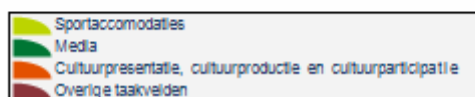
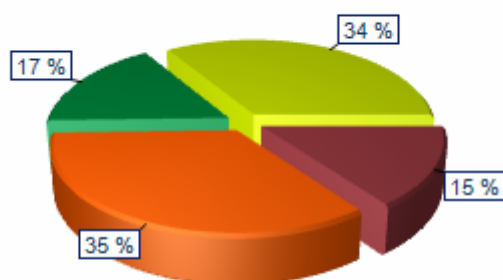
Apeldoorn is een comfortabele (gezins)stad, dat stralen we uit en hierop richten we onze voorzieningen. Het gemeentelijk beleid voor sport en cultuur kent een toespitsing op jeugd, want jong geleerd is oud gedaan. Maar het totale aanbod is breed en voor iedereen, jong en oud, van kind tot ouder tot grootouder, wonend in centrum, wijk en dorp. Wij willen deze verbindende kracht op peil houden en waar het kan versterken. Bijvoorbeeld door verenigingen en hun vrijwilligers te helpen een meer centrale plek in te nemen in wijken en dorpen. Dat doen we langs de lijn van de Apeldoornse Sportagenda, én de culturele agenda, die is verwoord in de nieuwe cultuurnota Cultureel Kapitaal en de aanstaande Sportnota.

De beleving van een herkenbare historische identiteit brengen we over het voetlicht door monumentensubsidies, het gevelfonds, informatievoorziening en projecten die de zichtbaarheid en beleefbaarheid van het Apeldoorns erfgoed vergroten. We helpen de woningeigenaren met raad en daad met de instandhouding van bijzondere monumentale woningen.

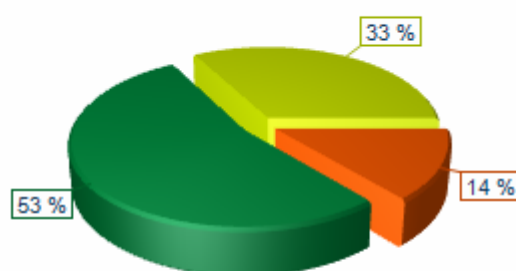
Speerpunten van beleid

- Voldoende en optimaal benutte voorzieningen voor sport en cultuur en behoud van cultureel erfgoed;
- Een aanbod dat aansluit bij de actuele en toekomstige wensen van bedrijven, bezoekers en bewoners;
- Aantrekkingskracht, zichtbaarheid en bereikbaarheid van aanbod waarborgen en vergroten.

Uitgavenverdeling binnen programma

Inkomstenverdeling binnen programma

Doelstelling

Cultuur, erfgoed, evenementen en sport zijn essentiële voorwaarden voor een goed vestigingsklimaat voor bedrijven, een goed leefklimaat voor bewoners en aantrekkelijkheid voor bezoekers

Voor meer informatie verwijzen wij u naar de Apeldoornse sportagenda, de cultuurnota Cultureel Kapitaal, de verordening Amateuristische Kunstbeoefening, de erfgoednota I-cultuur en de Archeologische Beleidskaart, de dienstverleningsovereenkomst Accres en de dienstverleningsovereenkomst Omnisport. De nieuwe sportnota is in voorbereiding.

Sub-doelstelling

1.1 Sport

We werken gezamenlijk met onze partners in de sport aan een Sportnota 2017-2020. Wij zoeken hierbij aansluiting met andere beleidsterreinen en zorgen voor een effectievere inzet van bestaande sportbudgetten.

Belangrijke pijlers:

- Sportstimulering: sporten voor iedereen;
- De sportverenigingen: vitaliteit als basis;
- De sportagenda;
- Ongeorganiseerd en anders georganiseerd sporten;
- Sporten en bewegen in de openbare ruimte;
- Sporten en bewegen naar vermogen;
- Jeugd en sport;
- Sporten en werken en re-integratie;
- Relatie topsport – breedtesport.

Welke prestaties gaan we leveren?

1.1 Sport

We evalueren op dit moment de bestaande subsidiestromen. Tevens signaleren we nieuwe ontwikkelingen. Dit resultaat verwerken we in een richtinggevend overzicht, waarin uitgangspunten als sport en bewegen als sociaal bindmiddel; meedoen, (preventief) activeren en de aansluiting met andere beleidsterreinen nog meer gaan opzoeken. We streven hierbij naar een effectievere inzet van bestaande sportbudgetten.

Onderdelen zijn:

- Onderzoek naar de herintroductie van de jeugdsubsidie;
- Ongeorganiseerd en anders georganiseerd sporten; bevorderen samenwerking tussen verenigingen en hun omgeving; ongeorganiseerde sporters en andere doelgroepen (de 'open club' gedachte en meer benutten van het openbaar gebied);
- Voortzetten van de Sportagenda; door sportverenigingen te ondersteunen bij het ontplooiën van maatschappelijke initiatieven (jeugd, WMO, jeugdzorg, ouderenzorg, re-integratie);
- Pilot-projecten waarbij sport als middel ingezet kan worden om sociale en gezondheidsdoelstellingen te realiseren; te denken aan eenzaamheid, beschermd werk etc, waarbij financieringsbronnen uit het sociaal domein verkend zullen worden;
- Bevorderen samenwerking tussen en fusies van sportverenigingen;
- Aansluitend op rijksontwikkelingen op het vlak van de combinatiefunctionarissen en meer vakdocenten in het onderwijs, herijken wij onze inzet en sturing op de inzet in Apeldoorn; Meer nadruk op kwetsbare groepen, passend bij de doelstellingen van de Comfortabele Gezinsstad en passend bij het Gelders Jaar van het Aangepast Sporten;
- Meer nadruk op bewegen in het openbaar gebied;
- Evaluatie en continueren van het gedachtengoed en netwerk rondom JOGG;
- Relatie Topsport-breedtesport-evenementen: we werken aan een strategische meerjarenkalender voor topsportevenementen gericht op onze kernsporten (volleybal, atletiek, (baan)wielrennen en tennis) en buitensporten gericht op het versterken van het toeristisch-recreatief product (Binnenstad, Veluwe).

Naast het versterken van het imago als levendige, vitale stad en de economische spin off maken we structurele afspraken over een breed netwerk van side events die bijdragen aan het versterken van de breedtesport (o.a. volleybalconvenant 2017-2020).

Sportaccommodaties

- Wij dragen bij in de kosten van Omnisport Apeldoorn, een sportvoorziening voor breedtesport, topsport en talentontwikkeling zodat internationale topsportevenementen plaats kunnen vinden als bijdrage aan de sportieve uitstraling van Apeldoorn.
- Op het voormalige Wegenerterrein wordt door de Full Sports Academy een sportcampus gerealiseerd; deze ontwikkeling betrekken wij bij de vraag en mogelijkheden van nieuwe sportaccommodaties
- Sporthal Zuiderpark nadert het einde van zijn levensduur en dit vergt een oriëntatie op de behoefte aan sporthalruimte voor trainingen en wedstrijden van sportverenigingen. Wij gaan na of een besluit over de toekomst van Sporthal Zuiderpark gekoppeld kan worden aan bestaande accommodatie vraagstukken en ambities van sportverenigingen.
- Uit onderzoek van de Sportraad blijkt dat de meeste sportverenigingen die eigenaar zijn van sportaccommodaties maar een beperkt zicht hebben op de stand van het onderhoud van die accommodaties. De meeste verenigingen beschikken niet over MJOP's. In overleg met de Sportraad verkennen wij oplossingsrichtingen.

Sub-doelstelling

1.2 cultuur en erfgoed

Wij dragen zorg voor een cultureel aanbod dat aansluit bij de actuele en toekomstige wensen van bedrijven, bezoekers en bewoners.

Welke prestaties gaan we leveren?

Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie

- We dragen bij in de kosten van een theater, een poppodium en een filmhuis die voorzien in een gevarieerd aanbod van voorstellingen, art-house film en concerten voor een breed publiek;
- We dragen bij in de kosten van muzikale en creatieve ontwikkeling in cursusverband of in binnenschools verband van de jonge burgers van Apeldoorn;
- We bouwen de uitvoering van de regeling 'Cultuureducatie met Kwaliteit' uit, gericht op verankering en verbetering van cultuureducatie op school;
- We geven uitvoering aan de verordening amateurkunstbeoefening en dragen financieel bij aan professionele muziek- en orkestorganisaties die gevestigd zijn in Apeldoorn en onderdeel uitmaken van de nationale en provinciale bestel voor de podiumkunsten;
- We faciliteren de Apeldoornse beeldende kunst met ruimte en subsidie voor productie, experiment, expositie en ontmoeting;
- We voeren het regulier onderhoud van kunst in de openbare ruimte uit

Musea

- We stellen financiële middelen beschikbaar voor een gevarieerd aanbod van tentoonstellingen, passend bij een stedelijk niveau van voorzieningen, en voor het beheren van het gemeentelijk statisch archief en documentatiecollecties;
- We bouwen een nieuwe entreepartij tussen het CODA museum en de CODA bibliotheek, gericht op een betere uitstraling van het Cultuurkwartier en betere ontvangst van bezoekers (steronderwerp 8.1 cultuur).

Cultureel erfgoed

- We ondersteunen het behoud en de beleving van het historisch en archeologisch waardevolle erfgoed en stimuleren de belangstelling hiervoor in Apeldoorn. Dit doen we mede door financiële ondersteuning van het Erfgoedplatform Apeldoorn, dat verschillende organisaties vertegenwoordigt;
- Met de gemeentelijke monumentensubsidie, het gevelfonds en het archeologisch noodfonds worden initiatiefnemers in woord en daad bijgestaan in het onderzoek, het onderhoud en het herstel van het waardevolle erfgoed van de gemeente;
- We inventariseren en waarderen het erfgoed en nemen dit integraal op in ruimtelijke plannen;
- Wij zorgen voor een betere ontsluiting en beleving van deze kennis voor een zo breed mogelijke doelgroep, bijvoorbeeld met het project Veluws Erfgoed Beleven.

Media

- We stellen financiële middelen beschikbaar voor bibliotheekwerk: een stedelijk instituut dat de burgers in Apeldoorn - van jong tot oud - op goed bereikbare locaties in de gemeente toegang biedt tot informatie via oude en nieuwe media, en zorgt voor leesbevordering.

Nieuwe ontwikkelingen

Doelstelling

Cultuur, erfgoed, evenementen en sport zijn essentiële voorwaarden voor een goed vestigingsklimaat voor bedrijven, een goed leefklimaat voor bewoners en aantrekkelijkheid voor bezoekers

EK beachvolleybal

Apeldoorn werkt al langer samen met de Provincie Gelderland aan het faciliteren van topsportevenementen in de stad en in de Provincie. In Apeldoorn ligt de focus op de vier kernsporten baanwielrennen, atletiek, tennis en volleybal; mede gelieerd aan onze topsportlocatie Omnisport en op buitensporten die aansluiten op het toeristisch product van Apeldoorn. Voorjaar 2017 heeft dit geresulteerd in de toekenning van het WK Baanwielrennen 2018. Hierover is de gemeenteraad in april 2017 geïnformeerd. Daarnaast is Apeldoorn in 2018 gaststad van de World Cup Team Wheelchair Tennis (WK Rolstoeltennis). Het beschikbare budget voor topsportevenementen 2017 en 2018 is daarmee uitgeput.

Ook voor de kernsport Volleybal heeft Apeldoorn samen met de provincie Gelderland voor 2018 en verder grote ambities. Door het sluiten van het volleybalconvenant willen we de bestaande samenwerking op topsportevenementen en de breedtesport verankeren en intensiveren. Deze afspraken passen binnen de bestaande kaders en vragen, met uitzondering van het EK Beachvolleybal 2018, niet om extra middelen. Voor het EK Beachvolleybal 2018 is éénmalig een extra budget noodzakelijk. Het Apeldoornse aandeel in de kosten ramen wij op € 150.000. De 'fee' bedraagt € 50.000 en de overige kosten (side events, marketing, communicatie en overige) ramen wij op € 100.000.

Voorgesteld wordt het budget van € 150.000 via deze MPB beschikbaar te stellen.

Regeling bijdrage instandhouding monumenten

De instandhouding van bijzondere monumentale woningen is primair een taak van de woningeigenaren, maar die slagen hier beter in met raad en daad van de gemeente. Eigenaren van gemeentelijke monumenten kunnen eens in de twee jaar bij de gemeente subsidie aanvragen voor de instandhouding van het pand. De subsidieregeling is zo'n succes dat het nodig is om hier extra middelen aan toe te voegen. Wij willen de regeling drie jaar lang ophogen met € 140.000, zodat jaarlijks € 200.000 beschikbaar is. Op deze wijze koppelen wij dit budget aan de provinciale regeling die loopt van 2017 tot en met 2020. Voor 2017 heeft de gemeente van de provincie 70% koppelsubsidie ontvangen. Dit betekent, dat de provincie er voor elke euro gemeentelijk subsidie 70 eurocent bij doet. De verwachting is, dat dit percentage voor de komende jaren rond 70% zal blijven schommelen.

In totaal komt hierdoor voor de periode 2018 tot en met 2020 € 1.020.000 beschikbaar. Daarmee kan naar verwachting de achterstand aan subsidieaanvragen per 2020 worden weggewerkt. In 2021 kan opnieuw de hoogte van het subsidiebudget worden afgewogen.

Archeologisch Noodfonds

Het Archeologisch Noodfonds is bestemd voor bijdragen in de kosten van archeologisch onderzoek. Initiatiefnemers kunnen een bijdrage krijgen uit het fonds als de onderzoekskosten hoger zijn dan 1% van de bouwkosten. Boven de 1% komen de kosten ten laste van het gemeentelijk fonds tot een maximum van € 25.000. Gelet op de omvang van het fonds en de verwachte aanvragen hebben we in de Voorjaarsnota 2017 aangegeven, dat het wenselijk is om het fonds eenmalig in 2018 met € 63.465 op te hogen tot € 100.000 en vanaf 2019 jaarlijks met € 11.215 aan te vullen. Dit laatste bedrag komt overeen met bijdrage 'tegemoetkoming excessieve kosten', bedoeld voor gemeentelijke archeologische monumentenzorg, die de gemeente jaarlijks uit het gemeentefonds ontvangt.

Nationaal Ereveld Loenen

Op Nationaal Ereveld Loenen liggen (in totaal bijna 4.000) militairen, verzetsstrijders, Engelandvaarders en slachtoffers van tewerkstellingen. De plek is van nationaal belang in het kader van het herdenken van de verschrikkingen van oorlogen. Ook heeft het terrein een belangrijke ecologische betekenis (onderdeel van het Gelders natuurnetwerk). Op een plek naast het Ereveld worden de nieuwe Nationale Veteranenbegraafplaats en een informatief educatief centrum gerealiseerd. Wij willen dat ondersteunen met een bijdrage van € 300.000. De helft hiervan in 2020 en de andere helft in 2021.

Verbonden partijen

NV Orpheus theater/congrescentrum

Bijdrage aan doelstelling:

Orpheus draagt met zijn theater- en congresfunctie bij aan de culturele en economische doelstellingen van de gemeente Apeldoorn: een goed vestigingsklimaat voor bedrijven, een goed leefklimaat voor bewoners en een aantrekkelijke stad voor bezoekers.

Financiële bijdrage/subsidie 2018: € 4.452.000

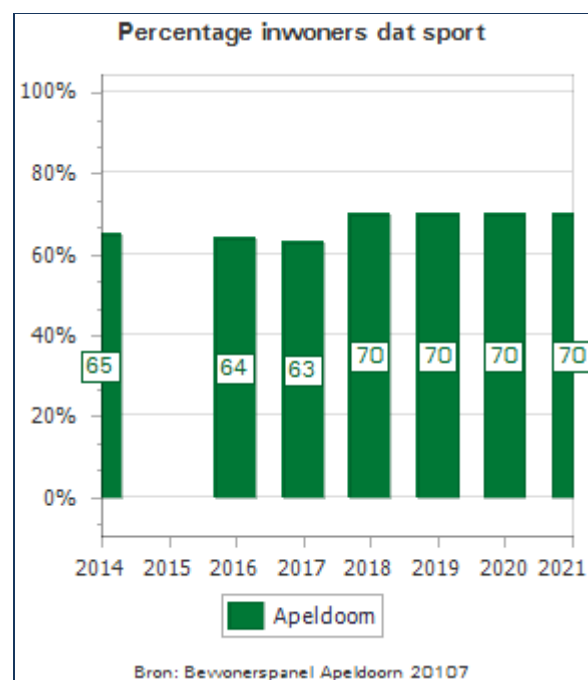
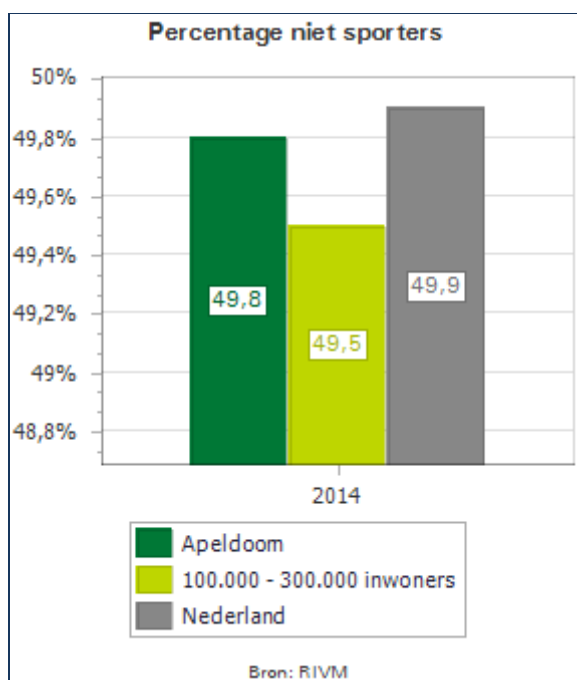
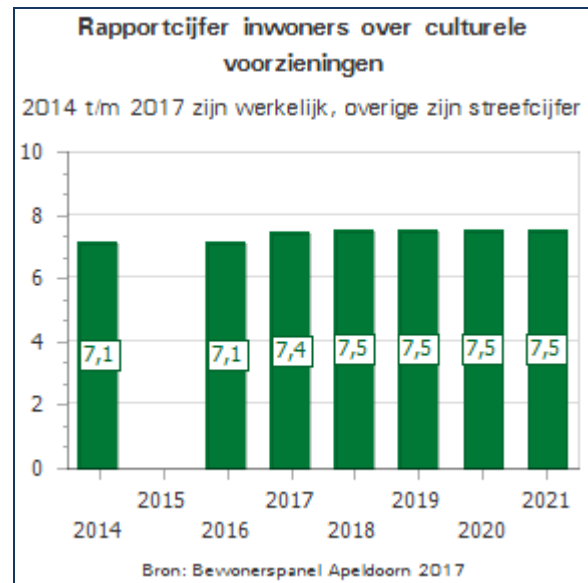
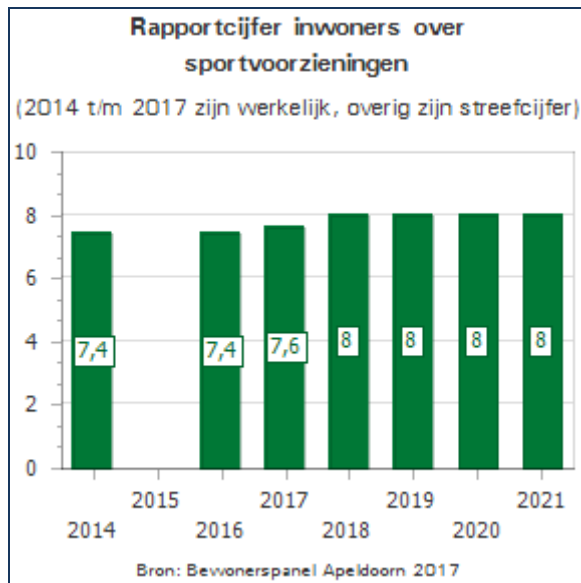
Risico's:

Het theateraanbod en de markt van congressen zijn ondanks herstel van de economie wisselvallig. Orpheus probeert door nieuwe initiatieven hier meer grip op te krijgen. Orpheus is afgelopen jaren gereorganiseerd en heeft in 2015 en 2016 een positief exploitatie resultaat

gehaald. Het eigen vermogen is gegroeid naar € 300.000. Daarmee kunnen beperkt risico's worden opgevangen.

Link naar jaarstukken: [Jaarverslag Orpheus 2016](#)

Effectindicatoren

Cultuur, erfgoed, evenementen en sport

Taakvelden	Begroting 2017	Begroting			Meerjarenbegroting		
		Lasten 2018	Baten 2018	Saldo 2018	Saldo 2019	Saldo 2020	Saldo 2021
5.1 Sportbeleid en activering	-1.743	1.879		-1.879	-1.764	-1.800	-1.835
5.2 Sportaccomodaties	-6.980	11.318	4.413	-6.905	-6.799	-6.862	-6.985
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipa	-8.685	11.656	2.723	-8.933	-8.979	-9.160	-9.359
5.4 Musea	-1.087	2.296	1.123	-1.173	-1.135	-1.141	-1.103
5.5 Cultureel erfgoed	-658	724		-724	-737	-901	-775
5.6 Media	-5.434	5.527		-5.527	-5.637	-5.749	-5.749
Saldo van baten en lasten voor bestemming	-24.587	33.400	8.259	-25.141	-25.051	-25.613	-25.806
0.10 Mutaties reserves	100						
Totaal	-24.487	33.400	8.259	-25.141	-25.051	-25.613	-25.806

Kadernota's

[Structuurvisie Apeldoorn biedt ruimte 2030](#)

[Welkom in Apeldoorn](#)

[Definitieve DVO accres](#)

[2006-01-11 Huur- en Exploitatieovereenkomst Omnisport tussen Gemeente Apeldoorn en Libéma](#)

[Erfgoed I-cultuur pagina 23 ev Stadsblad](#)

[CULTUREEL KAPITAAL cultuurnota 2017-2020](#)

[Archeologische beleidskaart 2015](#)

Programma 9

Dynamiek in de buitenstad

Taakvelden:

- 0.3 Beheer overige gebouwen en gronden
- 3.1 Economische ontwikkeling
- 3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur
- 3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen
- 5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie
- 8.1 Ruimtelijke ordening
- 8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)
- 8.3 Wonen en bouwen
- 0.10 Mutaties reserves

Programma 9 Dynamiek in de buitenstad

Portefeuillehouder(s): M.J.P. Sandmann en N.T. Stukker

Ambitie van het programma

Een nieuwe stip aan de horizon! Dat is waar wij de komende tijd graag aan werken. De economisch mindere tijden liggen achter ons. De crisis heeft zijn sporen zichtbaar achtergelaten. Ook in de dorpen. Projecten kwamen niet van de grond, winkels hebben moeten sluiten en leegstand heeft geleid tot verschraling van het winkelaanbod en van het verblijfsklimaat. Deze collegeperiode stond vooral in het teken van herstel. Dat is gelukt! Het nieuwe college kan de toekomst daarom met vertrouwen tegemoet zien.

Er is weer ruimte om te dromen. Investeerders kloppen aan de poort en ook Apeldoorn laat zich van de goede kant zien door te investeren in de openbare ruimte en door het aantrekken van (grootschalige) evenementen. Samen met de strategische inzet van extra woningcontingent in en rond het centrum voor onder meer gezinnen waarbij nadrukkelijk de aandacht op inbreiding is gefocust, zijn dit belangrijke impulsen voor de binnenstad.

De crisis heeft niet alleen negatief uitpakkt. Mede door de crisis zijn we anders gaan nadenken over de rol van de overheid en het anders omgaan met onze klant. Het is niet meer alleen de overheid die investeert en richting bepaalt. Nu wij steeds minder zelf investeren gaat het vooral om faciliteren, het mogelijk maken van initiatieven. Denken vanuit de klant, het betrekken van de omgeving en het afwegen van belangen zijn belangrijke ingrediënten als het gaat om onze nieuwe rol als overheid. De onlangs vastgestelde welstandsnota 2017-2020 'Aantrekkelijk Apeldoorn' is daarvan een goed voorbeeld. Een lijn die naar de toekomst toe wordt doorgetrokken.

Als het gaat om de stip aan de horizon gaan wij de komende periode aan de slag met het formuleren van een Omgevingsvisie voor Apeldoorn. Naast "harde" input zoals de analyse van allerlei data willen wij ook in gesprek met inwoners en partijen "uit het veld". Trends en ontwikkelingen spelen daarbij nadrukkelijk een rol. Wat betekenen deze ontwikkelingen voor Apeldoorn? Welke kansen kunnen we grijpen en waar willen we met elkaar naar toe? Dit vraagt om een zorgvuldig (interactief) proces met de gemeenteraad, de bewoners van de stad en de dorpen en de gebruikers. Aan de hand van houtskoolschetsen (hoe zou Apeldoorn er in 2040 uit kunnen zien a.d.h.v. inspirerende beelden etc.) en de dialoog met stakeholders gaan we stap voor stap samen die stip aan de horizon invullen wetende dat het ook niet meer dan een stip zal zijn. Periodieke herijking van (wettelijke) kaders en beleid, het werken met programma's en (externe) factoren waar we nu nog geen weet van hebben, zijn vroeg of laat van invloed en vragen om bijstelling van de koers. De Omgevingsvisie biedt daarvoor een kader. De visie bevat uitspraken met betrekking tot de fysieke leefomgeving. Integraliteit staat daarbij voorop. Niet meer verschillende beleidsnota's over diverse onderwerpen op zich zelf, maar een samenhangende visie over ruimte, water, milieu, natuur, landschap, de dorpen en de stad, verkeer en vervoer, infrastructuur en cultureel erfgoed.

Vooruitlopende op de omgevingsvisie voor Apeldoorn wordt voor de binnenstad reeds een visie opgesteld. Dit omdat de binnenstad om een wezenlijk andere benadering vraagt gezien de grote dynamiek en complexiteit. De binnenstad is voor iedereen. Zowel voor onze bewoners en gebruikers maar ook voor onze gasten. De binnenstad is ons visitekaartje. De ervaringen die we hiermee opdoen gebruiken we bij het opstellen van de integrale visie, het opstellen van programma's en het omgevingsplan.

Speerpunten van beleid

De comfortabele gezinstad: meer ruimte voor en vernieuwing in de woningmarkt

Het herstel van de woningmarkt betekent dat er steeds meer ruimte is voor woningen die aansluiten bij het landelijk wonen en/of specifieke doelgroepen. De binnenstad is en blijft hierbij prioriteit één. Voor de komende jaren spelen vooral de ontwikkelingen in Haven Centrum, de locatie Van Berlo en op het voormalige complex van Centraal Beheer een belangrijke rol. De woningbouw die hier is voorzien draagt naast investeringen in de openbare ruimte en bijdragen van andere investeerders in het vastgoed bij aan de aantrekkelijkheid van de binnenstad (steronderwerp 9.4).

De veelzijdige economie: vernieuwing van uitvoering de economische agenda

De gemeente voert een pro actief beleid om te komen tot een toekomstgerichte economie. Zo is de oprichting van een binnenstadsfonds gefaciliteerd, ondersteunen we de professionalisering van het Toeristisch Platform Apeldoorn en wordt met een brede vertegenwoordiging uit de Apeldoornse samenleving de economische projecten agenda gemaakt. Apeldoorn wil vanwege haar geografische positie bijdragen aan strategische opgaven op regionale en landelijke schaal. Daarbij valt te denken aan het bieden van een kwalitatief hoogwaardige woon/werkomgeving en het streven naar een concurrerende en toekomstvaste economie (steronderwerp 9.2).

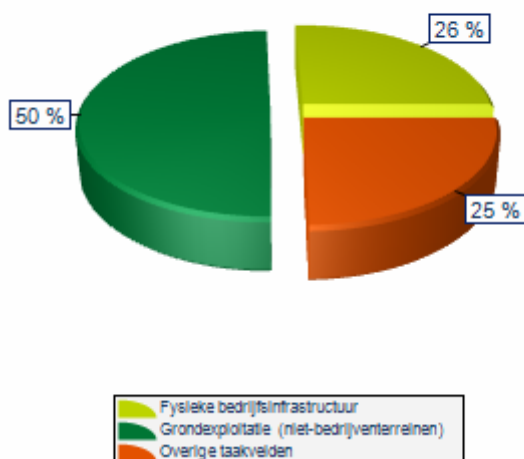
Toeristisch toplandschap: de Veluwe op één

De Veluwe als het sterkste toeristische gebied van Nederland met de beste natuur is onze ambitie. De Veluwe, inclusief Apeldoorn, krijgt steeds meer concurrentie van andere regio's, zoals Drenthe en de kust. Apeldoorn werkt in nauwe afstemming met de Velwegemeenten en de provincie aan een inhaalslag om de achterstand die in het afgelopen decennium is opgelopen, weg te werken. Wij zoeken naar projecten waarbij de versterking van toerisme en recreatie hand in hand gaat met de versterking van natuur, erfgoed en landschap. Wij werken samen met terreinbeheerders, vrijwilligersorganisaties, marketingorganisaties en ondernemers aan de uitrol van het programma Welkom in Apeldoorn op de Veluwe. Daarnaast leveren wij een stevige bijdrage aan de Gebiedsopgave Veluwe.

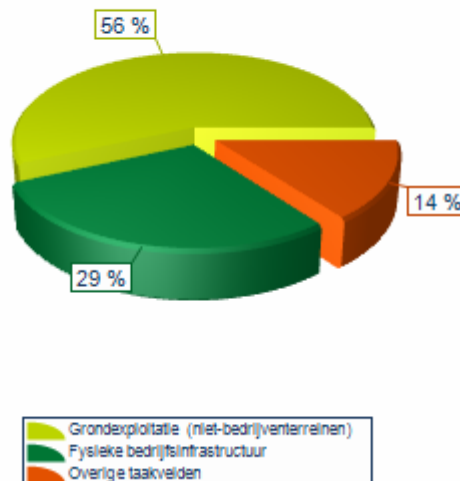
Duurzaamheid: naar concrete resultaten in de cleantech regio

Cleantech 055 is een innovatieve samenwerking van ondernemers, onderwijs en overheid waarbinnen de deelnemers elkaar stimuleren tot innovatieve nieuwsgierigheid. De gemeente Apeldoorn is onderdeel van de Cleantech Regio Stedendriehoek. Wij willen ook in 2018 de samenwerking met het bedrijfsleven in AREA055 en het aanjagen vanuit de gemeente continueren. Daarnaast is de voortzetting van de huidige samenwerking in de Cleantech Regio met bedrijfsleven, onderwijs, bewoners en overheden van belang om onze ambities te halen.

Uitgavenverdeling binnen programma

Inkomstenverdeling binnen programma

Doelstelling

1. Het zorgen voor een betaalbare, voldoende beschikbare en kwalitatief goede woningvoorraad in Apeldoorn en het actief bijdragen aan de ontwikkeling van de stad en de dorpen

Welke prestaties gaan we leveren?

De basis voor de nieuwe woonagenda vormt het document uit 2014. In deze woonagenda staan de drie hoofdopgaven en agendapunten waar wij als gemeente energie en geld op inzetten. Hieronder in het kort wat dit betekent voor de nieuwe woonvisie die opgesteld gaat worden in 2017.

- Bewaking van de volkshuisvestelijke basis door regie op adequate huisvesting voor kwetsbare huishoudens op de woningmarkt. Ook in 2018 worden nieuwe prestatieafspraken gemaakt met de grootste Apeldoornse woningcorporaties in samenspraak met de huurdersbelangenorganisaties en op basis van de nieuwe woonvisie;
- Beheer van de bestaande (buiten)stad; het maken van afspraken en ondersteuning bieden bij initiatieven om de aantrekkelijkheid van de woningvoorraad op peil te houden. In 2018 gaat het in bijzonder om het ondersteunen van de ambitie voor energieneutraliteit in 2030, onder andere door inzet van de stimuleringsgelden volkshuisvesting;
- Sturing op nieuwbouw in een marktmeesterrol. Na uitvoering van het Afwegingskader woningbouw 2016 t/m 2019 dat heeft geleid tot een selectie van planinitiatieven voor de korte termijn, krijgt in 2018 de verdere kwalitatieve sturing op de totale programmering aandacht, in samenhang met de nieuw opgestelde woonvisie.

De vraag naar woningen in Apeldoorn stijgt op verschillende fronten. In onze uitleggebieden Zuidbroek en Groot Zonnehoeve is de vraag flink toegenomen. Daarnaast heeft de transformatie van kantoorgebouwen naar woningen voor 1 en 2 persoonshuishoudens een vlucht genomen. De afgelopen twee jaar is er aan de woningmarkt en vooral aan de binnenstad een flink aantal woningen toegevoegd. Een kwalitatief goede ontwikkeling die echt een bijdrage levert aan de leefbaarheid van de binnenstad. Bovengenoemde groei is ook zichtbaar in de groeiprognoses voor de regio en specifiek voor Apeldoorn. De laatste berichtgeving laat zien dat Apeldoorn ook steeds aantrekkelijker wordt als overloopgebied voor de randstad.

Voor meer informatie verwijzen we naar: Woonagenda Apeldoorn 2014-2018 (2014)

Op aangeven van de nieuwe Woningwet wordt met nieuw elan gezamenlijk met woningcorporaties en huurdersbelangenorganisaties gekeken naar de opgaven in de sociale huursector. Met de nieuwe woonvisie kunnen in 2018 volwaardig 'tripartiet' met hen afspraken gemaakt worden. Hierbij helpt ook de vergrootte financiële transparantie in het investeringsvermogen van corporaties.

Doelstelling

2. Het stimuleren van de veelzijdige economie van Apeldoorn

Welke prestaties gaan we leveren?

De komende jaren investeren we in een goede en verdere uitvoering van het programma De Ondernemende Stad:

- we versterken de kwalitatieve en kwantitatieve match tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt
- we faciliteren het topsectorenbeleid (IT, zorg, vrijetijdssector, maakindustrie/cleantech en logistiek)
- we ondersteunen (kleine) initiatieven en starters
- we zorgen samen met het bedrijfsleven voor een goed vestigingsklimaat en aantrekkelijke werklocaties
- we werken met bedrijven en onderwijs samen aan kenniscentra
- we werken samen met partners uit de regio aan versterking van de cleantech-sector

De Veluwe als het sterkste toeristische gebied van Nederland met de mooiste natuur. Het realiseren van deze ambitie is een grote en lastige opgave, omdat de concurrentie met andere regio's in rap tempo toeneemt en de Veluwe achter blijft. Apeldoorn zal als grootste gemeente op de Veluwe hieraan stevig moeten bijdragen. Door uitvoering te geven aan het programma Welkom in Apeldoorn op de Veluwe gaan we hiermee flink aan de slag.

Daarnaast stuurt de gemeente programmatisch en ruimtelijk op het economisch vastgoed in haar stad. De detailhandelsvisie en de kantorenprogrammering geven aan investeerders duidelijkheid op welke plekken in de stad en dorpen we ruimte bieden. We faciliteren hierbij initiatieven die een kwaliteitsimpuls voor de economische structuur betekenen en stimuleren het gebruik van leegstaand vastgoed. Daarnaast geven we uitvoering aan de opgaven die uit het beleid naar voren komen.

Voor meer informatie verwijzen we naar: Koersdocument Kantorenmarkt Apeldoorn (2016), Detailhandelsvisie 2014-2019 (2014), Programma De Ondernemende Stad (2014), Programma Welkom in Apeldoorn op de Veluwe (2016).

Doelstelling

3. Dienstverlening in de fysieke leefomgeving: eenvoudig, beter en sneller en het bewaken van de kwaliteit van de bebouwde omgeving

Welke prestaties gaan we leveren?

Zoals het er nu naar uitziet zal het aantal vergunningaanvragen na inwerkingtreding van de Omgevingswet gaandeweg worden beperkt maar vragen de aanvragen die nog over blijven om meer maatwerk. Geen vergunningen voor projecten die passen binnen de regels maar alleen nog voor projecten die juist van de kaders afwijken. Daarnaast wordt het creëren van draagvlak belangrijk. Omwonenden hoeven voortaan niet meer in de krant te lezen dat er al een vergunning is verleend maar worden vooraf (actief) betrokken in het proces. Dit betekent dat de lijn die al is ingezet bij het opstellen van bestemmingsplannen ("Samen voor kwaliteit"), wordt doorgezet en dat participatie een belangrijk onderdeel zal zijn van het besluitvormingsproces. Ook de nieuwe welstandsnota 2017-2020 'Aantrekkelijk Apeldoorn' stelt de dialoog centraal. En dit alles binnen strakke termijnen zoals de Omgevingswet die voorschrijft (steronderwerp 9.1).

Tot de inwerkingtreding van de nieuwe Omgevingswet (voorzien per 1 juli 2019) blijven de huidige structuurvisies en bestemmingsplannen de juridische basis voor de ruimtelijke ontwikkeling. Als het gaat om de actualisering van bestemmingsplannen beperken we ons tot de plannen die om inhoudelijke redenen om een herijking vragen. Andere plannen die nog voor de komende tijd op de rol staan worden opgeschort en zullen t.z.t. worden opgepakt zodra de blauwdruk voor het Apeldoornse omgevingsplan bekend is.

Met de invoering van de wet Kwaliteitsborging voor het bouwen (inwerkingtreding nog niet bekend) wordt een deel van de vergunningverlening uit de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) geprivatiseerd. Concreet betekent dit dat de technisch-inhoudelijke toetsing van de omgevingsvergunning aan het Bouwbesluit en het toezicht op de bouw voortaan aan marktpartijen (kwaliteitsborgers) wordt overgelaten. Dit heeft consequenties voor de organisatie en werkwijze van het gemeentelijke bouw- en woningtoezicht. Vooruitlopend op deze wet hebben we al maatregelen getroffen in de vorm van capaciteitsinzet via een flexibele schil.

De wet Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) is op 14 april 2016 in werking getreden. Dit betreft een uitbreiding van de Wabo en stelt (minimale) kwaliteitseisen op het gebied van de uitvoering van de VTH-taken. Voor de taken die bij de gemeente zijn belegd geldt de zorgplicht. Dit moet worden ingevuld aan de hand van een systematiek waarbij vooraf een planning wordt gemaakt c.q. prioriteiten worden gesteld en waarover dan vervolgens achteraf verantwoording plaatsvindt (door college aan gemeenteraad). De wet VTH wordt evenals de Wabo t.z.t. geïntegreerd in de Omgevingswet.

De bevindingen uit de evaluatie van het Strategisch Handhavingsplan 2014-2017 en de aansluitende overwegingen uit de PMA zijn verwerkt in het Handhavingsuitvoeringsprogramma Ruimtelijke Ordening en Bouwen 2017: Slim Handhaven. De formatieuitbreiding wordt ingezet op kerntaken en beoogt een verbetering in de dienstverlening, vooral in de communicatie met inwoners, bedrijven, instellingen, en interne en externe (handhavings)partners. Hierdoor kunnen we sneller reageren, efficiënter werken en meer effect bereiken.

Voor meer informatie verwijzen we naar: welstandsnota 2017-2020 Aantrekkelijk Apeldoorn), www.ruimtelijkeplannen.nl, Handhavingsuitvoeringsprogramma Ruimtelijke Ordening en Bouwen 2017

Doelstelling

4. Inzet op de ruimtelijke kwaliteit van de stad

Welke prestaties gaan we leveren?

De ruimtelijke kaders zijn nu vastgelegd in (structuur)visies en bestemmingsplannen. Deze zullen verdwijnen en opgaan in een omgevingsvisie en het omgevingsplan. Ruimtelijke kwaliteit is niet langer meer sectoraal maar vraagt om een integrale benadering waarbij vooral de doelstellingen centraal staan. De welstandsnota 2017-2020 'Aantrekkelijk Apeldoorn' is opgesteld op een manier die past bij de Omgevingswet. Geen waslijst aan regeltjes, maar doelen die initiatiefnemers helpen bij het vormgeven van hun plannen.

De binnenstad is het visitekaartje voor de stad! We zetten daarom in op de ambities die wij hebben met onze binnenstad:

1. De compacte en complete binnenstad
2. De bereikbare binnenstad
3. De verblijfskwaliteit van de binnenstad: groen, water, openbare ruimte en gevels

Apeldoorn verbetert de ruimtelijke kwaliteit van de stad. Inmiddels zijn diverse projecten afgerond. Vanuit het noordelijk deel van het centrum is naar het zuiden toegewerkt. Voor het verbeteren en verhogen van de vitaliteit van de binnenstad zijn met inzet van provinciale middelen diverse projecten in uitvoering gegaan. De herinrichting van de openbare ruimte van het voetgangersdomein springt daarbij het meest in het oog (Grifhof).

Plannen zijn gemaakt voor de herinrichting van Beekstraat, Marktstraat en Marktplaats. Hiervoor is een ontwerp- en uitvoeringsplan opgesteld dat past bij de beoogde kwaliteit en rekening houdt met de functies van het gebied. Integraal onderdeel van de plannen is de relatie met aanpalende ambities van Apeldoorn zoals duurzaamheid en het toeristisch toplandschap.

De programma's Kanaaloevers en Kanaalzone zijn samengevoegd tot Kanaalzone 2.0. Voor de Kanaalzone 2.0 zijn in het Uitvoeringsplan 2017-2025 nieuwe accenten gelegd zoals klimaatadaptatie, cultuurhistorie en hergebruik. Het geeft een actueel overzicht van de projecten binnen de Kanaalzone en legt een strategische basis voor nieuwe ontwikkelingen.

Een belangrijk project is de ontwikkeling van de vml. Remeha/kwekerij locatie omdat daarmee een aantal doelstellingen uit het stadscontract kan worden gehaald. Naast verbetering van de ruimtelijke kwaliteit wordt een omvangrijke bodemsanering opgelost en wordt een aantrekkelijke groene verbinding tussen het Kanaal en Marialust gemaakt.

De plannen in de Schatkamer van Zuid worden afgebouwd en de openbare ruimte inclusief kade langs het Kanaal wordt ingericht.

Zwitsal zal zich verder ontwikkelen en nog meer onderdeel van de stad gaan uitmaken. Nog dit jaar leggen we de fietsroute langs het kanaal aan waarmee een belangrijke schakel wordt gemaakt tussen het centrum en het buitengebied. Nieuwe huurders en evenementen dragen bij aan het verder verlevendigen van het Zwitsalterrein.

Op de Ambelt locatie aan de Noorderlaan wordt gekeken naar de mogelijkheid om deze locatie om te zetten naar woningbouw dat bijdraagt aan een aantrekkelijke oever (naar het voorbeeld van de Vlijtsekade).

Hoewel de Kanaalzone inzet op meer gemengde functies is woningbouw van grote toegevoegde waarde om de kwaliteit en de sociale veiligheid in het openbaar gebied te vergroten.

Voor meer informatie verwijzen we naar: Regieplan Binnenstad, Structuurvisie voor de Binnenstad van Apeldoorn (2010)

Doelstelling

5. De ontwikkeling en uitgifte van gronden door het grondbedrijf ten behoeve van het realiseren van ruimtelijke programma's

Welke prestaties gaan we leveren?

- de ontwikkeling van Zuidbroek en Groot Zonnehoeve waar het zwaartepunt van de nieuwe woningbouwproductie voor de uitleggebieden van de gemeente Apeldoorn ligt
- het grootste gemeentelijke woningbouwprogramma in het stedelijke gebied zit in de ontwikkeling van Haven Centrum welke in 2018 in uitvoering zal zijn
- stedelijke vernieuwing met de programma's Kanaalzone en Binnenstad (Kanaaloevers, Marktstraat/ Beekstraat en stationsgebied)
- de ontwikkeling van bedrijventerreinen met de focus op Stadhoudersmolen, Apeldoorn Noord II en de Ecofactorij

Daarnaast geeft het Grondbedrijf uitvoering aan de dossiers uit het Meerjaren Perspectief:

- het uitwerken van de kaderwijziging voor de ontwikkeling Groot Zonnehoeve
- de invulling vanuit het vrijgevallen woningbouwcontingent (stuurgroep Grondbedrijf), alsmede de invulling van de uitslag van het afwegingskader Woningbouw 2016 t/m 2019 (Call)
- het in kaart brengen van de effecten en van nieuwe wetgeving (Omgevingswet, Besluit Begroting en Verantwoording en de Vennootschapsbelasting voor Overheidsonderneming)
- het uitwerken van het gebiedsoverstijgende kostenverhaal (bovenwijks en bijdrage ruimtelijke ontwikkeling)

Openheid en transparantie zijn belangrijk in de Apeldoornse grondportefeuille, waarbij het uitwerken en actualiseren van het Meerjaren Perspectief Grondexploitaties (MPG) een belangrijke rol speelt. Jaarlijks wordt hierbij een herziene begroting van het Grondbedrijf opgesteld. Deze is geen onderdeel van de MPB, maar zal via het MPG aan uw raad worden aangeboden.

In het Meerjaren Perspectief Grondexploitaties is de meerjaren programmering voor de verschillende jaarschijven opgenomen. Voor jaarschijf 2018 is de programmering:

- Woningbouw * 349 stuks
- Bedrijventerreinen 5,9 hectare
- Kantoren 1.900 m²
- Maatschappelijke doelen 15.602 m²
- Overige 26.335 m²

Voor meer informatie verwijzen wij naar: [Uitvoeringskader Grondbedrijf \(2017\)](#), [Meerjaren Perspectief Grondexploitaties \(2017\)](#), [Koersdocument Kantorenmarkt Apeldoorn \(2016\)](#)

Nieuwe ontwikkelingen

Doelstelling

3. Dienstverlening in de fysieke leefomgeving: eenvoudig, beter en sneller en het bewaken van de kwaliteit van de bebouwde omgeving

Implementatie Omgevingswet

Inmiddels is het implementatietraject gestart en is de gemeenteraad geconsulteerd door de startnotitie 'De Omgevingswet in Apeldoorn' en het Programmaplan 2017-2020 als onderdeel van het programma (055) Eenvoudig Beter. Het doel van dit plan is de gemeentelijke organisatie tijdig klaar te stomen voor de Omgevingswet. Dit betekent niet alleen dat de nieuwe winkel op de datum van de inwerkingtreding van de Omgevingswet klaar moet zijn maar ook dat de winkel gedurende de verbouwing (het implementatietraject) open moet blijven.

Het mag duidelijk zijn dat het implementatietraject het nodige vraagt van de huidige ambtelijke organisatie. Ook de mate waarin de samenleving wordt betrokken heeft invloed op de kosten van het implementatietraject. In deze MPB zijn de meerkosten voor 2018 geraamd op € 0,475 miljoen, in 2019 op € 0,4 miljoen en in 2020 op € 0,65 miljoen. Onze inzet is maximale participatie en een zorgvuldige implementatie van de Omgevingswet.

Doelstelling

4. Inzet op de ruimtelijke kwaliteit van de stad

BROA 4.2 Binnenstad

De gemeente Apeldoorn heeft de ambitie om de binnenstad van een 6,5 naar een 8 te brengen. Door het project als één van de onderdelen van het strategisch kader te benoemen is duidelijk kenbaar gemaakt dat de raad groot belang hecht aan het slagen van dit project. In het in 2010 vastgestelde regieplan zijn de contouren vastgelegd waarbinnen de uitwerking zijn beslag krijgt. In 2016 worden nog diverse kleine werken uitgevoerd aan het Caterplein en wordt de Brinklaan financieel afgewikkeld. Voor programmamanagement Binnenstad is budget opgenomen tot en met 2018.

BROA 15.1 Wijkontwikkelingsplan Zevenhuizen

De bouw van 70 woningen die in 2015 is gestart, is deels opgeleverd in 2016. De afronding hiervan wordt verwacht in 2017. Vanuit het waterschap is een bijdrage ontvangen voor het afkoppelen van hemelwater. Hiervoor worden in de openbare ruimte voorzieningen aangelegd zoals wadi's en open parkeerplekken. Fase 2b, 2c en 3 van 't Podium zullen de komende jaren door Ons Huis worden ontwikkeld. De gemeente faciliteert deze ontwikkeling waarbij onze apparaatskosten de komende jaren ten laste van dit BROA-budget komen. Fase 4 is het gebied dat nu in gebruik is ten behoeve van het tijdelijk winkelcentrum Anklaar. Naar verwachting zal het tijdelijk winkelcentrum in 2e kwartaal 2018 verdwijnen, omdat het nieuwe winkelcentrum dan in gebruik kan worden genomen. De ontwikkeling van fase 4 kan dan ook niet eerder plaatsvinden dan vanaf het 3e kwartaal 2018.

Herinrichting dorpshart Loenen.

De sloop van de veldwachterswoning in Loenen is gerealiseerd en er zijn daarom geen middelen in de MPB opgenomen. Daarmee is motie 29 VJN 2016 uitgevoerd. Er rust geen woonbestemming meer op dit gebied en het staat nu als openbare ruimte te boek. Voor het ontwerp en de herinrichting is nog geen budget gereserveerd. In samenspraak met bewoners en de dorpsraad moet het gebied nu heringericht worden. Er is op dit moment geen inschatting te maken welk budget nodig is voor dit project, het ontwerp en de inrichting. Wij stellen voor een pm-post op te nemen per 2019.

Uitwerking collegewerkprogramma: Binnenstad goed & groots! (herinrichting Beekstraat, Marktstraat, Marktpllein, Kanaalstraat, Hofstraat en Hoofdstraat Zuid)

Wij willen de ruimtelijke kwaliteit van de hele binnenstad op hoger niveau krijgen. Dit betekent voor de komende jaren planvorming voor fase 3 van de openbare ruimte, met als uitvoeringsgebied Marktpllein, Marktstraat, Beekstraat, Kanaalstraat en Hofstraat en nog een deel Hoofdstraat tussen de Kanaalstraat en de Kalverstraat. Nadruk ligt op verbetering van de ruimtelijke kwaliteit met grote kansen voor synergie tussen economie, mobiliteit, ecologie, groen, water en klimaatadaptatie.

Naast het versterken van de basis willen wij "een tandje bij schakelen". Investerings in aansprekende elementen die de aantrekkelijkheid van de binnenstad vergroten. Zoals (tijdelijke) spel- en kunstobjecten. Het succesvolle gevelfonds wordt gecontinueerd alsmede het creëren van meer ruimte voor overdekt fietsparkeren.

In het licht van grote (private) investeringen (zoals herontwikkeling voormalige V&D-pand, Oranjerie en andere bouwplannen) en opwaartse economische ontwikkelingen, wordt een vernieuwd perspectief voor de binnenstad opgesteld. Dit is als opvolger van het bestaande Regieplan, waarbij we boven de nu ingezette ontwikkelingen uitstijgen en aspecten als demografische ontwikkelingen, mobiliteit, wonen integreren in de binnenstadsontwikkeling.

Projecten binnenstad

- € 9.080.000 Markthof, Grifhof, Beekstraat, Marktstraat, Marktpllein, fietsenstalling Marktpllein, Hoofdstraat Zuid, Hofstraat/Kanaalstraat, fietsenstalling Hofstraat/Kanaalstraat, waarvan een bedrag van € 2.015.000,- binnen beschikbare middelen is gedekt.

Spel, beleven en mobiliteit

- € 600.000 Ruimtelijke kwaliteit: Gevelfonds, Caterplein/Museumpassage
- € 700.000 Spel & bewegen: tijdelijke spelelementen, icoon
- € 350.000 Mobiliteit en duurzaamheid

Groots denken in de binnenstad (opvolger Regieplan)

- € 300.000 Integraal toekomstperspectief binnenstad maken

Bij de behandeling van de Voorjaarsnota is de motie (M17 Motie KOR) rond kunst in de openbare ruimte aangenomen. De integratie van beeldende kunst in de openbare ruimte vormt een wezenlijk onderdeel van de uitwerking van de ontwerpogaven. Het geeft een extra dimensie aan de beleving en waardering van de ruimte. De meerwaarde kan nog verder worden vergroot door kunst meer te laten zijn dan losse objecten, maar het ook gebruikswaarde te geven en een bijdrage te laten leveren aan het versterken van de identiteitsbepalende aspecten van Apeldoorn. We zoeken binnen de voorliggende opgaven naar ruimtelijke oplossingen geïntegreerd met uitingen van kunst.

Doelstelling

5. De ontwikkeling en uitgifte van gronden door het grondbedrijf ten behoeve van het realiseren van ruimtelijke programma's

BROA 14.1 Kanaalzone

Het doel is om de Kanaalzone via een integrale ontwikkelings- en realisatiestrategie tot ontwikkeling te brengen, waarbij de centrale noord-zuid as getransformeerd dient te worden in een gemengd stedelijk gebied voor wonen, werken en voorzieningen. De gemeente heeft de regierol gedurende de projectperiode (tot 2025). Sturing vindt plaats op twee niveaus: op programmaniveau en op projectniveau. Sturing op programmaniveau is het sturen op samenhang en prioriteiten. De gelden die binnen de BROA-kanaalzone nog beschikbaar zijn, zijn met name bedoeld voor Pilot zuid en de Kanaalzone in het algemeen. Onderdeel van Pilot zuid is de herinrichting van de kade die voor de komende periode wordt voorzien. Hiervoor is ca € 0,9 mln binnen de BROA beschikbaar. Daarnaast kent de BROA nog een buffer (€ 0,3 mln) voor het opvangen van tegenvallers binnen grondexploitaties. Voor het programmamanagement is jaarlijks een bedrag van € 50.000 beschikbaar om de diverse ontwikkelingen in samenhang te bezien en aan te sturen.

Verbonden partijen

Kanaalzone Zuid (Schatkamer van Zuid)

Bijdrage aan doelstelling:

Herontwikkeling plangebied volgens ontwikkelingskader Kanaalzone Zuid.

Financiële bijdrage/subsidie 2018: Niet van toepassing

Risico's:

De belangrijkste risico's zijn mogelijke afwaarderingen van het bestaande vastgoed en eventuele tegenvallers in het civieltechnische werk, zoals bodemsaneringen en het bouw- en woonrijp maken. Binnen de gemeenschappelijke exploitatie zijn voor het gemeentelijk aandeel beperkt risicoposten die aangesproken kunnen worden.

Veldekster

Bijdrage aan doelstelling:

Gemeenschappelijk tot exploitatie brengen van bouwgrond voor woningbouw. Het gaat om de locatie in Ugchelen waar camping De Veldekster was gevestigd.

Financiële bijdrage/subsidie 2018: Niet van toepassing

Risico's:

De markt trekt aan. De (grote) kavels staan volop in de aandacht.

Wegener

Bijdrage aan doelstelling:

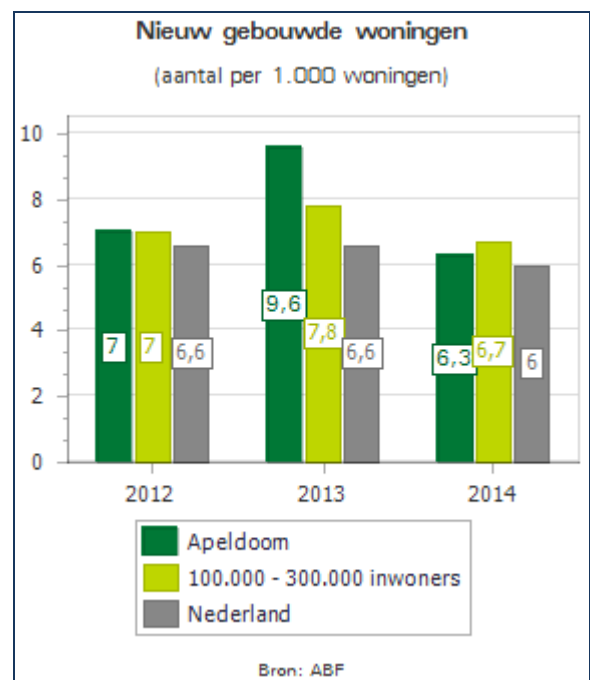
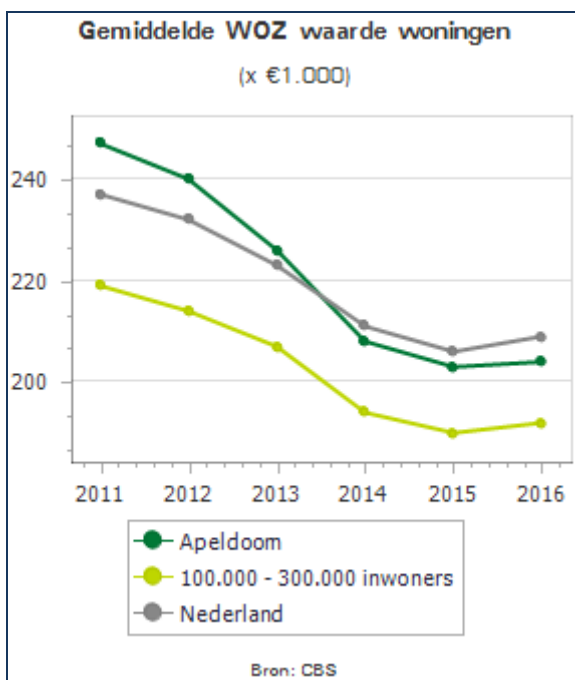
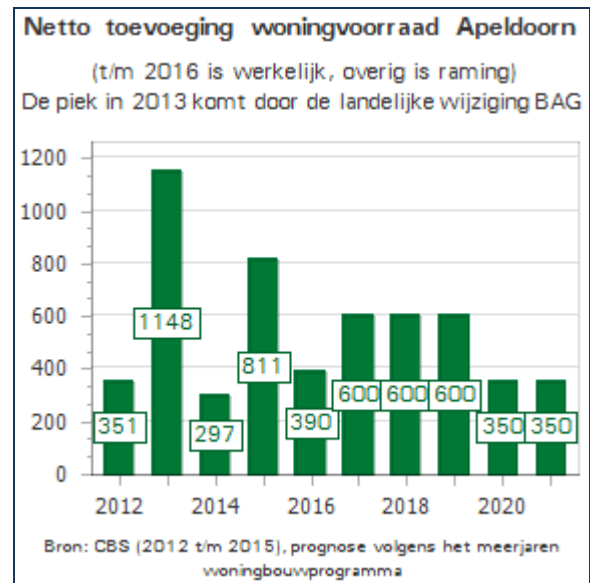
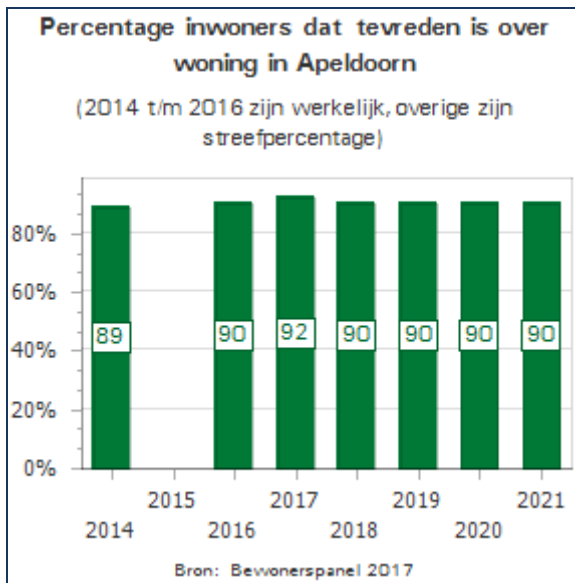
Het plangebied veranderen op een manier die past in de visie voor de Zuidwest Poort.

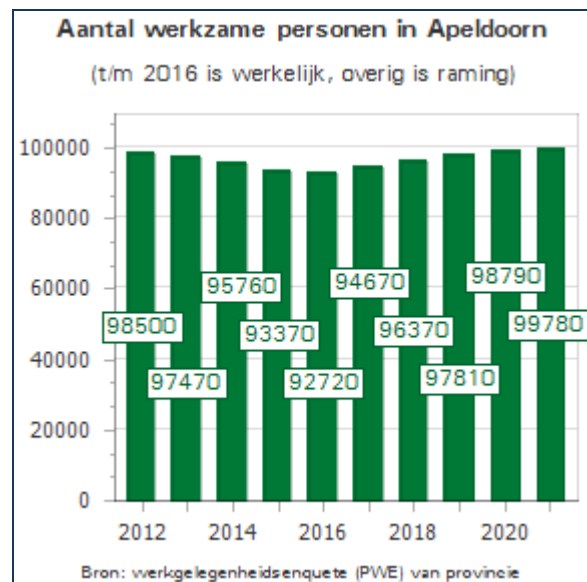
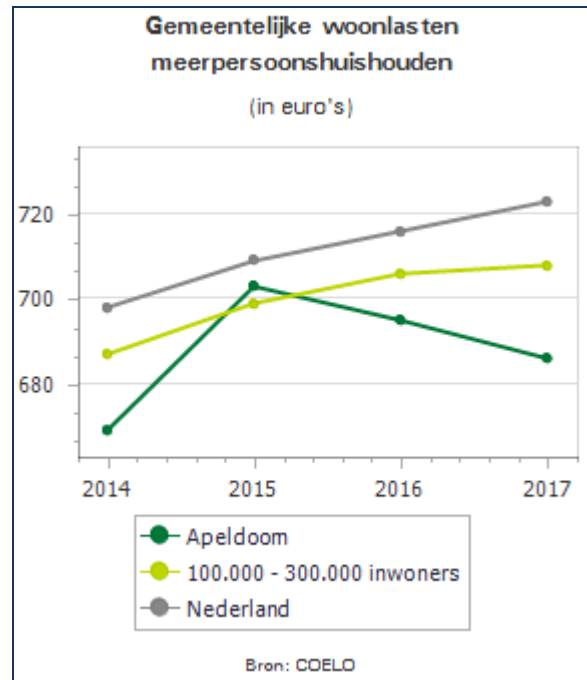
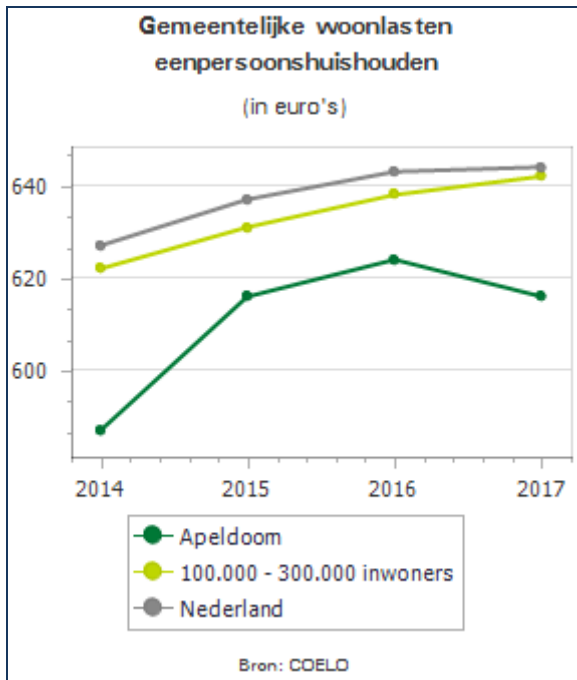
Financiële bijdrage/subsidie 2018: Niet van toepassing

Risico's:

De ontwikkeling van het kantorenprogramma is over het algemeen een groot risico. In 2016 is een specifieke verliesvoorziening getroffen voor het risico voor de gemeentelijke gronden. Dit conform de uitgangspunten van de kantorennota en verantwoord in de nota MPG 2016.

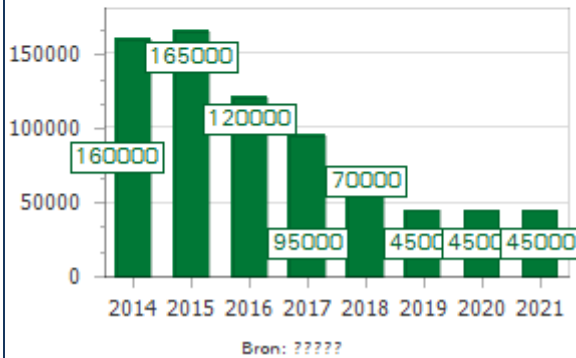
Effectindicatoren

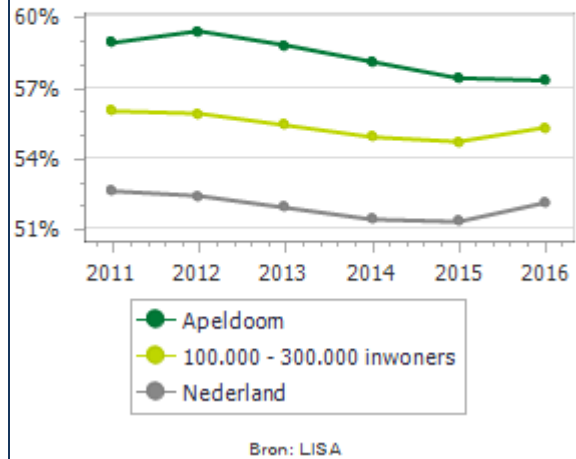
Leegstand kantoren in m2 bruto-vloeroppervlakte

T/m 2016 is werkelijk, overig is streefcijfer (45.000 m2 bvo is niveau frictieleegstand). Voor 2016 zijn de panden CB (40.000 m2 bvo, PWA laan), de Wegenerpanden (8.000 m2, Laan van Westenenk) en gebouw Westpoint (11.000 m2, Handelsstraat) niet meegenomen. Voor deze panden zijn er transformatie plannen.

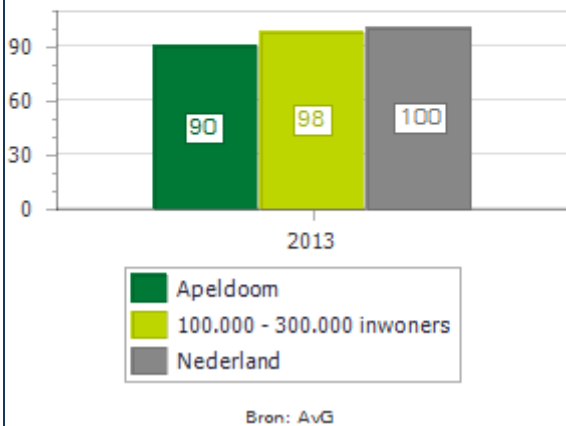
Functiemenging

De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.

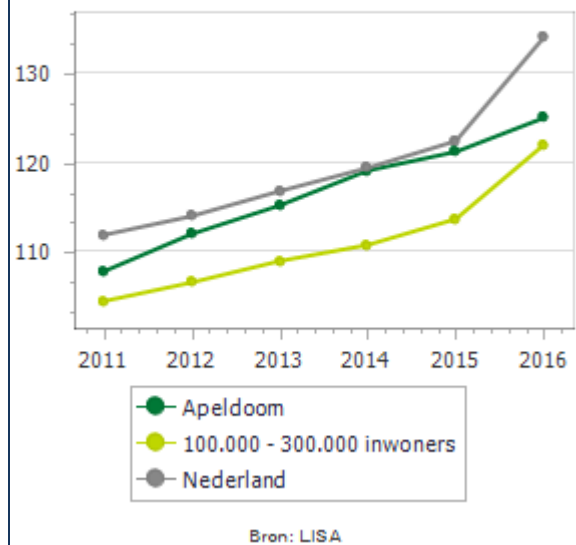
Bruto gemeentelijk product

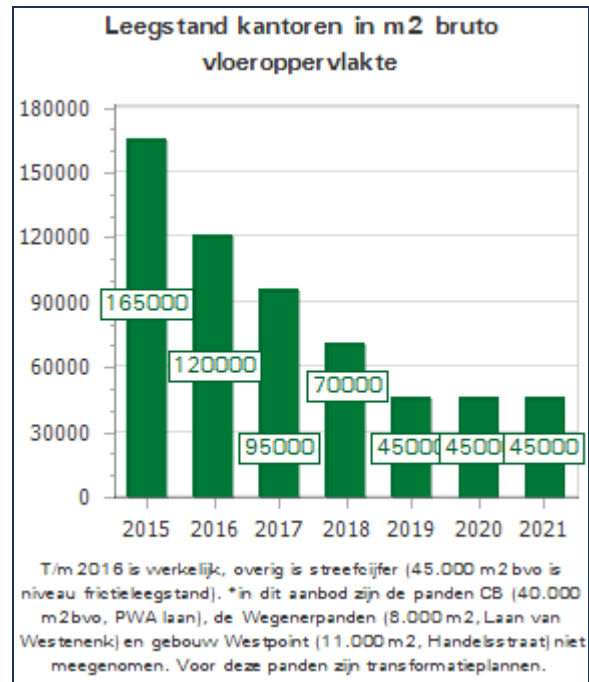
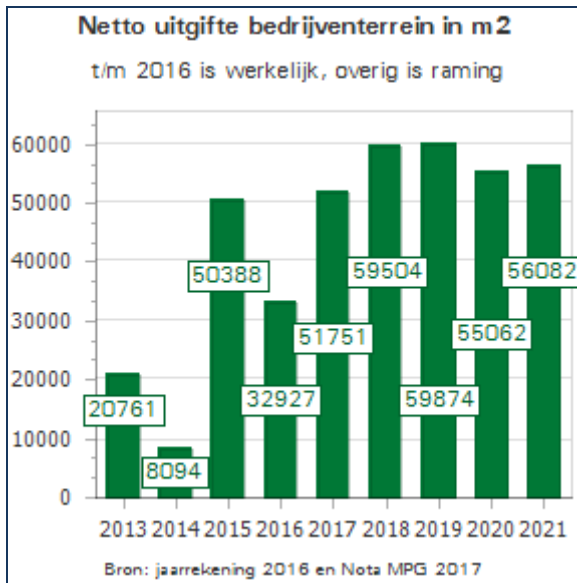
Bruto gemeentelijk product (BGP) is het product van de toegevoegde waarde per baan en het aantal banen in een gemeente. De verhoudingswaarde tussen verwacht BGP en gemeten BGP geeft aan of er boven verwachting (< 100) of beneden verwachting (> 100) wordt geproduceerd.

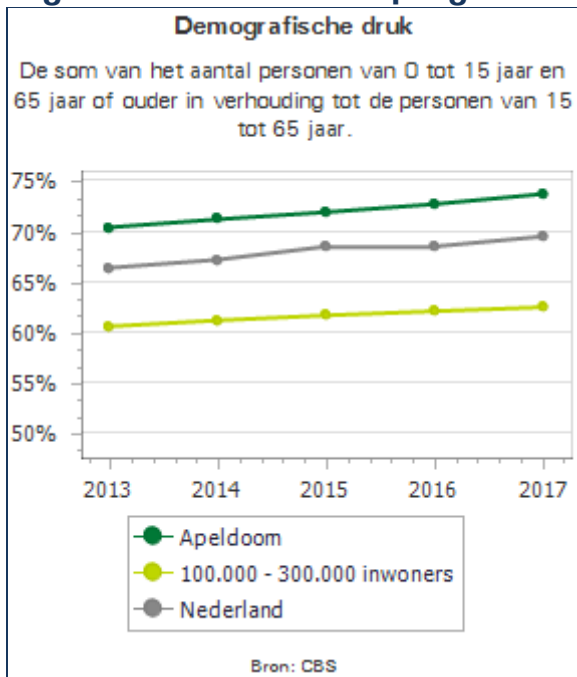
Vestigingen (van bedrijven)

Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar

Algemene indicatoren programma 9

Door! met de buitenstad

Taakvelden	Begroting 2017	Begroting			Meerjarenbegroting		
		Lasten 2018	Baten 2018	Saldo 2018	Saldo 2019	Saldo 2020	Saldo 2021
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	-2	2		-2	-2	-2	-2
3.1 Economische ontwikkeling	-1.778	1.836		-1.836	-1.862	-1.763	-1.798
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	-88	17.000	17.000				
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	288	337	383	46	51	52	66
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-645	749		-749	-853	-962	-978
8.1 Ruimtelijke ordening	-4.546	5.876	500	-5.376	-5.177	-4.658	-3.858
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	90	33.000	33.000				
8.3 Wonen en bouwen	-815	4.275	3.428	-847	-918	-913	-768
Saldo van baten en lasten voor bestemming	-7.496	63.075	54.311	-8.764	-8.761	-8.246	-7.338
0.10 Mutaties reserves	442	3.401	4.141	740	774	330	115
Totaal	-7.054	66.476	58.452	-8.024	-7.987	-7.916	-7.223

Kadernota's

[Woonagenda Apeldoorn 2014-2018 Buitenstad in uitvoering](#)

[Programma de ondernemende stad](#)

[Koersdocument kantorenmarkt Apeldoorn 2014](#)

[Detailhandelsvisie 2014-2019](#)

[Marktbewerkingsplan 2017 FactorWerk](#)

[Bijlagen marktbewerkingplan2017](#)

[Boek 1 Welstandsnota](#)

[Boek 2 Bijlage Welstandsnota Apeldoorn](#)

[Strategisch Handhavingsplan 2014-2017 De hand in handhaving](#)

[Handhavingsuitvoeringsprogramma ruimtelijke ordening en bouwen 2017](#)

[Regieplan Binnenstad Structuurvisie voor de binnenstad van Apeldoorn raadsbesluit 2010](#)

[Uitvoeringskader Grondbedrijf](#)

[Meerjaren Perspectief Grondbedrijf 2017](#)

3

Financiële beschouwingen

3.0 Inleiding

Deze MPB is een uitwerking van de lijnen die we in de Voorjaarsnota (VJN) 2017 onder de titel 'Doorbraaknota' hebben uiteengezet. Daarin hebben wij u tal van uitwerkingen voor nieuw beleid voorgelegd, zonder dat wij daarin - gelet op het verkennende karakter van de VJN - op dat moment een keuze hebben gemaakt. Wij kondigden aan die keuzes te gaan maken bij onze opstelling van de MPB.

Met de vaststelling van de VJN door uw raad heeft u voor ons de kaders bepaald waarbinnen wij deze MPB hebben opgesteld.

In dit hoofdstuk lichten we de financiële doorrekening van deze MPB toe. We gaan in op de afwijkingen ten opzichte van het in de VJN ingeschatte financiële meerjarenperspectief. We lichten toe dat wij de besteedbare ruimte hebben vergroot door gebruik te maken van het voordelig rekeningresultaat 2016, waardoor het – naast de gunstige ontwikkeling van de algemene uitkering uit het gemeentefonds - mogelijk is gebleken om de uitwerkingen voor nieuw beleid grotendeels in de vorm van voorstellen aan uw raad te kunnen voorleggen.

In financieel opzicht bieden wij u een meer dan een structureel sluitende MPB aan; alle jaarschijven resulteren in positieve saldi. Met het oog op het duurzaam financieel herstel, hebben wij het versnelde groeipad voor de solvabiliteit, zoals wij die in de VJN 2017 t.o.v. de MPB 2017-2020 hebben gepresenteerd, als kader aangehouden. De Algemene Reserve bereikt per eind 2021 een stand van € 27,7 miljoen. De stijging van de gemiddelde lastendruk voor de burger (OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing voor een meerpersoonshuishouden met een gemiddelde WOZ-waarde) bedraagt 1,98% en ligt onder de gewogen kostenontwikkeling (voor de loon- en materiële kosten) van 4% in 2018 en 2% in 2019 en verdere jaren waar we als gemeente voor staan.

3.1 Uitkomst Begroting Bestaand Beleid (BBB) 2018-2021

In de VJN hebben we een inschatting gegeven van de uitkomst van de BBB 2018-2021 (de zgn. Pré-BBB). Nadien is de feitelijke BBB-uitkomst bepaald met inbegrip van de meicirculaire over het Gemeentefonds (GF) en andere ontwikkelingen. Het verschil tussen de veronderstelde uitkomst van de VJN en de feitelijke uitkomst is in de volgende tabel weergegeven.

(Bedragen x € 1.000; + = Voordeel; - = Nadeel)	2018	2019	2020	2021
Uitkomst pré-BBB VJN 2017	1.140	1.340	2.500	2.740
Mutaties t.o.v. pré-BBB:				
a. Voordeel meicirculaire 2017 GF	3.100	4.200	3.500	4.400
b. Voordeel hogere indexering OZB	197	400	608	828
c. Geactualiseerd BUIG-tekort	-1.600	-2.200	-2.300	-2.300
Dekking schijf 2018 t.l.v. reserve sociaal domein	1.600			
d. Voordeel overige verschillen t.o.v. pré-BBB	421	248	490	50
Uitkomst BBB/besteedbare ruimte	4.858	3.988	4.798	5.718

De mutaties t.o.v. het ingeschatte meerjarenperspectief van de VJN lichten we hierna toe.

a. Voordeel meicirculaire 2017 GF

Het Gemeentefonds bestaat uit twee componenten: een algemeen deel ter bekostiging van reguliere gemeentelijke uitgaven en een integratie uitkering sociaal domein vanwege de drie decentralisaties in 2015. De meicirculaire 2017 biedt inzicht in de meest actuele ontwikkeling van beide componenten voor de komende jaren. Deze circulaire is overigens beleidsarm vanwege de demissionaire status van het huidige kabinet.

Algemeen deel

Omdat de economie zich positief ontwikkelt, het kabinet een (beperkt) aantal extra investeringen heeft gedaan en ook het Rijk te maken heeft met een oplopende inflatie, is sprake van een hogere algemene uitkering dan we in de VJN 2017 hebben verondersteld.

In 2018 bedraagt deze toename € 4,1 miljoen. Dit loopt op naar € 6,3 miljoen in 2020. Daar staan de volgende uitgaven tegenover.

Onderwerp (Bedragen x € 1.000)	2018	2021
Voortzetting Stimuleringsprogramma Gezond in de Stad (GIDS)	99	99
Maatschappelijke opvang	-/- 60	-/- 60
Wmo huishoudelijke verzorging incl. meervoudige indexering	512	1.360
VNG bijdrage in Fonds gezamenlijke activiteiten	400	425
Vergunningverlening, toezicht en handhaving	23	23
Voorschoolse voorziening peuters (extra tranche 2021)		88
Totaal	974	1.935

De vergoeding voor huishoudelijke verzorging stijgt, naast de jaarlijkse inflatie, ook als gevolg van het beleid om mensen langer thuis te laten wonen (extramuralisering).

Per saldo ontstaat voor de MPB een voordeel van € 3,1 miljoen in 2018 oplopend naar € 4,4 miljoen in 2021.

Integratie uitkering sociaal domein

Op basis van de meicirculaire neemt de integratie uitkering voor het sociaal domein toe met € 3,4 miljoen in 2018, oplopend naar € 4 miljoen in 2021. Die extra rijksvergoeding in 2021 wordt voor ca. € 2,5 miljoen veroorzaakt door jaarlijkse loon/prijseffecten en volumegroei. Daarnaast wordt op het onderdeel Participatie/WSW oud vanaf 2018 de betaalsystematiek gewijzigd, waarbij de werkgemeente de rijksbijdrage ontvangt i.p.v. de woongemeente. Daardoor ontvangt Apeldoorn een hogere bijdrage, die we doorzetten naar de Felua. Betreft een bedrag van € 400.000. Felua ontvangt geen bijdrage meer van de woongemeenten. Tenslotte ontvangen wij compensatie voor de volgende ontwikkelingen, die samen ca. € 1 miljoen bedragen:

- Toename van het aantal maatwerkvoorzieningen als gevolg van de vergrijzing en beleid gericht op zo zelfstandig mogelijk blijven wonen
- Hogere inkooptarieven, deels veroorzaakt door landelijke wetgeving en deels vanwege een verbeterde rechtspositie van de zorgverleners (hogere CAO lonen)
- Daling van de eigen bijdrage van cliënten.

De hogere rijksvergoeding is daarmee nodig om de verwachte reële uitgavenstijging de komende jaren te kunnen opvangen. Tenslotte merken we op, dat we de budgetten integraal inzetten met zo weinig mogelijk schotten tussen de verschillende onderdelen binnen het sociaal domein.

Ook in 2017 ontvangen we al een hogere algemene uitkering en uitkering sociaal domein. Deze hebben we verwerkt in de tussentijdse rapportage 2017.

b. Voordeel hogere indexering OZB

In de VJN 2017 is, conform de unaniem aangenomen motie, de OZB verhoogd met inflatie. Het toen meest actuele inflatiepercentage bedroeg 1,2%. In de VJN is daarbij opgemerkt dat dit percentage op grond van de meicirculaire nog kan worden bijgesteld. En die bijstelling doet zich voor. In de meicirculaire wordt de inflatie op 1,6% geraamd. Dat leidt tot de volgende meeropbrengst.

(Bedragen x € 1.000)	2018	2019	2020	2021
OZB opbrengst conform VJN met stijging van 1,2%	49.625	50.740	51.870	53.010
OZB opbrengst met stijging van 1,6%	49.822	51.140	52.478	53.838
Voordeel hogere indexering OZB	197	400	608	828

c. Geactualiseerd BUIG-tekort

In de VJN is een doorrekening van de BUIG opgenomen, die resulteerde in een oplopend extra tekort van structureel € 2,3 miljoen. Dit oplopende tekort is daarin niet als last, maar als een risico gepresenteerd. Dit in afwachting van actuele prognose van het aantal bijstandsgerechtigden in de meicirculaire.

Wij hebben aangekondigd dat de eenheid WA de ontwikkelingen nauwgezet zal volgen en een analyse zal uitvoeren naar de stijging van het aantal bijstandsgerechtigden, die in Apeldoorn hoger is t.o.v. referentiegemeenten. Dit verschil heeft een aantal oorzaken:

- De werkgelegenheid in Apeldoorn is de laatste jaren afgenomen. Mede door de economische crisis zijn werkzoekenden voor langere tijd buiten het arbeidsproces gebleven, wat ertoe heeft geleid dat hun afstand tot de arbeidsmarkt (o.a. door de veroudering van relevante arbeidsmarktkennis) is toegenomen. Het zijn dan ook vooral oudere werkzoekenden in de bijstand die moeilijker aan het werk komen. Apeldoorn heeft een relatief oudere bevolkingsopbouw in vergelijking met andere gemeenten.
- Apeldoorn kenmerkt zich ook door het relatief grote aantal zorginstellingen binnen de gemeente. Veel van de mensen die in die instellingen verblijven, zijn afhankelijk van een bijstandsuitkering. We zien dat Apeldoorn relatief veel mensen uit instellingen in de bijstand heeft; ook meer dan waar in het BUIG-verdeelmodel rekening mee wordt gehouden. Dit leidt er in financiële zin toe dat Apeldoorn minder geld voor deze doelgroep krijgt.

Overigens wordt er door een externe partij op dit moment een onderzoek uitgevoerd naar de oorzaken van de toename van het bijstandsbestand in Apeldoorn. Dit rapport zal in het najaar van 2017 met u worden gedeeld.

In de meicirculaire 2017 is de stijging van het volume bijstandsgerechtigden ten opzichte van de septembercirculaire 2016 voor de aankomende jaren afgevlakt, met uitzondering van de jaarschijf 2018. De aantallen blijven volgens het CPB ieder jaar stijgen.

De volgende oorzaken leiden ertoe dat ten opzichte van de VJN met ingang van 2018 hogere tekorten ontstaan:

- het volume stijgt op basis van de ontwikkeling t/m mei 2017 sterker dan de toename in de referentiegemeenten en de in de meicirculaire opgenomen maatstaf voor 2017. Deze sterkere toename is thans verwerkt in de doorrekening van de BUIG;
- door wijziging van het BUIG-verdeelmodel door het ministerie, stijgt het gemeentelijk eigen risico van 7,5% in 2016 naar 8,75% in 2017 en in 2018, en naar 10% vanaf 2019. Hierdoor leidt een toename van uitgaven automatisch tot een groter eigen risico-aandeel. Vanaf 2018 is bovendien sprake van een rijksvergoeding gebaseerd op 100% objectief model. Tot heden is nog sprake van een gedeeltelijk historische component.

Binnen het programma 6 "Apeldoorn Activeert" wordt ingezet op bestandsreductie en daarmee een tekortreductie, door het beperken van de instroom en het bevorderen van de uitstroom. Omdat het tekort op de bijstandsuitgaven van Apeldoorn nog boven de eigen risicogrens ligt, zal een afname van het aantal uitkeringen in eerste instantie tot een lager beroep op de

vangnetregeling BUIG leiden. Pas als het tekort binnen de marges van het eigen risico valt, zal afname van het aantal bijstandsgerechtigden ook daadwerkelijk tot minder gemeentelijke uitgaven leiden.

Er is besloten tot het plaatsen van een 'hek' rondom het sociaal domein in combinatie met de instelling van de reserve sociaal domein tot en met 2018. Gelet op dit kader hebben wij het extra Buig-tekort in 2018 ten laste van deze reserve gebracht en voor de jaren daarna als nadeel in de algemene dienst opgenomen.

d. Voordeel overige verschillen t.o.v. pré-BBB

Naast voornoemde verschillen t.o.v. de pré-BBB doen zich op enkele andere begrotingsposten een mix van voor- en nadelige afwijkingen voor van financieel technische aard, die per saldo resulteren in een voordeel. Die hebben betrekking op onder meer:

- De geactualiseerde fasering van projecten, die leidt tot een hogere rente-opbrengst, met name in 2020.
- De intensivering van de uitvoering van het gemeentelijk rioleringsplan (o.a. door investeringen in klimaatadaptatie) met hogere btw tot gevolg (€ 435.00 in 2018, afnemend tot € 365.000 in 2021).
- De herijking van de perceptiekosten van belastingen door Tribuut in de begroting 2017 op grond van de werkelijk bestede uren, die leidt tot een hogere doorverdeling van perceptiekosten naar het rioolrecht (€ 199.000) en de afvalstoffenheffing (€ 329.000).
- De verwerking van de indexpercentages met nadelige verschillen in met name 2021.
- De actuele inschatting van het bijstandsvolume die op grond van de trap op - trap af systematiek voor WA/bijstand tot een gering hoger bedrag leidt t.o.v. de pré-BBB.
- Overige verschillen van financieel technische aard.

Tot zover de verschillenverklaring van de BBB-uitkomst t.o.v. de pré-BBB van de VJN.

3.2 Verkenning verruiming besteedbare ruimte

Wij hebben in de VJN aangekondigd om mogelijkheden tot verruiming van de besteedbare ruimte te zullen gaan verkennen. Wij deden deze aankondiging omdat de financiële omvang van de in de VJN opgenomen uitwerkingen voor nieuw beleid, de ingeschatte besteedbare ruimte in aanzienlijk mate overtrof. We de verdere mogelijkheden verkend.

Met het oog hierop brengen wij in herinnering dat vanaf de periode van financieel herstel, bezuinigen zijn doorgevoerd tot een totaal bedrag van structureel € 53 miljoen. Vanaf die periode werd in beginsel alles aanraakbaar geacht. Naast substantiële bezuinigingen van soms enkele miljoenen (op Accres, de ambtelijke organisatie, de grote culturele instellingen, op WMO-voorzieningen) zijn bezuinigingen van relatief mindere omvang op tal van beleidsterreinen doorgevoerd.

Soms gingen de bezuinigingen zo ver dat ze in de praktijk niet haalbaar zijn gebleken en in een later stadium deels zijn teruggedraaid. Dat geldt o.a. voor Orpheus (ook gelet op de niet exploitabele parkeergarage) en Gigant. Daarnaast zijn door een verschuiving van politiek-bestuurlijke prioriteiten eerdere bezuinigingen deels (bijv. voor openbaar groen) of meer dan goedge maakt (duurzaamheid, evenementenbeleid).

Onbenutte bezuinigingsopties

In de afgelopen periode zijn een aantal bezuinigingsopties onbenut gebleven. Zo zijn bij de behandeling van de Zomernota 2012/BBB 2013-2016 de volgende bezuinigingsvoorstellen door uw raad gewijzigd:

- de voorgestelde bezuiniging op groen, oplopend tot € 250.000 structureel is via een amendement teruggebracht tot € 75.000 structureel;
- de voorgestelde halvering van subsidie in de huurlasten van zwemverenigingen is verlaagd van structureel € 404.000 naar structureel € 327.000.

Ten behoeve van de MPB 2016-2019 zijn via drie stuurgroepen (voor Zorg, Werk & Inkomen en voor de Algemene Dienst) voor de laatste keer ombuigingsmogelijkheden in kaart gebracht. Met uitzondering van een aantal mogelijkheden van de stuurgroep Zorg en de stuurgroep W&I zijn ze allemaal ingeboekt. De niet benutte bezuinigingsopties hebben betrekking op:

- Wmo subsidies w.o. Buurtcoöperatie Zuid, Stimenz € 170.000
- Jeugdzorg subsidies w.o. Real X € 195.000
- Budget Wet OKE (voorschoolse opvang) € 90.000
- Volledig afschaffen mantelzorgcompliment € 850.000
- Minimabeleid/armoedebestrijding € 340.000
- Niet indexeren subsidies 2018 grote instellingen € 200.000

Deze laatste mogelijkheid is wel als voorstel aan uw raad voorgelegd, maar via amendering teruggedraaid.

Niet benutte mogelijkheden tot verhoging van inkomsten

Naast bezuinigingen op de uitgaven zijn in de afgelopen jaren maatregelen doorgevoerd die tot een verhoging van de inkomsten hebben geleid. Zo zijn de kosten van kwijtschelding in tarieven doorberekend. De tarieven bevinden zich op volledig kostendekkend niveau.

Daarnaast is de OZB een aantal jaren met de macronorm verhoogd. Aan die boven inflatoire stijging is door uw raad een halt toe geroepen.

In de MPB 2015-2018 hebben we het voorstel opgenomen om met ingang van 2016 de forensenbelasting in te voeren (opbrengst € 850.000 structureel). Vanwege een met een ruime meerderheid aangenomen motie, hebben we dat voorstel in de VJN 2016 geschrappt.

Daarnaast hebben diverse lobby-inspanningen extra inkomsten gegenereerd. Zo hebben we via een intensieve lobby € 17 miljoen van de provincie voor diverse projecten ontvangen, ontvingen we in 2015 € 6 miljoen extra voor Wmo/beschermd wonen en zijn inmiddels de nodige middelen in het kader van de gebiedsopgaven verworven. Met de lobby gaan we door, mede om de noodzaak van bezuinigingen te voorkomen en onze ambities met ook externe middelen te realiseren.

Extra bezuinigingen niet gewenst en niet nodig

Het voorgaande overziend bevinden we ons voor extra bezuinigingen nu op het kantelpunt van afkomen van budgetten naar vergaande maatregelen. Het opnieuw hier en daar afkomen van budgetten biedt geen soelaas. Bij extra bezuinigingen komen verdergaande maatregelen in beeld met grote gevolgen voor het voorzieningenniveau: het geheel beëindigen van onderdelen van beleid, het sluiten van voorzieningen dan wel het verlagen van politiek bestuurlijk hoog geprioriteerd beleid. Tegen de achtergrond van het gunstiger financieel perspectief ten opzichte van de VJN 2017 en de aanhoudende economische groei, achten wij dit soort ingrepen niet nodig en zeker ook niet gewenst.

Benutten gedeeltelijk rekeningresultaat 2016

Een vergelijking van de uitkomst van de BBB met de financiële omvang van de in de VJN gepresenteerde uitwerkingen voor nieuw beleid, levert het beeld op dat met name de jaren 2018 t/m 2020 omslaan in tekorten. Dat is voor ons aanleiding geweest om het rekeningresultaat 2016 van afgerond € 9 miljoen bij onze integrale afweging te betrekken, zonder afbreuk te doen aan het versnelde groeppad voor de solvabiliteit. Deze hebben we in de VJN t.o.v. de MPB 2017-2020 toegelicht. In de volgende tabel is dat samengevat.

Ontwikkeling solvabiliteit	31-12-2017	31-12-2018	31-12-2019	31-12-2020
Groeipad MPB 2017-2020	4,28%	5,31%	6,90%	7,89%
Groeipad VJN 2017	6,72%	7,74%	8,99%	10,11%

In de MPB 2017-2020 hebben we de eerste stap gezet op weg naar duurzaam financieel herstel, door te koersen op de ijkpunten voor de solvabiliteit en de schuldquote. Daartoe is een deel van de vrije begrotingsruimte benut voor versnelde aflossing van de algemene reserve inlopen tekort grondexploitatie en voor toevoeging aan het eigen vermogen. Dat resulteerde in het groeipad voor de solvabiliteit zoals in de tabel gepresenteerd, waarbij het niveau 'goed' (20%) in 2040 zou worden bereikt.

Het groeipad voor de solvabiliteit o.b.v. de doorrekening in de VJN 2017 is gebaseerd op een *inschatting* van de verwachte jaarcijfers 2016, *inschatting* van de actualisatie van de MPG en overige ontwikkelingen. Dat resulteerde in een versnelling van het groeipad ten opzichte van de MPB 2017-2020. Het niveau 'goed' wordt hierdoor eerder bereikt; in 2032 in plaats van 2040. Met de door uw raad vastgestelde VJN 2017, heeft u de kaders vastgelegd waarbinnen ons college wordt geacht de MPB 2018-2021 op te stellen. Daarom hebben wij het versnelde groeipad voor de solvabiliteit in de VJN t.o.v. de MPB 2017-2020, in deze MPB als kader aangehouden.

Omdat actuele ontwikkelingen, waaronder de overheveling van het Vlijtsepark van het grondbedrijf naar de algemene dienst, iets gunstiger uitpakken dan verondersteld in de VJN, ontstaat de mogelijkheid om in de periode 2018-2020 vanuit het rekeningresultaat 2016, maximaal een incidenteel bedrag van € 4,5 miljoen aan de besteedbare ruimte toe te voegen, zonder dat het versnelde groeipad van de VJN in gevaar komt. Deze € 4,5 miljoen hebben we als volgt over de jaarschijven 2018-2020 verdeeld, met een verruiming van de besteedbare ruimte in die jaren tot gevolg.

(Bedragen x € 1.000)	2018	2019	2020	2021
Uitkomst BBB/besteedbare ruimte (cf. 3.1)	4.858	3.988	4.798	5.718
Toevoeging uit rekeningresultaat 2016	500	2.000	2.000	
Besteedbare ruimte na toevoeging	5.358	5.988	6.798	5.718

3.3 Risico's, kansen en opvangbuffer

De meicirculaire 2017 is een belangrijke bron voor de uitkomst van de nieuwe MPB. Het blijft echter een momentopname gebaseerd op de Voorjaarsnota van het Rijk en CPB ramingen. Voor de nabije toekomst kunnen een nieuw regeerakkoord en de wijze van bekostiging van het sociaal domein van invloed zijn op onze lasten en baten.

Een nieuw kabinet betekent zowel een risico als een kans. Een risico als in het regeerakkoord een (extra) efficiencytaakstelling op de lager overheden zou worden opgenomen, zoals verschillende politieke partijen in hun verkiezingsprogramma's hebben benoemd. Gesproken wordt van een korting met 1,5%. Maar een nieuw kabinet kan ook kansen bieden, als dat kabinet extra gaat investeren in beleidsterreinen die gekoppeld zijn aan het Gemeentefonds. Met de bestaande 'trap-op-systematiek' zou dat leiden tot een hogere algemene uitkering.

Voor wat betreft het sociaal domein is er gemeente breed een beweging richting het Rijk, omdat op verschillende onderdelen de rijksvergoedingen ernstig tekort schieten. Hierover is in dit voorjaar in de algemene ledenvergadering van de VNG nog een motie aangenomen. Veel gemeenten, of grote groepen van gemeenten, komen tekort op de gedecentraliseerde taken, op de BUIG en op de bijzondere bijstand. Mogelijk dat de VNG hierover met een nieuw kabinet tot een akkoord kan komen, waarbij het financiële been wordt bijgetrokken. Een positieve kans dus. Maar ook is het denkbaar dat een verruiming van de rijksbijdragen voor het sociaal domein ten koste gaat van de groei van het GF.

In de BBB-uitkomst hebben wij conform de VJN de opvangbuffer voor toekomstige ontwikkelingen van € 250.000 in 2019, olopend tot structureel € 750.000 met ingang van 2020 opgenomen. Gelet op voorgaande onzekerheden en ook in de opgaven waar we ons de komende jaren voor gesteld zien, in het bijzonder voor de energietransitie, achten wij de in de

VJN opgenomen buffer te gering van omvang. Daarom hebben we de opvangbuffer in de BBB-uitkomst ten opzichte van de raming in de VJN verhoogd. De opvangbuffer voor toekomstige ontwikkelingen bedraagt € 500.000 in 2019, oplopend tot € 850.000 in 2020, € 1.350.000 in 2021 en met ingang van 2022 structureel € 1.500.000.

(Bedragen x € 1.000)	2018	2019	2020	2021
Gecorrigeerde opvangbuffer	0	500	850	1.350
Opvangbuffer cf. VJN 2017	0	250	750	750
Nadelig effect op BBB-uitkomst	0	250	100	600

3.4 Integrale afweging uitwerkingen nieuw beleid

Met de besteedbare ruimte na toevoeging vanuit het rekeningresultaat 2016 als financieel kader, hebben wij de uitwerkingen voor nieuw beleid van de VJN integraal afgewogen. Door actuele ontwikkelingen in de periode tussen de opstelling van de VJN en deze MPB, hebben we daar vijf onderwerpen aan toegevoegd; een budget in 2018 en 2019 voor het parkmanagement Berg & Bos door Accres (jaarlijks € 88.000), voor 2018 een cofinancieringsbijdrage voor het EK-beachvolleybal (€ 150.000), meerkosten bijzondere bijstand in verband met statushouders van 18-21 jaar, beschermingsbewind en de collectieve ziektekostenverzekering (€ 428.000 in 2018, oplopend tot € 558.000 in 2021), een pm-raming voor de herinrichting van dorpshart Loenen en een bijdrage van € 150.000 in 2020 en 2021 voor Nationaal Ereveld Loenen.

Voorts hebben we t.o.v. de VJN 2017 besloten tot de volgende wijzigingen:

- Aanpak kasteelgracht (pm vervangen door € 240.000)
- Intensivering schuldhelpverlening (geactualiseerd)
- Subsidiebudget monumenten (herfasering)
- Verkeersprojecten volgend uit verkeersvisie (herfasering)
- Implementatie Omgevingswet (herfasering)
- Revitalisering openbare ruimte (extra investeringsimpuls in 2021)
- Binnenstad (herfasering van investeringen)
- Duurzaamheid/energietransitie (lagere variant)

Voor een totaaloverzicht van onze voorstellen verwijzen wij u naar het samenvattend overzicht dat aan het begin van hoofdstuk 2 van deze MPB is opgenomen. De toelichtingen zijn vermeld in de betreffende begrotingsprogramma's van hoofdstuk 2.

3.5 Aangenomen moties naar aanleiding van VJN 2017

Tijdens de raadsbehandeling van de VJN 2017 zijn een aantal moties aangenomen, waarvan in een viertal ons college wordt opgeroepen om de uitwerking daarvan in de MPB op te nemen. Het betreft de moties:

- M8 : Voorkom dweilen met de kraan open
- M13: Lokale vrijwilligers verdienen een trofee
- M16: Sport en cultuur doen iets extra's
- M17: Kunst in de openbare ruimte.

De periode tussen de raadsbehandeling van de VJN en het verschijnen van deze MPB was te kort om de moties geheel uit te werken. Wel merken we op dat motie M8 zal worden uitgewerkt binnen ons voorstel voor een extra impuls voor duurzaamheid.

Naar aanleiding van motie M13 heeft de portefeuillehouder namens ons college de toezegging gedaan, dat de inhoud van de motie met de initiatiefnemers zal worden besproken, en dat de uitkomst daarvan tijdens de MPB-raadsbehandeling zal worden teruggekoppeld.

Naar aanleiding van motie M16 merken we op dat het onze intentie is om vóór de raadsbehandeling van de MPB vier pilotprojecten te presenteren, waarbij met hulp van verenigingen, sport en cultuur als middel worden ingezet voor het bereiken van maatschappelijke

doelen op het gebied van bewegen, vermindering van overgewicht, terugdringen eenzaamheid, re-integratie en beschikbaarheid van beschermd werk. Daarbij gaat de gedachte o.m. uit naar opstartfinanciering van Live Goals Apeldoorn, een project van het Leger des Heils en de KNVB, dat zich richt op het bevorderen van de participatie van kwetsbare personen via sport. Wij komen met voorstellen voor andere projecten en voorstellen voor de wijze van dekking. Motie M17 zullen we binnen ons voorstel tot extra aanpak van de openbare ruimte in de binnenstad integreren als wezenlijk onderdeel van de ontwerpogaven.

3.6 Einduitkomst MPB 2018-2021

Uitkomst MPB 2018-2021

De financiële uitkomst van de MPB is in het volgende overzicht vermeld.

(Bedragen x € 1.000; + = Voordeel; - = Nadeel)	2018	2019	2020	2021
Besteedbare ruimte (cf. 3.2)	5.358	5.988	6.798	5.718
Effect verhoging opvangbuffer (cf. 3.3)		-250	-100	-600
Omvang voorstellen nieuw beleid	-5.048	-5.684	-6.033	-4.973
Saldo MPB 2018-2021	310	54	665	145

Alle jaarschijven resulteren in positieve saldi die we aan de algemene reserve toevoegen.

Stand van de algemene reserve

De algemene reserve bereikt eind 2021 een stand van € 27,8 miljoen. De doorrekening is opgenomen onder bijlage 1.

Solvabiliteit

Uit het volgende overzicht blijkt dat met inbegrip van de voornoemde stortingen in de algemene reserve, de versnelling van het groeipad voor de solvabiliteit, zoals gepresenteerd in de VJN 2017, in deze MPB nagenoeg geheel in stand blijft. Het jaar 2020 vormt hierop in geringe mate een uitzondering, maar dat wordt in 2021 hersteld.

Groeipad solvabiliteit	31-12-2017	31-12-2018	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021
MPB 2017-2020	4,28%	5,31%	6,90%	7,89%	8,89%
VJN 2017	6,72%	7,74%	8,99%	10,11%	11,01%
MPB 2018-2021	8,30%	9,00%	8,99%	9,71%	11,03%

Bereikten we het niveau 'goed' in de MPB 2017-2020 in 2040, met de uitkomst van deze MPB wordt dat niveau bereikt in 2030; een tempoversnelling op de route naar duurzaam financieel herstel.

Schuldquote

De schuldquote ontwikkelt zich gunstiger dan in de VJN 2017 verondersteld. Die is voldoende (< 100%) en ontwikkelt zich sneller naar het niveau 'goed'. We zien dat enerzijds ons eigen vermogen toeneemt en dat anderzijds onze schuld daalt.

De schuldquote wordt mede bepaald door de ontwikkeling van de baten van de gemeente. We verwachten dat de baten zich in de komende jaren iets positiever ontwikkelen dan toe nu toe verondersteld. Per saldo verwachten wij met onze schuldquote eind 2020 op het niveau 'goed' (< 90%) uit te komen. Dat is twee jaar eerder dan in de VJN 2017 verondersteld.

Ontwikkeling woonlasten

In onderstaande tabel wordt een totaalbeeld gegeven van de ontwikkeling van de woonlasten voor een meerpersoonshuishouden met een woningwaarde van € 229.000.

Op totaalniveau stijgen de woonlasten in 2018 met 1,98%. Dit is lager en ligt dan de gewogen kostenontwikkeling (voor de loon- en materiële kosten) van 4% in 2018 en 2% in 2019 en verdere jaren waar, we als gemeente voor staan.

Woonlasten	2017	2018	verschil
Ozb	€ 318,67	€ 323,72	1,59%
Rioolheffing	€ 133,64	€ 136,56	2,15%
afval vastrecht	€ 159,39	€ 163,22	2,40%
afval variabel*)	€ 74,61	€ 76,41	2,40%
Totaal	€ 686,31	€ 699,91	1,98%

*) Uitgaande van een aanbod van 9 ledigingen in 2018 per jaar voor een 240- litercontainer.

Nadere informatie treft u aan in paragraaf [4.6 Lokale heffingen](#).

4

Paragrafen

4.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

4.1.1 Inleiding

U heeft in de Zomernota 2012 het financieel herstelplan voor onze gemeente vastgesteld. Het doel van het plan is om binnen tien jaar, dus uiterlijk in 2022, de begroting op orde te hebben. Er moet dan een algemene reserve zijn, die voldoende is om de risico's op te vangen. In 2016 heeft u ijkpunten (solvabiliteit en schuldquote) vastgesteld, waaraan we meten of sprake is van blijvend financieel herstel.

In 2013 hebben we voor de hele gemeentelijke organisatie afspraken gemaakt over risicomangement. We hebben die afspraken vastgelegd in de Nota Risicomangement Gemeente Apeldoorn 2013. We hebben de afspraken in 2014 en 2015 uitgevoerd en in 2017 stappen gezet om de risicobeheersing verder te ontwikkelen.

Risicobeheersing is een cyclisch proces. In deze paragraaf geven we aan welke financiële gevolgen de risico's de komende jaren hebben. Voor de komende jaren volgen we het financiële beeld van deze MPB 2018-2021 inclusief de voorstellen die in deze begroting worden gedaan voor nieuw beleid.

We geven aan hoe veel weerstand(scapaciteit) we hebben en hoe die zich de komende jaren ontwikkelt. Zo berekenen we ons weerstandsvermogen. De risico's en het weerstandsvermogen van het Grondbedrijf behandelen we apart. Daarbij sluiten we aan op het Meerjarenperspectief Grondexploitaties 2017. Het weerstandsvermogen is de weerstandscapaciteit gedeeld door de financiële gevolgen van risico's. Het weerstandsvermogen geeft aan of we genoeg reserves hebben om risico's op te vangen.

We hebben in deze paragraaf ook de financiële kengetallen en ijkpunten opgenomen en gewaardeerd. Dat zijn goede graadmeters voor de financiële positie van de gemeente. We zien dat de verbetering van de financiële positie, zoals we gepresenteerd hebben in de MPB 2017-2020 en de jaarrekening 2016 doorzet.

4.1.2 Risicobeheersing en risico's

Onze gemeente voert een voorzichtig financieel beleid. Bij de voorbereiding van de (meerjaren)programmabegroting en aparte voorstellen toetsen we de budgetten die we nodig hebben. We brengen daarbij ook de risico's in beeld.

In 2017 hebben we als college het risicomangement geëvalueerd. Daaruit is gebleken dat we sinds de nieuwe nota risicomangement in 2013 belangrijke stappen hebben gezet. Het bewustzijn rondom risico's is groter en we zijn bij belangrijke dossiers (o.a. Grondbedrijf en Sociaal domein) in staat om via beheersmaatregelen de risico's goed te beheersen. Wel zien we dat op onderdelen nog wel verbetering mogelijk is. De informatieverstrekking rondom risico's beperkt zich nog teveel tot het geven van inzicht in de status quo. We gaan daarom in het vervolg uw raad meer inzicht geven in de maatregelen die we treffen, de voortgang daarin en de gerealiseerde effecten. Daarnaast zien we dat de risico's die we in kaart hebben gebracht toch veelal financiële risico's zijn. Niet financiële risico's, met name die het realiseren van onze inhoudelijke doelen in de weg staan of die een fors effect kunnen hebben op het imago van onze gemeente, zijn nog onderbelicht.

In 2017 zijn de eerste stappen gezet om bovenstaande punten op te pakken. In 2018 zullen vervolgstappen worden gezet waarbij met name wordt ingezet op het meer in beeld brengen van de niet-financiële risico's.

In de voorliggende MPB treft u bij de programma's de TOP-risico's aan die we op dit moment onderkennen. Het gaat dan om risico's met een groot financieel gevolg of die forse invloed

hebben op het imago of het halen van onze doelstellingen. In de paragraaf weerstandsvermogen is een financiële vertaling van alle in beeld gebrachte risico's gemaakt. Deze zijn daarbij ingedeeld in 3 categorieën: Risico's Algemene Dienst, Risico's Sociaal domein en Risico's Grondbedrijf.

4.1.2.1 Risico's (projecten) Grondbedrijf

De risico's van het Grondbedrijf worden in eerste instantie binnen het Grondbedrijf zelf opgevangen. Voor het risico op de projecten van het Grondbedrijf is de Algemene Reserve Grondbedrijf (ARG) gevormd. Deze reserve bepaalt vooral de weerstandscapaciteit van het Grondbedrijf. Voor het Grondbedrijf geldt als norm, dat de weerstandscapaciteit groter is dan het risicobedrag, met andere woorden: weerstandsvermogen > 1.

Grootte van de risico's van het Grondbedrijf

Bij het Grondbedrijf zijn er twee soorten risico. Risico's die buiten het project liggen, zoals ontwikkelingen op de markt en van de prijs. Deze risico's hebben gevolgen voor het resultaat van meerdere complexen. En risico's binnen het project die het resultaat van dat complex kunnen beïnvloeden.

In het Meerjarenperspectief Grondexploitatie (MPG) 2017 hebben we deze risico's in vijf onderdelen verdeeld. In de tabel hieronder ziet u per onderdeel het brutorisicobedrag. We kunnen de risico's voor een deel opvangen met de post Onvoorzien of door bijstelling van de winstverwachting. Voor het resterende deel hebben we de ARG als buffer nodig.

Beeld van de risico's van het Grondbedrijf uit het MPG 2017

nr	Risico-onderdelen	Brutobedrag	Verwijzing naar MPG
1	Projectoverstijgende risico's wonen	€ 4,0 miljoen	§ 8.2
2	Projectoverstijgende risico's niet-wonen	€ 5,3 miljoen	§ 8.2
3	Risico's projecten op basis van statistische methode	€ 3,7 miljoen	§ 8.3
4	Risico's projecten op basis van IFLO-methode	€ 0,7 miljoen	§ 8.4
5	Kwalitatief woningbouwprogramma 2020-2030	€ 7,4 miljoen	§ 8.5
Totaal		€ 21,1 miljoen	

Toelichting bij deze tabel:

- De bedragen zijn brutobedragen. Hiervan kunnen we € 6 miljoen dekken uit winstverwachtingen en posten Onvoorzien. Als we dit bedrag van de brutorisico's aftrekken, hebben we een weerstandscapaciteit nodig van € 15,1 miljoen;
- We berekenen het risico van de overige complexen op basis van de IFLO-methode. Volgens die methode is het risico binnen een grondexploitatiebegroting de som van 10% over de boekwaarde en 10% over de kosten die nog moeten worden gemaakt voor het project. (IFLO = Inspectie Financiën Lokale en provinciale Overheden.)

Grootste risico's

Hieronder lichten we de grootste risico's toe. U vindt een uitgebreidere beschrijving in het MPG 2017.

Externe omstandigheden (nummers 1 en 2 in de tabel)

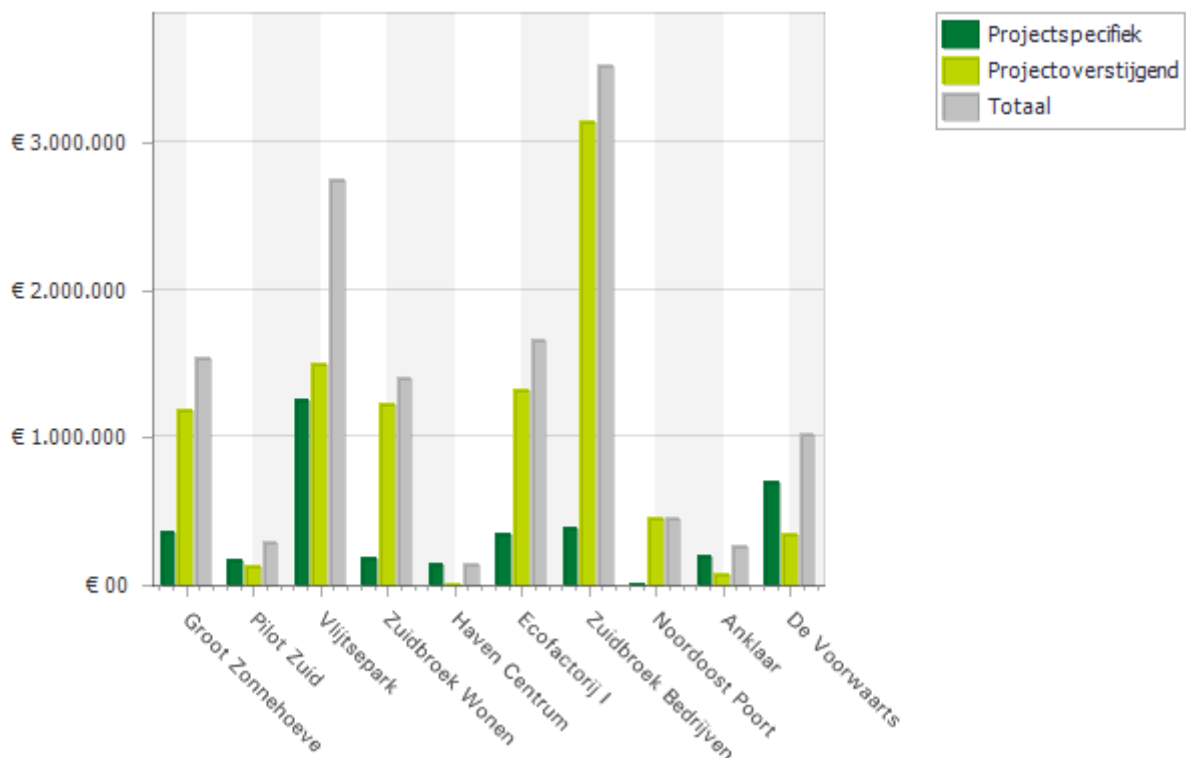
Externe omstandigheden zijn de grootste risico's van het Grondbedrijf. Het zijn onder andere inflatie, lagere grondopbrengsten en vertraging in de uitgifte. Deze risico's zijn bijna helemaal het gevolg van economische omstandigheden. We hebben ze meegenomen bij de onderdelen 1 en 2 in de tabel.

Projectspecifieke openbare risico's en kansen (nummer 3 in de tabel)

Risico's binnen de projecten zijn:

- mee- en tegenvallers op de civiele ramingen;
- lagere grondopbrengsten bij de meergezinslocatie Groot Zonnehoeve;

- de prijs van enkele bedrijfskavels die nog niet te koop zijn in Zuidbroek;
- mogelijk een lagere opbrengst voor een bedrijfskavel op Ecofactorij;
- verkoop van bestaand vastgoed op de inbreidingslocaties;
- de bestemmingsplanprocedure voor vestiging van Hornbach op De Voorwaarts.

Kwalitatief woningbouwprogramma (nummer 5 in de tabel)

Recent heeft het college besloten de kaderwijziging van Villahoeve aan de raad voor te leggen. Hiermee wordt een keuze gemaakt om kavels voor dure woningen om te zetten naar een goedkoper segment. Aanvullend op deze kaderwijziging wordt er in het MPG 2017 rekening gehouden met het omzetten van 86 dure woningen naar goedkopere categorieën voor de periode 2020 en verder. Hierbij hoort een risicobedrag van € 7,4 mln. Dit bedrag is niet meer actueel, de markt trekt aan en de verkoop van kavels en woningen in de dure categorie loopt goed. Op dit moment is er weer een wachtlijst voor mensen die graag een kavel zouden willen kopen, terwijl het risicobedrag van € 7,4 mln voor een aanzienlijk deel uitgaat van de omzetting van juist die kavels naar woningen in een goedkoper segment.

Door de aantrekkende markt en de kaderwijziging van Villahoeve ontstaat de situatie dat er nog maar een beperkt aantal locaties binnen het Grondbedrijf zijn waar duur programma omgezet kan worden naar goedkoper programma. Dit komt voornamelijk neer op Zuidbroek en mogelijk het programma dat vanuit de call is toegewezen aan het Grondbedrijf. In Zuidbroek zal het met name gaan om het omzetten van 'projectmatige' dure woningbouw en niet meer om kavels. De financiële impact is hierdoor aanzienlijk kleiner en daardoor neemt het risicoprofiel van € 7,4 mln met circa € 3 mln af naar een bedrag van € 4,4 mln.

Door deze wijzigingen kan het in het MPG 2017 opgenomen bedrag aan benodigde weerstandscapaciteit worden bijgesteld van € 15,1 mln. naar € 12,1 mln.

Weerstandsvermogen grondbedrijf

De weerstandscapaciteit van het Grondbedrijf bestaat uit de volgende onderdelen:

- Post onvoorzien binnen grondexploitatiebegrotingen;
- Eventuele winstverwachting van grondexploitatiebegrotingen;
- Algemene Reserve Grondbedrijf (ARG).

Het weerstandsvermogen wordt berekend door de weerstandscapaciteit te delen door het risicobedrag. Rekening houdend met de mogelijkheid om risico's binnen projecten op te kunnen vangen (post onvoorzien of lagere winstverwachting) zou op basis van de huidige inzichten (juli 2017) de ARG per 31-12-2017 € 12,1 miljoen (risicobedrag) moeten bedragen. Op basis van de actuele prognoses komt deze eind 2017 uit op € 23,5 mln. waardoor het verwachte weerstandsvermogen uitkomt op 1,94 (€ 23,5 / € 12,1). Aangezien het weerstandsvermogen in principe niet hoger dan 1,0 hoeft te zijn, kan op basis van deze cijfers eind 2017 vooralsnog een afdracht van €11,4 mln aan de Algemene Dienst plaats vinden.

Actuele ontwikkelingen

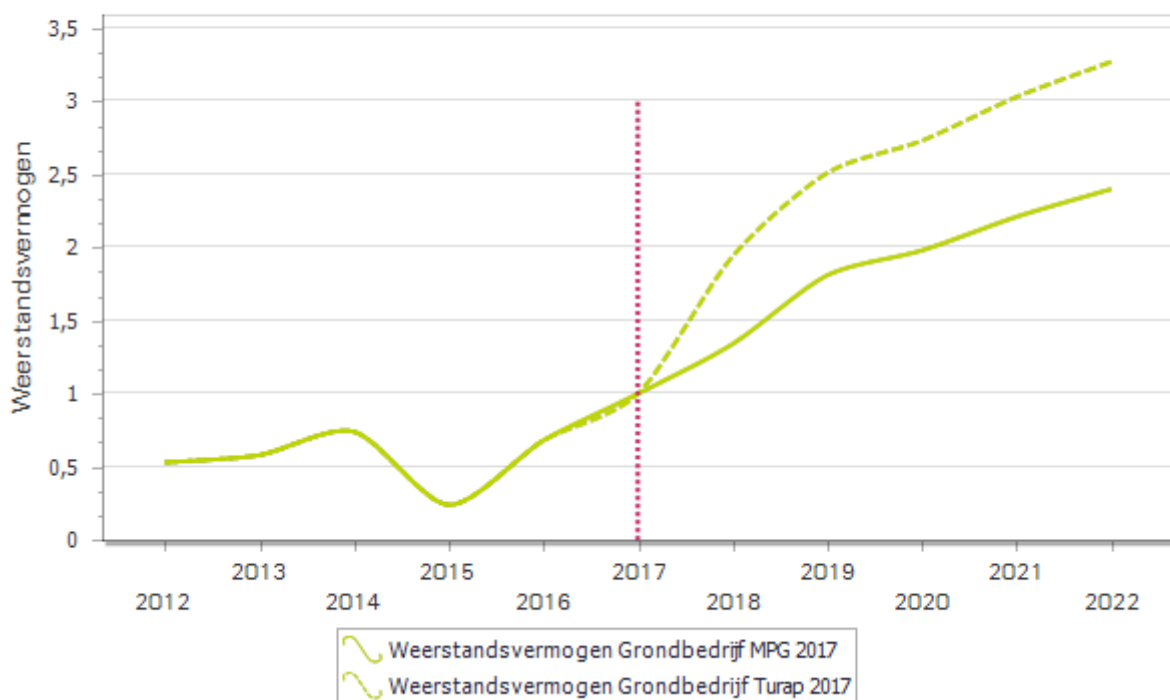
Bij bovengenoemde cijfers is een aantal ontwikkelingen nog niet meegenomen. Voorbeelden hiervan zijn de uitkomst van de doorrekening van de toegekende woningen uit de Call, de kwalitatieve- en kwantitatieve woningbouwprogrammering en de verdere ontwikkeling van de geraamde grondopbrengsten. Deze onderwerpen kunnen allen een effect hebben op het resultaat van het grondbedrijf aan het eind van het jaar.

Hetzelfde geldt voor het risicoprofiel van het grondbedrijf. Naast de € 3 mln verlaging van het risico die betrekking heeft op de kwalitatieve woningbouwprogrammering is de verwachting dat het algemene risicoprofiel van het grondbedrijf krimpt doordat de omvang van het grondbedrijf hard afneemt. Voor een deel wordt deze krimp teniet gedaan als de toegekende woningen uit de call worden toegevoegd aan het grondbedrijf. Aan het eind van het jaar kan hier meer inzicht in worden gegeven.

Bovenstaande cijfers en onderstaande tabel moeten in dit perspectief worden beschouwd.

Weerstandsvermogen Grondbedrijf

(Omvang ARG / omvang risico's)

Ontwikkeling weerstandsvermogen en risico Grondbedrijf ten laste van Algemene Dienst

De komende jaren lijkt het weerstandsvermogen stevig te verbeteren (zie stijgende lijn na 2018) en daarmee een afdracht vanuit de ARG aan de Algemene Dienst mogelijk. Belangrijke disclaimer daarbij is dat de winstnemingen in de tijd en in omvang vaak onzeker zijn, al is de praktijk dat de geraamde winstnames steeds vaker daadwerkelijk worden gerealiseerd. De eerstkomende jaren

zijn de winstnemingen afhankelijk van enkele grote grondverkoop. Wanneer zo'n grondverkoop later of helemaal niet plaatsvindt, zal dit direct een aanzienlijk effect hebben op de ontwikkeling van het weerstandsvermogen. Tevens is er in bovenstaande grafiek van uitgegaan dat de omvang van de risico's de komende jaren niet wijzigt. Dat zal in werkelijkheid niet het geval zijn.

4.1.2.2 Risico's AD incl. sociaal domein

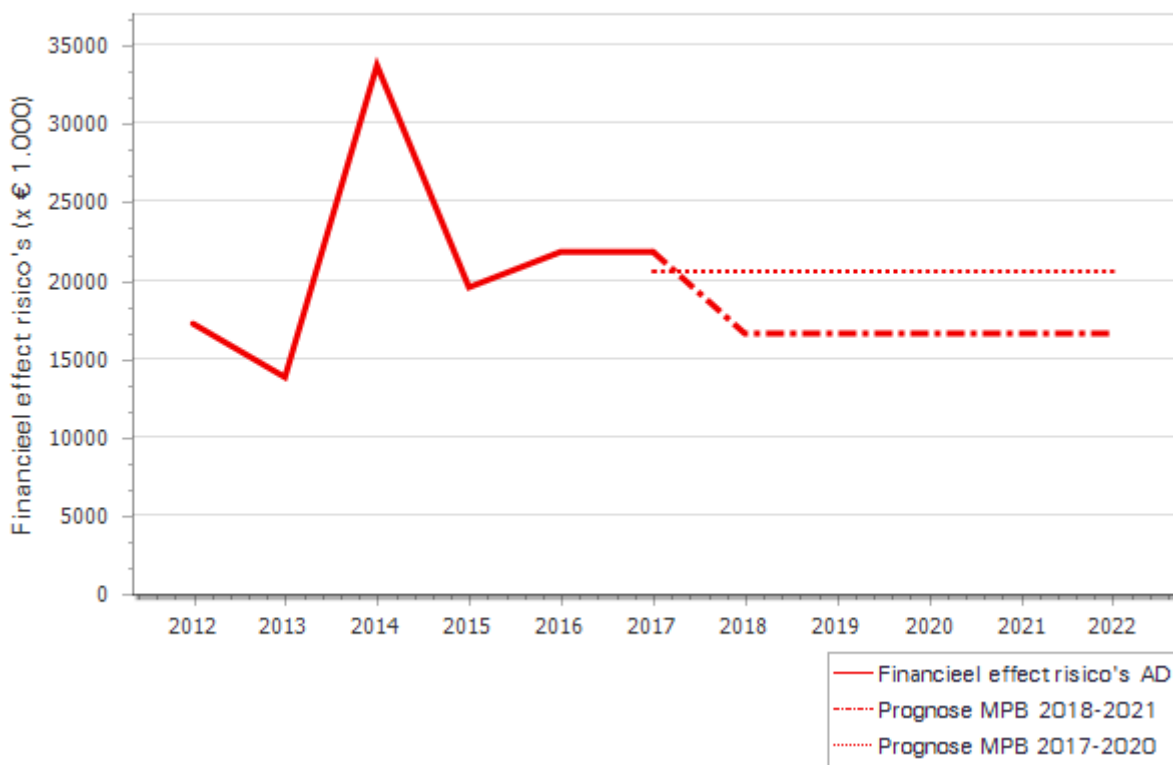
Als we een overzicht maken van de risico's in de AD en bepalen hoe groot die zijn, kijken we naar:

- de kans, dat een risicogebeurtenis zich voordoet;
- de financiële gevolgen van een risico;
- de invloed op de prestaties en het imago van de gemeente.

We nemen de risico's op in de Apeldoornse risicomatrix en geven ze weer in risicoprofielen. Die risico's komen voor een deel af en toe voor en zijn voor een deel altijd aanwezig. Bij de bepaling van de grootte van de risico's gaan we ervan uit, dat structurele risico's in vier jaar worden gedekt door ombuigingen binnen de begroting, aanpassing van beleid of beheersmaatregelen. Dit leidt tot een verdubbeling van de financiële gevolgen. Het 1e jaar zijn de gevolgen 100%, het 2e jaar 67%, het 3e jaar 33% en het 4e jaar 0%.

We hebben de grootte van de risico's van de AD nu berekend op € 16,6 miljoen. In de MPB 2017-2020 gingen we uit van een risicobedrag van € 20,6 miljoen. Ten opzichte van de jaarrekening 2016 is het risico met € 5,3 miljoen afgenomen. Met name de risico's in het sociaal domein zijn kleiner geworden.

Ontwikkeling risico's AD incl. sociaal domein

Hieronder gaan we in op de TOP-risico's van de AD. Dat zijn de risico's met een kans van minimaal 25% dat ze gebeuren en met een financieel gevolg van meer dan € 500.000. Onder meer de grote risico's van de 3 decentralisaties vallen hieronder.

TOP-risico's AD

Het financiële gevolg van onze risico's ramen we op € 16,6 miljoen. De 10 TOP-risico's zijn € 11,5 miljoen. Hiervan heeft € 5,8 miljoen te maken met het sociaal domein. We geven een toelichting op de TOP-risico's en beheersmaatregelen in het programma waar het risico is. We geven hier een overzicht.

TOP-risico's Algemene dienst									
Nr.	Eenheid	Risico	Bedrag	Kans	I/S	Netto financieel gevolg weerstandsvermogen	Impact op de doelstelling	Impact op het imago	Totaal
Programma 1									
264	Eenheid Financiën	Financiering en rente risico's	1.000.000	25%	S	500.000	2	1	3
601	Eenheid Financiën	Regionalisering	3.000.000	25%	I	750.000	1	1	2
568	Eenheid Financiën	Innen belastingen	500.000	25%	I	125.000	1	3	4
741	Eenheid Financiën	BTW-compensatiefonds aandeel in de algemene uitkering	3.500.000	50%	S	3.500.000	2	2	4
861	Eenheid Informatie	Datalek	1.000.000	50%	I	500.000	3	3	6
Programma 5									
561	Eenheid Jeugd, Zorg & Welzijn	Onderwijshuisvesting	500.000	25%	S	250.000	2	1	3
641	Eenheid Jeugd, Zorg & Welzijn	Structureel onvoldoende budget Jeugdzorg	2.500.000	50%	S	2.500.000	3	3	6
Programma 6									
642	Werkplein Activerium	Structureel onvoldoende budget Bijstand	500.000	50%	S	500.000	3	3	6
Programma 7									
1041	Eenheid Jeugd, Zorg & Welzijn	structureel onvoldoende budget beschermd wonen en maatschappelijke opvang	1.000.000	40%	S	800.000	3	1	4
761	Eenheid Jeugd, Zorg & Welzijn	Structureel onvoldoende budget Wmo lokaal	2.500.000	40%	S	2.000.000	3	3	6
Overige risico's						5.169.625			
Totaal						16.594.625			

Ten opzichte van de TOP-risico's in de Jaarrekening 2016 zijn enkele TOP-risico's gewijzigd of vervallen:

Gewijzigd

741 BTW compensatiefonds (+ € 0,5 miljoen)

Door de hogere accessen in de meicirculaire 2017 stijgt het plafond van het BCF. Tegelijk gaan gemeenten meer investeren en daardoor meer BTW compenseren. Gevolg is, dat de ruimte in het BCF, die via het gemeentefonds wordt verdeeld over gemeenten kleiner wordt.

We verwachten, dat daardoor het risico (kans en bedrag) groter wordt en dat we een lagere algemene uitkering krijgen uit het gemeentefonds.

561 Onderwijshuisvesting (-/- 0,65 miljoen)

De ontwikkeling van aantallen leerlingen kan ertoe leiden, dat we schoolgebouwen moeten sluiten. We proberen hierop tijdig te anticiperen en maken afspraken met schoolbesturen.

Door toepassing van beheersmaatregelen (herbestemmen voor onderwijshuisvesting of herontwikkeling naar woningbouw) kunnen we forse extra afschrijving in veel gevallen beperken. Deze maatregelen zijn ook opgenomen in de uitvoeringsnota OHV 2016-2019. Door de genomen maatregelen en gelet op de laatste ontwikkelingen is de kans dat we op enig moment toch een forse afschrijving moeten doen kleiner geworden .

1041 Beschermd wonen en maatschappelijke opvang (+ € 0,5 miljoen)

Afgelopen jaar is er meer inzicht ontstaan in het budget beschermd Wonen en maatschappelijke opvang en de risico's, die eraan verbonden zijn. Recente landelijke bestuurlijke afspraken vergroten het risico, dat het budget onvoldoende zal zijn (40% i.p.v. 30%). In de Transformatie agenda Maatschappelijke opvang en Beschermd wonen zijn wij uitgebreid op de risico's ingegaan. We schatten nu in dat dit risico structureel is. In de jaarrekening gingen we nog uit van een incidenteel risico.

761 WMO(-/- € 5,6 miljoen)

Als gevolg van verlaagde rijksvergoedingen bestaat de kans dat de budgetten die onze gemeente voor maatschappelijke ondersteuning ontvangt ontoereikend zijn voor de kosten die wij maken. Hierdoor kunnen er structurele tekorten ontstaan voor Apeldoorn. Dit risico wordt nog versterkt door de gevolgen van nieuwe instroom van cliënten vanuit de zwaardere zorg (MO/BW en WLZ) naar de lichtere zorg. Tenslotte kan een onvoldoende tempo van de transformatie leiden tot hogere kosten, waardoor het risico ontstaat dat de uitvoeringskosten niet meer volledig gedekt kunnen worden.

Vervallen.

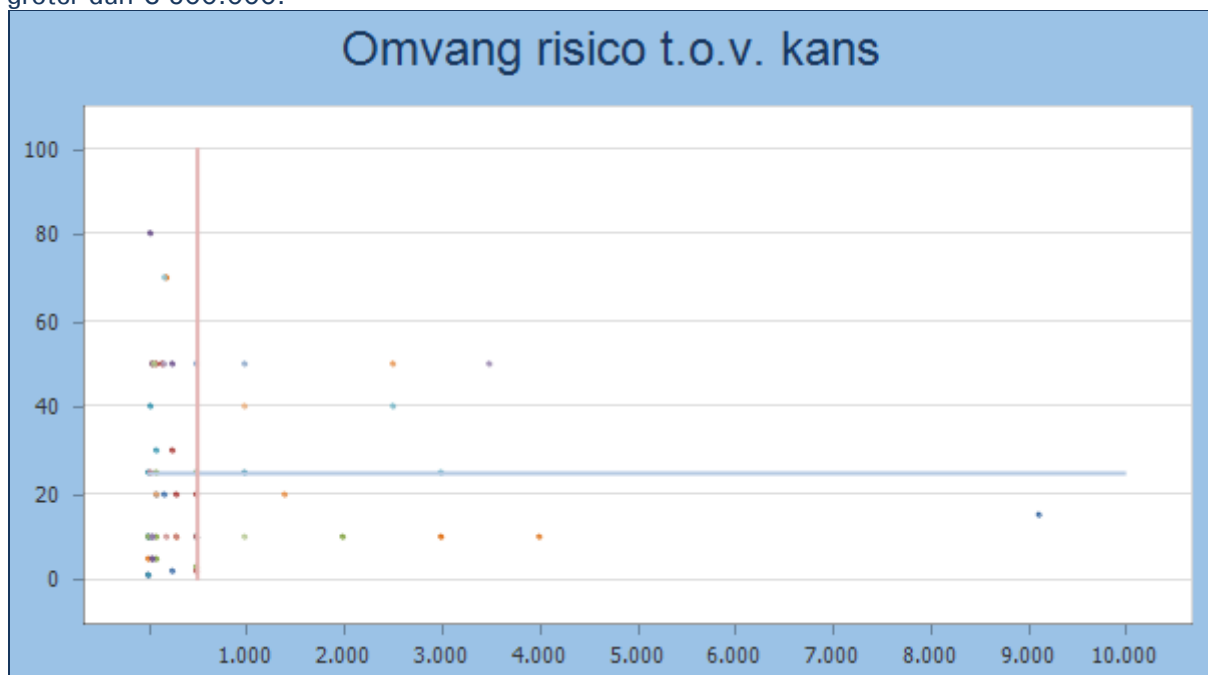
262 Planschade. (-/- € 0,35 miljoen)

Het risico is geen TOP- risico meer nu de Hoge Raad in een schadegeval uitspraak heeft gedaan. De gemeente hoeft in dat geval geen schade te vergoeden.

De overige risico's zijn met € 0,3 miljoen gestegen en het totale risicobedrag is met € 5,3 miljoen afgenomen.

Risicoprofielen risico's AD

De TOP-risico's met de grootste kans dat ze gebeuren en het grootste risicobedrag zitten in kwadrant I (rechtsboven) van het risicoprofiel. Daar is de kans groter dan 25% en het risico groter dan € 500.000.

De matrix laat zien, dat de meeste risico's kleine financiële gevolgen hebben.

4.1.3 Weerstandscapaciteit

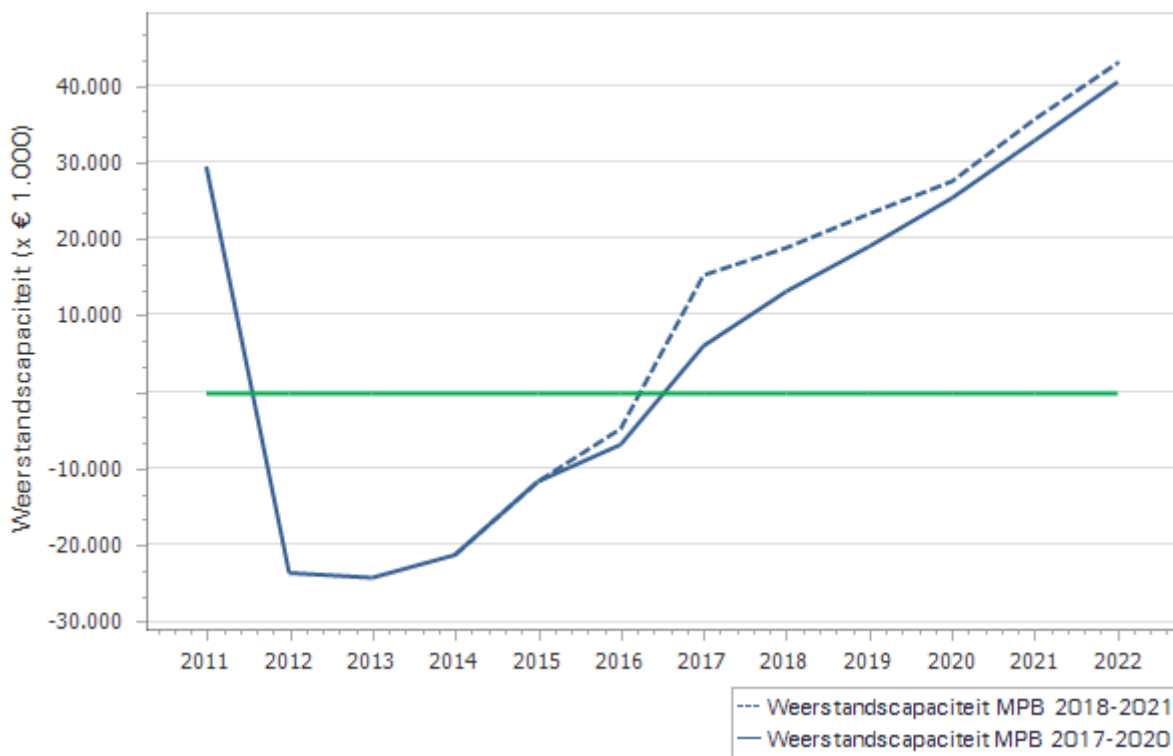
De weerstandscapaciteit zijn de middelen en mogelijkheden die we hebben om kosten te dekken van risicogebeurtenissen die we niet hebben begroot. Voor het bepalen van de weerstandscapaciteit kijken we naar drie componenten:

- het buffervermogen
- ruimte in de begroting
- belastingcapaciteit die we niet gebruiken.

De weerstandscapaciteit eind 2018 in de MPB 2017-2020 was berekend op € 13 miljoen. In deze MPB zien we dat de weerstandscapaciteit eind 2018 is gestegen naar € 18,8 miljoen. Dit is een gevolg van de resultaatbestemming 2016 die in 2017 is verwerkt. Daar tegenover staat, dat er een groter beroep gedaan wordt op de reserve sociaal domein dan we vorig jaar hadden gecalculeerd.

Op basis de ontwikkelingen volgens de MPB 2018-2020 groeit de weerstandscapaciteit de komende jaren verder naar € 42,7 miljoen eind 2022.

Ontwikkeling weerstandscapaciteit

4.1.3.1 Buffervermogen

Het buffervermogen zijn de algemene reserves in ons eigen vermogen, die we kunnen gebruiken om risico's op te vangen. De basis voor het buffervermogen is de algemene reserve. Die corrigeren we voor de negatieve reserves, zoals de Reserve Tekort Grondbedrijf. In 2016 heeft u uit het resultaat 2015 de reserve sociaal domein gevormd. Uit deze reserve kunnen we de risico's binnen het sociaal domein opvangen. Daarom is deze reserve ook een algemene reserve. Het buffervermogen is eind 2018 € 18,7 miljoen en groeit naar € 41,2 miljoen in 2022.

4.1.3.2 Ruimte op de begroting

Ook de mogelijkheid om binnen de bestaande begroting te bezuinigen is een factor die de weerstandscapaciteit bepaalt. Want als het echt tegenzit en we niet genoeg of helemaal geen eigen vermogen hebben, moeten we flink bezuinigen. We hadden de afgelopen jaren een grote

structurele opvangbuffer opgenomen in de MPB, omdat we nog veel taakstellingen moesten uitvoeren en er onzekerheden waren. We hebben nu een aparte reserve sociaal domein gemaakt. Bovendien liggen we met ons financieel herstel op koers. Voor 2017 en 2018 hebben we geen buffer opgenomen. Bij de vaststelling van de Voorjaarsnota 2017 bent u ermee akkoord gegaan, dat we weer een buffer opnemen: € 250.000 in 2019 en € 750.000 vanaf 2020. In deze MPB 2018-2021 stellen we een ruimere buffer voor van € 500.000 in 2019 oplopend naar € 1.500.000 in 2022.

4.1.3.3 Onbenutte belastingcapaciteit

De ongebruikte belastingcapaciteit zijn de mogelijkheden die we hebben om extra inkomsten te krijgen door belastingen te verhogen of heffingen meer kostendekkend te maken. Onze heffingen zijn nu 100% kostendekkend. Een hogere dekkingsgraad is niet toegestaan. Dit biedt dus geen mogelijkheid voor extra inkomsten. De afvalstoffenheffing en het rioolrecht leveren de meeste inkomsten op. U heeft besloten om de macronorm los te laten en de OZB vanaf 2018 nog maar met de inflatiecorrectie te verhogen. Wij zien dit als een kader voor de komende jaren en hebben daarom geen ongebruikte belastingcapaciteit als buffer opgenomen.

In het overzicht hieronder ziet u de weerstandscapaciteit in de jaren 2015 tot en met 2022 en uit welke onderdelen de weerstandscapaciteit bestaat.

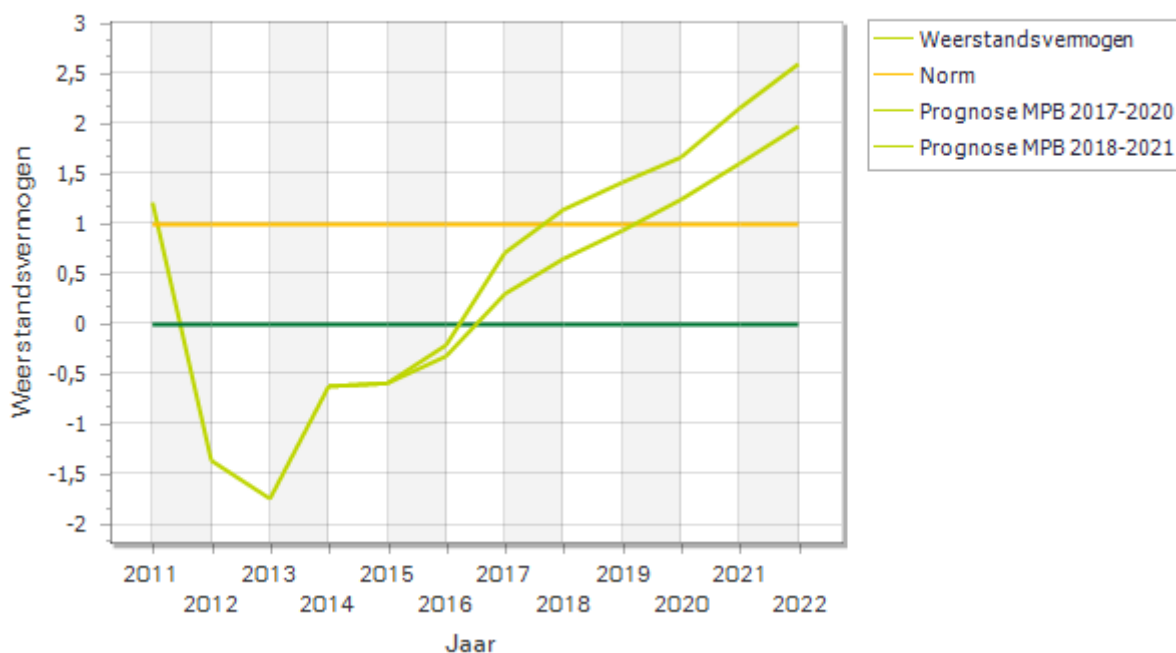
4.1.3.4 Omvang weerstandscapaciteit

weerstandscapaciteit AD einde jaar (*€1000)	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Algemene reserve	9.901	9.706	23.494	23.404	21.758	20.455	27.838	34.839
Reserve inlopen tekort grondexploitatie	-36.308	-31.119	-17.443	-10.889	-5.352	97	0	0
Reserve Sociaal Domein	14.200	15.738	9.157	6.339	6.339	6.339	6.339	6.339
Egalisatiereserve bouwleges	0	0	0	0	0	0	0	0
Egalisatiereserve begraafplaatsen	0	0	0	0	0	0	0	0
Buffervermogen	-12.207	-5.675	15.208	18.854	22.745	26.891	34.177	41.178
Ruimte in de begroting	500	863	0	0	500	850	1.350	1.500
Weerstandscapaciteit AD	-11.707	-4.812	15.208	18.854	23.245	27.741	35.527	42.678

4.1.4 Weerstandsvermogen

We zien dat onze weerstandscapaciteit is toegenomen en dat de grootte van de risico's van de AD is afgenomen. Ten opzichte van de MPB 2017-2020 verbetert het weerstandsvermogen 2018 van 0,64 naar 1,14.

Ontwikkeling weerstandsvermogen

4.1.5 Financiële positie

Naast het weerstandsvermogen zijn er ook andere graadmeters voor de beoordeling van de financiële positie van de gemeente. Met ingang van 2016 moeten gemeenten op basis van het Besluit Begroting en Verantwoording deze financiële kengetallen opnemen in de paragraaf Weerstandsvermogen. Voor het financieel herstel hebben we de grootte van de Algemene Reserve in 2022 als richtpunt genomen. In 2016 heeft u bij uw besluit over de MPB 2017-2020 besloten, dat we duurzaam financieel herstel willen bereiken door ons eigen vermogen te vergroten en onze schuldpositie klein te houden. Onze solvabiliteit en netto gecorrigeerde schuldquote zijn ijkpunten, waaraan we meten of we dat doel hebben bereikt. Voor de andere kengetallen gebruiken we de normen van de provincie Gelderland. In de tabel hieronder hebben wij die normen verwerkt.

Financiële kengetallen

Financiële Kengetallen:		Rekening 2015	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Norm	
a	Algemene reserve/ reserve tekort grondbedrijf in 2022 (in miljoenen)	€ 27,9	€ 38,8	€ 39,4	€ 34,8	> €20	Goed
b	Netto schuldquote	105,10%	113,12%	99,44%	101,26%	< 100%	Matig
c	Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	94,95%	101,84%	89,92%	91,70%	< 90%	Voldoende
d	Solvabiliteitsratio	5,15%	8,32%	4,28%	8,98%	> 20%	Onvoldoende
e	Structurele exploitatieruimte	2,20%	0,58%	0,50%	0,60%	> 0,6%	Matig
f	Grondexploitatie	14,04%	10,85%	5,56%	5,53%	n.v.t.	n.v.t.
g	Belastingcapaciteit	98,18%	96,13%	96,13%	96,08%	n.v.t.	n.v.t.

Toelichting

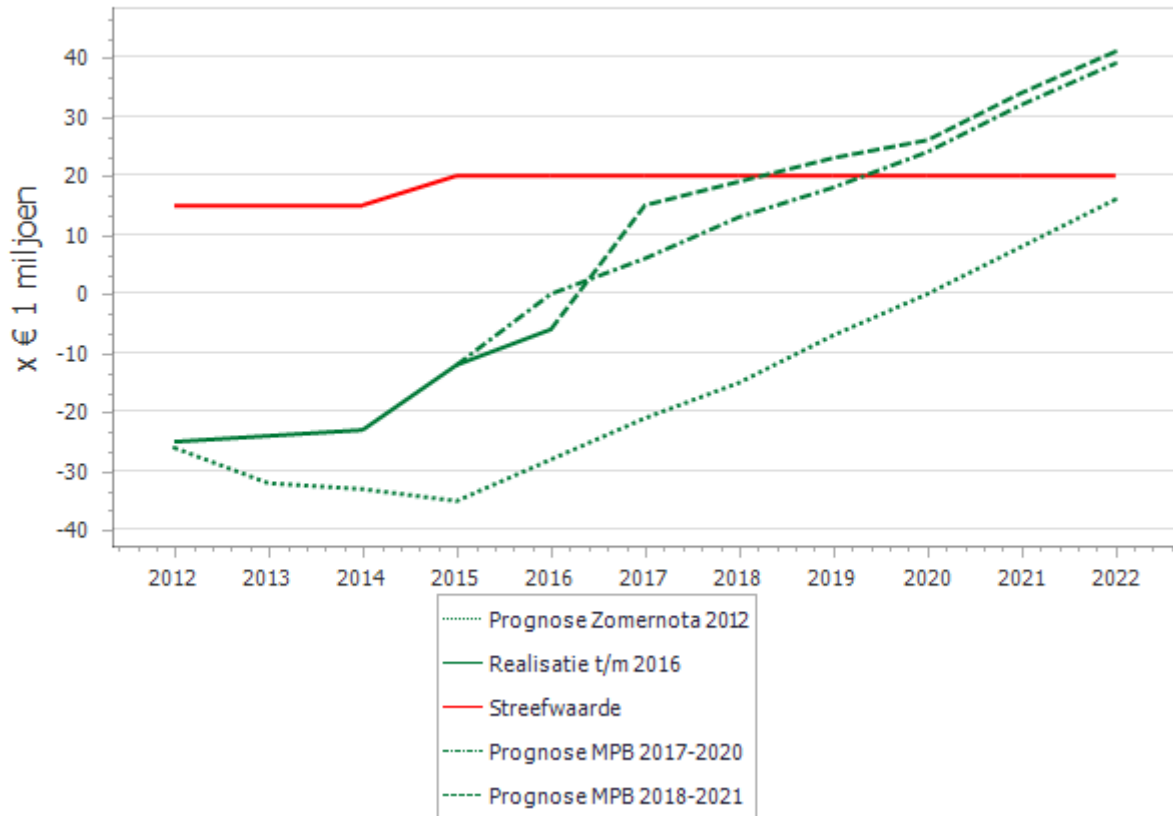
a. Algemene reserve

Met de zomernota 2012 hebben we ons financiële herstelplan gepresenteerd. Het doel van het plan is dat we weer genoeg 'vet op de botten' hebben. Daarvoor moest de Algemene Reserve in 2022 zijn gegroeid naar minimaal € 15 miljoen. Na de decentralisaties in het sociaal domein

hebben deze norm verhoogd naar € 20 miljoen (inclusief de reserve sociaal domein). We hebben de raming van de Algemene Reserve geactualiseerd op basis van deze MPB 2018-2020, zie bijlage 1 bij deze begroting. We hebben de resultaatbestemming van de jaarrekening 2016 en de berekende afdracht van het Grondbedrijf aan de AD per 1 januari 2017 toegevoegd aan de Algemene Reserve.

We zien de bestemmingsreserve van het Grondbedrijf groeien. Het Grondbedrijf verwacht dat bij de resultaatbepaling over 2017 mogelijk € 11,4 miljoen van de reserve van het Grondbedrijf zou kunnen vrijvallen ten gunste van de AD. Een eventuele afdracht verwerken we in de jaarrekening 2017. In deze MPB is hiermee nog geen rekening gehouden.

Ontwikkeling AR / Buffervermogen

b. Netto schuldquote (verplicht)

De netto schuldquote laat zien hoeveel schuld we hebben in verhouding tot onze baten. We hadden eind 2016 minder schulden. We zien, rekening houdend met onze geplande investeringen, dat onze schuld komende jaren verder afneemt. We streven naar een schuldquote kleiner dan 90%.

c. Netto schuldquote gecorrigeerd² (verplicht)

In de MPB 2016-2019 hadden we al aangegeven, dat voor een financieel gezonde situatie deze netto schuldquote lager moet zijn dan 90%. Voor de schuldquote gecorrigeerd houden we de volgende normen aan:

Netto schuldquote	< 90%	< 100%	100% < > 130%	> 130%
Kwalificatie	Goed	voldoende	Matig	Onvoldoende

Een goede verhouding tussen onze bezittingen die we hebben betaald met schulden, en onze jaarlijkse inkomsten is maximaal 90%. De gecorrigeerde schuldquote zal ten opzichte van de jaarrekening 2016 verder verbeteren en in 2020 beneden de 90% uitkomen.

² De correctie heeft te maken met geld dat wij aan anderen hebben geleend.

d. Solvabiliteitsratio

We hanteren de volgende normen voor onze solvabiliteit:

Solvabiliteit	≥ 20%	15% < > 20%	10 % < > 15%	< 10%
Eigen vermogen	> 160 mln	120 < > 160 mln	80 < > 120 mln	< 80 mln
Kwalificatie	Goed	voldoende	Matig	Onvoldoende

We willen onze solvabiliteit terugbrengen op het niveau van 2008. De komende jaren is onze solvabiliteit nog te laag. Op basis van deze jaarrekening en de aannames in de MPB 2018 - 2021 bedraagt ons eigen vermogen eind 2018 € 67 miljoen. Onze solvabiliteit is verbeterd naar bijna 9%, maar nog steeds onvoldoende. De prognose voor de komende jaren is positief. Onze solvabiliteit groeit sneller dan verwacht. In het huidige groeitempo verbetert onze solvabiliteit tot 'matig' in 2021, 'voldoende' in 2025 en 'goed' in 2030.

e. Structurele exploitatieruimte

De structurele exploitatieruimte geeft aan welke structurele ruimte er is om extra eigen lasten te dragen. Onze structurele exploitatieruimte is klein.

f. Grondexploitatie

Dit kengetal geeft weer hoe de waarde van de grond zich verhoudt tot de totale (geraamde) baten. Het kengetal geeft het risico aan dat we lopen door waardevermindering van grond die we nog niet in exploitatie hebben genomen, en van bouwgrond in exploitatie.

g. Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit laat zien hoe de belastingdruk van onze gemeente zich verhoudt ten opzichte van het landelijke gemiddelde. Onze belastingdruk ligt onder het landelijk gemiddelde.

4.2 Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen

De gemeente Apeldoorn heeft een groot vermogen geïnvesteerd in kapitaalgoederen in de vorm van wegen, openbare verlichting, riolering, groen, water, sportvoorzieningen, gemeentegebouwen en onderwijsgebouwen. Het onderhoud van deze goederen is van groot belang voor het zo goed mogelijk functioneren van de gemeente op vele terreinen. Vanwege het belang hiervan is dit onderhoud grotendeels vastgelegd in meerjarenplannen, nota's en visies. In deze paragraaf wordt per onderwerp ingegaan op de notities en plannen waarin het beleidskader is aangegeven, de stand van zaken en de voornemens voor de komende periode. Hiermee willen we inzicht geven op welke wijze het onderhoud van de gemeentelijke kapitaalgoederen wordt geborgd.

Integrale openbare ruimte

Stand van zaken:

Apeldoorn is een 'Buitenstad' met veel groen en een openbare ruimte die schoon, heel en veilig is. Het is het stamkapitaal van onze gemeente. Verduurzaming en 'voorraadbeheer' zijn centrale opgaven voor de toekomst. Het voorraadbeheer betreft het zodanig in standhouden van de voorzieningen dat een veilig en economisch verantwoord gebruik mogelijk is. Als uitgangspunt voor het onderhoud geldt het niveau B volgens het handboek openbare ruimte van CROW. Als de kapitaalgoederen versleten raken dienen ze te worden vernieuwd of vervangen. In 2016 is uit het onderzoek 'Grip op kapitaalgoederen' gebleken dat de vervangings- en vernieuwingsmiddelen voor de meeste kapitaalgoederen voldoende zijn. Voor het groen zijn structureel aanvullende middelen nodig. Voor bruggen en kunstwerken zijn de middelen voor de langere termijn onvoldoende. Hieronder volgt een beschrijving van de situatie per voorzieningstype.

Behalve het normale onderhouds- en vervangingsregime krijgt de integrale vernieuwing van de openbare ruimte in de oudere wijken extra aandacht onder de noemer Revitalisering (zie ook programma 3). Verder werken wij aan andere instrumenten ter bevordering van de integraliteit, zoals een integraal afwegingskader voor projecten en een instrument voor monitoring op basis van waarden.

Programma 2018

In 2018 verwachten wij een plan voor het integraal beheer van de openbare ruimte te presenteren.

Groen

Stand van zaken:

a. Groen

Stand van zaken:

Groen is een onderscheidende kwaliteit van Apeldoorn. Het is ons natuurlijke kapitaal. De budgetten voor onderhoud zijn toereikend om te kunnen voldoen aan het onderhoudsniveau. Maar ze zijn ontoereikend om in de vervangingsopgave op de lange termijn te kunnen voorzien. In deze begroting hebben wij investeringsruimte voorzien om een eerste aanzet te kunnen maken met de vervanging en vernieuwing van oudere bomen en beplantingen. Een vervangingsplan voor de langere termijn volgt in 2019.

Hoewel het dagelijkse onderhoud goed op orde is, is de belevingswaarde vanwege bezuinigingen de laatste jaren behoorlijk versoberd. Dat blijkt ook uit het waarderingscijfer voor uitstraling dat maar net een voldoende haalt. In het kader van het groenplan wordt gewerkt aan versterking van het groen en verbetering van de uitstraling.

Groen kent een grote betrokkenheid bij de bevolking die zich vertaalt in bewonersparticipatie. Daarmee voegen bewoners zelf kwaliteit aan hun eigen woonomgeving toe. Inmiddels zijn er ruim 200 initiatieven.

Programma 2018

Start realisatie van € 1,8 miljoen investeringen voor de periode 2018-2021.

Wegen (en bruggen, tunnels en viaducten)

Stand van zaken:

In 2014 is gestart met de uitvoering van de maatregelen die zijn opgenomen in het 'Herstelplan Wegen (fiets-, voetpaden en wegen)'. Mede door de extra provinciale middelen zijn wij inmiddels voorspoedig op weg in het aanpakken van slechte verhardingen. In het MJOP Wegen 2017-2019 is het programma voor drie jaar opgenomen. De verwachting is dat de werkvoorraad op de asfaltverhardingen in 2018 binnen de grenzen komt van wat is aangemerkt als gewenste werkvoorraad. Ingaande 2016 hebben wij het principe geïntroduceerd om asfaltverhardingen in woonbuurten om te zetten in klinkerverhardingen. Dat vraagt weliswaar een grotere investering op de korte termijn, maar heeft in veel gevallen financiële- en duurzaamheidsvoordelen voor de langere termijn.

Programma 2018

In 2018 worden de wegen en fiets/wandelpaden conform het 'uitvoeringsplan 2018' in uitvoering gebracht.

Openbare verlichting

Stand van zaken:

De openbare verlichting in Apeldoorn is een stuk duurzamer geworden. Op het gebied van energie efficiënte verlichting is Apeldoorn een koploper. De helft van het areaal (ca. 15.000 lichtmasten) was al redelijk energie efficiënt en dimbaar. De afgelopen jaren heeft de gemeente Apeldoorn 6.000 minder energie efficiënte armaturen vervangen voor een dimbare LED variant. In 2017 zijn alle werkzaamheden (onderhoud, vervanging en nieuwbouw) aan de openbare verlichting opnieuw aanbesteed. De focus voor de komende jaren ligt op het vervangen van de minder energie efficiënte woonstraatverlichting (rondstralend) voor een dimbare LED variant. Met de vervanging dragen wij bij aan een duurzame en in de toekomst CO2 arme stad. De openbare verlichting is een onderdeel binnen integraal 'voorraadbeheer'.

Programma 2018:

Het planmatig onderhoudsbudget wordt overeenkomstig het jaarlijkse onderhoud- en vervangingsplan ingezet.

Bruggen

Stand van zaken:

De bruggen voldoen aan de functionele eisen. Uitzondering hierop vormt de Freulebrug, waarover u separaat bent geïnformeerd. Er was in 2013 sprake van een achterstand in onderhoud en van discrepantie tussen onderhoudsbehoefte en de beschikbare middelen. Deze problematiek is daarom meegenomen in het Herstelplan Wegen. Daarbij is het budget verhoogd naar de technische budgetbehoefte.

Het onderhouden en vervangen van bruggen maakt deel uit van integraal voorraadbeheer.

Programma 2018:

In 2018 worden onderhoud en vervanging uitgevoerd zoals aangegeven in de paragraaf Bruggen in het 'uitvoeringsprogramma 2018'.

Begraafplaatsen

Stand van zaken:

In de MPB 2014-2017 heeft uw raad ingestemd met een éénmalige aanvulling van € 350.000 in de reserve begraafplaatsen. Naar aanleiding van een zorgwekkende terugloop van de equalisatiereserve is een plan van aanpak voor verbetering van de exploitatie gemaakt. Inmiddels is

van een terugloop van de reserve geen sprake meer. De éénmalige aanvulling in combinatie met de nieuwe visie op de aanpak zorgt ervoor dat de reserve de komende jaren op peil blijft.

Programma 2018:

In 2018 wordt het onderhoud, zoals aangegeven in de nota begraafplaatsen, conform de jaarlijkse begroting uitgevoerd. Een in 2016 gestart onderzoek zal in 2017/2018 duidelijkheid geven over de mogelijkheid tot natuurbegraven in de directe omgeving van begraafplaats Heidehof. Met name de ligging in het Gelders Natuurnetwerk is hierin een complicerende factor.

Water & Riolering

Stand van zaken:

In 2017 wordt het jaarprogramma van Rioleringsplan 2016-2020 uitgevoerd. Speerpunten van het plan zijn anticiperen op klimaatverandering door het afkoppelen van regenwater en de openbare ruimte meer geschikt maken voor de opvang van regenwater. Er wordt ingezet op het afkoppelen van 6 ha verhard oppervlak o.a. in de openbare ruimte, bij scholen en particulieren door middel van een subsidieregeling. Samen met het waterschap wordt gewerkt aan een verdere verduurzaming van de afvalwaterketen.

Een reguliere taak is het dagelijks beheer en groot onderhoud van de riolering. Onderzoek toont aan dat de staat van de riolering in Apeldoorn gemiddeld goed is. Daarom zijn vanaf 2017 voor een periode van 10 jaar de vervangingsinvesteringen in de riolering verlaagd. Er wordt wel meer ingezet op reparatie.

Programma 2018:

Binnen het programma worden diverse projecten uitgevoerd. De belangrijkste zijn: maatregelen tegen wateroverlast, waterkwaliteitsmaatregelen, groot onderhoud en verbeteringen in de riolering, beekherstel en diverse afkoppelprojecten. In 2018 wordt specifiek ingezet op een aantal knelpunten met aantasting van de rioolputten en aansluiting van een aantal panden in het buitengebied. Er wordt ingezet op het afkoppelen van 6 ha verhard oppervlak o.a. bij de omvorming van wegen in de Parken.

Voor beekherstel wordt in 2018 gestart met de beek in Kerschoten (winkelcentrum), de Ugchelsebeek midden en de Schoolbeek. De uitvoering van de Ugchelsebeek noord wordt afgerond. Mogelijk start ook het terugbrengen van de Grift in de Grifthof.

Verkeersapparatuur

Stand van zaken:

Er zijn contracten gesloten met alle leveranciers van verkeersapparatuur voor het beheer en onderhoud evenals het verhelpen van storingen. Daarnaast wordt er voor de verkeersregelinstallaties een jaarlijks vervangingsprogramma uitgevoerd.

In 2016 werden enkele verkeer strengen uitgerust met gekoppelde regelingen (groene golf). Daarnaast wordt het vervangingsprogramma integraal uitgevoerd in combinatie met het uitvoeringsprogramma Wegen.

Programma 2018:

Het onderhoud en de vervanging wordt jaarlijkse planmatig uitgevoerd en integraal bekeken ten opzichte van het uitvoeringsprogramma Wegen.

Parkeren

Stand van zaken:

Voor het onderhoud parkeerapparatuur, parkeergarages en maaiveld zijn contracten afgesloten. In 2017 heeft een aanbesteding voor vervanging van nieuwe garage apparatuur plaatsgevonden. De vervanging wordt over drie jaar uitgesmeerd. Het betreft zowel vervanging van bestaande inmiddels afgeschreven apparatuur (bijvoorbeeld parkeergarage Orpheus als eerste) als nieuwe apparatuur (bijvoorbeeld parkeergarage Anklaar per 2019). Bij de aanbesteding is rekening gehouden met nieuwe ontwikkelingen zoals belparkeren in garages en kentekenherkenning,

waarbij de keus voorligt deze direct op te nemen of in ieder geval apparatuur aan te schaffen die hierop in principe is voorbereid.

Programma 2018:

In 2018 voeren wij het jaarlijkse onderhoud- en vervangingsplan verder uit. Onderdeel hiervan is de vervanging van de parkeergarageapparatuur in Orpheus en (deels) Koningshaven. Gekozen is voor die locaties omdat daar de apparatuur het oudste is en/of gebruiksgebreken vertoond.

Gemeentebouwen

Stand van zaken

Met betrekking tot het onderhoud wordt gewerkt met Meerjarenonderhoudsplannen (MJOP's), conform de NEN 2767 overeenkomstig het in 2017 door u vastgestelde Uitvoeringskader Vastgoedbedrijf. Voor het merendeel van ons vastgoed zijn MJOP's beschikbaar. Uitzonderingen hierop zijn objecten waarvoor afstoot/verkoop wordt overwogen en het vastgoed in projectontwikkelingsgebieden. Hier wordt alleen het hoognodige onderhoud uitgevoerd.

De MJOP's zijn leidend voor de wijze en mate van uitvoering van het onderhoud en vormen de (financiële) basis voor de onderhoudsvoorziening binnen het Vastgoedbedrijf.

Voor een aantal objecten geldt dat het eigenarenonderhoud is belegd bij de huurder van het vastgoed. Dit geldt voor Orpheus, Coda, Omnisport en de Accresportefeuille. De gemeente streeft in lijn met haar eigenaars rol naar een goede regie en sturing op het door deze partijen uit te voeren eigenarenonderhoud van haar eigen vastgoed.

In de paragraaf Vastgoed is terug te lezen dat de komende jaren wordt gewerkt aan diverse projecten zoals renovatie stadhuis en nieuwbouw parkeergarage Anklaar en Werkgebouw Noord. Voor deze objecten zal te zijner tijd een (nieuw) MJOP opgesteld dienen te worden.

Programma 2018:

Accres draagt in opdracht van de gemeente zorg voor de uitvoering van het eigenarenonderhoud. Met ingang van 2017 is de dienstverleningsovereenkomst met Accres van kracht, waarin nieuwe afspraken zijn gemaakt met betrekking tot de uitvoering van het onderhoud en de gemeentelijke regierol.

Vooralsnog is er geen MJOP opgesteld voor de landgoederen. Momenteel wordt gewerkt aan een toekomstplan voor de landgoederen samen met een aantal partijen welke geïnteresseerd zijn in de exploitatie. Afhankelijk van de uitkomst zal - gedeeltelijk - renovatie gaan plaatsvinden en een MJOP worden opgesteld. In 2018 zal hierover meer duidelijkheid komen.

Sportvelden

Stand van zaken:

In het verleden is een deel van de gemeentelijke veldsportaccommodaties (velden en bijbehorende kleedgebouwen) geprivatiseerd naar verenigingen die de accommodaties in gebruik hebben. Een deel (circa 35 velden) is nog gemeentelijk eigendom. Beleid van de gemeente is om het onderhoud van het entouragegroen over te laten nemen door de verenigingen. Een groot aantal overeenkomsten met de verenigingen is hier al op aangepast. Ook de energielasten worden zoveel mogelijk bij de verenigingen belegd door aansluitingen rechtstreeks op naam van de gebruikers te stellen.

Programma 2018:

in 2016/2017 is gewerkt aan het inzichtelijk krijgen van onze onderhoudsverplichtingen binnen de sportportefeuille. Het betreft zowel kleedaccommodaties als velden. Dit heeft in 2017 geresulteerd in MJOP's waarin de toekomstige gemeentelijke onderhoudsverplichtingen in kaart zijn gebracht. Met ingang van 2018 wordt het onderhoud conform deze MJOP's uitgevoerd. In 2018 is renovatie van de kleedaccommodaties en hoofdveld van Robur '58 gepland nadat het hiervoor benodigde krediet door de raad in 2017 wordt vastgesteld.

Onderhoudsbudget gemeentelijke kapitaalgoederen exclusief interne uren (overhead)

Omschrijving	Beleidsnota	Vaststelling jaar	Budget 2018 (* € 1.000,-)
1. Integrale openbare ruimte <ul style="list-style-type: none"> • Groen • Wegen 	Kadernotitie beheer openbare ruimte Herstelplan wegen	2009 2013	4.250 2.481
2. Openbare verlichting	Handboek openbare verlichting	nvt	554
3. Bruggen	Herstelplan Wegen/nota Bruggen	2010	105
4. Begraafplaatsen	Nota begraafplaatsen	2002	258
5. Water en riolering	Gemeentelijk rioleringsplan	2011	1.508
6. Verkeersapparatuur	Verkeersvisie 2010-2020	2009	320
7. Parkeren	Actualisatie parkeernota	2004	789
8. Gemeentelijk vastgoed (gebouwen en sport- velden)	Vastgoednota Apeldoorn en Uitvoeringskader Meerjaren Perspectief Vastgoed	2010 2017	Accres 2.240 VGB 1.407

Onderhoud Accrespanden betreft het aan Accres opgedragen eigenaren- en gebruikers- onderhoud. Het onderhoud Vastgoedbedrijf is inclusief storting in de onderhoudsvoorziening Vastgoedbedrijf. Het onderhoud aan sportvelden 2018 wordt einde 2017 vastgesteld en gedekt vanuit de totale onderhoudsbegroting zoals opgenomen onder post 8.

4.3 Paragraaf Financiering

4.3.1 Algemene ontwikkelingen

Het economische herstel heeft in 2017 op een breed front stappen vooruit gezet, echter de inflatie ontwikkelingen lopen nog steeds niet op het gewenste niveau van de Europees Centrale Bank (ECB) van dichtbij maar onder de 2,0%. In Amerika hebben we al diverse rente stappen omhoog gezien, en met nog één of enkele stappen te gaan, gaan zij binnen afzienbare tijd een meer neutraal renteniveau bereiken. Daarnaast zetten ze voorzichtige stappen om de eerder opgekochte obligaties terug te laten vloeien naar de reguliere markten. De ECB komt langzaam in een fase dat zij het opkoopprogramma zal gaan afbouwen. Het tempo willen ze laten afhangen van de reacties in de reële economie. De uitdaging zit hem daarin, omdat zodanig te doen dat de huidige positieve economische ontwikkelingen niet geschaad worden. Het opkoopprogramma van nu € 60 miljard maandelijks loopt in elk geval nog tot 31 december 2017. De verwachting is dat dit in de loop van 2018 terug gebracht gaat worden naar nihil. De rente van de ECB staat nu op 0,0% en om geld uit te lenen aan de ECB moeten partijen zelfs 0,4% betalen. De 10-jaars rente staat op een niveau van 0,92%, maar is bewegelijk. Veranderingen van 0,10 procent of meer op een dag komen veel vaker voor dan in het verleden. Marktverkenningen lijken voor 2018 te duiden op een kortlopende rente licht beneden 0% en een langlopende rente tussen 1,0% en 1,5%. In de paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing wordt er rekening mee gehouden dat de feitelijke rente anders kan verlopen. In de alinea (4.3.2.) over renterisicobeheer blijkt dat een eventuele rente stijging gedempt wordt door een grotere spreiding van de leningportefeuille dan de wettelijk kaders voorschrijven. In de doorrekening van de begroting gaan wij uit van een marginale positieve korte rente in 2018. Bij de lange rente voor nieuw aan te trekken leningen gaan we uit van gemiddeld 1,5% in 2018.

Met betrekking tot de Wet schatkistbankieren streven wij er naar in 2018 geen geld onder te brengen in de schatkist.

De Wet Hof (Houdbare overheidsfinanciën) gaat een steeds grotere rol spelen met betrekking tot de investeringsruimte (grof vertaald meer kasuitgaven dan inkomsten) voor de decentrale overheden en het Rijk. De middellange termijn doelstellingen tenderen naar een 0,5% structureel begrotingstekort geschoond voor de conjunctuur voor de gehele Nederlandse overheid (Rijk, Sociale fondsen, decentrale overheden, waaronder gemeenten, provincies en waterschappen). Er is op dit moment (28 juli) geen individuele referentiewaarde voor onze gemeente vastgesteld.

Eind 2014 is de Regeling Uitzettingen en Derivaten Decentrale Overheden (RUDDO) als onderdeel van de Wet Financiering Decentrale Overheden (FiDO) aangepast. De beperkingen die zijn opgelegd gaan minder ver dan bij de overige publieke entiteiten. De ratingeisen voor de mogelijke tegenpartijen zijn aangepast aan de huidige realiteit, dat willen zeggen dat er wettelijk nu een single A-rating als ondergrens geldt. Wij hanteren in ons treasury statuut voorlopig nog een ondergrens van AA-. Vanuit spreiding in de financieringsvormen ligt de voorkeur bij nieuwe financieringen niet op de eerste plaats bij de inzet van rente-instrumenten. In de prijzen van de nieuwe leningen houden we rekening met een zogenaamde liquiditeitstoeslag, die de afgelopen periode op het niveau van ca 0,2% bij een 10-jaars lening beweegt.

De administratieve organisatie van de treasuryfunctie is georganiseerd conform het door ons in 2014 vastgestelde Treasury statuut. Het Treasury statuut zal in het komende begrotingsjaar worden geactualiseerd.

4.3.2 Risicobeheer

4.3.2.1 Renterisicobeheer

Renterisico over de vlottende schuld

De kasgeldlimiet wordt conform de Wet FiDO berekend naar een vast percentage (8,5%) van het begrotingstotaal per 1 januari. Voor 2018 is de kasgeldlimiet berekend op € 50,4 miljoen. Uitgangspunt is, zolang de korte rente lager is dan de rente voor langere looptijden dat de kasgeldlimiet optimaal wordt benut. Bij extreem lage lange rente is het mogelijk dat er eerder wordt besloten om korte leningen om te zetten in lange leningen.

Renterisico over de vaste schuld

Voor het renterisico over het begrotingstotaal geldt een norm van maximaal 20% per jaar. Dit houdt in dat wij in enig jaar niet meer dan een bedrag ter grootte van 20% van het begrotingstotaal aan herfinanciering dan wel renteherziening mogen hebben. Dat maximum percentage is door het Rijk ingesteld om een enigszins stabiele rentelast over de jaren te bewerkstelligen. In onderstaand overzicht is dit voor onze gemeente weergegeven voor de komende 5 jaren.

Renterisiconorm (bedragen x € 1 mln.)	2018	2019	2020	2021	2022
- Maximaal renterisico op vaste schuld	71,1	71,1	62,4	33,8	21,1
- Renterisiconorm	118,5	118,5	118,5	118,5	118,5
Ruimte onder limiet	47,4	47,4	56,1	84,7	97,4

Uit bovenstaand overzicht blijkt dat de renterisiconorm in 2018 en verdere jaren niet overschreden gaat worden.

Voor 2018 houden we voorlopig rekening met € 70 miljoen aan nieuwe leningen. Het te lenen bedrag is voor herfinanciering en nieuwe investeringen. Rekening houdend met enige onderuitputting en hogere inkomsten dan uitgaven bij het grondbedrijf verwachten we dat per saldo de lange schuld marginaal terugloopt. Zie verder het onderdeel Gemeente financiering.

4.3.2.2 Kredietrisico's op beleggingen

Kredietrisico op beleggingen (bedragen x € 1 mln)	Restant vordering Per 1-1-2018		Waarvan met aanvullende zekerheid
	Absol uut	%	
- Gemeenten / provincies	-	-	
- Woningbouwcorporaties met garantie WSW	16,9	36,0%	
- Semi-overheidsinstanties	16,4	25,3%	
- Financiële instellingen met rating A, of hoger	12,3	20,7%	
- Overige instellingen	11,5	18,0%	0,6
Totaal	57,1	100,0%	

De beleggingen zijn oplopend gerangschikt naar risico, waarbij alle beleggingen binnen de toegestane kredietrisico's vallen.

4.3.2.3 Risico's op gemeentegaranties

De gemeenteraad heeft vooral in het verleden garanties verstrekt voor leningen die onder meer door lokale woningbouwverenigingen, verzorgingstehuizen, sportverenigingen en dergelijke zijn aangegaan. Tegenwoordig opereren er waarborgfondsen voor woningbouw, zorg en dergelijke. Hiermee wordt een rechtstreeks beroep op de gemeente om garant te staan voor leningen,

aangegaan door deze instanties, steeds kleiner. Bij de woningbouw is de gemeente nog steeds verplicht om als 'achtervang' garant te staan.

Ons college heeft besloten om vanaf 1-1-2011 niet meer garant te staan voor nieuwe leningen die worden verstrekt onder de Nationale Hypotheek Garantie (NHG).

Risico op gemeentegaranties (bedragen x € 1 mln.)	Restant bedrag per 1-1-2017	
	Absoluut	%
- Rechtstreekse garantstelling	9,0	2,2%
- Als achtervang met WSW-garantie	394,0	97,8%
Totaal	403,0	100 %

4.3.3 Gemeentefinanciering

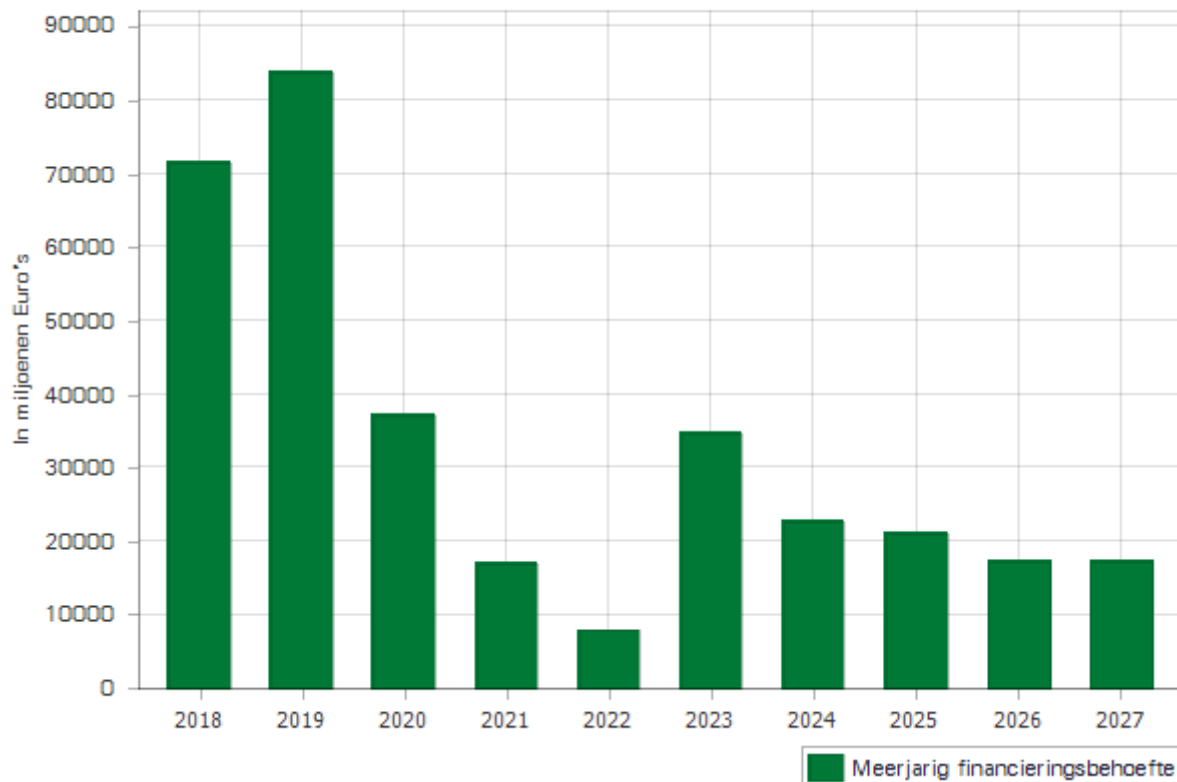
4.3.3.1 Financieringspositie

De jaarlijkse financieringsbehoefte wordt bepaald door een aantal elementen:

- mutaties in de leningen- en beleggingenportefeuille;
- de begrote besteding van de reserves en voorzieningen;
- Meerjarige investeringsplannen;
- het meerjarige liquiditeitsverloop van het Grondbedrijf.

In 2018 voorzien wij een financieringsbehoefte van circa € 70 miljoen. Dit gaat, per saldo, om herfinanciering van de huidige leningenportefeuille en additionele investeringen. Daarnaast verwachten we een positieve kasstroom uit de grondbedrijf activiteiten. In de jaren vanaf 2021 en verder, uitgezonderd 2023, is de financieringsbehoefte beperkt. Bij de invulling van de looptijden voor de nieuwe financieringsbehoefte zullen wij met deze situatie rekening houden.

Meerjarig financieringsbehoefte

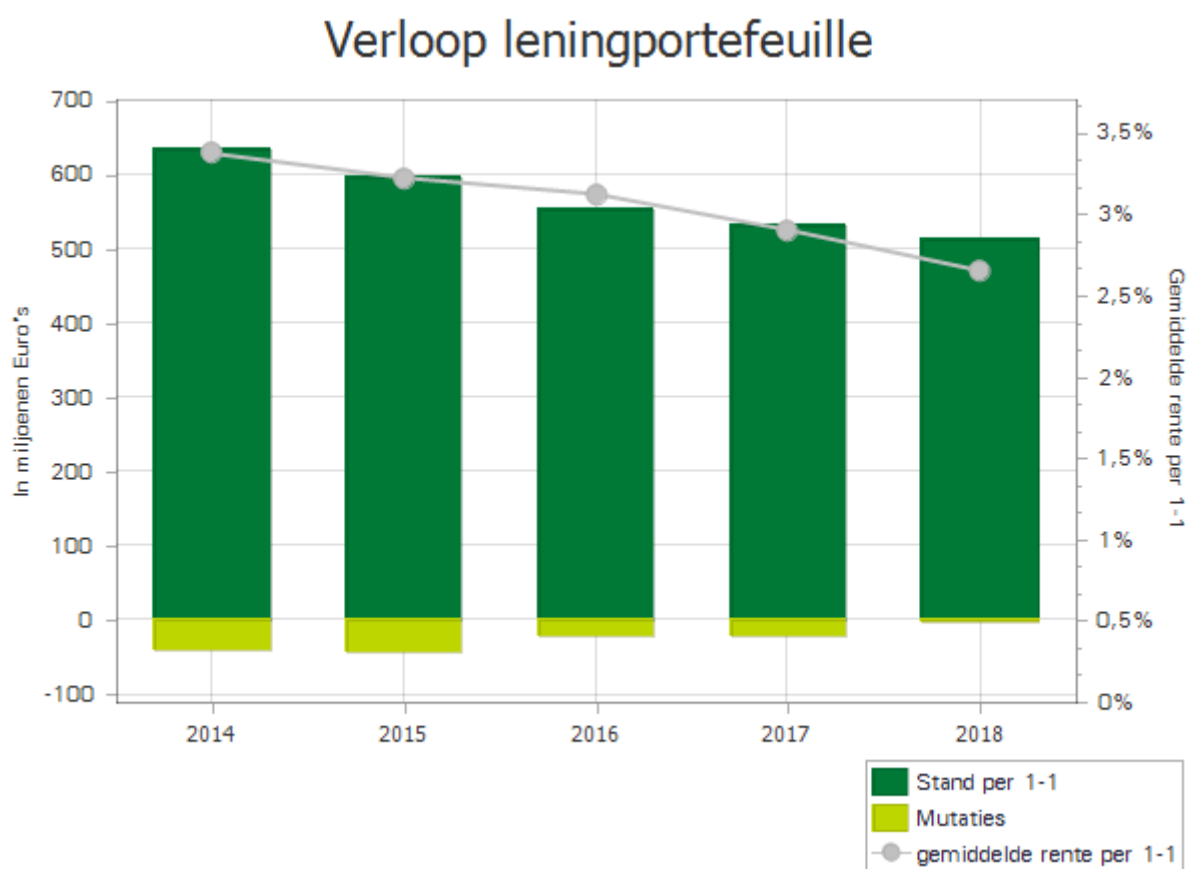

4.3.3.2 Leningportefeuille opgenomen gelden

Mutaties leningenportefeuille	Bedrag (x € 1 mln.)	Gemiddelde rente
Stand per 1 januari 2018	513,4	2,65%
- Nieuwe leningen	+70,0	1,50%
- Reguliere aflossing	-71,0	3,86%
- Vervroegde aflossing	n.v.t.	
- Renteherziening	n.v.t.	
Stand per 31 december 2018	512,4	2,26%

Volgens de voorlopige raming zal in 2018 voor circa € 70 miljoen aan leningen moeten worden aangetrokken. De looptijden van de nieuwe leningen worden afgestemd op het meerjarenfinancieringsperspectief.

Het verloop van de leningportefeuille vanaf 2014:

4.3.3.3 Leningportefeuille uitgezette gelden

Tot deze portefeuille behoren vooral de leningen die conform uw besluiten zijn verstrekt aan woningbouwverenigingen, Orpheus, sportverenigingen, en dergelijke. Verder vallen hier de gelden onder die belegd zijn vanwege de verkoop van voormalige VNB-aandelen.

Mutaties beleggingenportefeuille	Bedrag (x € 1 mln)	Gemiddelde rente
Stand per 1 januari 2018	57,1	4,16%
- Nieuwe beleggingen	0,0	0,0%
- Reguliere aflossing	-0,4	0,33%
- Vervroegde aflossing	n.v.t.	n.v.t.
- Renteherziening (oud percentage)	0,0	n.v.t.
- Renteherziening (nieuw percentage)	0,0	n.v.t.
Stand per 31 December 2018	56,7	4,18%

In deze tabel is rekening gehouden met een aanvullende storting in het SVN-fonds (stichting Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederland) ten aanzien van de collectieve duurzaamheidsleningen in het najaar van 2017. Eventueel nieuw te verstrekken leningen in 2018 zijn hier niet opgenomen.

4.3.4 Netto schuldquote en houdbaarheid financiën

In het collegewerkprogramma hebben wij als aandachtspunt de Schuld(quote) benoemd.

Voor de definitie van de schuld hebben wij besloten om aansluiting te zoeken bij de wettelijk gehanteerde definitie. Deze berekeningswijze van de Netto Schuldquote is vastgesteld als één van de financiële kengetallen voor gemeenten, waarbij zowel terug als vooruit gekeken wordt. In de paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing hebben wij ijkpunten voor enkele kengetallen benoemd, waaronder ook die voor de (Gecorrigeerde) Netto Schuldquote.

De definitie van de gecorrigeerde Netto Schuldquote luidt:

(Onderhandse leningen + overige vaste schuld + kortlopende schuld + overlopende passiva - langlopende uitzettingen - kortlopende (debiteuren) vorderingen en uitzettingen - liquide middelen - overlopende activa) / totaal van de inkomsten op de exploitatiebegroting.

Onze gecorrigeerde Netto Schuldquote kwam per 31-12-2016 uit op 101,4%.

Op basis van de oude MPB 2017 verwachtten wij we uit te komen op 89,9% per eind 2017. In de nieuwe MPB 2018 verwachten wij uit te komen 91,7% per eind 2018.

Hoe kunnen we meer concreet de Schuldquote verlagen?

- Indien we de inkomsten in de exploitatie kunnen opvoeren heeft dat een positief effect. Als die inkomsten worden toegevoegd aan de reserves kan er schuld worden afgelost. Dan ontstaat een extra positief effect op de netto schuldquote;
- Wij hebben definitief besloten om een belangrijk deel van de voorraad oneigenlijk woning bezit te verkopen. Met de opbrengst zal een deel van de schuld worden afgelost;
- De gemeente heeft ervoor gekozen om van actief naar passief grondbeleid te gaan. Voor de huidige projecten binnen het Grondbedrijf zal de actieve rol blijven bestaan totdat de betreffende projecten zijn afgebouwd. De komende jaren zijn erop gericht de boekwaarde zo veel en zo snel mogelijk terug te verdienen (deels lukt dit niet en zijn daardoor al verliesvoorzieningen getroffen) wat een positieve kasstroom tot gevolg heeft.

Al deze mogelijkheden hebben (politiek bestuurlijke) consequenties, die verder gaan dan alleen een verlaging van de Netto Schuldquote.

Overigens is de verwachting dat de netto schuldquote in de komende jaren verder zal verbeteren:

- Effect grondexploitatie, in de huidige begroting is rekening gehouden met het inlopen van de eerdere verliezen vanuit het grondbedrijf, ieder jaar wordt daarmee een deel van de schuld afgelost. Dit heeft ook een afname van de gemeentelijke schuld tot gevolg;

- Toename Algemene Reserve, wij "sparen" vanuit de begroting om de Algemene Reserve de komende jaren verder te verhogen. In de praktijk betekent dit dat als er meer geld binnen komt dan eruit gaat, er direct een deel van de (korte)schuld wordt afgelost;
- Diverse investeringen waaronder die in het Huis van de Stad, Activa met Maatschappelijk nut e.d. waardoor de schuld weer wat toeneemt;
- Indien er een negatieve gerechtelijke uitspraak komt in verband met de precariobelasting dan kan dat een negatieve invloed op de Netto Schuld hebben.

Rentetoerekening

Wijziging berekening toe te rekenen rente met ingang van 2017

In het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) zijn met ingang van 2017 onder andere wijzigingen ten aanzien van de doorberekening van de rente voorgeschreven. In het verleden waren gemeenten vrij om zelf te bepalen hoe zij de rentekosten in de begroting opnamen. Veelal gebeurde dit middels een vorm van renteomslagpercentage, in onze gemeente hanteerden wij marktconforme rentepercentages. Het nu te hanteren renteomslagpercentage dient op een éénduidige wijze berekend te worden door alle gemeenten, zodat onderlinge vergelijkbaarheid toeneemt en meer aansluit bij de werkelijke rentekosten. Hieronder is het schema opgenomen dat inzicht verschaft tussen de rentekosten en rentedekking binnen de begroting. Dit schema komt uit de nieuwe voorschriften.

	Renteschema			Begroting 2018
	*1000			
a	De externe rentelasten over de korte en lange financiering			€ 12.879,79
b	De externe rentebaten (idem)		-/-	€ 2.663,81
c	Saldo rentelasten en rentebaten			€ 10.215,98
c1	De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-/-	€ 3.662,90	
c2	De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-/-	717,06	
c3	De rentebaait van doorverstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken (= projectfinanciering), die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	+ / +	717,06	
			-/-	€ 3.662,90
	Aan taakvelden toe te rekenen externe rente			€ 6.553,09
d1	Rente over eigen vermogen		+ / +	€ 178,70
d2	Rente over voorzieningen		+ / +	€ 2.038,38
	Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente			€ 8.770,16
e	De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)		-/-	€ 11.361,97
f	Renteresultaat op taakveld treasury			€ 2.591,81

De aan de taakvelden toegerekende rente is omgeslagen tegen 2%.

4.4 Paragraaf Verbonden partijen

4.4.1 Inleiding

Verbonden partijen zijn derde rechtspersonen waarmee de gemeente een bestuurlijk en een financieel belang heeft. Onder bestuurlijk belang wordt verstaan een zetel in het bestuur van een rechtspersoon of het hebben van stemrecht. Financieel belang is er, als de gemeente middelen ter beschikking heeft gesteld en die kwijt is in geval van faillissement van de verbonden partij of als financiële problemen bij de verbonden partij verhaald kunnen worden op de gemeente. Wij hebben bestuurlijke en financiële belangen in gemeenschappelijke regelingen, vennootschappen en pps-constructies. Afhankelijk van onze mate van verbondenheid zijn wij in meer of mindere mate in staat om invloed op het beleid van de betreffende verbonden partij uit te oefenen.

In november 2015 heeft uw raad de Kadernota verbonden partijen vastgesteld. Hierin wordt onder meer ingegaan op de keuze om een verbonden partij in te stellen, de sturing op onze deelnemingen en de rol van de raad daarin. Wij verwijzen naar deze nota. ([Kadernota](#)) Wij hebben u bij de behandeling van de Kadernota toegezegd om de verbonden partijen in de resterende raadsperiode afzonderlijk te bespreken.

In oktober 2016 heeft de commissie BBV een nieuwe nota verbonden partijen uitgebracht. Hierin is een aanbeveling opgenomen ten aanzien van derden, die in formeel juridische zin geen verbonden partij zijn vanwege het ontbreken van financieel belang in de zin van de BBV (bijv. een gestort aandelenkapitaal), maar wel sprake is van:

- een structurele bekostiging in overwegende mate in de activiteiten van een organisatie;
- een bestuurlijk belang (zeggenschap uit hoofde van stemrecht of vertegenwoordiging in het bestuur).

De commissie BBV adviseert om derde partijen, die hieraan voldoen vanwege het maatschappelijk belang en/of vanuit hun risicopositie richting de gemeente op te nemen in de paragraaf verbonden partijen. In onze gemeente kennen wij echter geen partijen, die onder deze categorie vallen.

4.4.2 Overzicht van verbonden partijen

In de begrotingsprogramma's gaan wij in op de bijdrage van de verbonden partijen aan de doelstellingen van de gemeente en de risico's. Via een link kunt u inzoomen op het uitgebreide format dat per verbonden partij is gemaakt. In deze paragraaf beperken wij ons daarom tot een resumé van alle verbonden partijen. Ten opzichte van de MPB 2017 is een kolom financiële bijdrage/subsidie toegevoegd, waar uw raad om heeft verzocht in de motie 'Royale inhoud'. Deze motie is door de raad op 19 januari 2017 vastgesteld.

Prg.	Verbonden partij	Wat	Bestuurlijk belang of aandelen belang	Financiële bijdrage/subsidie	Portefeuillehouder(s)
01	Alliander NV	DLN	0,043%		D.H. Cziesso
01	Bank Nederlandse Gemeenten	DLN	0,24%	n.v.t.	D.H. Cziesso
01	Leisurelands (RGV)	DLN	16%De gemeente is aandeelhouder. Leisurelands levert een bijdrage aan de leefbaarheid en vrijetijdsbesteding in de regio.	n.v.t.	D.H. Cziesso
01	NV Luchthaven Teuge	DLN	54,61%De gemeente is aandeelhouder.	n.v.t.	D.H. Cziesso
01	Vitens	DLN	1 aandeelGeen		D.H. Cziesso
01	Regio Stedendriehoek	GR	DB lid	€ 418.000	J.G. Kruihof
01	Tribuut	GR	AB lid	€ 2.724.000	D.H. Cziesso
02	Veiligheidsregio Noord- en Oost-Gelderland/GHOR	GR	n.v.t.DB lid	€ 10.147.000	J.C.G.M. Berends
04	Circulus-Berkel BV	DLN	35,65%De gemeente Apeldoorn is aandeelhouder en opdrachtgever.	€ 15.146.000	D. H. Cziesso
04	Omgevingsdienst Veluwe IJssel (OVIJ)	GR	n.v.t.Apeldoorn is met één wethouder vertegenwoordigd in het DB en AB.	€ 3.811.093	M.J.P. Sandmann
06	Werkbedrijf Lucrato	GR	DB lid	€ 20.495.671	J.G. Kruihof
07	Accres Apeldoorn BV	DLN	100%Gemeente is volledig eigenaar van de vennootschap	€ 12.450.000	D.H. Cziesso
07	GGD Noord- en Oost-Gelderland	GR	6,7% aandeel Apeldoorn in de exploitatieDB lid	€ 1.148.215	P. Blokhuis
07	Vervoerscentrale Stedendriehoek	GR	DB lid	€4.735.758	P. Blokhuis
08	NV Orpheus theater/congrescentrum	DLN	77,7%Gemeente Apeldoorn is aandeelhouder met preferent belang. De gemeente verstrekt jaarlijks subsidie voor culturele prestaties.	€ 4.452.000	M.J.P. Sandmann
09	Kanaalzone Zuid (Schatkamer van Zuid)	PPS	33 1/3% deelname	n.v.t.	D. H. Cziesso
09	Veldekster	PPS	25% deelname	n.v.t.	M.J.P. Sandmann
09	Wegener	PPS	33 1/3% deelname	n.v.t.	M.J.P. Sandmann

* DLN = deelneming, GR = gemeenschappelijke regeling, PPS = publiek private samenwerking

4.5 Paragraaf Grondbeleid

4.5.1 Algemeen

Wat zijn wij verplicht te regelen in deze paragraaf?

De paragraaf grondbeleid maakt onderdeel uit van de Meerjarenprogrammabegroting (MPB). Het grondbeleid vormt een vast onderdeel van de begroting en verantwoordingscyclus van de gemeente. Elk jaar is de gemeente op grond van het besluit Begroting en Verantwoording (BBV), verplicht om een paragraaf grondbeleid in zowel de meerjarenprogrammabegroting (voorblik) als de jaarrekening (terugblik) op te nemen. Dit is geen keuze. De paragraaf grondbeleid bevat tenminste:

- De visie op het grondbeleid in relatie tot de realisatie van de doelstellingen van de programma's die zijn opgenomen in de gemeentelijke meerjarenbegroting;
- Een aanduiding van de wijze waarop de gemeente het grondbeleid uitvoert.
- Een actuele prognose van de te verwachten resultaten van de totale grondexploitatie
- Een onderbouwing van de geraamde winstneming.
- Beleidsuitgangspunten omtrent reserves voor grondexploitatie in relatie tot de risico's die daaraan verbonden zijn.

Ad + b - Nota grondbeleid

De gemeente Apeldoorn heeft haar visie op het grondbeleid in relatie tot de realisatie van de doelstellingen van de programma's die zijn opgenomen in de gemeentelijke meerjarenbegroting vastgelegd in de nota grondbeleid die op 13 juni 2013 door de raad is vastgesteld. In deze nota staat aangegeven welke vorm van Grondbeleid de gemeente voorstaat, en welke instrumenten het zal inzetten om het ruimtelijke beleid tot uitvoering te brengen. De nota grondbeleid betreft geen wettelijke verplichting.

Ad c + d + e – [Meerjaren Perspectief Grondexploitaties](#)

In aanvulling op de begroting en de jaarrekening kent de gemeente Apeldoorn een meerjarenperspectief grondexploitaties (MPG). Het MPG geeft informatie over de actuele voortgang van de grondexploitaties. In het MPG wordt teruggekeken op het afgelopen jaar en vooruit gekeken naar de komende jaren. De te verwachten ontwikkelingen worden financieel vertaald. Tevens wordt een inschatting gemaakt van de risico's. Korthedshalve wordt naar de MPG 2016 verwezen die in de gemeenteraad van juni 2016 is vastgesteld.

Wat willen wij regelen in deze paragraaf?

De paragraaf is geen middel om 'nieuw beleid' vast te stellen. Nieuw beleid wordt via de lijn College ter bespreking naar u als Raad gebracht. Deze paragraaf is een middel om:

- actuele onderwerpen terug te laten komen en nader uit te werken;
- toekomstige ontwikkelingen, waar grondbeleid een relatie mee heeft te agenderen.

Vastgesteld beleid	
Algemeen	Nota Grondbeleid
	Paragraaf Grondbeleid (begroting + rekening)
Financieel	Uitvoeringskader Grondbedrijf
Specifiek	Nota Gronduitgifteprijsbeleid
	Nota Gronduitgiftebeleid
	Notitie werkwijze en kostenverhaal bij zelfrealisatie
Actuele ontwikkelingen (Onderwerpen in deze Paragraaf)	
Betaalbaarheid	Ruimtelijke Ontwikkelingen

4.5.2 Actuele ontwikkelingen

Betaalbaarheid Ruimtelijke Ontwikkelingen i.r.t. Grondbeleid

Het ruimtelijke ordeningsbeleid in Nederland is naast 'de goede ruimtelijke ordening' gestoeld op 'economische uitvoerbaarheid'. Het vertrekpunt daarbij is dat wanneer publieke doelen zonder actief grondbeleid kunnen worden gerealiseerd beter kan worden overgestapt op faciliterend grondbeleid. Binnen het ruimtelijke domein vindt er een verschuiving plaats van grote ontwikkeling in uitleggebieden naar kleinschalige binnenstedelijke ontwikkelingen. Ook zal de herontwikkeling van bestaand vastgoed prominent op de agenda staan. Bij deze ontwikkelingen, o.a. door de inbrengwaarde van bestaand vastgoed, zit veelal een tekort op grondexploitatie. Nu er steeds minder bijdragen zijn vanuit Rijk en Provincie, binnenstedelijke ontwikkelingen nauwelijks sluitend te maken zijn en kostenverhaal in de omgevingswet naar verwachting ingeperkt zal worden is het van belang het onderwerp 'betaalbaarheid van ruimtelijke ontwikkeling' in relatie tot grondbeleid te belichten. *Dit onderwerp heeft een agenderende functie en loopt vooruit op de in 2018 op te stellen herziening Nota Grondbeleid*

Grondbeleid

Met grondbeleid probeert de gemeente veranderingen in het grondgebruik te sturen en vormt het kader waarbinnen zij publieke doelen zoals volkshuisvesting kan borgen. De interventies van de overheid in de ruimtelijke ontwikkelingen zijn er op gericht om het huidige gebruik van de grond in overeenstemming te brengen met het maatschappelijk gewenste gebruik.

Globaal kunnen de overheidsinterventies in de grondmarkt worden ingedeeld in drie categorieën (*actief, faciliterend, publiek-private samenwerking*) met elk hun eigen risicoprofiel en sturingsmogelijkheden.

Bij *actief grondbeleid* verwerft de gemeente de te ontwikkelen gronden zelf. De gemeente kan daarbij gebruik maken van een aantal instrumenten. In de meeste gevallen verkrijgt de gemeente de grond via een vrijwillige verkoop, al dan niet met behulp van de vestiging van gemeentelijk voorkeursrecht, of grondruil. Daarnaast heeft de gemeente de mogelijkheid om gronden in het kader van het algemeen belang te onteigenen, indien geen koopovereenkomst tot stand komt en de grondeigenaar niet in staat wordt geacht de voorgenomen bestemming zelf te realiseren. Bij actief grondbeleid zorgt de gemeente er zelf voor dat de grond geschikt wordt gemaakt om op te bouwen. Nadat het bestemmingsplan gemaakt is, wordt de grond in bouwrijpe staat verkocht aan één of meerdere andere partijen (belegger, corporatie, ontwikkelaars, particulieren), die zorgen voor de bouw van de woningen.

De laatste jaren kiezen steeds meer gemeenten voor een *faciliterend grondbeleid*. De gemeente wordt gedurende het proces van planvorming en uitvoering geen eigenaar meer van de gronden. De gemeente laat de grondverwerving en gronduitgifte over aan andere partijen (particulieren, ontwikkelaars, bouwers, e.d). De invloed van de gemeente op de toekomstige bestemming en de inrichting van de grond loopt dan ook niet via het grondeigendom, maar via het bestemmingsplan, de exploitatie overeenkomst en/of exploitatieplan. Dat is sinds 1 juli 2008 geregeld in de regeling voor grond-exploitatie, in de Wet ruimtelijke ordening. Tenslotte kan gekozen worden voor een *publiek-privaat samenwerkingsmodel (PPS)*. In deze situatie richten de gemeente en andere partijen een gezamenlijke onderneming op om de bouwlocatie te ontwikkelen. Zie onderstaande vormen van Grondbeleid.

	Actief	PPS	Faciliterend
Ruimtelijke doelen bij het bestemmingsplan en projecten (sturing)	Omdat de planvorming bij de gemeente ligt, kan direct op de ruimtelijke doelen worden gestuurd.	Deels gelijk aan faciliterend, met verschil dat sturing ook tussentijds mogelijk is in de samenwerkingsrelatie	Afspraken nodig met ontwikkelende partij: sturen door goede kaderstelling vooraf met exploitatieplan of anterieure overeenkomst
Financieel (risico's)	Een groot deel van de risico's en de opbrengsten ligt bij de gemeente. Bij een bouwclaim heeft de gemeente zich bovendien verbonden aan één afnemer.	De verdeling van de financiële lasten en lusten is een kernpunt van de PPS. Risico's worden gedeeld met een bepaalde verdeelsleutel	Ontwikkelende partijen lopen de financiële risico's. Zij kunnen profiteren van een positief saldo grondexploitatie

Tabel 1 – Vormen van grondbeleid

Kostenverhaal bij Grondbeleid

Bij *actief grondbeleid* komt het verschil tussen de prijs van aankoop en uitgifte van gronden toe aan de gemeente. Met dit verschil bekostigt de gemeente haar inzet van mensen, de kosten van onderzoek, de uitvoering van werken en werkzaamheden, en de aanleg van de openbare ruimte in het plangebied. En aangezien de kosten van de gemeentelijke grondexploitatie vaak vele jaren voor de opbrengsten uitgaan, komen ook de kosten van voorfinanciering, rentelasten en tijdelijk beheer voor rekening van de gemeente. Overschotten op het ene plan kunnen bovendien via het grondbedrijf worden aangewend de ontwikkeling van niet-rendabele ontwikkelingen met bijbehorende negatieve grondexploitaties mogelijk te maken.

Bij *faciliterend grondbeleid* bekostigt de gemeente haar inzet uit de exploitatiebijdrage van de grondeigenaar die tot ontwikkeling van zijn gronden overgaat (dit wordt het kostenverhaal genoemd). Deze kan vrijwillig worden overeengekomen (via een overeenkomst over het kostenverhaal) maar deze kan ook dwingend worden opgelegd (als betalingsvoorschrift bij de omgevingsvergunning voor het bouwen, op grond van een exploitatieplan). Anders dan bij actief grondbeleid is het bij faciliterend grondbeleid niet mogelijk om tussen twee of meer grondexploitaties onderling te verevenen. Het is de gemeente niet toegestaan om een overschot op het ene plan over te hevelen naar een ander niet-rendabel plan. Bij niet-rendabele plannen zal de gemeente zelf middelen moeten reserveren, om dat deel van de kosten die uiteindelijk niet verhaald kunnen worden, te bekostigen. In de nieuwe omgevingswet (2018) kan een negatief plan (economische uitvoerbaarheid) mogelijk een weigeringsgrond voor de gemeente zijn om medewerking te verlenen.

Gemeentelijke Grondbedrijven

Een belangrijk instrument dat gemeenten van oudsher koesterde om grondbeleid (actief grondbeleid) te kunnen voeren is het *grondbedrijf*. Deze rol is met het verbeterde kostenverhaalsinstrumentarium in de Wro (2008) en de grote verliezen op grondbedrijven aan het veranderen. Bij veel gemeenten wordt door het grondbedrijf bouwrijpe grond geproduceerd. Dat gebeurt in een productieproces waarin ruwe grond wordt gekocht. Deze ruwe grond wordt vaak voorzien van een nieuwe bestemming. De percelen worden eerst bouwrijp gemaakt en daarna functiegeschikt (woonrijp). De uitgeefbare percelen worden vervolgens verkocht. Geld verdienen was geen doel op zich, maar een middel om verlieslatende ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk te maken.

Facilitair grondbeleid als volwaardig alternatief voor overheden?

Sinds de crisis is er veel kritiek op actief grondbeleid gekomen, voornamelijk als gevolg van de financiële risico's die ermee gepaard bleken te gaan. Traditiegetrouw worden een aantal redenen genoemd om actief grondbeleid te rechtvaardigen. Verschillende experts betogen dat een actief gemeentelijk grondbeleid over het algemeen onnodig is voor het bereiken van beleidsdoelen en zelfs een aantal onwenselijke bijeffecten heeft. In onderstaande tabel worden deze uiteengezet.

	Rechtvaardiging Actief	Mogelijkheid Faciliterend	Relatie Betaalbaarheid
Ruimtelijke Sturing	Gemeenten gebruiken actief grondbeleid om hun ambities na te streven, door voorwaarden te verbinden aan verkoop van grond (soc. woningbouw). Actief grondbeleid als sturingsinstrument, omdat het publiekrechtelijk instrumentarium tekort schoot.	Sinds de inwerkingtreding van de Wro (2008) kunnen gemeenten gebieden en percelen voor verschillende woningbouw categorieën (sociale huur, sociale koop en particulier opdrachtgeverschap) bestemmen en kunnen ze (locatie-)eisen stellen aan de wijze waarop de locatie wordt ontwikkeld.	
Publieke Goederen	Het gaat hier om infrastructuur en maatschappelijk vastgoed ten dienste aan ontwikkelingen. De markt zou deze voorzieningen onvoldoende leveren, waar het om bovenwijkse voorzieningen gaat (afhankelijk van markt-vraag). Deze worden veelal gerealiseerd door de overheid.	Binnen de Wro is het mogelijk om bovenwijks (infra), bovenplans (zoet en zuur tussen gebieden) en bijdrage aan RO (maatschappelijke voorzieningen) in rekening te brengen. In de omgevingswet vervalt de mogelijkheid voor bovenplanse verevening en de bijdrage ruimtelijke ontwikkelingen	Actief grondbeleid blijft een belangrijk middel om te voorzien in infra en maatschappelijk vastgoed. Dit wordt versterkt nu in de omgevingswet de mogelijkheid voor bovenplans en bijdrage aan ruimtelijke ontwikkelingen komen te vervallen. Investering in duurzaamheid zal de komende jaren toenemen.
Baatafoming	Met een actief grondbeleid worden grondbaten die ontstaan door bestemmingswijzigingen ingezet voor andere bestuurlijke doelen	Het ontbreekt aan een deugdelijk publiekrechtelijk alternatief voor baatafoming. De baatbelasting (artikel 222 Gemeentewet) wordt als niet functioneel instrument omschreven (Buitelaar, 2010).	Overschotten op het ene plan inzetten voor de ontwikkeling van minder (binnenstedelijke / herstructurering /) rendabele ontwikkelingen (marktfalen) mogelijk te maken.
Kostenverhaal	Via grondverkoop de kosten van bouw- en woonrijp maken en de plankosten verhalen op private partijen.	De Wro (2008) stelt gemeenten in staat om kosten te verhalen zonder eigen grondbezit. Kostenverhaal kan worden afgedwongen via het publiekrechtelijke exploitatieplan. Minnelijkheid (privaatrechtelijk) heeft de voorkeur, maar het gaat hier om de 'stok achter de deur'.	

Tabel 3: Legitimatie actief / Facilitair grondbeleid i.r.t. de betaalbaarheid van de Ruimtelijke ontwikkeling.

Grondbedrijven 'verdienmodel onder druk'

Tot enkele jaren geleden vormden grondexploitaties een belangrijke bron van eigen inkomsten voor gemeenten, waar investeringen in de fysieke leefomgeving (huisvesting, wegen, stedelijke vernieuwing) uit konden worden bekostigd. De economische crisis heeft echter geleid tot een

omslag. Door de crisis hebben gemeenten aanzienlijk minder kunnen investeren. De verwachting is dat grondexploitaties als inkomstenbron van gemeenten in het vervolg een andere rol zullen spelen dan voorheen: Apeldoorn heeft voor haar grondbeleid ook gekozen voor een *facilitaire ontwikkeling*, waarbij ingezet wordt op het verhalen van kosten (infrastructuur en apparaatskosten).

Gemeenten moeten voortdurend investeren in onderhoud, beheer en aanpassingen van de fysieke leefomgeving, om achteruitgang tegen te gaan en te sturen op gewenste ontwikkelingen. Marktpartijen blijken alleen bereid te investeren waar dat (voldoende) rendeert. Gemeenten hebben een andere rol en taak. Duurzaamheid, veiligheid en leefbaarheid zijn voor gemeenten kernbegrippen. Zonder grote opbrengsten uit grondexploitaties, bijdragen vanuit Rijk en Provincie, kan het helpen om bestaande geldstromen in totaliteit te bezien.

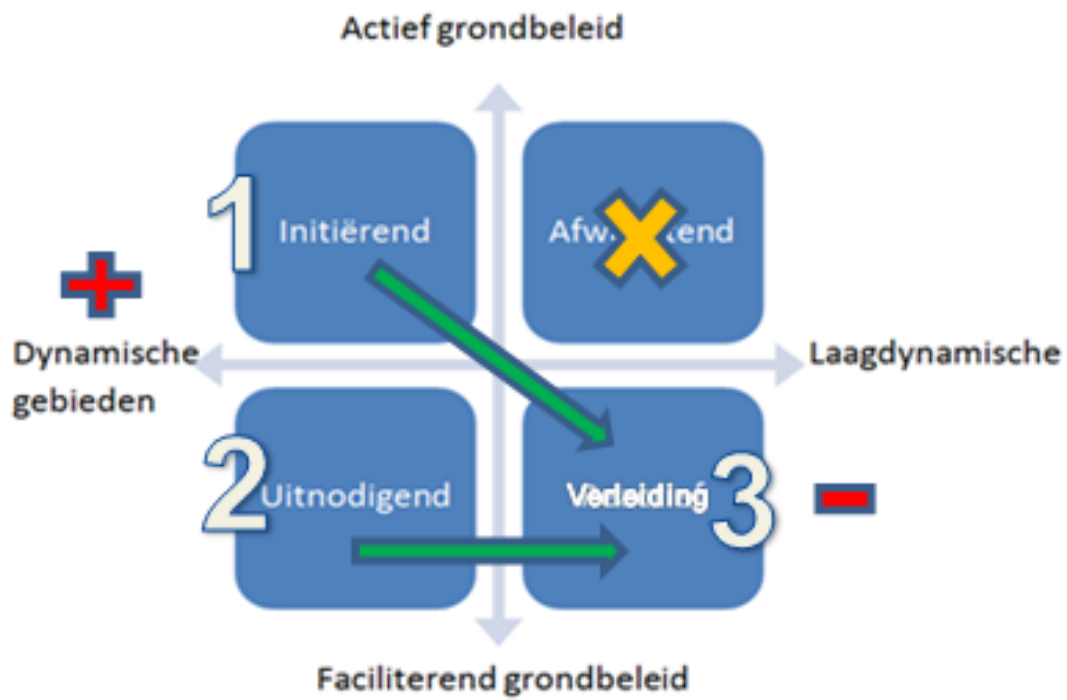
Actief grondbeleid wordt gevoerd, wat voor de betaalbaarheid van RO de volgende voordelen had:

- Overschotten op het ene plan (veelal uitleg) kunnen via het grondbedrijf worden ingezet voor de ontwikkeling van niet-rendabele ontwikkelingen (veelal binnenstedelijk);
- Via bestemmingsreserves en fondsvorming is de gemeente bovendien in staat te investeren in bovenwijkse infrastructuur, in openbare voorzieningen en in de stedelijke vernieuwing.

De betaalbaarheid van de fysieke leefomgeving staat steeds meer onder druk door:

- *'Wegvallen traditionele financieringsvormen'*
De grondbeleidmotor bij gemeenten zelf is stilgefallen en komt nooit meer terug als verdienmodel. Steeds meer gemeenten stappen over naar faciliterend grondbeleid. Daarbij ontstaan knelpunten:
 - o Bekostiging van publieke voorzieningen en infrastructurele werken met een bovenwijkse schaal;
 - o Financiering van verliesgevende (veelal binnenstedelijke) ontwikkelingen;
 - o Bekostiging van plankosten (apparaatskosten). Kosten van planbegeleiding voor nieuwe bouwontwikkelingen staan onder druk, alsmede de kosten voor vergunningverlening, toezicht en handhaving bij ruimtelijke ontwikkelingen.
- *'Minder subsidies'*
Wegbezuinigen door het rijk van het vliegwiel van het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV) en de locatiegebonden subsidies (BLS) en de woninggebonden subsidies (BWS).
- *'Duurzaamheid'*
Verplichtingen te investeren in o.a. energiebesparende maatregelen (SER energieakkoord), zonder dat daar voldoende financiën voor beschikbaar zijn. Ontwikkeling nieuwe publieke infrastructuur als gevolg van o.a. duurzaamheid, energietransitie, smart-grids. Gemeentelijke wens om energieneutraal te zijn in 2030
- De stedelijke opgave laat verschillende verschuivingen zien. Deze verschuivingen hebben door hun aard en omvang met elkaar gemeen (o.a. door de inbrengwaarde van bestaand vastgoed), dat er veelal een tekort op de grondexploitatie zit. Daarnaast zijn er steeds minder bijdragen vanuit Rijk en provincie. De volgende ontwikkelingen zetten de betaalbaarheid onder druk:
 - o Van grote ontwikkeling in uitleggebieden naar kleinschalige binnenstedelijke ontwikkelingen;
 - o Transformatie, van nieuwbouw naar herontwikkeling en hergebruik van het bestaande;
 - o Van grootschalige naar kleinschalige en organische ontwikkelingen (zonder eindbeeld);
 - o Wegvallen van lucratieve kostendragers (kantoor- en winkelbestemmingen)

Bovenstaande ontwikkelingen zijn schematisch weergegeven in onderstaand figuur. De ontwikkeling van de laagdynamische gebieden (kasstroom van positieve naar negatieve gebieden), evenals de aanleg van publieke voorzieningen (bovenwijkse infrastructuur) en maatschappelijk vastgoed staan onder druk.

Figuur 1: Betaalbaarheid RO – trends, ontwikkelingen en rolverschuivingen.

4.6 Paragraaf Lokale heffingen

4.6.1 Inleiding

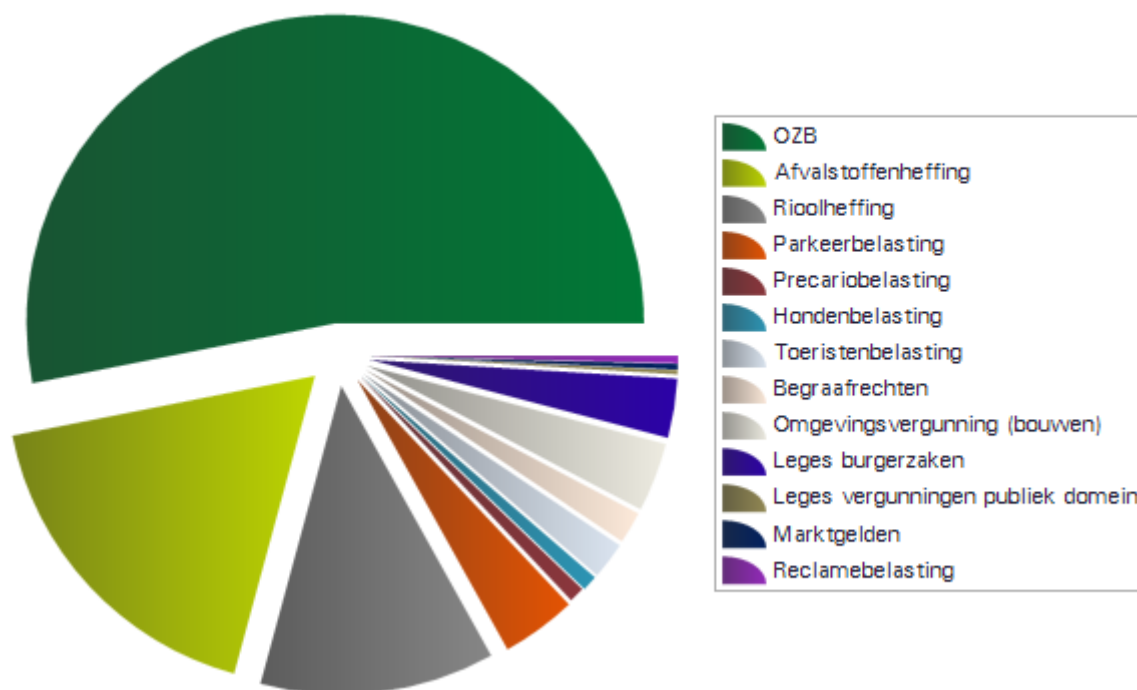
De baten van de gemeente bedragen voor 2018 € 562 mln, exclusief verrekening met reserves. Het grootste deel hiervan wordt ontvangen van het Rijk via de algemene uitkering uit het Gemeentefonds en specifieke uitkeringen (bijv. sociale zekerheid, maatschappelijke dienstverlening). Bij de overige baten moet u denken aan bouwgrondexploitatie, interne verrekeningen en eigen belastingen (heffingen, rechten en leges). Bij de heffingen is de onroerende- zaakbelasting de belangrijkste component.

In deze paragraaf is conform de regels van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) per gebonden heffing een overzicht opgenomen van de kostendekkendheid. Ook worden de gehanteerde beleidsuitgangspunten en eventuele kruissubsidiëring toegelicht.

Stand van zaken herziening gemeentelijk belastingstelsel

De keuzes omtrent de hervorming van gemeentelijke belastingen worden, gezien de impact en omvang, overgelaten aan het nog te vormen kabinet. Wij volgen de ontwikkelingen op de voet.

Lokale heffingen 2018: € 93,8 mln

4.6.2 Overzicht belastingen en heffingen

Gemeenten zijn beperkt in de soorten belastingen die ze mogen heffen. Deze zijn limitatief opgesomd in de wet. De tarieven van deze belastingen worden in beginsel jaarlijks trendmatig verhoogd, echter per belastingsoort kan daarvan worden afgeweken.

Naast belastingen, heft de gemeente rechten en leges voor individuele dienstverlening aan haar burgers. De kosten die de gemeente maakt (intern gewogen index) om onder andere deze diensten te verlenen stijgen gemiddeld met 4%. De tarieven van deze rechten en leges dienen zodanig vastgesteld te worden dat de geraamde opbrengsten de geraamde kosten voor het verlenen van de diensten niet overschrijden. De opbrengst van deze zogeheten gebonden belastingen dient alleen ter bestrijding van de kosten die de gemeente voor de betreffende dienstverlening maakt.

De gemeente is vrij in de besteding van de opbrengst van de ongebonden heffingen (algemene belastingen). De gemeentelijke belastingen en retributies die in 2018 in Apeldoorn worden geheven zijn:

Ongebonden belastingen	Gebonden belastingen
Onroerende- zaakbelastingen	Afvalstoffenheffing
Hondenbelasting	Rioolheffing
Parkeerbelastingen	Leges
Precariobelasting	Begraafplaatsrechten
Toeristenbelasting	Marktgeden
Reclamebelasting	

Het BBV

Het BBV schrijft voor dat de kosten van overhead niet doorberekend mogen worden in de tarieven. Hier wordt een extracomptabele berekening van gemaakt:

- de kosten van overhead worden centraal geraamd in het programma overhead. Vanuit dit programma kan vervolgens een overheadtarief per uur berekend worden.
- op basis van de geraamde uren per gebonden belasting worden de overheadkosten toegerekend

Het overheadtarief 2018 bedraagt € 32,09 per uur. In de overzichten van de kostendekkendheid van de gebonden belastingen, zijn de overheadkosten apart vermeld. Ook de kosten van het betreffende taakveld en de btw zijn apart opgenomen. De wijze waarop de rente wordt toegerekend, wordt nader toegelicht in de paragraaf financiering.

4.6.3 Voorstel per belastingsoort

Onroerende- zaakbelasting (OZB)

De OZB wordt berekend naar een percentage van de waarde van de onroerende zaak. De nieuwe vastgestelde WOZ-waarden met als waardepeildatum 1 januari 2017 zijn bepalend voor het belastingjaar 2018. In 2018 worden voor alle onroerende zaken binnen de gemeentegrenzen nieuwe WOZ-beschikkingen afgegeven die het hele jaar 2018 geldig zijn. De waarde van een woning in Apeldoorn is ten opzichte van peildatum 1 januari 2016 (aanslag 2017) gemiddeld met 6,61% gestegen. De waarde van een niet-woning is gemiddeld gestegen met 2,00%.

Uitgangspunt voor de berekening van de tarieven OZB is dat we de opbrengst gelijk houden. Een waardedaling leidt daarom tot een tariefstijging en een waardestijging leidt tot een tariefdaling. De leegstand wordt verrekend in de tarieven voor niet-woningen. Daarnaast houden we rekening met volume-effecten en inflatie van 1,6%.

Bovenstaande wijzigingen leiden tot de volgende OZB- tarieven voor 2018:

Percentage van de heffingsmaatstaf (WOZ-waarde) voor berekening		
	2017	2018
Gebruikersbelasting:		
niet-woningen	0,3234%	0,3221%
Eigenarenbelasting:		
woningen	0,1483%	0,1413%
niet-woningen	0,4088%	0,4072%

Rioolheffing

Naast de zorg voor inzameling en transport van afvalwater hebben gemeenten ook een regenwaterzorgplicht en hebben zij een duidelijke rol als regisseur bij de aanpak van grondwaterproblemen. De gemeente is dus niet alleen verantwoordelijk voor het onderdeel afvalwater, maar voor de gehele gemeentelijke waterhuishouding. De kosten die hiervoor worden gemaakt, worden met de rioolheffing verhaald op gebruikers van woningen en niet-woningen. De

aanslagen rioolheffing worden berekend naar een percentage van de waarde van de onroerende zaak. De werkzaamheden, zoals opgenomen in het Gemeentelijk Riolerings Plan (GRP) zijn de basis voor de raming van de tarieven 2018. Ten opzichte van 2017 zijn de kosten met 2,15% gestegen. Dit is onder meer het gevolg van de herberekening van de perceptiekosten van Tribuut, die leidt tot een hogere doorbelasting aan de rioolheffing. Daarnaast is de doorbelasting van de btw hoger dan in 2017, omdat in 2018 meer rioolwerkzaamheden zullen worden uitgevoerd. Tenslotte hebben we te maken met volume ontwikkeling.

Berekening kostendekkendheid van de rioolheffing in €		
Kosten taakveld incl. (omslag)rente	9.521.781	
Inkomsten taakveld, excl. heffingen	15.322	
Netto kosten taakveld	9.506.459	
Toe te rekenen kosten:		
Overhead incl. (omslag)rente	648.494	
BTW	1.746.435	
Totale kosten	11.901.388	
Opbrengst heffingen	11.544.501	
Dekking		97%

Beleidsuitgangspunten

Het tarief is in 2018 niet volledig kostendekkend. In vier jaar tijd wordt toegewerkt naar een volledig kostendekkende exploitatie. De tariefschommelingen worden in de tussenliggende jaren geëgaliseerd. In de voorziening riolering is voldoende ruimte om deze schommelingen op te vangen.

De straatveegkosten worden voor 50% doorberekend in het tarief en de overige kosten, inclusief kwijschelding, worden volledig doorberekend in het tarief.

Door de waardeontwikkeling van woningen en niet-woningen en volumeontwikkeling daalt het tarief ten opzichte van 2017.

Percentage van de heffingsmaatstaf (WOZ-waarde) voor berekening rioolheffing		
	2017	2018
gebruikers	0,0622%	0,0596%

Afvalstoffenheffing

De afvalstoffenheffing bestaat uit een vast en een variabel gedeelte. Elk huishouden is het vast gedeelte verschuldigd. Het variabele deel wordt berekend op basis van het aantal aanbiedingen restafval. Het vast gedeelte bestaat uit één tarief per huishouden, ongeacht de omvang van dat huishouden. Het variabel gedeelte gaat uit van het aantal liters inhoud per aanbiedmiddel, waarbij ervan wordt uitgegaan dat bij elke aanbieding de vullingsgraad 100% is.

De uitvoering van inzameling en afvoer van afval wordt uitgevoerd door Circulus-Berke BV. Dit is een overheids-gedomineerd bedrijf waarvan de gemeente Apeldoorn aandeelhouder is.

Berekening kostendekkendheid van de afvalstoffenheffing in €		
Kosten taakveld incl. (omslag)rente	17.135.000	
Inkomsten taakveld, excl. heffingen	3.034.000	
Netto kosten taakveld	14.101.000	
Toe te rekenen kosten:		
Overhead incl. (omslag)rente	226.000	
BTW	3.102.000	
Totale kosten	17.429.000	
Opbrengst heffingen	16.756.000	
Dekking		95%

Beleidsuitgangspunten

Vanaf 1 januari 2018 zal gestart worden met de uitvoering van het nieuwe afvalplan "Recycleservice 2025" dat juni 2017 door de gemeenteraad is vastgesteld. Dit zal fase (wijks)gewijs plaatsvinden en zal zeker twee jaar in beslag nemen. Uiteraard zal het uitgangspunt zijn en blijven dat de exploitatie kostendekkend dient te zijn. Een deel van de kosten van het recycleplan, zoals de lagere bijdrage voor Foenix en de hogere kosten van inzamelmiddelen, zijn in de MPB verwerkt. Onduidelijk is echter nog wat de effecten zullen zijn van het nieuwe beleid (en in welke termijnen). Bij de vaststelling van het plan is dan ook besloten om de reserve afvalstoffenheffing, vooralsnog, niet te verlagen en in te zetten als buffer.

Het tarief is in 2018 niet volledig kostendekkend. In vier jaar tijd wordt toegewerkt naar een volledig kostendekkende exploitatie. De tarieven 2018 -2021 zijn ten opzichte van de meerjarenraming in de MPB-2017-2020 ongewijzigd.

Bij de behandeling van het plan is een amendement aangenomen betreffende de kwijtscheldingen. De kosten van kwijtschelding worden gedekt vanuit het tarief van de afvalstoffenheffing. De hoogte van de kwijtschelding per huishouden is conform raadsbesluit gebaseerd op 8 aanbiedingen per jaar.

Bijlage 2.2 geeft inzicht in de reserve huisvuilrechten.

Samenvattend leidt dit tot de volgende tarieven 2018.

	2017	2018	2019	2020	2021
Tarief vastrecht (per huishouden)	159,39	163,22	167,14	171,15	179,02
Tarieven variabel recht (per aanbieding):					
• 120-liter container (restafval)	4,15	4,25	4,35	4,45	4,67
• 140-liter container (restafval)	4,84	4,96	5,08	5,20	5,45
• 240-liter container (restafval)	8,29	8,49	8,69	8,90	9,33
• 40-literzak (restafval)	1,39	4,41	1,44	1,47	1,54
• 20-literzak (restafval)	0,69	0,71	0,72	0,74	0,78
• 1100-liter container (restafval)	38,98	39,89	39,82	40,78	42,76

Ontwikkeling woonlasten

In onderstaande tabel wordt een totaalbeeld gegeven van de ontwikkeling van de woonlasten voor een meerpersoonshuishouden met een woningwaarde van € 229.000.

Op totaalniveau stijgen de woonlasten in 2018 met 1,98%. Dit is lager dan de gewogen kostenontwikkeling (voor de loon- en materiële kosten) van 4% in 2018 en 2% in 2019 en verdere jaren waar we als gemeente voor staan.

Woonlasten	2017	2018	% ontw.
Ozb	€ 318,67	€ 323,72	1,59%
Rioolheffing	€ 133,64	€ 136,56	2,15%
Afval vastrecht	€ 159,39	€ 163,22	2,40%
Afval variabel*	€ 74,61	€ 76,41	2,40%
Totaal	€ 686,31	€ 699,91	1,98%

* uitgaande van een aanbod van 9 ledigingen in 2018 per jaar voor een 240- litercontainer.

Overige belastingen, heffingen en rechten

- Parkeerbelastingen

In de gemeente Apeldoorn worden de parkeertarieven gebruikt om de kosten voor parkeervoorzieningen te bestrijden en om het parkeren binnen de gemeente te reguleren. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen parkeren voor bewoners, bezoekers en woon- werk parkeren. Het streven is waar mogelijk auto's op privégrond en/of gebouwde voorzieningen onder te brengen zodat de openbare weg minimaal wordt belast. Het verkeersbeleid is integraal gericht op het aanbieden van milieuvriendelijke vervoersalternatieven en op die manier (solo)gebruik van de auto voor met name woon- werkverkeer waar mogelijk te voorkomen. In 2017 zijn de tarieven met de gewogen index verhoogd. Wij stellen voor om de tarieven voor 2018 mee te laten lopen met de gemeentelijke kosten van parkeren en deze met 2,0% te verhogen.

- Precariobelasting

Precariobelasting wordt geheven voor het gebruik van gemeentegrond. Hieronder valt niet alleen het plaatsen van containers langs- of op de openbare weg, maar bijvoorbeeld ook lichtbakken aan winkels die boven gemeentegrond hangen. Precariobelasting is een ongebonden belasting, waarbij de gemeente volledige vrijheid heeft in de vaststelling van de hoogte van de tarieven. Vooruitlopend op de hervorming van het lokaal belastinggebied wil het kabinet de precariobelasting op nutsleidingen afschaffen. Inmiddels is per 1 juli de precariobelasting voor kabels en leidingen afgeschaft. Er geldt een overgangstermijn tot 1 januari 2022. Onder deze overgangsregeling kan maximaal naar het tarief zoals dat gold op 10 februari 2016 geheven worden. Voorgesteld wordt om de tarieven voor de precariobelasting te verhogen met 2,00% met uitzondering van de tarieven voor kabels en leidingen.

Precariobelasting netwerkbeheerders

Uw raad is meerdere malen geïnformeerd over de ontwikkelingen rond de procedure Liander/gemeente Apeldoorn. Deze is nog niet afgerond. De opbrengst precariobelasting is daarom ook in de daarvoor ingestelde voorziening geparkeerd.

- Hondenbelasting

Hondenbelasting is een algemene belasting. Dat houdt in dat de raad vrij is in de bepaling van de opbrengst: er hoeft geen relatie met de kosten te zijn. Uw raad heeft bij de invoering van de hondenbelasting besloten dat de opbrengst niet hoger mag zijn dan de kosten van de maatregelen om de overlast van honden te beperken. Deze kosten betreffen voornamelijk de kosten voor het onderhoud van de hondenuitlaatplaatsen en hondencontrole. De kosten van deze taak zijn gelijk gebleven. Voorgesteld wordt om de tarieven voor hondenbelasting te handhaven op het niveau van 2017.

- Toeristenbelasting

Voor de toeristenbelasting heeft uw raad in november 2016 besloten dat de tarieven met ingang van 1 januari 2017 voor vier jaar telkens te verhogen met 5%, naast de jaarlijkse correctie op basis van het consumentenindex cijfer. Het tarief voor de categorie hotels en pensions met drie sterren en hoger is in 2017 bevroren en besloten is dit tarief per 1 januari 2018 mee te laten lopen in de jaarlijkse verhoging. Het consumentenprijsindex cijfer van juni is 1,1%.

- Reclamebelasting

De tarieven voor de reclamebelasting 2017 zijn op 23 juni 2016 door de raad vastgesteld. De opbrengst van de reclamebelasting wordt, na aftrek van de gemeentelijke in- en

uitvoeringskosten, als subsidie beschikbaar gesteld aan de stichting Centrum Management Apeldoorn. Aan de subsidie is de conditie verbonden dat de stichting met haar activiteiten de aantrekkelijkheid van de binnenstad versterkt. Voor de reclamebelasting gaan we uit van een indexatie van 2,00%, de gewogen index. We stellen voor de tarieven voor 2018 niet te verhogen. Dit is mogelijk, omdat de gemiddelde waarde ontwikkeling van niet woningen eveneens 2% bedraagt.

- **Marktgelden**

Het streven is om de warenmarkten kostendekkend te maken. Echter, door de afname van het aantal markthandelaren is de opbrengst marktgelden gedaald. In 2016 is een toekomstvisie voor de warenmarkt opgesteld. Hierin zijn voorstellen gedaan om de markt weer financieel gezond te maken. Momenteel wordt gewerkt aan de uitwerking van deze voorstellen. In afwachting van de resultaten van de voorstellen wordt voorgesteld de tarieven nu niet verder te verhogen dan met de intern gewogen index (4,00%).

Berekening kostendekkendheid van de marktgelden in €		
Kosten taakveld incl. (omslag)rente	325.356	
Inkomsten taakveld, excl. Heffingen	58.807	
Netto kosten taakveld	266.549	
Toe te rekenen kosten:		
Overhead incl. (omslag)rente	123.899	
BTW	25.089	
Totale kosten	415.538	100%
Opbrengst heffingen	309.622	
Dekking		75%

In de verordening is voor het innemen van een standplaats, de in beslag te nemen ruimte waarvoor een vast tarief berekend wordt, verruimd van een diepte van 2,75 meter naar 3,00 meter. De verordening sluit met deze wijziging aan bij de praktijk.

- **Grafrechten**

Voorgesteld wordt om de tarieven van de begraafplaatsenrechten per 2018 gemiddeld te verhogen met 4,00%. Hiermee zijn de grafrechten vrijwel kostendekkend.

Berekening kostendekkendheid van de grafrechten in €		
kosten taakveld incl. (omslag)rente	590.000	
Inkomsten taakveld, excl. Heffingen	109.000	
Netto kosten taakveld	481.000	
Toe te rekenen kosten:		
Overhead incl. (omslag) rente	1.101.000	
kosten	588.000	
Totale kosten	1.689.000	100%
Opbrengt heffingen	1.573.000	
Dekking		93%

- **Leges en rechten**

De verschillende leges en rechten die worden geheven, worden in principe verhoogd met 4%. Bij de vaststelling van een aantal tarieven, zoals leges burgerzaken, is rekening gehouden met wettelijk vastgestelde tarieven.

Het legestartief omgevingsvergunning, activiteit bouwen, blijft gehandhaafd op 2,7%. We verwachten een toename van het aantal bouwaanvragen en laten de capaciteitsinzet mee groeien om dezelfde kwaliteit te kunnen leveren.

Berekening kostendekkendheid van de leges burgerzaken (inclusief Naturalisatie) in €		
Kosten taakveld incl. (omslag)rente	2.249.217	
Inkomsten taakveld, excl. Heffingen	0	
Netto kosten taakveld	2.248.217	
Toe te rekenen kosten:		
Overhead incl. (omslag)rente	686.277	
BTW	39.437	
Totale kosten	2.974.931	100%
Opbrengst heffingen	2.917.392	
Dekking		98%

Berekening kostendekkendheid van de leges Publiek Domein in €		
Kosten taakveld incl. (omslag)rente	261.436	
Inkomsten taakveld, excl. Heffingen	0	
Netto kosten taakveld	261.436	
Toe te rekenen kosten:		
Overhead incl. (omslag)rente	185.416	
BTW	0	
Totale kosten	446.852	100%
Opbrengst heffingen	231.356	
Dekking		52%

Beleidsuitgangspunten

De volgende beleidsuitgangspunten zijn opgenomen in de legesverordening:

- Het verstrekken van een digitaal aangevraagd uittreksel voor een persoon is goedkoper dan indien dit aan de balie of schriftelijk wordt aangevraagd.
- De maximale tarieven van reisdocumenten en rijbewijzen worden door het Rijk vastgesteld. De gemeente hanteert deze maximumtarieven.
- Het Rijk stelt de tarieven voor naturalisatie, Verklaring omtrent gedrag, uittreksel Burgerlijke Stand, verklaring huwelijkstoestemming en bewijs van in leven zijn vast.

Berekening kostendekkendheid van de leges omgevingsvergunning, activiteit bouwen in €		
Kosten taakveld incl. (omslag)rente	2.711.636	
Inkomsten taakveld, excl. Heffingen	0	
Netto kosten taakveld	2.711.636	
Toe te rekenen kosten:		
Overhead incl. (omslag)rente	1.351.470	
BTW	275.217	
Totale kosten	4.338.323	
Opbrengst heffingen	4.338.323	
Dekking		100%

Beleidsuitgangspunten

De volgende beleidsuitgangspunten tarieven omgevingsvergunning, activiteit bouwen zijn opgenomen in de legesverordening:

- Volledige kostendekking (100%) van de taak vergunningverlening voor de activiteit bouwen (voorheen bouwvergunningen) bij alle betrokken organisatieonderdelen.
- Reparatie tarief vooroverleg. Met ingang van 2015 is het tarief voor vooroverleg op 10% gesteld en werden deze leges niet langer verrekend met de definitieve aanvraag. Deze 10% kan voor grotere bouwplannen een fors bedrag opleveren. Voorgesteld wordt dan ook om de leges voor vooroverleg te verlagen tot een kostendekkend tarief. De behandeling van een vooroverleg voor een groot plan kost naar schatting 10 uur. Om de kosten in verhouding te laten zijn met de omvang van het bouwplan wordt een tarief voorgesteld van 10% van de leges met een maximum van € 1.000,-. Het effect hiervan op de totale legesinkomsten is verwaarloosbaar maar het effect voor goede begeleiding van bouwplannen is significant.
- Het beschikbaar zijn van een buffer in de vorm van de egaliseringsreserve bouwleges in relatie tot de risico's vanuit de bedrijfsvoering en continuïteit in de tariefstelling.
- Kruissubsidiëring binnen het tarief omgevingsvergunning, activiteit bouwen. Vergunningen met een lage bouwsom zijn niet kostendekkend. Hiervoor is gekozen om de drempel voor het indienen van aanvragen voor kleine plannen zo laag mogelijk te houden en daarmee te bevorderen dat aanvragen voor omgevingsvergunningen worden ingediend. Een hoge drempel kan de clandestiene bouw bevorderen en daarmee de handhavingstaak vergroten. De kosten van handhaving dienen uit de algemene middelen opgebracht te worden.
- Normkostensystematiek: voor nieuwbouw en uitbreiding van gebouwen wordt de zogenaamde normkostensystematiek toegepast. Hierbij worden de leges berekend aan de hand van een vast bedrag per vierkante meter gebruiksoppervlakte. Met deze systematiek wordt ten dele tegemoet gekomen aan de kritiek op de berekening van bouwleges aan de hand van alleen de bouwkosten omdat dan grote projecten relatief veel meer betalen dan de kleine initiatieven (kruissubsidiëring). De vastgestelde normkosten komen hier enigszins aan tegemoet door kortingspercentages toe te passen op de grotere gebruiksoppervlaktes zodat hier enige nivellerende werking van uitgaat. Bovendien is het zo dat normkosten objectief zijn vast te stellen.

4.6.4 Geraamde opbrengsten 2017 ten opzichte van 2016

In de tabel hieronder zijn, met inachtneming van de voorstellen uit hoofdstuk 3, de geraamde opbrengsten voor 2017 vergeleken met de geraamde opbrengsten van 2016. Voor een toelichting op de hierna vermelde bedragen verwijzen wij u naar voornoemd hoofdstuk over de financiële beschouwingen.

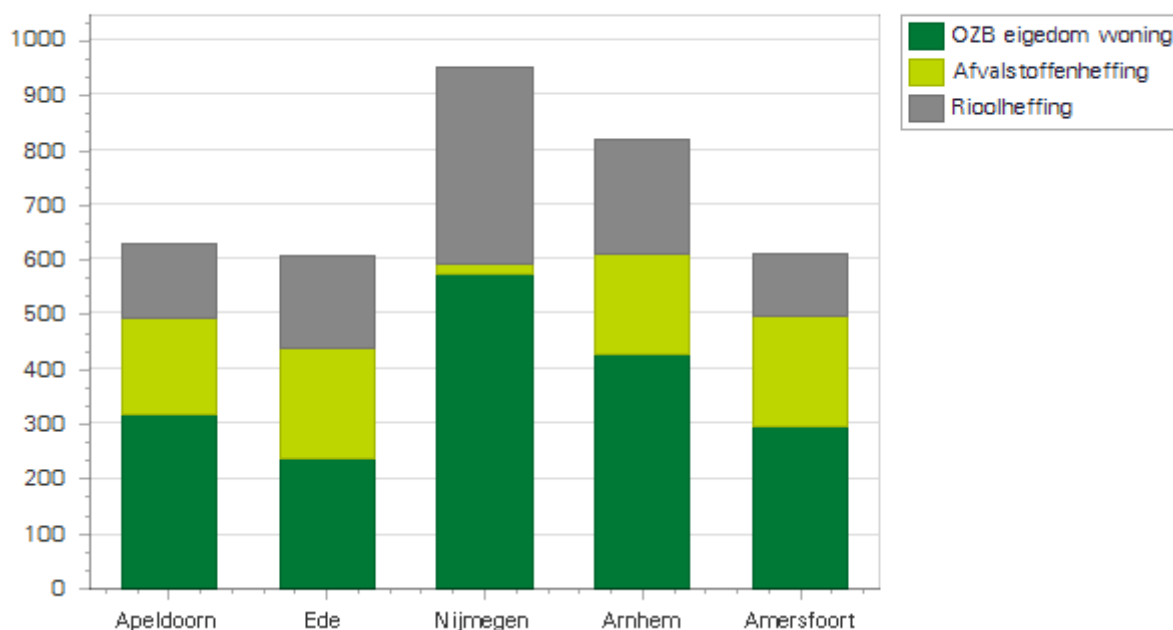
(bedragen in €)	2017	2018
- OZB	48.397.000	49.822.000
- Afvalstoffenheffing	15.996.000	16.576.000
- Rioolheffing	11.231.000	11.544.000
- Parkeerbelasting	3.799.000	3.705.000
- Omgevingsvergunning bouwen	3.879.000	3.401.000
- Leges burgerzaken	3.209.000	2.917.000
Overig		
- Precariobelasting	766.000	770.000
- Hondenbelasting	771.000	771.000
- Toeristenbelasting	1.659.000	1.817.000
- Begraafrechten	1.541.000	1.573.000
- Leges vergunningen publiek domein	229.000	231.000
- Reclamebelasting	375.000	375.000
- Marktgeden	369.000	310.000
Totaal	92.221.000	93.812.000

4.6.5 Lokale lastendruk 2017

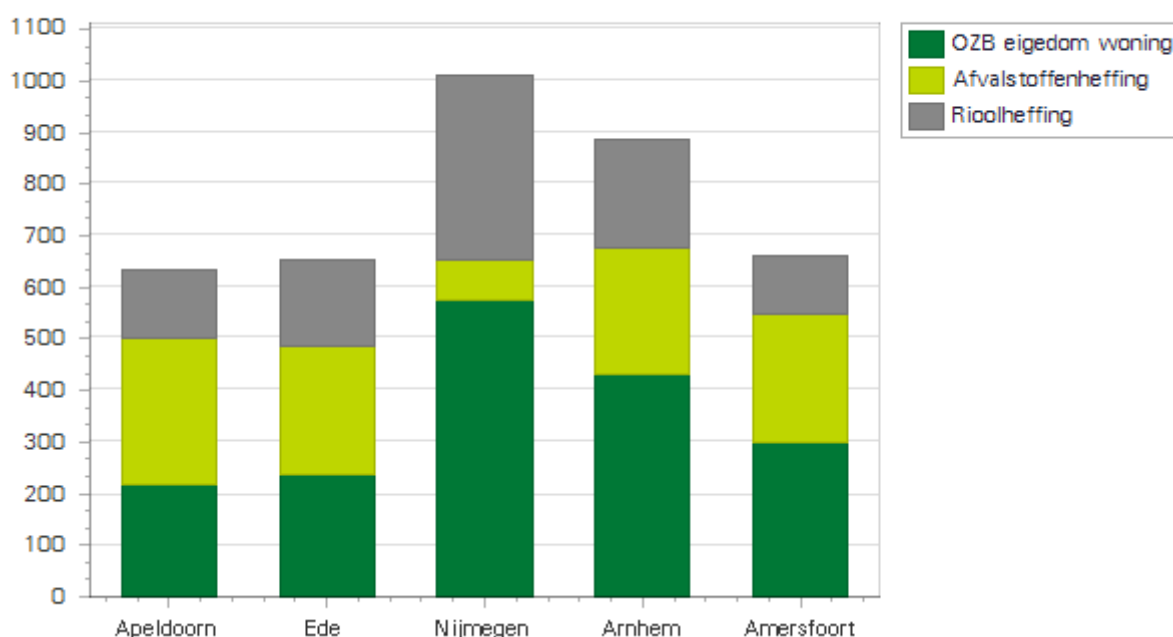
Uit onderstaande grafieken blijkt dat de totale woonlasten van een éénpersoonshuishouden in Apeldoorn in 2017 veel lager liggen dan die van de gemeenten Nijmegen en Arnhem maar op hetzelfde niveau liggen als Ede en Amersfoort. De totale woonlasten van een vierpersoonshuishouden in Apeldoorn in 2017 zijn hoger dan de woonlasten in Ede en Amersfoort en aanzienlijk lager dan de woonlasten van Nijmegen en Arnhem. Momenteel is nog niet duidelijk welke tarieven volgend jaar in de omliggende gemeenten gaan gelden.

De bedragen zijn overgenomen uit de COELO Atlas van de lokale lasten 2017. Kanttekening hierbij is, dat COELO bij de berekening van de berekening van de afvalstoffenheffing onvoldoende rekening houdt met DIFTAR.

Lokale lastendruk 2017 eenpersoonshuishouden

Lokale lastendruk 2017 meerpersoonshuishouden

4.6.6 Kwijtscheldingsbeleid

Apeldoorn hanteert als kwijtscheldingsnorm 100% van de bijstandsuitkering. Voor gepensioneerden geldt 100% van de aow-norm. Apeldoorn maakt daarmee, net als in het overgrote deel van de andere gemeenten in Nederland, gebruik van het recht dat lokale overheden hebben om de landelijke norm van 90% van het bijstandsniveau te verhogen tot maximaal 100% van die norm. Dit houdt in dat als men onder de norm komt, men in aanmerking komt voor gehele of gedeeltelijke kwijtschelding van gemeentelijke belastingen.

Niet voor alle heffingen wordt kwijtschelding verleend. De afvalstoffenheffing, rioolheffing, hondenbelasting (voor 1 hond) en een gedeelte van de onderhoudsrechten graven komen in Apeldoorn in beginsel voor kwijtschelding in aanmerking. Voor het onderhoudsrecht van graven wordt slechts zeer beperkt kwijtschelding aangevraagd en verleend. Voor de overige heffingen zijn voor 2018 de kosten van kwijtschelding geraamd op:

Hondenbelasting	€ 43.000
Afvalstoffenheffing	€ 916.000
Rioolrechten	€ 286.000

Voor de afvalstoffenheffing wordt beperkt kwijtschelding (vastrecht en een maximaal aantal ledigingen) verleend, zodat er ook voor de minima een prikkel blijft bestaan om zorgvuldig met hun huishoudelijke afvalstoffen om te gaan. Het maximaal kwijt te schelden bedrag is zodanig vastgesteld dat dit bij "normaal afvalgedrag" toereikend is. Gemiddeld wordt een 240 liter container door een meerpersoonshuishouden 8 maal per jaar ter lediging aangeboden. Vandaar dat het maximaal kwijt te schelden bedrag voor wat betreft het variabele gedeelte voor 2018 wordt vastgesteld op € 67,92.

4.7 Paragraaf Bedrijfsvoering

Uitwerking paragraaf bedrijfsvoering

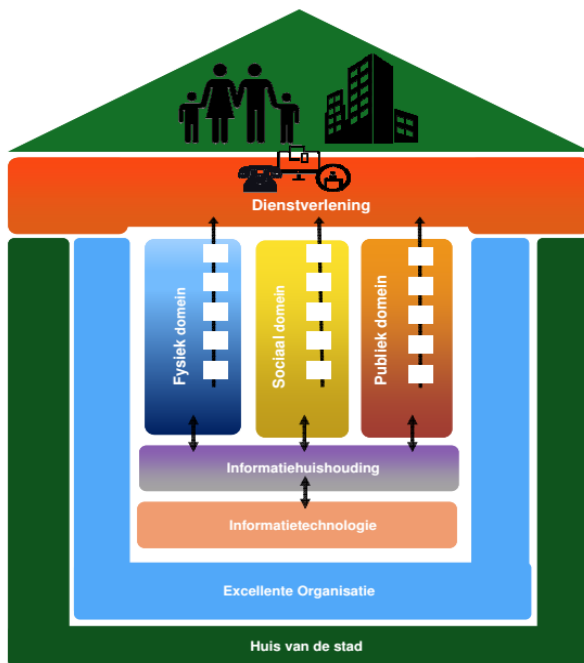
Hoofddoelstelling: **Bedrijfsvoering op orde.**

Daarvoor is nodig: **Een excellente organisatie.**

Inleiding

Ambitie

Burgers en bedrijven zijn voor veel diensten aangewezen op de gemeente Apeldoorn. Wij willen hen daarin optimaal bedienen. In het bestuursakkoord staat “Onze dienstverlening is deugdelijk en gastvrij”. Om dat te bereiken wil de gemeente Apeldoorn een excellent functionerende organisatie zijn. Daarvoor hebben wij deskundig en in alle opzichten voor zijn taak toegerust personeel, in een organisatie die helpt om de resultaten te bereiken. We willen dat het stadhuis duurzaam is en toekomstbestendig. De bedrijfsvoeringsprocessen dienen optimaal ingericht te zijn, zodat deze de primaire gemeentelijke processen goed ondersteunen. Het financieel beheer is op orde en we beschikken over adequate informatie over geld, prestaties en risico's, zodat bestuur en management een betrouwbare basis hebben voor beslissingen. De informatievoorziening is op orde en speelt soepel in op de huidige en toekomstige ontwikkelingen.

Speerpunten van bedrijfsvoering zijn:

- Een deugdelijke en gastvrije dienstverlening.
- Duurzaam en flexibel inzetbaar personeel.
- Een stadhuis dat functioneert als een huis van de stad en werkplek voor medewerkers.
- Een organisatie die in control is.
- De organisatie voorbereiden op de digitale transformatie.

Aan de hand van deze vijf thema's laten we zien wat we gaan doen.

Thema's

1. Deugdelijke en gastvrije dienstverlening.

Het bestuursakkoord 2014 -2018 geeft als koers voor de publieksdienstverlening: "Apeldoorners kunnen rekenen op deugdelijke service bij hun contacten met de gemeentelijke overheid. Bereikbaarheid, snelle en deugdelijke informatieverstrekking en korte wachttijden blijven van groot belang. Automatisering speelt hierbij een essentiële rol. Wij willen de digitale dienstverlening uitbreiden."

Bijna alle taken van de gemeente Apeldoorn hebben een element van dienstverlening in zich: we zijn er immers voor burgers, bedrijven, organisaties en instellingen. De gemeente is voor een groot deel een dienstverlenende organisatie. De vraagstukken die op ons afkomen nemen toe in omvang en complexiteit. De invoering van de Omgevingswet en de veranderingen in de WMO en de Jeugdzorg zijn daarvan sprekende voorbeelden.

Daar komt nog bij dat de verwachting van burgers en bedrijven bij die dienstverlening stijgt. Zaken doen zoals dat kan via de internetwinkels of banken wordt ook van de overheid en dus van onze gemeente verwacht. De meer eenvoudige zaken worden steeds meer via het digitale kanaal afgewikkeld, terwijl voor de complexe vragen juist persoonlijke aandacht en maatwerk nodig is. Dat betekent enerzijds digitale service 24 uur per dag, 7 dagen per week. Anderzijds dat persoonlijk contact via andere kanalen (afspraken, baliebezoek, telefonie) belangrijk blijft. Waar bedrijven er voor kunnen kiezen de minder digitaal-vaardige klanten niet te bedienen, is de gemeente er voor alle burgers. Dat betekent dat wij ons in onze dienstverlening niet kunnen en willen beperken tot het digitale kanaal. Alle klantcontact kanalen blijven van betekenis. Uiteindelijk willen we een gemeente zijn waar alle producten (voor zover dat relevant is) ook digitaal aangevraagd kunnen worden. Waar de dossiers voor burgers en bedrijven online beschikbaar zijn. En een gemeente waar men in het eerste contact goed, snel en professioneel wordt geholpen.

We zetten in op:

- Digitale dienstverlening
- Goed antwoord in het eerste contact
- Goede telefonische bereikbaarheid
- Dienstverlening vanuit klantperspectief (vraaggericht) benaderen.
- Dienstverlening zoveel mogelijk onder één dak in het Huis van de Stad, wijkgerichte dienstverlening waar dat meerwaarde heeft
- Burgers, bedrijven en instellingen voelen zich welkom en correct behandeld

Wat gaan we doen:

- Digitaliseren van de gemeentelijke producten en diensten door toepassen van e-formulieren voor digitaal loket en door aansluitingen realiseren op Mijnoverheid.nl.
- Ontwikkelen van een domeingericht KCC, waar de burger zo veel als mogelijk in één keer goed geholpen wordt.
- Verbeteren van de telefonische bereikbaarheid door te investeren in techniek en organisatie.
- Betrokkenheid van burgers, bedrijven en instellingen vergroten door klantervaringen te meten op de kanalen balie, telefonie en het digitaal loket.
- Ontwikkelen en trainen van medewerkers die dagelijks in contact staan met burgers, bedrijven en instellingen.

2. Duurzaam en flexibel inzetbaar personeel

De organisatie ontwikkelt zich 'Door' tot een excellente organisatie. Om aan de (complexe) vraag vanuit de samenleving te kunnen voldoen hebben we medewerkers nodig die flexibel inzetbaar zijn, die van buiten naar binnen denken en die beschikken over netwerkvaardigheden. We verwachten dat het werk verandert en dat het niveau van het werk verandert. Repeterend werk wordt meer en meer gedigitaliseerd en de sturende rol van de gemeente wordt in toenemende

mate een regisserende rol. De behoefte aan hoger opgeleiden neemt toe, onder meer doordat het tempo van de digitale ontwikkelingen toeneemt.

We zetten in op:

- Werkgeverschap waarbij sociaal én zakelijk gedrag hand in hand gaan met resultaatgericht denken. Dat vergt inzet op vele fronten; flexibiliteit, oog voor de privé-situatie, mogelijkheid tot inspraak, ontwikkelingsmogelijkheden voor medewerkers. De gemeente Apeldoorn is een sociale werkgever die bijdraagt aan een inclusieve arbeidsmarkt waarbij ook mensen met een arbeidsbeperking een plek hebben en houden (Leerwerkbedrijf). De gemeente heeft het PSO certificaat trede 3 (hoogste trede) op de prestatieladder sociaal ondernemen gekregen. Met het keurmerk Prestatieladder Sociaal Ondernemen (PSO) maken we zichtbaar wat onze bijdrage is aan de werkgelegenheid voor mensen met een kwetsbare arbeidsmarktpositie.
- Flexibiliteit, een goed gekwalificeerd en waar nodig hoog opgeleid, evenwichtig en flexibel personeelsbestand. We hebben, als relatief vergrijsde organisatie, ook behoefte aan jonge mensen met een frisse blik, mensen die zijn opgeleid volgens de nieuwste methoden en technieken. Mensen die - samen met de kennis en ervaring van de huidige medewerkers - onze gemeente klaar stomen voor de toekomst.
- Waar werk verdwijnt door digitalisering begeleiden we medewerkers tijdig naar ander werk, binnen of buiten onze organisatie.
- Het ziekteverzuim daalt, maar we blijven inzetten op maatregelen om dit verzuim verder te verlagen.

Wat gaan we doen:

- We gaan door met het Apeldoornse trainee programma met minimaal 10 trainees, waarbij de inzet is dat we de meest talentvolle trainees voor langere tijd aan de organisatie willen binden.
- Actuele en eigentijdse arbeidsmarkt-communicatie.
- We investeren in ontwikkelingsmogelijkheden en in het arbeidsfit blijven van onze medewerkers. We actualiseren het aanbod Apeldoorn in Topvorm (voorheen Apeldoorn Academie) en zetten in op een digitaal vaardigheids(rij)bewijs voor alle medewerkers.
- Medewerkers hebben de mogelijkheid om in afstemming met collega's en leidinggevende werk en privé te goed combineren. We werken met een netto urenplanning, waardoor werk beter afgestemd kan worden op wat zich voordoet, zowel werk als privé.
- We investeren vroegtijdig in medewerkers waarvan het werk verandert of verdwijnt. Het Loopbaancentrum begeleidt medewerkers bij de beste weg naar uitstroom of doorstroom naar een andere baan. De periode waarin medewerkers zonder baan zitten, wordt zo kort mogelijk gehouden. Lange herplaatsingstermijnen worden voorkomen, zodat de periode dat loon doorbetaald moet worden, verkort wordt.
- We investeren in de kwaliteit van de managers met een modern Management Development programma dat door alle leidinggevenden wordt gevolgd. Het management heeft een voorbeeldfunctie in de organisatie en is drager van de cultuur en verantwoordelijk voor de resultaten.
- We onderzoeken hoe "divers" onze personeelsopbouw en -samenstelling is. We maken een nadere analyse, onder meer voor de leeftijdsopbouw, culturele achtergronden, opleidingsniveau, verhouding man/vrouw en we onderzoeken of onze personeelsopbouw aansluit bij de samenstelling van de Apeldoornse bevolking.

Leeftijdsopbouw per geslacht 2016		
	Vrouwen	Mannen
0-20	1	0
20-25	15	5
25-30	44	15
30-35	47	34
34-40	99	66
40-45	116	72
45-50	112	109
50-55	101	112
55-60	89	120
60+	47	122
Totaal	671	655

3. Duurzame en toekomstbestendige huisvesting: Huis van de Stad

In 2016 heeft de gemeenteraad een krediet beschikbaar gesteld voor de renovatie van ons stadhuis tot het huis van de stad. Het huis van de stad wordt een duurzaam gebouw met een gezond binnenklimaat. Alle installaties worden vervangen, er komt onder andere een warmtepomp en zonnepanelen.

We zetten in op:

- Dienstverlening onder één dak. De huidige kantorenstructuur komt te vervallen en onze medewerkers gaan werken volgens een eigentijds kantoorconcept. Hierdoor wordt het mogelijk om ook onze collega's van het WA aan het Marktpllein te huisvesten zodat het Activerium voor ons niet meer nodig is.
- Een huis voor alle Apeldoornse inwoners. De verbouwing biedt de mogelijkheid om onze dienstverlening en gastvrijheid naar een hoger plan te tillen zodat het huis van de stad niet alleen een thuisbasis wordt voor de eigen medewerkers, maar ook een huis waar het voor Apeldoornse inwoners, bedrijven en instellingen een prettige plek is.

Wat gaan we doen:

- De daadwerkelijke verbouwing start in 2018 en wordt gefaseerd uitgevoerd. Tijdens de verbouwing blijft het stadhuis open, al zal de dienstverlening vanuit een andere plek gebeuren. Als alles volgens planning verloopt wordt de verbouwing eind 2019 afgerond zodat het huis van de stad vanaf 2020 volledig in gebruik genomen kan worden.
- Er zijn aanbestedingen gestart voor een aantal afzonderlijke onderdelen. Een aantal onderdelen uit het definitief ontwerp wordt in een aparte percelen aanbesteed: meubilair, catering, schoonmaak, etc. Circulariteit is daarbij een belangrijk thema. Een goede inkoopstrategie maakt onderdeel uit van het proces.
- Een belangrijk onderdeel van het proces is de fasering van de verbouwing en de mate van overlast. Het gemeentehuis blijft immers open tijdens de verbouwing. Voor de balies zal een tijdelijke locatie gezocht worden. Daardoor kan het baliewerk zonder overlast doorgaan tijdens de verbouwing.
- Het komende jaar worden de medewerkers klaargestoomd voor de nieuwe manier van flexibel werken.
- Bij het Huis van de Stad hoort een passende ICT-ondersteuning. Hierbij gaat het niet alleen om telefonie en keuzes in hardware, maar ook om goede ondersteuning en mogelijkheden om (digitaal) samen te werken. Dit wordt in 2018 verder uitgewerkt.

- Het huis van de stad moet niet alleen een thuis voor de medewerkers worden maar ook een huis voor alle Apeldoorners. We werken dit tijdens het bouwproces verder uit, samen met onze inwoners, bedrijven en instellingen.

4. Onze organisatie is in control

Wanneer is onze organisatie in control? Dit is als de organisatie zodanige maatregelen neemt dat de organisatiedoelen worden bereikt en de risico's worden gemanaged. Dit is voor een complexe organisatie als een gemeente een forse opgave en een onderwerp van blijvende aandacht en ontwikkeling. De besluiten van de gemeente zijn juridisch houdbaar en de juridische risico's die de gemeente loopt zijn bekend en worden zo mogelijk opgeheven, beperkt of afgewenteld.

We zetten in op:

- Verbeteren interne controle, zodanig dat dit een meer toegevoegde waarde heeft voor de organisatie, waardoor de doorontwikkeling van de organisatie geborgd blijft.
- Verder ontwikkelen van de informatievoorziening, zodanig dat er sturingsinformatie beschikbaar is aan bestuur, directieraad en management behoefte aan heeft.
- Verbeteren van risicomanagement, zodanig dat er extra aandacht uitgaat naar niet-financiële risico's en de sturing op risico's inzichtelijker is
- Privacy en informatiebeveiliging, zodanig dat er sprake is van een hoog bewustzijnsniveau voor privacyaspecten en informatiebeveiliging in de uitvoering van de werkzaamheden en de gemeente voldoet aan de Baseline Informatiebeveiliging Gemeenten (BIG)
- Versterken van beleidscontrol, zodanig dat de kaderstelling, uitvoering en verantwoording van beleid meer in samenhang zijn.
- Juridische advisering en Juridische kwaliteitszorg, zodanig dat de juridische kwaliteit van het gemeentelijk handelen nog beter is geborgd.

Wat gaan we doen:

Planning en control:

- We willen de koppeling tussen de beleidscyclus en de planning en controlcyclus verbeteren. Daartoe stellen we een advies op en in 2018 zullen we de eerste maatregelen treffen.
- We zetten in op een kwaliteitsslag t.a.v. de auditfunctie. Door het opstellen van een auditvisie willen we de inzet en de positie van de auditfunctie verstevigen.

Interne controle:

- Verbeteren van de Interne Controle- functie op zowel kwalitatief als kwantitatief niveau en door gebruik te gaan maken van nieuwe data-analyse-instrumenten.
- Door begin 2018 een organisatiewijziging door te voeren waarbij de adviesrol van de control-functie wordt versterkt: er wordt ingezet op het beschikbaar hebben van stevige experts op financieel gebied (beheersing van de financiën) en van adviseurs voor brede bedrijfsvoeringsthema's (beheersing van de primaire processen).

Informatievoorziening:

- Het centraliseren en bij elkaar voegen van de financiële administraties waarbij het inzicht in en de beheersing van de financiële geldstromen beter wordt geborgd.
- Het verder ontwikkelen van de sturingsinformatie door middel van zgn. cockpits en managementrapportages voor eenheden, directie en college. Dit willen we bereiken door een betere koppeling tussen de beleidscyclus en de planning- en controlcyclus. Ook voeren we pilots uit waarbij we gebruik maken van nieuwe data-analyse-instrumenten.

Risicomanagement:

- Het verder ontwikkelen van het risicomanagement. Het risicomanagement binnen onze organisatie is in 2017 geëvalueerd. De adviezen die n.a.v. de evaluatie zijn opgesteld, zijn

inmiddels uitgewerkt in een stappenplan. Dit stappenplan is de basis voor de verdere verbeterlag die voor een groot deel in 2018 uitgevoerd zal worden.

Privacy en informatiebeveiliging:

- Op 25 mei 2018 moet de gemeente Apeldoorn aantoonbaar voldoen aan de Europese privacywetgeving, de Algemene verordening gegevensbescherming (Avg). Inhoudelijk is de Avg vergelijkbaar met de huidige Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp). De Avg is echter dwingender vanwege het feit dat de gemeente moet aantonen in control te zijn op privacygebied en moet beschikken over een toezichthouder (de functionaris gegevensbescherming) die de naleving controleert. De gemeente kent een adequaat uitvoeringsniveau van de Wbp en moet er voor zorgen te voldoen aan de aanvullende voorschriften van de Avg.
- De Avg stelt ook eisen aan de beveiliging van persoonsgegevens. De implementatie van deze eisen loopt samen met de reeds in gang gezette invoering van de Baseline informatiebeveiliging Nederlandse gemeenten (BIG).
- Uiteraard streven we er naar om het aantal datalekken tot het minimum te beperken.

Juridisch advies en juridische kwaliteitszorg:

- Jaarlijks wordt een werkplan JKZ (Juridische KwaliteitsZorg) opgesteld. In 2018 gaan we de adviesrol richting de eenheden verder versterken en richten we de basiscursusrecht opnieuw in, zodanig dat deze beter aansluit bij de behoefte van de organisatie.
- Invoering digitaal procederen. Landelijk is het Ministerie van Veiligheid & Justitie bezig met de invoering van KEI (Programma Kwaliteit en Innovatie Rechtspraak). Belangrijke onderdelen daarvan is de digitalisering van de Rechtspraak en nieuwe wijzen van procederen. Vereist is dat we als gemeente tijdig aansluiten, op het moment dat de Rechtspraak-onderdelen waar we als gemeente contacten mee onderhouden hier klaar voor zijn .
- Implementatie Wet Open Overheid. Bij de Eerste Kamer ligt momenteel een wetsvoorstel Wet Open Overheid en een wijziging van de Wet Openbaarheid Bestuur voor. Hierover leven nog veel vragen, het doorvoeren er van is ingewikkeld. Als deze wetgeving van kracht wordt zorgen we voor de juridische implementatie.
- Herziening APV. Als de Invoeringswet Omgevingswet daar voldoende duidelijkheid over geeft maken we in 2018 een eerste inventarisatie van ruimtelijk relevante bepalingen uit de APV en onderzoeken of die bepalingen in het Omgevingsplan, dan wel in de APV moeten of kunnen worden opgenomen. We verwachten een grootschalige herziening van de APV.

Ontwikkelingen 2018

Kwaliteitsimpuls uitvoering interne controles bij eenheid Financiën & Control

De interne controles van de jaarstukken zijn veel complexer geworden door de decentralisaties binnen het sociale domein en door steeds strengere eisen die accountants stellen als gevolg het intensieve toezicht van de Autoriteit Financiële markten dat op hen wordt uitgeoefend. Maar los daarvan hebben we ook zelf de ambitie om onze interne beheersing door te ontwikkelen. Daarvoor is naast een tijdelijk ontwikkelbudget ook uitbreiding van de personele capaciteit gewenst. De kosten bedragen € 200.000 in 2018, afnemend tot € 150.000 in 2021 en verdere jaren.

5. Digitale transformatie

Digitale transformatie betekent dat we als organisatie de digitale middelen voluit benutten om in te kunnen blijven spelen op de (veranderende) wensen en behoeften in onze maatschappij. Via de 'Informatievisie (I-visie), gemeente Apeldoorn in het digitale tijdperk' is een Apeldoorns perspectief geschetst op de digitale transformatie. Het is niet de vraag of, maar hoe we als gemeente op deze ontwikkelingen van de digitale transformatie kunnen inspelen. Jaarlijks wordt het IT uitvoeringsplan opgesteld, daarin staat beschreven hoe ingespeeld gaat worden op de snelle ontwikkelingen.

Het IT- uitvoeringsplan 2018 zal eind 2017 worden vastgesteld.

Ontwikkelingen met betrekking tot de bestuurlijke organisatie

Gemeentelijke overheid: Sturen op kerntaken en andere rolgeving

De gemeenteraad stelt vast dat de samenleving in snel tempo verandert. Dit is van invloed op de positie en rol van de gemeenteraad. Het samenspel tussen samenleving en gemeenteraad vraagt gaandeweg om andere participatievormen.

Van raadsleden wordt steeds meer gevraagd in het kader van belangenafweging, omgang met burgers en omgang met kennis. Ook wil de gemeenteraad ruimte bieden voor verschillende vormen van burgerparticipatie en -initiatieven die in toenemende mate ontstaan. De digitalisering van de samenleving stelt nieuwe eisen aan het gemeenteraadswerk. De informatievoorziening tussen burgers onderling en tussen samenleving en overheid gaat sneller dan het licht. De gemeenteraad wenst daarin extra ondersteuning.

Ook stelt de gemeenteraad vast dat steeds nieuwe taken bij de gemeente worden neergelegd waarvan de verwachting is dat Apeldoorn die zelf of in regionaal verband op zich neemt. Te denken valt aan het sociale domein, de Omgevingswet en vraagstukken van veiligheid en economische ontwikkeling.

De gemeenteraad kan alleen zijn rol waarmaken door in te zetten op actieve dialoog met de samenleving, versterking van de regionale samenwerking en bij dat alles sturing aan de voorkant van het beleidsproces. De complexiteit van het raadswerk neemt toe.

Om bij te blijven in genoemde ontwikkelingen heerst de opvatting dat de gemeenteraad en de raadsgriffie anders en beter toegerust moeten zijn. Ontwikkelingen hiertoe zijn in 2016 en 2017 in gang gezet; in 2018 zal hieraan verder worden gewerkt.

In 2017 is een einde gekomen aan het preventief toezicht door de provincie.

Afgelopen jaren is onder begeleiding van de raadswerkgroep Modernisering begroting gewerkt aan een verbetering van de begroting. Er is nu een volledig digitale versie beschikbaar die compact en op hoofdlijnen stuurinformatie levert en de mogelijkheid biedt met een klik (op de tablet) door te koppelen naar detailinformatie. In 2017 is de verbetering van de doelstructuur over alle programma's gerealiseerd. De verbetering van het stelsel van indicatoren in de begroting blijft een permanent proces. De werkgroep blijft zich inzetten op het verbeteren van de indicatoren.

Met de decentralisaties in het sociale domein is de gemeentebegroting in financiële omvang met circa 25% gegroeid. Omdat het gaat om voor de samenleving gevoelige zorgtaken en omdat er nog grote financiële risico's en onzekerheden aan de nieuwe taken kleven, hecht de gemeenteraad aan een intensieve monitoring op het sociaal domein. In 2016 zijn eerste stappen gezet met tussenrapportages en een jaarmonitor sociaal domein. Deze instrumenten zijn in 2017 verder ontwikkeld en blijven in ontwikkeling.

Een belangrijk raadsinstrument in sturen op processen blijft de Lange Termijn Agenda (LTA), waarmee onderwerpen van maatschappelijk en politiek belang primair door de raad worden geagendeerd en geprioriteerd. Ook is het de basis voor het college om in vervolg hierop vorm en inhoud te geven. De geactualiseerde LTA is in 2017 vastgesteld en wordt nu actief uitgewerkt tot een instrument waarmee de raad ook daadwerkelijk op inhoud en proces kan sturen.

Griffie

De rol van de Griffie is het ondersteunen van de raad zodanig dat deze zijn kaderstellende, volksvertegenwoordigende en controlerende functie kan uitoefenen. De raadsgriffie adviseert de raad en raadsleden over de werkprocessen en procedures, organiseert deze processen, waaronder het betrekken van burgers en instellingen bij de democratische besluitvorming en verzorgt daartoe de logistieke ondersteuning. Daarnaast adviseert de raadsgriffie inzake vraagstukken met een meer inhoudelijk karakter. Tevens ondersteunt de griffie de raad op communicatief vlak door middel van webcast en door advisering over vormen van communicatie (o.a. (sociale) media)

Rekenkamercommissie

De Rekenkamercommissie is zelfstandig in de inrichting van haar onderzoeksprogramma. De commissie voert onderzoeken uit inzake doelmatigheid en doeltreffendheid van het gevoerde beleid waarvan de onderzoeksbevindingen input vormen voor de controlerende functie van de raad. Ook voert de Rekenkamercommissie zogeheten ex-ante onderzoeken uit die de kaderstellende functie van de raad versterken. In 2017 heeft de raad ingestemd met een experiment waardoor een burgerlid is toegevoegd aan de rekenkamercommissie. Het programma voor 2018 wordt afgestemd met de onderzoeksambities van het college van burgemeester en wethouders.

Politieke Markt, interactie en communicatie

De Politieke Markt Apeldoorn (PMA) is een beproefde manier van werken die optimaal kansen geeft om de lokale democratie goed te laten functioneren en is daarmee het centrale punt voor de raadscommunicatie. Voor 2018 blijft de ambitie om - gekoppeld aan de LTA - bij geschikte onderwerpen de PMA vaker op locatie te organiseren zodat belanghebbenden nog beter gehoord kunnen worden.

Inbreng van buiten, Digitaliseren, Social Media en Internet-tv

De afgelopen jaren is het nodige gedaan om de inbreng uit de samenleving te versterken. De denkgroep van de gemeenteraad zal in haar onderzoek bekijken of er nieuwe impulsen mogelijk zijn om de burgers en instellingen van de stad en dorpen te betrekken. Dit om de kwaliteit van de besluitvorming te verbeteren.

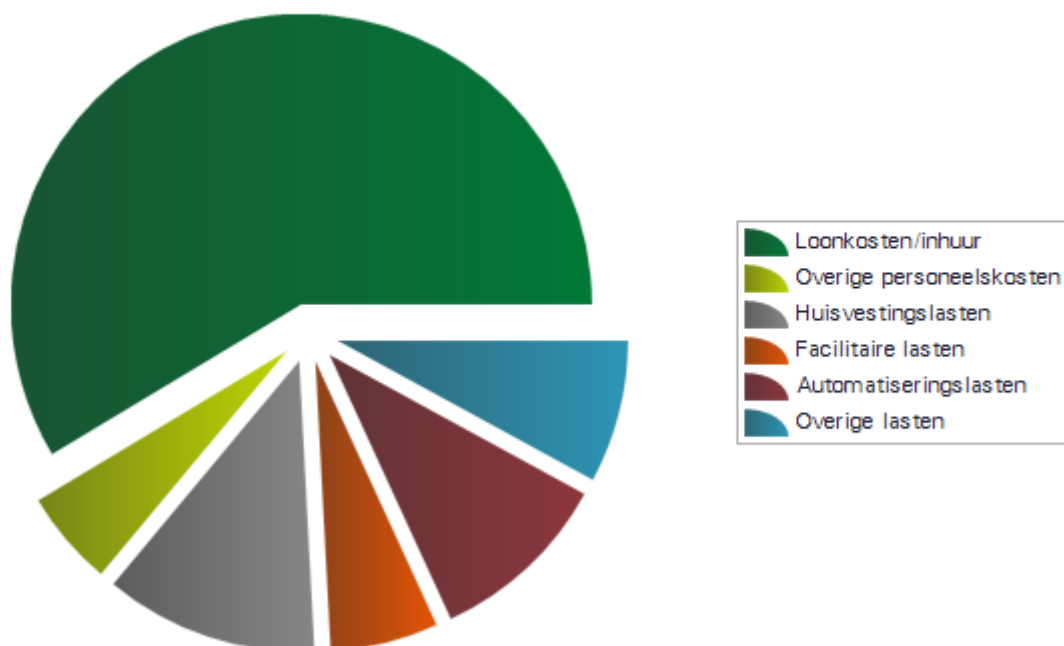
Social media als Facebook en Twitter, blijft een prominente plek innemen in de communicatie door de raad, raadsfracties en individuele raadsleden. De gemeenteraad van Apeldoorn heeft een eigen twitteraccount: @raadapeldoorn en een Facebookaccount:

[Facebook.com/gemeenteraadapeldoorn](https://www.facebook.com/gemeenteraadapeldoorn).

Taakveld 0.4 (bedragen * € 1.000)	2018	2019	2020	2021
Loonkosten/inhuur	32.273	32.874	33.712	34.538
Overige personele lasten	2.933	2.985	3.011	3.044
Huisvestinglasten	6.553	8.379	9.316	6.596
Facilitaire lasten	3.314	3.357	3.401	3.449
Automatiseringslasten	5.615	5.526	5.435	5.280
Overige lasten	4.376	4.468	4.736	4.806
Totaal lasten overhead	55.064	57.589	59.611	57.714
Baten overhead	3.572	4.582	5.836	3.474
Saldo overhead	51.492	53.007	53.775	54.240

Lastenverdeling overhead (taakveld 0.4) 2018

(bedragen * € 1.000)

Kadernota's

[ZOMERNOTA 2012](#)

[inkoop- en aanbestedingsbeleid Apeldoorn](#)

[VJN 2017 Doorbraaknota](#)

[Intern controleplan 2017 gemeente Apeldoorn](#)

[Financiële verordening 2016](#)

[Controleverordening](#)

[HRM-visie 2013-](#)

[2016 samen werken aan een betrokken uitnodigende en slagvaardige organisatie](#)

[raadsbesluit Huis vd Stad](#)

[raadsvoorstel Huis vd Stad](#)

[Doorvertellen communicatieve verkenning bestuursakkoord 'Door' 2014-2018](#)

Effectindicatoren

	2015	2016	2017	2018	Toelichting
Formatie: aantal FTE per 1.000 inwoners	7,2	7,2	7,2	7,4	
Bezetting: aantal FTE per 1.000 inwoners	7,5	7,3	7,1	6,8	
Ruimte	-0,3	-0,1	0,1	0,6	
Formatie: aantal FTE	1.150,20	1.141,61	1.155,81	1.169,55	
Bezetting: aantal FTE	1.148,10	1.141,89	1.142,22	1.071,04	
Ruimte (aantal FTE)	2,1	-0,28	13,59	98,51	
Inhuur (aantal FTE) *	158,70	186,26	176,99		over het aantal fte inhuur wordt op realisatiebasis gerapporteerd. De omvang hangt samen met (tijdelijk) invullen van vacatureruimte, vervanging als gevolg van ziekte, projecten, tijdelijke behoefte aan specifieke deskundigheid en opvang van piekwerkzaamheden.
Apparaatskosten: kosten per inwoner	€ 650,00	€ 668,00	€ 830,00	€ 885,00	
Externe inhuur: Kosten als % van totale loonsom	17,0%	15,5%	16,4%	17,1%	
Automatiseringskosten (* € 1 mln.)		€ 10,4	€ 10,7	€ 11,3	inclusief loonkosten
Overhead: % van totale lasten	7,00%	7,50%	9,60%	9,50%	Toelichting: 2015 en 2016 is jaarrekening, 2017 en 2018 is begroting. Vanaf de begroting 2017 wordt door het BBV een nieuwe en bredere definitie van overhead voorgeschreven. Voor 2015 en 2016 is gerekend met de overhead exclusief deze bredere definitie. Het verschil betreft met name kosten van leidinggevenden en bestuursondersteuning.

Bron: eigen gegevens (Vensters voor bedrijfsvoering)

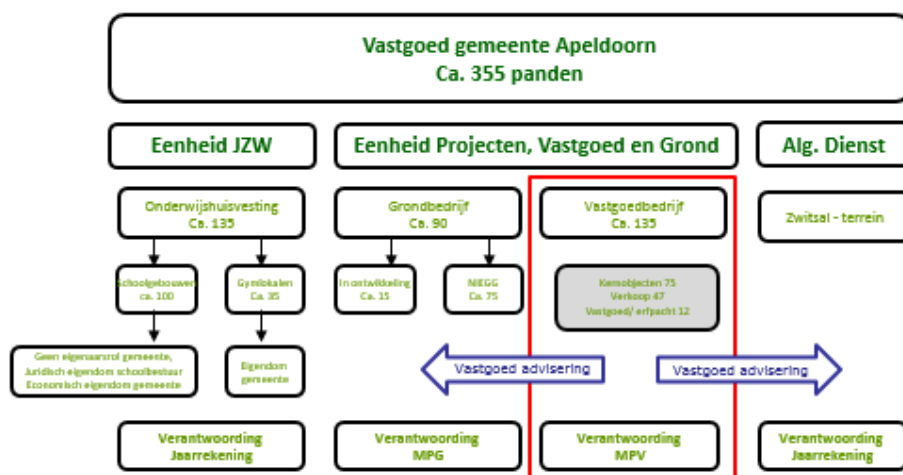
5

Bijzondere paragrafen 2018-2021

5.1 Paragraaf Vastgoed

5.1.1 Inleiding

De gemeente Apeldoorn is eigenaar van veel kadastrale eigendommen. Binnen de gemeente maken we onderscheid in de gebruiksportefeuille die hoofdzakelijk is ondergebracht bij het Vastgoedbedrijf (circa 130 objecten) en de ontwikkelportefeuille (circa 90 objecten) die valt onder het Grondbedrijf; beide bedrijven vallen onder de eenheid Projecten, Vastgoed en Grond. Met ingang van 2017 is het gebied Zwitsal/Wassink van het Grondbedrijf overgedragen naar de Algemene Dienst. Daarnaast heeft de gemeente een economisch claimrecht op circa 100 schoolgebouwen, waarvan het (juridisch) eigendom voor het merendeel bij de schoolbesturen ligt, en heeft de eenheid Jeugd, Zorg en Welzijn circa 35 gymlokalen in eigendom ten behoeve van de Onderwijshuisvesting. Tenslotte huurt de gemeente enkele gebouwen aan voor met name eigen bedrijfsvoering.

5.1.2 Vastgoedbedrijf

Het Vastgoedbedrijf legt verantwoording af door middel van het Meerjarenperspectief Vastgoed (MPV). In 2017 is deze voor de 3^e keer aangeboden aan de Raad met een geactualiseerd 'Uitvoeringskader Vastgoedbedrijf', waaronder een paragraaf verduurzaming en nieuw grondverhuurbeleid. Het MPV draagt mede door de aanvulling van een dashboard met KPI's op de belangrijkste vastgoedthema's bij aan een professionele vastgoedorganisatie, welke op een transparante wijze inzicht geeft in haar vastgoedportefeuille en de wijze waarop gewerkt wordt binnen het team Vastgoed.

Als gevolg van gewijzigde regelgeving (BBV) is het complex Wassink/Zwitsal van het Grondbedrijf overgeheveld naar de Algemene Dienst. Dit conform het in 2017 genomen raadsbesluit kaderwijziging Vlijtsepark. De inrichting van de openbare ruimte en infrastructuur zal de komende jaren in projectvorm worden uitgewerkt. Er zal van (grootschalige) toevoeging van woningbouw op deze locatie geen sprake meer zijn. Het vastgoedbedrijf zal in opdracht van het project zorgdragen voor een optimale exploitatie van het aanwezige vastgoed met indien noodzakelijk de gewenste gebouwaanpassingen.

5.1.3 Grondbedrijf

Het Grondbedrijf legt verantwoording af door middel van het Meerjarenperspectief Grond (MPG). Met het Raadsbesluit op het NIEGG-rapport in 2015 zijn keuzes gemaakt met betrekking tot verkoop en behoud van het vastgoed in de NIEGG-gebieden. De te verkopen panden zijn ingebracht bij het Verkoopteam.

5.1.4 Onderwijshuisvesting (Eenheid Jeugd, Zorg & Welzijn)

De schoolbesturen zijn juridisch eigenaar van de meeste schoolgebouwen. Zij gaan over het onderhoud (ook buitenonderhoud) en de instandhouding van de scholen.

De gemeente houdt een gedeelde verantwoordelijkheid met de schoolbesturen waar het gaat om algehele aanpassing, uitbreiding en (ver)nieuwbouw. In 2015 is hiervoor de kadernota onderwijshuisvesting 2016-2019 vastgesteld door de gemeenteraad.

5.1.5 Financiële context

De financiële context voor het Vastgoedbedrijf is als volgt:

Bedragen o.b.v. BBB 2018 -2021 d.d. juni 2017	Boekwaarde primo 2018	Totale lasten 2018	Totale baten 2018	Resultaat 2018
Taakvelden VGB via AD eenheid PVG algemene reserve	187 mln	14,4 mln	11,7 mln	- 2,7 mln
Taakvelden VGB via andere eenheden/reserves	9 mln	0,6 mln	1,1 mln	0,5 mln
Totaal taakvelden VGB	196 mln	15,1 mln	12,9 mln	- 2,2 mln

NB: bedragen zijn exclusief onderwijsvastgoed (Onderwijshuisvesting), vastgoed grondexploitatie (Grondbedrijf), apparaatskosten team Vastgoed, Zwitsalcomplex, Werkgebouw Noord en Huis van de Stad.

Verkoopresultaat (maatschappelijk) vastgoed

Het vastgoedbedrijf heeft de bestuurlijke opdracht tot krimp van de vastgoedportefeuille naar een (strategische) kernportefeuille. De structurele taakstelling die het Vastgoedbedrijf had is met ingang van 2018 volledig gerealiseerd als resultaat van een goed draaiende verkooporganisatie. Voor het inschatten van een jaarlijks netto verkoopresultaat wordt elk jaar een verkoopprogramma opgesteld. Uitgangspunt daarbij is dat de kosten van de verkooporganisatie eerst dienen te worden terugverdiend. Deze kosten bedragen circa € 200.000 per jaar en betreft grotendeels tijdelijk personeel en tijdelijke kosten.

De komende jaren zetten we verder door op de verkoop van het nog resterende laaghangend fruit. Dit zijn panden zonder maatschappelijke huurders of leegstaande panden met een lage of geen boekwaarde en dus een hoge opbrengstwaarde. Voor 2017 en 2018 hebben we op basis van onze verkoop- en marktervaring van de afgelopen 2 jaar een prognose gemaakt van het potentieel aantal te verkopen panden en de daaruit voortvloeiende verwachte verkoopresultaten. Voor beide jaren verwachten wij een potentieel verkoopresultaat van in totaal circa € 1,3 miljoen. Op dit moment - medio 2017 - is de verwachting dat deze totale taakstelling mogelijk al in 2017 gerealiseerd kan worden. Risico's liggen daarbij in de onvoorspelbaarheid van de markt, financieringsdrempels voor kopers als gevolg van veranderde wet- en regelgeving en de daaruit volgende langdurige verkoopprocessen, maar ook in externe factoren zoals aanwezigheid van bodemvervuiling en asbest.

Na 2018 zetten wij vooral in op panden die van Accres terugkomen (maatschappelijk vastgoed) en panden met hoge(re) boekwaarden. Dit vastgoed ('hooghangend fruit') zal echter minder gemakkelijk en niet direct met een positief verkoopresultaat kunnen worden verkocht. De panden met hoge boekwaarden hebben op dit moment een goed huurcontract, dat de exploitatie- en kapitaallasten (grotendeels) dekt. Voor het maatschappelijk vastgoed speelt daarbij de door uw raad in 2016 vastgestelde kaderstelling afstoot maatschappelijk vastgoed een rol. Verkoop van dit vastgoed aan de huidige maatschappelijke huurders - al dan niet in combinatie met een bijdrage uit het compensatiebudget afstoot maatschappelijk vastgoed - vraagt een langere doorlooptijd.

5.1.6 Actuele ontwikkelingen & programma 2018

Investerings en Projecten

Verduurzaming vastgoed

In 2016 heeft besluitvorming plaatsgevonden over het project duurzaamheid. Door de Raad is inmiddels een krediet van totaal € 9,5 mio beschikbaar gesteld. In 2016/2017 zijn de eerste maatregelen uitgevoerd, in 2018 en 2019 zal het merendeel van de overige maatregelen worden uitgevoerd.

Werkgebouw Noord

In 2017 heeft de Raad ingestemd met het programma van eisen en het benodigde krediet (€ 7 miljoen). In 2018 zal de feitelijke realisatie plaatsvinden.

Parkeergarage Anklaar

De parkeergarage Anklaar zal na realisatie door ontwikkelaar turnkey in eigendom wordt overgedragen aan de gemeente (i.c. Vastgoedbedrijf). Naar verwachting zal dit in 2019 plaatsvinden. Contractondertekening met bijbehorend raadskrediet zal eind 2017 aan de orde zijn.

Huis van de Stad

In 2017 wordt binnen dit concernproject gewerkt aan het definitief ontwerp en aanbesteding, waarna in 2018 zal worden gestart worden met de uitvoering. In 2020 dient de renovatie voltooid te zijn. Budget en verantwoording vindt plaats vanuit het concern.

Cultuurkwartier (Huis van Schoone Kunsten en CODA)

In 2017 wordt gewerkt aan het plan met maatregelen die nodig zijn voor het verbeteren van het Cultuurkwartier worden uitgevoerd. Hiervoor is een krediet beschikbaar van € 1,5 miljoen. In 2018 vindt dan de realisatie plaats.

Sporthal Zuiderpark

Er wordt gewerkt aan een scenariostudie voor de toekomst van de sporthal; sloop, verkoop of renovatie. In 2017 leggen wij een scenario-voorstel aan u voor.

Sportvelden en kleedaccommodaties

Een aantal kleedaccommodaties nadert het einde van haar technische levensduur. Dit geldt tevens voor een aantal sportvelden. In 2017-2018 zal voor enkele accommodaties een renovatieplan c.q. actueel onderhoudsplan worden opgesteld.

Landgoederen

Momenteel wordt gewerkt aan een toekomstplan voor ons landgoed Woudhuis in samenspraak met een aantal partijen welke geïnteresseerd zijn in een integraal sociaal maatschappelijke exploitatie. Afhankelijk van de uitkomst zal – gedeeltelijke - renovatie gaan plaatsvinden en een MJOP worden opgesteld. In 2018 wordt hier meer duidelijkheid verwacht. Voor Loenermark en Orderbos worden de erfpachtcontracten herzien en marktconform gesteld.

Wettelijke bepalingen brandveiligheid

In navolging van het inzichtelijk maken van de maatregelen die nodig zijn in kader van de wettelijke bepalingen brandveiligheid oor het stadhuis, wordt ook voor het overige deel van de portefeuille een projectplan gemaakt met te nemen maatregelen in kader van de wettelijke bepalingen brandveiligheid. In dit projectplan zullen de inhoudelijke maatregelen en de bijbehorende financiële consequenties worden benoemd en zo veel mogelijk meegenomen in het spoor van onze vigerende MJOP's.

Asbestsanering

In kader van de wettelijke bepalingen asbestsanering wordt in 2017 gestart met een inventarisatie van maatregelen die noodzakelijk zijn voor deze veranderende wet- en regelgeving, en in kader van beheersen van risico en veiligheidsaspecten. De uitvoering dient uiterlijk 2024 voltooid te zijn.

5.2 Paragraaf Demografie

In deze demografische paragraaf wordt achtereenvolgens aandacht besteed aan:

- De groei naar 160 duizend inwoners
- De aantrekkingskracht van Apeldoorn voor mensen met kinderen en de relatief hoge geboortecijfers in Apeldoorn
- De vergrijzing in Apeldoorn
- De toename van de culturele diversiteit in Apeldoorn
- Een aantal relevante trends en verwachtingen in Nederland

Mijlpaal in 2016: Apeldoorn groeit naar 160 duizend inwoners

Zoals in onderstaande tabel te zien, telde Apeldoorn op 31 december 2016 (en daarmee ook per 1 januari 2017) ruim 160 duizend inwoners. Dat is ruim duizend inwoners meer dan een jaar eerder en ruim 3.100 inwoners meer dan begin 2012. Sinds 2013 is de jaarlijkse Apeldoornse netto bevolkingsgroei enorm toegenomen: van 228 naar 1.002.

Loop van de bevolking gemeente Apeldoorn

	2012	2013	2014	2015	2016
Inwoners per 1 januari	156.950	157.306	157.534	158.106	159.051
Geboorten	1.470	1.527	1.463	1.574	1.560
Overlijdens	1.468	1.527	1.449	1.530	1.579
Natuurlijke aanwas	2	0	14	44	-19
Vestiging	5.820	5.687	6.115	6.364	6.867
Vertrek	5.405	5.462	5.579	5.487	5.825
Vestigingssaldo	415	225	536	877	1.042
Saldo administratieve correcties	-61	3	22	24	-21
Netto groei aantal personen	356	228	572	945	1.002
Inwoners per 31 december	157.306	157.534	158.106	159.051	160.053

Bron: BRP Apeldoorn

Voor het eerst was de natuurlijke aanwas in Apeldoorn in 2016 (licht) negatief. Dit kwam doordat er iets minder kinderen werden geboren dan in 2015 en een stijging van het aantal overlijdens.

Het vestigingsoverschot was, net als de afgelopen 5 jaar, de motor achter de bevolkingsgroei. In 2016 vestigden zich 1.042 personen meer dan er vertrokken. Het vestigingsoverschot was nog groter dan in 2015, maar nog niet zo groot als in het recordjaar 1981 (1.145).

Apeldoorn nog altijd aantrekkelijk voor mensen met kinderen

Evenals in voorgaande jaren was het vestigingssaldo onder 25-39 jarigen (+482) en 0-17 jarigen (+402) het hoogst vergeleken met de andere leeftijdsgroepen. En net als de afgelopen jaren was het vestigingssaldo uit Oost Nederland het grootst.

Maar opvallend was dat het vestigingssaldo van 0-11 jarigen vanuit West Nederland met +131 ruim het dubbele was van dat vanuit Oost Nederland van deze leeftijdsgroep: +64. Op basis van deze cijfers mag worden geconcludeerd, dat Apeldoorn nog altijd aantrekkingskracht uitoefent op mensen met kinderen.

Apeldoorn kent relatief toch veel geboorten

In absolute zin is het aantal geboorten afgenomen in Apeldoorn. En zoals te zien in onderstaande tabel was dat aantal in Apeldoorn in 2016 lager dan dat in Amersfoort, Arnhem en Nijmegen. De reden hiervan is, dat in de andere gemeenten meer 20-ers en 30-ers wonen waardoor er daar meer geboorten zijn.

Echter, als naar de relatieve cijfers wordt gekeken, is te zien dat Apeldoorn verhoudingsgewijs toch veel geboorten kent. Dat blijkt uit het in Apeldoorn hoge gemiddeld aantal geboren kinderen per 1.000 vrouwen tussen de 15 en 50 jaar (het gestandaardiseerd vruchtbaarheidscijfer¹). En uit het hoge gemiddeld kindertal per vrouw². Deze cijfers liggen ruim boven het Nederlands gemiddelde. En van de ons omringende grotere gemeenten kent alleen Ede hogere cijfers op deze aspecten.

Kenmerken geboorten en vruchtbaarheid in 2016

	Aantal levend geboren kinderen	Gestandaardiseerd vruchtbaarheidscijfer ³	Gemiddeld kindertal per vrouw ⁴	Aandeel 1e kind
Apeldoorn	1.560	48,9	1,77	44,2%
Amersfoort	1.801	48,2	1,74	42,8%
Arnhem	1.701	40,7	1,48	47,9%
Deventer	1.051	46,5	1,69	45,7%
Ede	1.341	54,7	1,96	38,9%
Nijmegen	1.706	34,5	1,36	50,7%
Zwolle	1.541	46,6	1,69	45,7%
Nederland	172.520	46,0	1,66	45,3%

Bron: CBS en BRP Apeldoorn

Het aandeel 1^e kind zegt iets over gezinsvorming. In Apeldoorn was ruim 44% van de geboorten in 2016 1^e kind, oftewel de vorming van een nieuw gezin. Dat betekent, dat een kleine 56% van de geboorten uitbreiding van een bestaand gezin betrof. Dat wijkt iets af van het Nederlands gemiddelde.

Verder is te zien, dat van de ons omringende grotere gemeenten relatief veel 1^e kinderen werden geboren in Nijmegen. In Ede was dat aandeel het laagst; daar is dus relatief veel gezinsuitbreiding.

³ Vruchtbaarheidscijfer per duizend van het gemiddeld aantal vrouwen van 15 tot 50 jaar van een regio, zodanig berekend dat regio's onderling vergelijkbaar worden. (bron: CBS)

⁴ Dit cijfer kan worden opgevat als het gemiddelde aantal kinderen dat een vrouw krijgt indien de in een bepaald jaar waargenomen leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers gedurende haar leven zouden gelden. (bron: CBS)

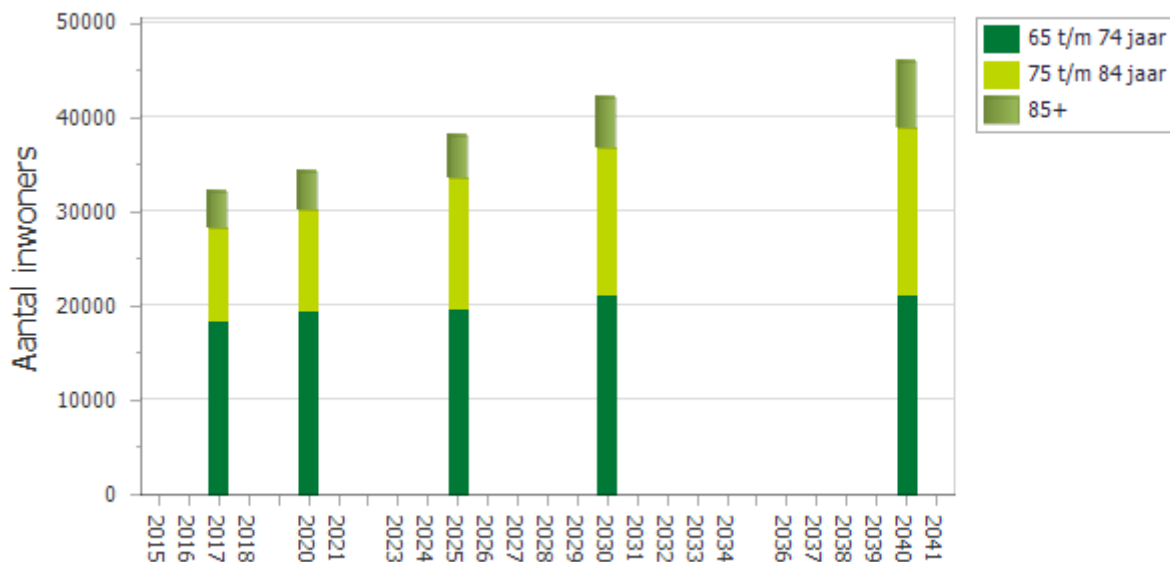
De vergrijzing in Apeldoorn zet door

De afgelopen 5 jaar is het absolute aantal 65 plussers in Apeldoorn verder gestegen met ruim 4.300 personen naar in totaal 32.184. Relatief gezien is het aandeel 65+ gestegen van 17,7% op 1 januari 2012 naar 20,1% op 1 januari 2017.

Daarmee is Apeldoorn één van de meest vergrijsde grote gemeenten van Nederland. Het aandeel 65+ ligt ruim boven dat van heel Nederland, dat 18,5% bedroeg. En ook boven dat van de ons omringende grotere gemeenten. In Amersfoort was dat op 1 januari 2017 14,1%, in Arnhem 14,6%, in Deventer 17,2%, in Ede 17,5%, in Nijmegen 15,2% en in Zwolle 15,0% (bron: CBS).

Volgens de laatste bevolkingsprognoses zal het aantal ouderen in Apeldoorn naar verwachting nog groeien naar ruim 47.000 in 2040 (zie onderstaande grafiek). Dat is een toename van ruim 47% ten opzichte van 2017.

Prognose 65+ in Apeldoorn (2017 is waargenomen)

Bron: BRP en CBS/Primos

* Primos en CBS prognoses verschillen nauwelijks van elkaar wat aantallen ouderen betreft

Er zijn verschillen in groeitempo tussen de oudere leeftijdsgroepen. Het verwachte aantal 65 t/m 74 jarigen voor 2040 is zo'n 21.000, ruim 14% meer dan nu. Dat van de 75 t/m 84 jarigen is ca. 18.000, een toename van ongeveer 82% t.o.v. 2017. En de verwachting is, dat het aantal 85-plussers in Apeldoorn groeit naar bijna 8.500 in 2040, een ruime verdubbeling ten opzichte van 2017.

De culturele diversiteit neemt toe in Apeldoorn

Er wonen steeds meer mensen met een migratieachtergrond in Apeldoorn. Dat wil zeggen, mensen van wie minstens één van de ouders in het buitenland is geboren (definitie CBS).

De afgelopen 5 jaar is het aantal Apeldoorners met een westerse migratieachtergrond gestegen van 12.581 naar 12.973 (+ 3,1%) en dat met een niet-westerse migratieachtergrond van 12.139 naar 13.761 (+ 13,4%). Het aantal Apeldoorners met een Nederlandse achtergrond steeg in deze periode van 132.579 naar 133.302 (+ 0,5%). De totale Apeldoornse bevolkingsomvang groeide deze periode met 3.103 personen (+ 1,7%).

Op 1 januari 2017 had 8,6% van de Apeldoorners een niet-westerse migratieachtergrond en 8,1% een westerse. Vergeleken met de andere grotere gemeenten rondom Apeldoorn, en ook

met heel Nederland, wonen er nog altijd relatief weinig mensen met een migratieachtergrond in Apeldoorn. In onderstaande tabel is te zien dat alleen in Ede relatief (iets) minder mensen wonen met een migratieachtergrond. En in Zwolle is het vergelijkbaar met Apeldoorn, maar daar wonen wat minder mensen met een westerse migratieachtergrond.

Aandeel inwoners met een Nederlandse en een migratieachtergrond op 1 januari 2017

	Nederlands	Westerse migratie achtergrond	Niet westerse migratie achtergrond
Apeldoorn	83,3%	8,1%	8,6%
Amersfoort	76,1%	8,7%	15,1%
Arnhem	69,0%	11,5%	19,5%
Deventer	78,5%	8,9%	12,6%
Ede	84,7%	7,0%	8,3%
Nijmegen	74,5%	12,0%	13,5%
Zwolle	83,6%	6,7%	9,7%
Nederland	77,4%	9,9%	12,7%

Bron: CBS

Hieronder zijn de grootste herkomstgroepen van Apeldoorners met een migratieachtergrond weergegeven. Het gaat om groepen van minimaal 500 Apeldoorners op 1 januari 2017. De groep Apeldoorners met een Turkse achtergrond is nog altijd het grootst, gevolgd door die van Nederlands Indië en Duitsland.

Apeldoorners met een migratieachtergrond - grootste groepen naar herkomst op 1 januari

	2013	2014	2015	2016	2017
Turkije	4.280	4.249	4.236	4.248	4.260
Nederlands Indië	3.687	3.647	3.618	3.584	3.560
Duitsland	3.014	2.951	2.942	2.940	2.898
Nederlandse Antillen	962	1.004	1.014	1.022	1.042
Suriname	982	990	1.006	1.021	1.020
Afghanistan	794	811	831	854	908
Marokko	869	877	896	888	885
Indonesië	842	846	850	849	878
Joegoslavië	832	839	847	857	855
Polen	547	553	640	695	699
Syrië	59	69	148	358	660
Sovjetunie	532	542	551	581	594
Irak	441	470	492	521	572

Bron: BRP Apeldoorn

De meeste van deze herkomstgroepen zijn tussen 2013 en 2017 gestegen in aantal, behalve de top 3. De groep Apeldoorners met een Syrische achtergrond is het meest gegroeid, van 59 in 2013 naar 660 in 2017. Andere groepen in deze lijst die behoorlijk in omvang zijn gegroeid zijn Apeldoorners met een Iraakse, Poolse en Afghaanse achtergrond.

Hoe getalsmatig de toekomstige ontwikkeling van de jongere generaties zich zal ontwikkelen is onzeker. Een extern bureau is gevraagd om een onafhankelijke analyse te verrichten van de demografische ontwikkeling in Apeldoorn. Dit in relatie tot het woningbouwprogramma.

Niet in deze lijst, maar wel flink gegroeid als groep tussen 2013 en 2017 zijn Apeldoorners met een Eritrese (van 9 naar 141), Ethiopische (van 57 naar 112) en Hongaarse (van 190 naar 281) achtergrond.

Resumé

Getalsmatig heeft de vergrijzing de overhand in Apeldoorn. Maar we zien ook, dat Apeldoorn nog altijd aantrekkingskracht uitoefent op gezinnen en dat gezinsvorming en -uitbreiding relatief vaak plaatsvindt in Apeldoorn. Daarbij groeit het aantal Apeldoorners met een migratieachtergrond en daarmee de culturele diversiteit in Apeldoorn.

Apeldoorn aantrekkelijk houden en maken voor de verschillende bevolkingsgroepen, nu en in de toekomst, is de uitdaging. En om alle Apeldoorners samen te laten leven in Apeldoorn. In het programma *Comfortabele Gezinsstad*, dat deze periode wordt ontwikkeld, wordt daar invulling aan gegeven.

Ter afsluiting een aantal relevante trends en verwachtingen in Nederland (de nummering verwijst naar de gebruikte bronnen, die aan het einde worden vermeld):

- Het zijn voornamelijk de steden en stedelijke regio's in Nederland waar de bevolkingsgroei neerslaat. Dat heeft o.m. te maken met de banengroei in deze gebieden.¹
- Van oudsher komen immigranten relatief vaak in de grote steden en stedelijke regio's terecht. Daar zijn de kansen op een baan het grootst en zijn er veel onderwijsinstellingen.¹
- De verwachting is dat het aantal asielmigranten in Nederland snel afneemt.¹
- Door de verhoging van de AOW-gerechtigde leeftijd blijft de omvang van de potentiële beroepsbevolking in Nederland nog groeien, maar deze zwakt tot 2030 wel af.¹
- In vergelijking tot jongere generaties besteden ouderen minder in winkelgebieden (zij kopen bijvoorbeeld relatief minder nieuwe producten als kleding en meubels).²
- De 'nieuwe ouderen' lijken meer bereid om hun geld uit te geven. Uit onderzoek van ING blijkt onder meer dat toekomstige 65-plussers, na het bereiken van de pensioenleeftijd, vaker dan voor hun pensioen tijd en geld willen besteden aan korte uitstapjes en lange vakanties. Een meerderheid (54%) van de vijftigers denkt al het spaargeld of een groot deel daarvan na pensionering op te zullen maken. Een groot contrast met zeventigers, waarvan slechts een kwart veel of alles denkt op te maken. Naast genieten en zelfontplooiing is overigens de kans aanwezig dat nieuwe ouderen een groter deel van hun spaargeld zullen (moeten) aanspreken om thuis zelfredzaam te blijven.³
- Met name 75-plussers zijn onevenredig vaker (dodelijk) slachtoffer in het verkeer.⁴
- Ouderen van nu en in de toekomst zijn welvarender, mobieler en hoger opgeleid dan de ouderen van voorheen.⁴
- De 65-plusser van nu is relatief gezond en fit, leeft langer dan 65-plussers vroeger en staat volop in het leven.⁵
- Mannen en vrouwen worden steeds ouder. In 2015 had een 65-jarige man een levensverwachting van bijna 19 jaar; een 65-jarige vrouw had nog ruim 21 jaar in het verschiet. Twintig jaar geleden was de levensverwachting op 65-jarige leeftijd nog 15 jaar (mannen) en ruim 19 jaar (vrouwen).⁵
- De 65-plusser van nu is sportief. Bijna 16 procent van de 65- tot 75-jarigen had in 2016 een abonnement op een fitnesscentrum, zwembad of andere sportaanbieder en ruim 15 procent was lid van een sportvereniging. Van alle Nederlanders van 4 jaar en ouder had 20 procent een sportabonnement en was ruim 24 procent lid van een sportvereniging. Van de 75-plussers sport een kwart nog wekelijks, en van de 65- tot 75-jarigen ruim 4 op de 10.⁵
- Nederland telde begin 2017 bijna 1,7 miljoen auto's waarvan de eigenaar 65 jaar of ouder is. Dat zijn 675 duizend meer auto's dan tien jaar eerder. Daarmee bezitten 65-plussers bijna 68 procent van de personenauto's die er de afgelopen tien jaar in Nederland bijkwamen. Achter deze forse groei van het aantal auto's zit niet alleen een groter aantal 65-plussers, maar ook een stijging van het autobezit. Zo nam onder 65-plussers het autobezit toe van 420 auto's per duizend personen begin 2007 naar 528 per duizend begin 2017. Autobezit en

autogebruik zijn dus meer gemeengoed geworden onder 65-plussers. Met name vrouwen van 65 jaar of ouder hebben nu vaker een rijbewijs dan vroeger.⁵

- De levensverwachting in goede ervaren gezondheid neemt tot 2040 ongeveer even veel toe als de totale levensverwachting.⁶
- We krijgen er nauwelijks jaren zonder chronische aandoeningen bij, maar wel vijf jaren zonder beperkingen. En in 2040 hebben we op 65-jarige leeftijd nog 14 jaar in goede ervaren gezondheid in het vooruitzicht en 16 jaar zonder beperkingen.⁶
- Het verschil in levensverwachting tussen mensen met een lage en hoge sociaaleconomische status bleef in de periode 2004-2014 ongeveer 7 jaar. Het verschil in levensverwachting in goede ervaren gezondheid tussen mensen met een lage en hoge sociaaleconomische status bleef in de periode 2004-2014 ongeveer 18 jaar.⁶
- Ook in de toekomst veroorzaken kanker en hart- en vaatziekten het grootste deel van de sterfte. Daarnaast sterven steeds meer mensen aan de gevolgen van dementie.⁶
- Het percentage mensen van 75 jaar en ouder zonder beperkingen in activiteiten neemt in Nederland toe van 55 naar 62 procent.⁶
- Het aantal eenzamen neemt toe tot 2040, vooral bij alleenwonenden. Het aantal eenzame mensen van 75 jaar en ouder neemt toe met 700.000.⁶
- Het percentage mensen met een lage sociaaleconomische status dat zich gezond voelt, neemt af tot 2040, terwijl dit voor mensen met een hoge sociaaleconomische status niet verandert.⁶

Gebruikte bronnen:

1. Stedelijke trends en opgaven voor 2018 e.v. – Platform31
2. Vitaliteitsbenchmark Centrumgebieden 2017 – Goudappel Coffeng
3. De groei van de 65-plus-economie – Demos/Nidi/ING Economisch Bureau juni 2017
4. Planbureau voor de Leefomgeving - Vergrijzing en Ruimte
5. Trends in Nederland 2017 – CBS (longreads.cbs.nl/trends17/)
6. Volksgezondheid Toekomst Verkenning 2018 – RIVM (www.vtv2018.nl)

Bijlagen

Bijlage 1

Doorrekening Algemene reserve

Doorrekening Algemene reserve

Algemene reserve

Stand per 01-01-2018	23.493.898
Bijdrage rekeningresultaat 2016 aan AD	-500.000
Bijdrage van de Algemene Dienst 2018	310.000
Bijdrage uit energietransitie	100.000
Stand per 01-01-2019	23.403.898
Bijdrage rekeningresultaat 2016 aan AD	-2.000.000
Bijdrage van de Algemene Dienst 2019	54.000
Bijdrage uit energietransitie	300.000
Stand per 01-01-2020	21.757.898
Bijdrage rekeningresultaat 2016 aan AD	-2.000.000
Bijdrage uit netto vrije ruimte	1.302.000
Dekking Huis van de Stad uit AR	-1.940.000
Besparing Huis van de Stad	270.000
Bijdrage van de Algemene Dienst 2020	665.000
Bijdrage uit energietransitie	400.000
Stand per 01-01-2021	20.454.898
Besparing Huis van de Stad	270.000
Bijdrage van AR inlopen tekort grondexploitatie	98.897
Bijdrage uit netto vrije ruimte	1.114.000
Bijdrage uit afgeloste AR inlopen tekort grondexploitatie	5.555.635
Bijdrage van de Algemene Dienst 2021	145.000
Bijdrage uit energietransitie	200.000
Stand per 01-01-2022	27.838.430
Besparing Huis van de Stad	270.000
Bijdrage uit netto vrije ruimte	1.030.000
Bijdrage uit afgeloste AR inlopen tekort grondexploitatie	5.555.635
Bijdrage van de Algemene Dienst 2022	145.000
Stand per 31-12-2022	34.839.065

Algemene reserve inlopen tekort grondexploitatie

Stand per 01-01-2018	-17.443.259
Rente 2018 2%	-348.865
Storting annuïteit grondbedrijf 2018	5.555.635
Bijdrage uit netto vrije ruimte	1.347.000
Stand per 01-01-2019	-10.889.489
Rente 2019 2%	-217.790
Storting annuïteit grondbedrijf 2019	5.555.635
Bijdrage uit netto vrije ruimte	200.000
Stand per 01-01-2020	-5.351.644
Rente 2020 2%	-107.033
Storting annuïteit grondbedrijf 2020	5.555.635
Stand per 01-01-2021	96.958
Rente 2021 2%	1.939
Storting annuïteit grondbedrijf	
Bijdrage aan algemene reserve	-98.897
Stand per 01-01-2022	0
Rente 2022 2%	
Storting annuïteit grondbedrijf	
Stand per 31-12-2022	0

Bijlage 2

Doorrekening bestemmingsreserves

2.1 Bestemmingsreserve Ontwikkeling Apeldoorn (BROA)

Toelichting doorrekening Bestemmingsreserve Ontwikkeling Apeldoorn (BROA)

1. Inleiding

Ten opzichte van de vorige BROA-doorrekening in de MPB 2017-2020 is één nieuw project opgenomen. Het betreft project Beter Benutten Regio Stedendriehoek (BROA 25.12). In deze BROA-bijlage wordt dit project nader toegelicht.

2. Financieel-technische actualisatie meerjarendoorrekening BROA

2.1 Financieel technische actualisatie

De BROA is in het kader van de BBB 2018-2021 in financieel-technische zin geactualiseerd. Hierbij zijn de rekeningcijfers 2016 verwerkt. Deze actualisatie heeft plaatsgevonden onder handhaving van bestaand beleid, conform de door de raad laatst vastgestelde BROA (MPB 2017-2020).

Per project is nagegaan

- wat er moet gebeuren met in 2016 niet bestede budgetten;
- in hoeverre de fasering van de opgenomen budgetten over de verschillende jaarschijven op basis van actuele inzichten bijgesteld moet worden. De vertraging in de uitvoering heeft in veel gevallen een herverdeling van de budgetten over de jaarschijven tot gevolg gehad;

Daarnaast is de actualisatie toegelicht en zijn de rekeningcijfers 2016 in de financiële doorrekening verwerkt.

2.2 Percentage onderuitputting

Sinds enkele jaren wordt er op de BROA-ramingen een percentage onderuitputting toegepast. De reden hiervoor was, dat plannings van projecten in de praktijk uitlopen, waardoor aan het eind van het jaar niet alle beschikbaar gestelde budgetten zijn uitgegeven. In de MPB 2017-2020 gingen we uit van 70% uitgaven in het eerste jaar. Gezien de werkelijke uitgaven van 2016 zien we geen aanleiding om de onderuitputting aan te passen. In de huidige doorrekeningen hebben we gerekend met de volgende percentages: 70% in het 1^e jaar, 15% in het 2^e jaar en 15% in het derde jaar.

3. Resultaten financieel technische actualisatie

De financieel technische actualisatie heeft geleid tot een actuele doorrekening van de BROA. De actualisatie van de projecten heeft ertoe geleid dat de fasering van de meeste projecten is gewijzigd en enkele BROA-projecten financieel zijn afgerond

Zoals bekend, mogen reserves op grond van het landelijk geldende Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) in geen van de jaarschijven een negatieve stand vertonen. De doorrekening van BROA voldoet aan dit criterium. Het eindsaldo in 2026 bedraagt € 358.000.

4. Toelichting budgetten 2017

Om meer inzicht te geven in het verloop van de BROA projecten wordt ook een toelichting gegeven op de projecten die in het lopende begrotingsjaar zijn of worden afgerond. Voor deze projecten is een toelichting opgenomen na het overzicht van de projecten. De lopende en de nieuwe BROA projecten worden evenals in vorige MPB's toegelicht bij de betreffende begrotingsprogramma's.

Specificatie van de Bestemmingsreserve Ontwikkeling Apeldoorn (BROA)
(in dit overzicht zijn de vooruit ontvangen bedragen GSO/ISV ook meegenomen)

Bestemmingsreserve Ontwikkeling Apeldoorn (BROA)

(bedragen x € 1.000)

MOP- programma's Bestemmingsreserve Ontwikkeling Apeldoorn (BROA) (bedragen x € 1.000)	Eenheid	MPB prog./ taakveld	Restant t/m 2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Programma 1: Groene Mal												
Investeringsimpuls Provincie (€ 17 mln)												
3.14 Herinrichting stadsranden	RL	prog. 3/ 5.7	-225	-15								
3.15 Beekbergsebroek Bijdrage derden RWS	RL	prog. 3/ 5.7	-693 214	-15								
3.16 Betere aansluiting Apeldoorn West en Binnenstad op Berg en Bos	RL	prog. 3/ 5.7	-230	-35								
3.17 Landschapsbeheer - bijdrage provincie Gelderland	RL	prog. 3/ 5.7	-120 59	-16								
Totaal A-projecten programma 1			-995	-81	0	0	0	0	0	0	0	0
Programma 4: Binnenstad												
Lopende projecten												
4.2 Binnenstad	PJ	prog.9/ 8.1	-80	-31								
4.3 Binnenstad GSO-4 (€ 1 mln uitgaven bij Brinkpark)	PJ	prog.9/ 8.1										
Investeringsimpuls Provincie (17 mln)												

MOP- programma's Bestemmingsreserve Ontwikkeling Apeldoorn (BROA) (bedragen x € 1.000)	Eenheid	MPB progr./ taakveld	Restant t/m 2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
- Binnenstad, herinrichting binnenstad en bereikbaarheid, fietsparkeren Molenstraat Centrum - BDU subsidie (ontv. subsidie 2014/2015 € 340.000)			-406 85									
Totaal A-projecten programma 4			-401	-31	0	0	0	0	0	0	0	0
Programma 8: Kanaalzone ISV-3 subsidie: € 1,7 mln												
Lopende projecten 14.1 Kanaalzone	RL	prog. 9/ 3.2										
- Aanleg kade Pilot Zuid			0	-587	-586	-100						
Kanaalzone projectbureau	PJ	prog. 9/ 3.2	-50	-50	-50	-50	-50	-50	-61			
Investeringsimpuls Provincie (17 mln) Kanaalzone Vlijtsepark			0									
Totaal A-projecten programma 8			-50	-637	-636	-150	-50	-50	-61	0	0	0

MOP- programma's Bestemmingsreserve Ontwikkeling Apeldoorn (BROA) (bedragen x € 1.000)	Eenheid	MPB progr./ taakveld	Restant t/m 2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Programma 9: Complete Wijken												
Lopende projecten												
9.4 Wijken - De Maten (GSO-4)	POW	prog. 1/ 0.1										
Investeringsimpuls Provincie (17 mln) De Maten vitaal			-276									
9.5 Wijken - Orden/Kerschoten (GSO-4)	POW	prog. 1/ 0.1										
Investeringsimpuls Provincie (17 mln) Duurzame aanpak winkelcentrum Kerschoten			-190									
Investeringsimpuls Provincie (17 mln)												
9.6 Verduurzamen van voorzieningen in wijken en dorpen - plannen en projecten	POW	prog. 9/ 8.1	-45									
Investeringsimpuls Provincie (17 mln)												
9.7 Verbeteren kwaliteit parken	POW	prog. 9/ 8.1	-282									
- bijdrage BROA 15.2 Zuid			270									
- overige bijdragen waterschap			3									
15.1 Wijkontwikkelingsplan Zevenhuizen (t' Podium/openbare ruimte)	PROJ	prog. 9/ 8.1	-25	-125	-194	-195						

MOP- programma's Bestemmingsreserve Ontwikkeling Apeldoorn (BROA) (bedragen x € 1.000)	Eenheid	MPB progr./ taakveld	Restant t/m 2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
15.2 Wijkontwikkelingsplan Zuid	PROJ	prog. 9/ 8.1	-296									
15.3 ISV-3 budget parkeergarage Anklaar	RL	prog. 3/ 2.2			-1.595							
Totaal A-projecten programma 9			-841	-125	-1.789	-195	0	0	0	0	0	0
Programma 14: Verkeer												
Lopende projecten												
11.0 Infrastructuur Oostzijde stad/Omnisport/ verdubbeling Zutphensestraat	RL	prog. 3/ 2.1	-33									
25.11 Startbudget Tunnel Laan van Osseveld	RL	prog. 3/ 2.1		-600								
25.12 Beter Benutten Regio Stedendriehoek - bevorderen fietsgebruik en vermindering verkeersdruk NW Apeldoorn dmv busvervoer - bijdrage regio stedendriehoek			-456 456									
Totaal A-projecten programma 14			-33	-600	0	0	0	0	0	0	0	0

MOP- programma's Bestemmingsreserve Ontwikkeling Apeldoorn (BROA) (bedragen x € 1.000)	Eenheid	MPB progr./ taakveld	Restant t/m 2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Programma 15: Milieu ISV subsidie 2005-2007: € 0,254 mln												
27.1 Bodemmodule	RL	prog. 4/ 7.4	-200	-101								
Totaal A-projecten programma 15			-200	-101	0	0	0	0	0	0	0	0
Programma 16: Overige Lopende projecten												
30.5 Investerings 2014-2017		prog.1/										
- ondersteuning startende ondernemers	S&R	0.1	-40	-30	-20							
- ondernemende stad, toerisme, comfortabele stad, citymarketing	S&R		-277									
- topsportevenementen (o.a. Giro d'Italia)	JZW		-100									
30.6 Regio archeologie	RL	prog. 1/	-14									
- bijdrage deelnemende gemeenten		0.1										
Regio Stedendriehoek			22									
Totaal A-projecten programma 16			-409	-30	-20	0	0	0	0	0	0	0
TOTAAL			-2.929	-1.605	-2.445	-345	-50	-50	-61	0	0	0

Toelichting in 2017 af te ronden A-projecten BROA

Programma 4: Binnenstad

MPB programma/taakveld 9/8.1

BROA 4.3 Binnenstad – GSO-4 en overige subsidies

Met het restant budget van de Robuuste Investeringsimpulssubsidie van de provincie van € 0,7 miljoen worden in 2017 de laatste werkzaamheden aan de infrastructuur in de binnenstad uitgevoerd. Dit zijn dan met name de aanpassingen in Molenstraat Centrum en zullen er werkzaamheden plaatsvinden om de doorstroming en fietsenstallingen te verbeteren. De overige projecten zijn grotendeels afgerond en verrekend; in 2018 worden de afrekeningen gevolgd door accountantsverklaringen.

Programma 9: Complete wijken

MPB programma/taakveld 1/0.1

BROA 9.4 Wijken – De Maten (GSO-4) en De Maten vitaal (investeringsimpuls)

In 2017 zullen de pilot De Dreven en het verduurzamen van woningen worden voortgezet. Daarnaast zal de Revitalisering van winkelcentrum De Maat uitgevoerd worden, de bewegwijzering in winkelcentrum Eglantier worden geplaatst en zullen diverse revitaliserings- en sociale projecten verder opgepakt worden. Tevens zal in 2017 het uitgeven van de maandelijkse wijkkrant worden voortgezet, waarmee ontmoeting, verbinding en samenwerking worden gestimuleerd .

MPB programma/taakveld 1/0.1

BROA 9.5 Wijken – Orden en Kerschoten (GSO-4) en Duurzame aanpak winkelcentrum Kerschoten

In 2017 wordt de openbare ruimte van winkelcentrum Kerschoten opgeknapt in samenhang met het boven de grond halen en door het winkelcentrum leiden van de beek.

MPB programma/taakveld 9/8.1

BROA 9.6 Verduurzamen van voorzieningen in wijken en dorpen

Dit project betreft het verduurzamen en toekomstbestendig en multifunctioneel maken van buurt- en dorpshuizen met aandacht voor klimaat(adaptie), energieverbruik en sociale cohesie. In 2017 zal een besluit genomen worden over één nog openstaande aanvraag. Verder zullen er 8 definitieve subsidie-afrekeningen plaatsvinden.

MPB programma/taakveld 9/8.1

BROA 9.7 Verbeteren kwaliteit parken

In 2017 zal de uitvoering van de revitalisering Zuiderpark fase 2 plaatsvinden. De asfaltpaden worden hersteld, de hondenuitlaatplaats en de promenade Dok Zuid worden aangelegd. Om dit te dekken vindt er een bijdrage plaats vanuit de BROA Zuid 15.2 van € 270.000.

MPB programma/taakveld 9/8.1

BROA 15.2 Wijkontwikkelingsplan Zuid

Het restantbudget van WOP Zuid wordt aangewend voor de eerste fase van het opknappen van het Zuiderpark (bijdrage van € 270.000 aan BROA 9.7) en afwerking van plinten in de Vogelbuurt na afronding van de woningbouw.

Programma 14: Verkeer

MPB programma/taakveld 3/2.1

BROA 11.0 Infrastructuur Oostzijde stad/Omnisportcentrum

Dit project betreft het verdubbelen van de Zutphensestraat en de aanpassing van kruispunten. Voor 2017 worden nog (beperkt) kosten gemaakt voor een monitoringsprogramma dat in het bestemmingsplan is vastgelegd.

MPB programma/taakveld 3/2.1

BROA 25.12 Beter Benutten Regio Stedendriehoek

Doel van Beter Benutten is om het aantal autoritten dat vertraging oploopt in de spits, te reduceren. Tussen het centrum en Apeldoorn Zuid en in het noordwestelijke deel van Apeldoorn komen veel vertraagde autoritten voor. Door het asfalteren van tegelfietspaden tussen het centrum en Apeldoorn Zuid wordt het aantrekkelijker voor automobilisten om te gaan fietsen. In het noordwestelijke deel van de stad wordt busvervoer aangeboden voor bezoekers van recreatieparken in Hoenderloo die de Apeldoornse attracties willen bezoeken. Voor het asfalteren van fietspaden is een eerste voorschot aangevraagd, te weten € 213.329. Daarmee is de helft van de geselecteerde fietspaden gerealiseerd.

De overige fietspaden worden in 2017 geasfalteerd. Aangezien de kosten hiervan naar verwachting hoger zullen uitvallen, is aan het ministerie een extra subsidiebudget gevraagd. Hierover is nog geen beslissing genomen. Het project met het busvervoer zal in z'n geheel in 2017 worden uitgevoerd.

Programma 16: Overige

MPB programma/taakveld 1/0.1

BROA 30.6 Regio archeologie

Het project regio archeologie is een samenwerking tussen de gemeenten Brummen, Epe, Lochem, Voorst en Apeldoorn. Dit project wordt ondersteund door de provincie Gelderland door een subsidie van € 51.200. De subsidie is bestemd voor:

- het adviseren van gemeenten op het gebied van archeologie;
- het initiëren van voorlichting, educatie en bevorderen draagvlak;
- het beoordelen van de kwaliteit van archeologisch onderzoek;
- inbedding archeologie in RO beleid;
- advisering beheer en behoud archeologische monumenten

De regio archeoloog voert de opdracht voor de 5 gemeenten uit. De gemeente Apeldoorn voert de regie van dit project uit. Elke gemeente draagt bij in de kosten. In 2017 moet een verantwoording (inhoudelijk en financieel) naar de provincie worden gezonden. Na goedkeuring zal de provincie de resterende subsidie (€ 17.000) uitkeren.

2.2 Reserve Huisvuilrechten

Uitgangspunten

	2018	2019	2020	2021
Areaalaccres (gebaseerd op aantal woningen)	300	300	300	400
Toegepaste kostenindexering	1,20%	1,20%	1,20%	1,20%
Indexering vastrecht	0,00%	2,40%	2,40%	4,86%
Indexering variabel tarief	2,40%	2,40%	2,40%	4,86%

Vanaf 1 januari 2018 zal gestart worden met de uitvoering van het nieuwe afvalplan "Recycleservice 2025" dat in juni 2017 door de gemeenteraad is vastgesteld. Op weg naar 30 kilo restafval per persoon per jaar. Dit zal fase-(wijken-)gewijs plaatsvinden en zal zeker twee jaar in beslag nemen. Uiteraard zal het uitgangspunt zijn en blijven dat de exploitatie kostendekkend dient te zijn. Onduidelijk is nog wat de effecten zullen zijn van dit nieuwe beleid (en in welke termijnen). Er zijn wel een aantal zaken aangepast in de begroting naar aanleiding van de besluitvorming rond het recycleplan. Een verlaging van het bedrag voor het kringloopbedrijf Foenix en een aanpassing en verhoging van het bedrag behorende bij beheer inzamelmiddelen. Bij de vaststelling van het plan is besloten om de reserve afvalstoffenheffing, vooralsnog, niet te maximeren en hierover en over de tariefstelling bij de begroting 2019 verder besluiten te nemen. Het surplus van de reserve Huisvuilrechten wordt de komende jaren ingezet om de voorziene tekorten vanaf 2017 op te vangen. Bij de behandeling van het plan is een amendement aangenomen betreffende de kwijtscheldingen. Hierin is vastgelegd dat het aantal kosteloze ledigingen binnen het minimabeleid stapsgewijs naar beneden moet worden bijgesteld conform de doelstellingen van het Recycleplan om de hoeveelheid restafval te verminderen. Bij het bespreken van de begroting door de raad zal hiervoor een voorstel worden gedaan. Vooralsnog is dit, gebaseerd op 2017, 8 aanbiedingen. De tarieven 2018 zijn ongewijzigd ten opzichte van de raming in de MPB 2017-2020. Het tarief voor een 20 liter zak is toegevoegd.

Tarieven	2017	2018	2019	2020	2021
Tarief vastrecht (per huishouden)	159,39	163,22	167,14	171,15	179,47
<u>Tarieven variabel recht (per aanbieding):</u>					
120-liter container (restafval)	4,15	4,25	4,35	4,45	4,67
140-liter container (restafval)	4,84	4,96	5,08	5,20	5,45
240-liter container (restafval)	8,29	8,49	8,69	8,90	9,33
40-literzak (restafval)	1,38	1,41	1,44	1,47	1,54
20-literzak (restafval)	0,69	0,71	0,72	0,74	0,78
1100-liter container (restafval)	37,98	38,89	38,89	40,78	42,76

Reserve	2017	2018	2019	2020	2021
Stand van de reserve op 1 januari	2.939	2.493	1.641	1.155	966
Opbrengst afvalstoffenheffing	15.996	16.576	17.172	17.790	18.237
Subtotaal	18.935	19.069	18.813	18.945	19.233
Bij: overige baten	2.622	3.034	3.079	3.121	3.162
Af: lasten	-19.064	-20.462	-20.738	-21.069	-21.399
Stand van de reserve op 31 december	2.493	1.641	1.155	996	966
<i>o.b.v. recycleplan geen maximum</i>					

2.3 Voorziening riolering

De uitvoering van de programmadoelen uit het Rioleringsplan 2016-2020 wordt in 2018 voortgezet. Speerpunten van het plan zijn anticiperen op klimaatverandering door het afkoppelen van regenwater en de openbare ruimte meer geschikt maken voor de opvang van regenwater. Er wordt ingezet op het afkoppelen van 6 ha verhard oppervlak oa bij stedelijke (her)ontwikkelingen en groot onderhoud in de openbare ruimte, maar ook bij scholen en door stimulering van particulieren via een subsidieregeling. Samen met het waterschap wordt gewerkt aan een verdere verduurzaming van de afvalwaterketen.

Een reguliere taak is het dagelijks beheer en onderhoud van de riolering. Onderzoek toont aan dat de staat van de riolering in Apeldoorn gemiddeld goed is. Daarom zijn vanaf 2017 voor een periode van 10 jaar de vervangingsinvesteringen in de riolering verlaagd. Er wordt wel meer ingezet op reparatie en renovatie. In 2018 is er extra aandacht voor putrenovatie en relining van betonnen rioolbuizen.

De exploitatie van de riolering is langjarig 100% kostendekkend. Voor 2018 is dit 97%. Er is een spaar- en egalisatievoorziening ingericht om tariefschommelingen te vereffenen en veranderingen ten opzichte van de prognose op te vangen. Volgens de prognose zijn de lasten in 2018 t/m 2020 licht hoger dan de opbrengst van de rioolheffing. Vanaf 2021 wordt deze trend weer omgekeerd en groeit de spaarvoorziening.

In 2017 was er nog sprake van een daling van de lasten voor de burger door de neerwaartse bijstelling van de vervangingsprognose en positieve uitwerking van de nieuwe BVV-regels. In 2018 stijgt de gemiddelde rioolheffing trendmatig met 2,15%.

Voorzieningen Riolering

2017 - 2021

	2017	2018	2019	2020	2021
Uitgangspunten:					
indexering lasten	conform BBB 2018 - 2021				
toename baten inclusief volumegroei (0,6%)	-2,91%	2,80%	2,80%	2,80%	2,80%

kerngegevens	2017	2018
tarief	0,0622%	0,0596%
gemiddelde woningwaarde	€ 214.852	€ 229.054
heffing gemiddelde woning	€ 133,64	€ 136,52

Bedragen *€ 1.000

Totaal overzicht voorzieningen Riolering	2017	2018	2019	2020	2021
Stand per 1/1	4.380	3.975	3.035	2.321	1.912
Toevoegingen	13.073	13.417	13.980	14.720	15.086
Onttrekkingen	-13.478	-14.357	-14.695	-15.130	-14.966
Stand per 31/12	3.975	3.035	2.321	1.912	2.031

Doorrekening Spaar/egalisatie voorziening riolering (BV4024)	2017	2018	2019	2020	2021
Stand per 1/1	2.844	3.017	2.660	2.321	1.912
Opbrengst rioolheffing	11.231	11.545	11.865	12.192	12.534
Overige baten	15	15	15	16	16
Totaal lasten	-11.073	-11.917	-12.220	-12.617	-12.431
Stand per 31/12	3.017	2.660	2.321	1.912	2.031

Doorrekening Voorziening groot onderh. pompen en gemalen (BV402401)	2017	2018	2019	2020	2021
Stand per 1/1	0	0	0	0	0
Toevoegingen	72	73	74	74	74
Onttrekkingen	-72	-73	-74	-74	-74
Stand per 31/12	0	0	0	0	0

Doorrekening Voorziening verv. pompen en gemalen (BV402402)	2017	2018	2019	2020	2021
Stand per 1/1					
Toevoegingen	169	170	172	173	173
Onttrekkingen	-169	-170	-172	-173	-173
Stand per 31/12	0	0	0	0	0

Doorrekening Voorziening groot onderh. Riolen (BV402403)	2017	2018	2019	2020	2021
Stand per 1/1	1.536	958	375	0	0
Toevoegingen	0	0	212	593	592
Onttrekkingen	-578	-583	-587	-593	-593
Stand per 31/12	958	375	0	0	0

Doorrekening Voorziening Vervanging riolen (BV402404)	2017	2018	2019	2020	2021
Stand per 1/1					
Toevoegingen	386	388	391	395	395
Onttrekkingen	-386	-388	-391	-395	-395
Stand per 31/12	0	0	0	0	0

Doorrekening Voorziening Klimaatadaptatie (BV402405)	2017	2018	2019	2020	2021
Stand per 1/1	0	0	0	0	0
Toevoegingen	1.200	1.226	1.252	1.277	1.302
Onttrekkingen	-1.200	-1.200	-1.200	-1.200	-1.200
Onttrekkingen t.b.v. kapitaallasten		-26	-52	-77	-102
Stand per 31/12	0	0	0	0	0

Bijlage 3

Overige bijlagen

3.1 Totaal overzicht baten en lasten

x € 1.000					
Programma	Rekening	Begroting	Begroting		
	2016	2017	2018		
	Saldo	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Programma 1 Bestuur, (wijk)organisatie, burgerzaken en financiën	329.849	324.499	22.816	7.643	-15.173
Programma 2 Veiligheid	-15.143	-12.985	14.788	1.087	-13.701
Programma 3 Openbare ruimte	-36.252	-20.899	43.732	19.648	-24.084
Programma 4 Milieu	-5.168	-1.755	22.410	19.485	-2.925
Programma 5 Jeugd en onderwijs	-76.733	-66.990	74.527	6.203	-68.324
Programma 6 Apeldoorn activeert	-59.639	-46.715	104.373	54.388	-49.985
Programma 7 Zorg en welzijn	-96.985	-93.610	109.707	10.036	-99.671
Programma 8 Cultuur, erfgoed, evenementen en sport	-26.210	-24.587	33.396	8.258	-25.138
Programma 9 Door! met de buitenstad	7.625	-7.496	63.031	54.311	-8.720
Programma 10		-48.552			
* Overhead			56.392	4.703	-51.689
* Algemene dekkingsmiddelen			16.572	376.440	359.868
* Heffing VPB	0		0	0	0
* Onvoorzien			179		-179
Subtotaal programma's	21.344	910	561.923	562.202	279
Toevoegingen en onttrekkingen reserves					
Programma 1 Bestuur, (wijk)organisatie, burgerzaken en financiën	-3.732	-8.761	8.086	880	-7.206
Programma 2 Veiligheid	-793	0	0	0	0
Programma 3 Openbare ruimte	1.237	812	410	2.420	2.010
Programma 4 Milieu	89	-377	18.633	18.434	-199
Programma 5 Jeugd en onderwijs	738	1.081		467	467
Programma 6 Apeldoorn activeert	-405	916		3.289	3.289
Programma 7 Zorg en welzijn	-13.429	457		445	445
Programma 8 Cultuur, erfgoed, evenementen en sport	604	100			
Programma 9 Door! met de buitenstad	-609	442	3.401	4.116	715
Programma 10		4420			
* Overhead				200	200
Totaal mutaties reserves	-16.300	-910	30.530	30.251	-279
Saldo na bestemming	5.044	0	592.453	592.453	0

3.2 Overzicht incidentele baten en lasten

In dit overzicht zijn de incidentele baten en lasten vermeld. Deze baten en lasten hebben betrekking op de exploitatiebegroting, zijn in de programma's opgenomen en beïnvloeden eenmalig het begrotingsresultaat.

bedragen x
€ 1.000

Pro-gramma	Taak-vel-d	Omschrijving	2018		2019		2020		2021	
			Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
3	2.1	Tunnel Laan van Osseveld (storting in de broa ten laste van de algemene dienst)			-475					
3	2.1	Aanpak Kasteelgracht	-240							
3	5.7	Toekomstplan openbare ruimte (motie 7)	-250							
3	2.1	Uitvoeren verkeersmobiliteitsvisie	-138		-88		-25			
8	5.3	'In Apeldoorn kan meer' Cultureel topprogramma	-125							
8	5.3	Cofinanciering EK Beachvolleybal	-150							
8	5.3	Accres/parkmanagement Berg en Bos	-88		-88					
8	5.5	Nationaal Ereveld Loenen					-150		-150	
9	8.1	Digitalisering bouwarchief			-250		-200			
9	8.1	Implementatie omgevingswet	-350		-300					
		Totaal	-1.641	0	-1.201	0	-375	0	-150	0

3.3 Overzicht jaarlijks terugkerende arbeidskosten

Eenheid	Loonkosten, uitkeringen, vergoedingen in €	Totaal aantal fte's	Loonsom per fte in €
Huidig personeel			
Raadsleden	1.101.639		
Bestuur (incl lasten APPA)	1.086.297		
Griffie	800.608	9,31	85.994
Organisatie-eenheden			
Directieraad	467.335	3,00	155.778
Strategie en Regie	1.648.100	15,57	105.851
Publiek, Ondernemen en Wijken	5.623.372	87,11	64.555
Ruimtelijke Leefomgeving	9.662.425	114,46	84.417
Jeugd, Zorg en Welzijn	7.797.274	109,15	71.436
Werkplein Activerium	14.045.755	211,45	66.426
Beheer en Onderhoud	10.218.969	179,35	56.978
Projecten, Vastgoed en Grond	7.033.742	85,84	81.940
Veiligheid en Recht	5.319.261	74,93	70.990
Organisatie	7.904.008	106,39	74.293
Financien	6.247.641	76,31	81.872
Informatie	8.203.825	105,99	77.402
Totaal huidig personeel	87.160.251	1.178,86	
Voormalig personeel			
Pensioenen wethouders	223.651		
Wachtgeld en WW-uitkeringen (totale concern)	605.249		
Totaal voormalig personeel	828.900		
Totaal personele lasten	87.989.151	1.178,86	

3.4 Overzicht kapitaallasten en nieuwe investeringen

Cursief = investeringen 2018

*Bedragen * € 1.000*

Balans nr.	Omschrijving	Eenheid	Boekwaarde 1-1-2018	Vermeerdering (investering)	Verminderingen	Afschrijving	Boekwaarde 31-12-2018	Rente*	Totaal kapitaallasten
B0101a	Gronden en terreinen		47.292			143	47.149	946	1.089
B0101b	Strategische gronden		28.074				28.074	561	561
B0102	Woonruimten		465			0	465	9	9
B0103	Bedrijfsgebouwen		389.147	11.721		12.047	388.821	7.781	19.828
	<i>Specificatie vermeerdering:</i>								
	- Huisvesting scholen	JZW		1.410		0	1.410	0	0
	- Huis van de Stad	PVG		4.926		0	4.926	0	0
	- Verduurzaming	PVG		1.000		0	1.000	0	0
	- Werkgebouw noord	PVG		4.385		0	4.385	0	0
B0104	Grond- weg- en waterbouwk.werken		65.860	8.711		3.423	71.148	1.317	4.740
	<i>Specificatie vermeerdering:</i>								
	- Beken en sprengen	RL		842		0	842	0	0
	- Investerings maatschappelijk nut	BO		5.653		0	5.653	0	0
	- Klimaat adaptie	RL		2.216		0	2.216	0	0
B0105	Vervoermiddelen		3.705	958		720	3.943	74	794
	<i>Specificatie vermeerdering</i>								
	- Routine investeringen	BO		958		0	958	0	0
B0106	Machines/apparaten/installaties		17.926	10.772		2.986	25.712	374	3.360
	<i>Specificatie vermeerdering:</i>								
	- Automatisering	IV		3.562		0	3.562	0	0
	- Huis van de Stad	PVG		5.959		0	5.959	0	0
	- Investerings maatschappelijk nut	BO		1.251		0	1.251	0	0
B0107	Overige materiële vaste activa		12.552	1.953		1.090	13.415	259	1.349
	<i>Specificatie vermeerdering:</i>								
	- Huis van de Stad	PVG		1.633		0	1.633	0	0
	- Investerings maatschappelijk nut	BO		320		0	320	0	0
	Totaal materiële activa		565.021	34.115	0	20.409	578.727	11.321	31.730

* exclusief nieuw beleid

3.5 Overzicht reserves en voorzieningen (meerjarendoorrekening)

Staat van reserves

Omschrijving	Boekwaarde 1-1-2018	Vermeer- dering wegens rente	Overige vermeer- deringen	Vermindering	Boekwaarde 31-12-2018	Boekwaarde 31-12-2019	Boekwaarde 31-12-2020	Boekwaarde 31-12-2021	Minimum	Maximum	Doel en bijzonderheden
Algemene reserves											
Algemene reserve (inclusief de reserve inlopen tekort grondexploitatie)	23.493.898		338.000	500.000	23.331.898	21.735.898	20.012.898	27.716.430	15.000.000	n.v.t.	De Saldireserve en de reserve eenmalige bestedingen zijn m.i.v. 1-1-2008 samengevoegd. De reserve is een buffer om financiële risico's op te kunnen vangen; wordt ook wel gebruikt ter dekking van incidentele uitgaven
Reserve inlopen tekort grondbedrijf	-17.443.259		6.902.635	348.865	-10.889.489	-5.351.644	96.958		n.v.t.	n.v.t.	Tekort grondbedrijf is in 2013 geactiveerd en wordt in 10 jaar afgeschreven
Reserve Sociaal Domein	9.156.924			2.818.000	6.338.924	6.338.924	6.338.924	6.338.924			Buffer om risico's en extra uitgaven in het sociaal domein op te kunnen vangen t.m. 2018
Totaal Algemene Reserve	15.207.563		7.240.635	3.666.865	18.781.333	22.723.178	26.448.780	34.055.354			
Bestemmingsreserves											
Reserve bedrijfsvoering GRF	50.000				50.000	50.000	50.000	50.000	0	50.000	Waarborgen continuïteit bedrijfsvoering
Egalisatie Bouwleges	3.332.497		3.401.157	3.354.119	3.379.535	3.435.434	3.450.388	3.467.694	n.v.t.	n.v.t.	Bestemd voor continuïteit in tariefstelling bouwleges.
Stelpost lok. woonw.bew./kerm.									0	geen	Dekking van optredende tekorten
Bereikbaarheid Binnenstad											
Huisvuilrechten	2.492.753		16.576.000	17.428.000	1.640.753	1.153.753	995.753	995.753			Egalisatie tariefsaanpassingen
Schildersonderh. openb. verlichting									0	1.000.000	Reservering ten behoeven van periodiek (1 maal per 7 jaar) terugkomende werkzaamheden.

Omschrijving	Boekwaarde 1-1-2018	Vermeer- dering wegens rente	Overige vermeer- deringen	Vermindering	Boekwaarde 31-12-2018	Boekwaarde 31-12-2019	Boekwaarde 31-12-2020	Boekwaarde 31-12-2021	Minimum	Maximum	Doel en bijzonderheden
Exploitatie begraafplaatsten	393.163		1.682.147	1.626.260	449.050	502.425	514.048	517.931	n.v.t.	geen	Afkoop tijdelijke exploitatietekorten a.g.v. onderhoudsverplichtingen en investeringen
Vernieuwen bomenbestand	225.260		13.400		238.660	252.160	265.760	279.160	0	750.000	Aanplant nieuwe bomen ter compensatie gekapte bomen
Reserve kapitaallasten Transformatieplan									0	n.v.t.	Vervallen in 2017 i.v.m. afronding transformatieplan
Egalisatiereserve wegenonderhoud									0	n.v.t.	Vervallen in 2017 i.v.m. investeringen matsch. Nut
Reserve Onderwijshuisvesting	4.206.883			466.644	3.740.239	1.108.301	1.100.922	1.054.032	500.000	n.v.t.	Reserve t.b.v. opvang fluctuaties in de uitgaven/inkomsten
Sportactiviteiten	47.921				47.921	47.921	47.921	47.921	125.000	600.000	Ondersteuning van sportevenementen
Reserve Topsportevenementen	8.503				8.503	8.503	8.503	8.503			Regelmatig kunnen participeren in topsportevenementen
Overlopende projecten	6.667.000			3.334.000	3.333.000	pm	pm	pm	0	n.v.t.	Geormerkte gelden
Reserve aandelenkapitaal Teuge											
Huisvesting	1.527.434			48.890	1.478.544	1.425.026	1.371.508	1.317.990	0	n.v.t.	Dekking huisvestingskosten personeel
Reserve onderhoud stadhuis	2.335.993				2.335.993	1.135.993	661.993	661.993		n.v.t.	Middelen ten behoeve van het onderhoud van het stadhuis
Reserve frictiekosten	1.337.000				1.337.000	1.337.000	1.337.000	1.337.000		n.v.t.	Middelen om de mobiliteit te bevorderen
BCF-reserve									0	n.v.t.	Opvang structureel nadeel btw compensatiefonds
Reserve gebiedsgericht grondwaterbeheer	1.397.801		102.200		1.500.001	1.600.001	1.600.001	1.600.001			
Reserve bommenregeling	1.159.282			600.000	559.282						Reserve dekt de gemeentelijke kosten voor explosievenopruijing; het rijk vergoed 70% van de gemaakte kosten.
Ontwikkeling Apeldoorn (BROA)	4.818.000		500.000	1.563.000	3.755.000	1.838.000	988.000	534.000	0	n.v.t.	Gecombineerde reserve voor diverse doeleinden
Concern reserve bedrijfsvoering	699.805		600.000	410.000	889.805	889.805	889.805	889.805	0	2.000.000	Waarborgen continuïteit van de bedrijfsvoering
Algemene reserve Grondbedrijf	15.112.000	362.688	8.400.000	400.000	23.474.688	30.379.688	33.013.688	36.631.688	15.100.000	15.100.000	T.b.v. algemeen ondernemersrisico's van het Grondbedrijf. Afhankelijk van het risicoprofiel van het Grondbedrijf.
Totaal bestemmingsreserves	45.811.295	362.688	31.274.904	29.230.913	48.217.974	45.164.010	46.295.290	49.393.471			
Totaal reserves	61.018.858	362.688	38.515.539	32.897.778	66.999.307	67.887.188	72.744.070	83.448.825			

Staat van voorzieningen

Omschrijving	Boekwaarde 01-01-2018	Vermeerdering	Vermindering	Boekwaarde 31-12-2018	Boekwaarde 31-12-2019	Boekwaarde 31-12-2020	Boekwaarde 31-12-2021	Doel en bijzonderheden
<u>Voorzieningen</u>								
Voorz. Wijkzaken	80.699		30.000	50.699	30.699	10.699		Ter dekking van kosten voor specifieke wijkontwikkelingsprojecten die reeds zijn toegezegd aan de wijkraden
Voorz. Riolering	3.974.777	13.417.000	14.357.000	3.034.777	2.319.777	1.910.777	2.028.777	Ter dekking van vervangingsinversteringen en groot onderhoud van het riool
Voorz. Vorderingen/Zaken onder recht	24.133.764	7.482.211		31.615.975	39.098.186	46.580.397	54.062.608	Ter dekking (toekomstige) vorderingen n.a.v. rechterlijke uitspraken
Voorz. Frictiekosten/WW	540.495			540.495	540.495	540.495	540.495	Ter dekking van frictiekosten als gevolg van de reorganisatie
Voorz. Bovenwijks	1.908.463	150.000	500.000	1.558.463	1.208.463	858.463	508.463	Ter dekking van kosten voor bovenwijkse voorzieningen
Voorz. Sociaal Deficiet	90.556			90.556	90.556	90.556	90.556	Ter dekking van kosten voor sociaal deficiet
Voorz. Landschapsversterking	47.104			47.104	47.104	47.104	47.104	Ter dekking van kosten landschapsversterking
Voorz. Schenking kinderboerderij	256.941			256.941	236.941	216.941	196.941	Ter dekking afgesproken schenkingen aan kinderboerderijen
Voorz. Onderhoud v.g.a.	3.161.898	509.860	300.000	3.371.758	3.748.600	3.951.737	4.254.737	Ter dekking van de kosten van toekomstig onderhoud van gemeentelijk vastgoed.
Totaal	34.194.697	21.559.071	15.187.000	40.566.768	47.320.821	54.207.169	61.729.681	

3.6 Enkele kerngegevens

Omschrijving		Begroting	
		2017	2018
A. Belangrijkste maatstafgegevens voor uitkering Gemeentefonds			
1	Waarde niet woningen (x € 1.000,-)totale waarde onroerende zaken binnen de gemeente conform de WOZ	4.020.800	4.056.000
	Waarde woningen (x € 1.000,-)	14.698.000	15.219.000
2	Inwoners	158.785	159.975
3	Jongeren	35.294	35.488
4	Ouderen	31.544	32.223
5	Huishoudens met een laag inkomen(het aantal huishoudens met een inkomen tussen een bepaalde onder- en bovengrens)	22.021	22.196
6	Bijstandsontvangers o.b.v. 3 jaarsgemiddelde (ABW, IOAW, IOAZ)	3.316	3.465
7	Uitkeringsontvangers(bijstandsontvangers ABW, IOAW, IOAZ en ontvangers van WSW, WAO-jong, WAO, WAZ en WIW)	13.144	12.903
8	Minderheden(zelf of één van de ouders geboren in Suriname, Nederlandse Antillen, Aruba, Turkije of Marokko en vluchtelingen overeenkomstig artikel 9 of artikel 10 Vreemdelingenwet)	7.836	8.102
9	Huishoudens	73.581	74.650
10	Lokaal klantenpotentieel(klantenkring van de lokale gemeentelijke voorzieningen in kring van 20 km)	165.797	167.073
11	Regionaal klantenpotentieel(klantenkring van de regionale gemeentelijke voorzieningen in kring van 60 km)	249.508	251.021
12	Leerlingen voortgezet onderwijs(leerlingen worden geteld in de gemeente waar zij naar school gaan)	11.381	11.553
13	Oppervlakte gemeente	33.986ha.	33.986ha.
14	Woonruimten	75.275	75.756
15	Omgevingsadressendichtheid	128.611	130.095
16	Bedrijfsvestigingen (bron: CBS)BRON: CBS	13.988	14.714
17	Totale oppervlakte bebouwing (1 ha = 10.000 m2)	1.012ha.	1.014ha.
18	Oppervlakte bebouwing in bebouwde kom	820ha.	823ha.
19	Oppervlakte bebouwing buiten de bebouwde kom	191ha.	190ha.
B. Overige fysieke structuurgegevens			
1	Lengte van de wegen (km) buiten de bebouwde kom	466	466
	Lengte van de wegen binnen de bebouwde kom	817km	831km
2	Lengte van de riolering (incl. drainverzamelleidingen en duikers/beekriolering)	1.317km	1.317km
3	Oppervlakte openbaar groen excl. bossen en begraafplaatsen	873ha.	932ha.

3.7 Meerjaren balans

(bedragen x € 1.000)	1-1-2018	Mutaties	Mutaties	31-12-2018	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021
Activa		Bij	Af				
<u>Vaste activa</u>							
00 <u>Immateriële vaste activa</u>							
- Bijdrage aan activa in eigendom van derden	2.140	0	0	2.140	2.140	2.140	2.140
01 <u>Materiële vaste activa</u>							
- Economisch nut	509.177	27.122	20.782	515.517	528.726	521.602	520.590
- Economisch nut, met heffingsgrondslag	47.176			47.176	47.176	47.176	47.176
- Maatschappelijk nut	10.344	13.468		23.812	30.066	37.141	46.756
02 <u>Financiële vaste activa</u>	56.146	0	725	55.421	55.061	53.621	49.481
<i>Totaal vaste activa</i>	<i>624.983</i>	<i>40.590</i>	<i>21.507</i>	<i>644.066</i>	<i>663.169</i>	<i>661.680</i>	<i>666.143</i>
<u>Vlottende activa</u>							
03 <u>Voorraden</u>	44.399	22.119	33.731	32.787	21.082	15.457	15.457
04 <u>Vorderingen korte termijn (< 1 jaar)</u>	32.697	0	0	32.697	32.697	32.697	32.697
05 <u>Liquide middelen</u>	3.423	0	546	2.877	2.877	2.877	2.877
06 <u>Overlopende activa</u>	33.804	0	0	33.804	33.804	33.804	33.804
<i>Totaal vlottende activa</i>	<i>114.323</i>	<i>22.119</i>	<i>34.277</i>	<i>102.164</i>	<i>90.460</i>	<i>84.835</i>	<i>84.835</i>
Totaal Activa	739.306	62.709	55.784	746.230	753.629	746.515	750.978

(bedragen x € 1.000)	1-1-2018	Mutaties	Mutaties	31-12-2018	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021
Passiva		Bij	Af				
<u>Vaste passiva</u>							
07 Eigen vermogen							
- Algemene reserve	6.051	7.241	849	12.443	16.385	20.111	27.718
- Bestemmingsreserves	54.969	31.638	32.049	54.558	51.503	52.634	55.732
<i>Totaal reserves</i>	<i>61.021</i>			<i>67.001</i>	<i>67.888</i>	<i>72.745</i>	<i>83.450</i>
08 Voorzieningen	34.194	21.559	15.187	40.566	47.321	54.207	61.730
09 Schulden met een rentevaste periode > 1 jaar	513.432	70.000	71.058	512.374	521.315	493.954	480.587
<i>Totaal vaste passiva</i>	<i>608.647</i>	<i>91.559</i>	<i>86.245</i>	<i>619.941</i>	<i>636.524</i>	<i>620.906</i>	<i>625.767</i>
10 Vlottende passiva							
Schulden met een rentevaste periode < 1 jaar							
- Kasgeldleningen	50.000	0	0	50.000	50.000	50.000	50.000
- Overige schulden	4.904	0	0	4.904	4.904	4.904	4.904
11 Overlopende passiva *	75.755	0	4.370	71.385	62.201	70.705	70.307
<i>Totaal vlottende passiva</i>	<i>130.659</i>	<i>0</i>	<i>4.370</i>	<i>126.289</i>	<i>117.105</i>	<i>125.609</i>	<i>125.211</i>
Totaal Passiva	739.306	91.559	90.615	746.230	753.629	746.515	750.978

In dit meerjarige geprognosticeerde balansoverzicht is rekening gehouden met de voorgenomen investeringen.
 * De post "Overlopende passiva" is de sluitpost van het vreemd vermogen

3.8 EMU-saldo

(bedragen x €
1,000,-)

	Omschrijving	Realisatie/raming	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2017	2018	2019	2020	2021
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	4.040	279	17	3.116	7.589
2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	20.066	20.661	20.877	22.231	22.004
3	Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie minus de vrijval van de voorzieningen ten bate van de exploitatie	6.807	6.372	6.754	6.886	7.523
4	Investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	25.000	36.519	28.549	25.991	23.274
5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4					
6	Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa:					
	Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord					
7	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)	22.002	17.603	13.400	10.804	8.125
8	Baten bouwgrondexploitatie:	39.702	35.693	18.102	25.642	17.893
	Baten voorzover transacties niet op exploitatie verantwoord					
9	Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen					
10	Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten					
11	Verkoop van effecten:					
11	Verkoop van effecten:					
a	Gaat u effecten verkopen? (ja/nee)	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee
b	Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie?					
	Berekend EMU-saldo	23.613	8.883	3.801	21.080	23.610